027.1492
H147r
1938-61

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign Alternates

https://archive.org/details/verslagderkonink1938koni

027.1492
H147R
1938

KONINKLIJKE
BIBLIOTHEEK

VERSLAG
1938

'S-GRAVENHAGE • ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ • 1939

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1938

THE LIBRARY OF THE
MAR 1 1955
UNIVERSITY OF ILLINOIS

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1939

H147R
1938

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1938

Het afgeloopen jaar is voor de Koninklijke Bibliotheek van groot belang geweest door een gebeurtenis, die, strikt genomen, weliswaar niet tot het ambtelijk bestaan dezer instelling kan gerekend worden, maar die toch in zoo sterke mate tot haar bloei kan bijdragen, dat ik niet wil nalaten er op deze plaats melding van te maken. Den 17en Maart 1938 is nl. te 's-Gravenhage opgericht de vereeniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek", die ten doel heeft door het bijeenbrengen van gelden bij voorkomende gelegenheden bijzondere aankoopen voor de Koninklijke Bibliotheek mogelijk te maken, welke uit het gewone budget niet bekostigd kunnen worden. Is voor de Koninklijke Bibliotheek deze verlichting van haar taak al een reden tot vreugde, bijzonder verheugend is het feit, dat deze hulp te danken is aan het particulier initiatief. Voor een instelling immers als deze is een nauw en voortdurend contact met een kring van trouwe gebruikers en vrienden van het grootste gewicht. Zij weet zich bij haar verantwoordelijke taak gedragen door veler belangstelling, wat voor haar een aansporing zal zijn haar cultureelen arbeid zoo veelzijdig en zoo levend mogelijk te houden.

Gebouw. Het is te hopen, dat deze arbeid geen ernstige belemmering zal ondervinden van het steeds nijpender gebrek aan plaatsruimte in het gebouw. Voor de couranten was een oplossing zóó dringend noodzakelijk geworden, dat ik Uwe Excellentie heb moeten voorstellen de ambtswoning van den chef-vakman te doen ontruimen, ten einde

1Mr 58 dir, 1938, 1939, 1941-1945, 1947, 1949, 1951-1953 sep

de aldus beschikbaar komende vertrekken voor berging van couranten in te richten. Op deze wijze is althans weer eenige plaats gewonnen, al is reeds dadelijk heel wat ruimte in beslag genomen door reeksen couranten uit een kelder in het nieuwe gebouw, welke vrij gemaakt is voor berging van de grootste schatten der bibliotheek in tijd van oorlog of oorlogsgevaar.

Moest ik in mijn vorige jaarverslag reeds vaststellen, dat binnen zeer afzienbaren tijd alle voor boeken beschikbare plaatsruimte volkomen in beslag genomen zou zijn, thans kan met zekerheid worden gezegd, dat op het einde van 1939 het behoorlijk plaatsen der nieuwe aanwinsten niet meer mogelijk zal zijn. Nu reeds zijn dikwijls allerlei tijdroovende verplaatsingen en vernummeringen noodig om een bescheiden plaatsruimte te winnen, terwijl bij schenkingen van zelfs kleine collecties niet of slechts met de grootste moeite aan het verzoek der gevers om de verzameling bijeen te plaatsen kan worden voldaan. In afwachting van het nieuwe gebouw, waarmede de Koninklijke Bibliotheek zal moeten uitgebreid worden, is dus het nemen van spoedige maatregelen, die althans tijdelijk uitredding brengen, dringend gewenscht.

Overigens is de toestand van het gebouw goed. In verband met de tijdsomstandigheden zijn een aantal maatregelen tegen luchtgevaar genomen. Een kelder is ontruimd en van extra stellingen voorzien voor het bergen in tijd van nood van die handschriften en boeken, die tot het werkelijk onvervangbare, nationale bezit gerekend kunnen worden. Een aantal brandbluschapparaten, dat in overleg met den Rijksgebouwendienst nog uitgebreid wordt, is aangeschaft. Op de zolders van het oude gebouw zijn kisten met zand en schoppen geplaatst; daar deze zolders echter geheel in beslag genomen zijn door stellingen met boeken is ontruimen uitgesloten en kan van beveiliging ook maar zeer ten deele gesproken worden.

Personeel. In de personeelsbezetting der Koninklijke Bibliotheek kwam geen verandering van belang. Door haar functie als centrale bibliotheek nemen de werkzaamheden snel in aantal en omvang toe, zoodat uitbreiding van personeel, met name van den wetenschappelijken staf, dringend noodig is. Dat ondanks de vrij veelvuldige ziektegevallen onder deze omstandigheden de werkzaamheden in het algemeen bevredigend konden worden verricht, zoodat de Koninklijke Bibliotheek voldoen kon aan de haar gestelde eischen, is toe te schrijven aan de toewijding van het geheele personeel, van hoog tot laag, waarvoor dan ook een woord van waardeering hier niet mag ontbreken.

Aanwinsten. In het afgeloopen jaar hebben de collecties der Koninklijke Bibliotheek zich sterk uitgebreid en er vallen verschillende belangrijke aanwinsten hetzij door aankoop, hetzij door schenking te vermelden. Onder de laatste dient allereerst genoemd te worden de zeer belangrijke verzameling Scandinavische literatuur die door Mej. G. E. G. Meuleman uit de bibliotheek van wijlen haar broer, den heer B. A. Meuleman aan de Koninklijke Bibliotheek werd afgestaan. De namen van Holberg, Drachmann, Bjørnson, Brandes, Oehlenschläger, Jonas Lie, Kielland, Ibsen, Collin en vele anderen komen wij hier in velerlei publicaties van en over hen tegen, meerendeels in zeer verzorgde uitgaven. Uit de nalatenschap van wijlen den heer J. H. A. Mialaret verkreeg de Koninklijke Bibliotheek een aantal oudere werken over kunst en architectuur, terwijl wijlen Mej. E. Weggeman Guldemont eenige werken op het gebied van theologie en philosophie naliet. De Italiaansche regeering schonk door bemiddeling van haar legatie de groote Italiaansche encyclopedie en de nationale bibliografie „Il libro Italiano". Van den heer S. de Clercq

te 's-Gravenhage ontving de Koninklijke Bibliotheek eenige fraaie werken over bouwkunst, van de Broederschap der Notarissen een groot aantal jaargangen van zijn Correspondentieblad. Van verschillende bibliotheken werden voor verwijdering in aanmerking komende publicaties overgenomen, o. a. een groote collectie Nederlandsche belletrie van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek te 's-Gravenhage en een partij couranten van de Rijksuniversiteitsbibliotheek te Leiden. Ten slotte dienen nog met dankbaarheid vele schenkingen gememoreerd te worden, die hier niet afzonderlijk kunnen worden opgesomd.

Bij den aankoop moest rekening gehouden worden met de dubbele taak van de Koninklijke Bibliotheek. Eenerzijds nl. is zij de nationale bibliotheek, waar dus, theoretisch althans, de geheele wetenschappelijke en literaire productie van ons land moet worden ondergebracht. Binnen de grenzen van het door de Bibliotheek bestreken gebied is dus voortdurend getracht zeldzame oudere in Nederland verschenen werken aan te schaffen, terwijl o. a. de Nederlandsche belletrie regelmatig werd aangevuld, zonder dat daarbij naar actualiteit gestreefd werd. De Koninklijke Bibliotheek heeft echter als cultuurcentrum een tweede, belangrijke taak nl. de regelmatige en harmonische verzorging en uitbreiding van die vakken van wetenschap, die tot haar domein behooren. Daarbij dient in het oog gehouden te worden, dat de aanschaffing van een bepaald soort van zeer gespecialiseerde vakliteratuur aan Universiteitsbibliotheken kan worden overgelaten, doch dat juist meer algemeene en actueele werken (mits van wetenschappelijk karakter), die door deze bibliotheken niet worden gekocht, in de Koninklijke Bibliotheek op hun plaats zijn.

Het aantal werken, dat volgens deze beginselen is verworven, is natuurlijk zeer groot, zoodat hier slechts moet

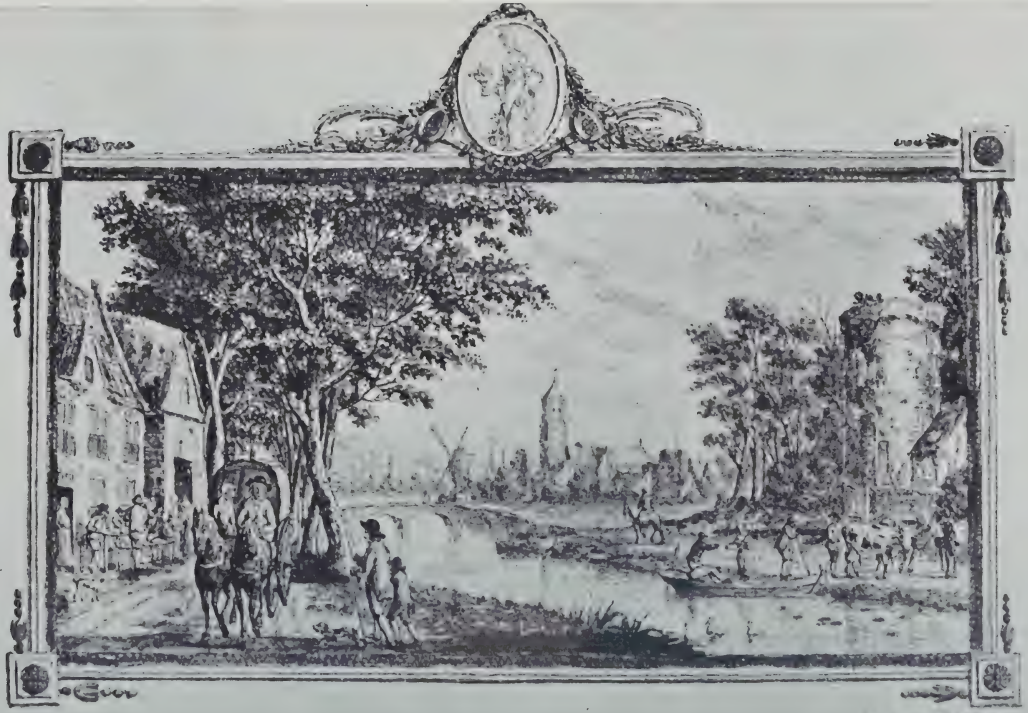

uit Vrancker

30 Aug. 1784.

worden volstaan, met het noemen van enkele der allerbelangrijkste aankoopen, als o.a. A. M. HIND, „Early Italian engraving", O. GROTH „Die Zeitung", W. K. VON ISENBURG „Stammtafeln zur Geschichte der europäischen Staaten", de groote Weimar-uitgave van LUTHER's werken, „Der grosse Brockhaus" in de 15e editie en het kostbare werk „A Survey of Persian Art", welk laatste door de Vereeniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" werd aangekocht.

Het binden van de nieuwe aanwinsten en ook van een groot aantal oudere werken (o.a. uit de collectie SCHEURLEER) vond geregeld plaats. Het totaal aantal gebonden deelen bedroeg met inbegrip van het werk in eigen binderij 8615.

Ook voor de handschriftenafdeeling zijn voor zoover de geldmiddelen het toelieten een aantal aankoopen gedaan, waarbij steeds het streven heeft voorgezeten geschriften, die een Nederlandsch belang hadden, te verwerven. Zoo zij gewezen op een verhaal in het Engelsch van een reis door de Nederlanden uit 1743; op een brief van Koningin Sophie aan Napoleon III van 16 Maart 1864; op een 15e eeuwsch souter uit het St. Ursulenconvent te Schiedam in een zeer goed geconserveerd gestempeld lederen bandje, waarvan de Koninklijke Bibliotheek nog andere specimina bezat; op een album amicorum van Jacob Kantelaar, dateerend uit de jaren 1777—1808, dat met zijn aardige aquarellen [1]) en portretten en met de inscripties van tal van bekende patriotten een welkome aanvulling van de groote collectie alba der bibliotheek vormt. Geschonken werden verder nog: door C. Baronesse VAN BOECOP eenige handschriften van Mr. M. W. F. Treub en door M. BRESLAUER te Londen een 14e eeuwsch fragment van Maerlant's Rijmbijbel. Een

---

[1]) Zie de afbeelding in dit verslag.

beschrijving van de aanwinsten der handschriftenafdeeling vindt men in Bijlage I.

Catalogi. Hoewel de catalogiseering van de nieuwe aanwinsten zeer veel tijd in beslag nam, kon toch geregeld voortgang worden gemaakt met de herziening en den druk van de geschreven titels uit den ouden alphabetischen catalogus. Het laat zich aanzien, dat dit laatste werk in 1939 voltooid zal zijn. Een door Dr. D. J. H. TER HORST verzorgde „Catalogus van de handschriften der Koninklijke Nederlandsche Akademie van Wetenschappen, in bruikleen in de Koninklijke Bibliotheek" zag in het begin van het verslagjaar het licht. Verder werd op de handschriftenafdeeling de beschrijving van eenige in vorige jaren verworven collecties met kracht voortgezet.

De zeer snelle uitbreiding van den Centralen Catalogus had een achterstand ten gevolge, die met het beschikbare personeel niet kan worden ingehaald. Tijdelijke voorziening zal, wil het instituut van den Centralen Catalogus behoorlijk blijven functionneeren, onontbeerlijk zijn. Hoe ook overigens door den Centralen Catalogus het werk van de Koninklijke Bibliotheek automatisch in omvang toeneemt, blijkt wel uit het aantal postaanvragen van het afgeloopen jaar, dat 26 142 bedroeg. Tien jaar geleden was dit cijfer 16 783.

Gebruik van de bibliotheek. Ook de verdere cijfers van het gebruik der bibliotheek vertoonen een belangrijke stijging. Het aantal bezoekers in 1938 bedroeg 48 959 en het aantal uitgeleende boekwerken 52 331 (voor 1937 luidden deze cijfers resp. 46 827 en 47 717). Van de handschriften werd vrij druk gebruik gemaakt, daar er 207 handschriften uit eigen bezit en 43 handschriften uit andere bibliotheken geraadpleegd werden, terwijl 50 handschriften aan andere bibliotheken werden geleend.

Andermaal verleende de Koninklijke Bibliotheek aan vele tentoonstellingen haar medewerking en wel aan: de tentoonstelling over de jeugd van Prinsen en Prinsessen uit het huis van Oranje in de Ridderzaal; een tentoonstelling van doodendansen in de Gemeentelijke Universiteitsbibliotheek te Amsterdam; de tentoonstelling „Gedenckklank" ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het Concertgebouw te Amsterdam; een tentoonstelling van Nederlandsche cartographie in het Nederlandsch Historisch Scheepvaartmuseum te Amsterdam; de tentoonstelling „Goudsche Glazen" in de St. Janskerk te Gouda; de Marnix-tentoonstelling te Antwerpen; een tentoonstelling van brieven en werken van Nederlanders op het gebied der epigraphiek in de Gemeentelijke Universiteitsbibliotheek te Amsterdam; de Nationale tentoonstelling in het Koloniaal Instituut te Amsterdam; een tentoonstelling van verblijven en portretten der Nassau's in de zalen van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam; een tentoonstelling „Het Fransche Boek te Maastricht" in het Gemeentearchief te Maastricht; een tentoonstelling ter gelegenheid van het tachtig-jarig bestaan der Vereeniging voor Paedagogiek te 's-Gravenhage.

De leden van de Volksuniversiteit te 's-Gravenhage brachten in twee groepen een bezoek aan de Koninklijke Bibliotheek.

Ruilbureau. De voornaamste taak van het Ruilbureau, de verzending naar het buitenland en de distributie der buitenlandsche zendingen in het binnenland, nam ook in dit verslagjaar in omvang toe: naar het buitenland werden nl. verzonden 273 kisten en 166 postpakketten, inhoudende 19 741 pakketten, terwijl uit het buitenland werden ontvangen 182 kisten en 56 postpakketten, inhoudende 16 933 pakketten. Hiervan werden door bemiddeling van het Departement van Koloniën naar Neder-

landsch-Indië verzonden 19 kisten, inhoudende 2682 pakketten. De schorsing der verzending naar China en Spanje bleef ook gedurende dit jaar nog gehandhaafd.

Van de toenemende inschakeling dezer instantie door officieele instellingen voor de verzending harer publicaties getuigt dan ook onderstaand overzicht van het totaal aantal pakketten, welke in de laatste vijf jaren door het Ruilbureau werden behandeld:

Jaar	Verzonden	Ontvangen	Totaal
1934	13028	14117	27145
1935	14478	13846	28324
1936	13920	15086	29006
1937	16521	14804	31325
1938	19741	16933	36674

De aan het einde van dit verslag opgenomen tabel (Bijlage II) geeft een nader overzicht der zendingen van dit jaar, verdeeld naar de verschillende landen.

Het aan het einde van het vorig verslagjaar ontworpen ruilverkeer met Göteborgs Stadsbibliotek kwam volledig tot stand; belangrijke publicaties werden hierdoor verkregen, terwijl de uitwisseling van tijdschriften en seriewerken ook in den vervolge haar vruchten zal blijven afwerpen. Het onderzoek voor het Bureau voor de Wegen- en Verkeersstatistiek van den Rijkswaterstaat naar de mogelijkheden voor ruiling van statistisch materiaal met analoge instellingen in het buitenland leverde gunstige resultaten op. Het ruilverkeer met de Yale University Library te New Haven en met de Universiteitsbibliotheken te Lund en Uppsala werd voortgezet en uitgebreid, terwijl nader overleg met het Deutsch-Niederländisches Institut

te Keulen eveneens tot uitbreiding der uitwisseling van periodieken leidde. Van de Landesbibliothek te Bern werd de Zwitsersche nationale bibliografie in ruil verkregen. Van enkele Zuid-Amerikaansche staten werden eenige malen publicaties ten geschenke ontvangen, welke, voorzoover van belang, over de daarvoor in aanmerking komende instellingen hier te lande werden verdeeld. Een belangrijke ruil van archiefinventarissen kwam tot stand met het Algemeen Rijksarchief te Brussel, waardoor een nagenoeg volledige reeks van de „Inventaires des Archives de la Belgique" kon worden verkregen. De boekenvoorraad van het Institut d'études néerlandaises Fondation Allard Pierson te Parijs (leerstoel van Prof. Dr. J. L. Walch) kon nogmaals worden aangevuld.

Door de voortdurende medewerking van den Consul-Generaal der Nederlanden te Montreal werden ook in dit jaar belangrijke Canadeesche regeeringsuitgaven ten geschenke ontvangen. De „Deutsch-Ausländischer Buchtausch" handhaafde de bestaande betrekkingen met het Ruilbureau; door ruil konden dan ook enkele waardevolle publicaties worden verkregen, maar de uitwisseling van dubbelen met Duitsche bibliotheken nam door vermindering van het materiaal gestadig af.

In de regeling ten aanzien van de zgn. regeeringsexemplaren der tijdschriften „Mnemosyne" en „Neophilologus" kwam slechts geringe wijziging; nog enkele buitenlandsche periodieken konden hiervoor in ruil worden verkregen.

De ruil van regeeringsuitgaven met verschillende landen is op denzelfden voet voortgezet. Van de jaarlijksche bibliografie „Nederlandsche Overheidsuitgaven" verscheen het negende deel.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL.

BIJLAGE I

Aanwinsten Handschriftenafdeeling

69 A 3 BARENT POERAAT. Gedigten. Eerste deel.

93 bl. in-folio (bl. 55—68 onbeschreven). Begin 18e eeuw.
Bl. 53 v°: 1 Sept. 1672 gemaakt, nu overgecopieert.
Bl. 79 v°: Geslooten Rekeningh met God op mijn verjaren p° Januarii 1704.
Bl. 80 v°: Aanspraack aan d'Heere Jesus Christus op nieu jaar 1705.

133 L 24 ALBUM AMICORUM JACOBI KANTELAAR.

189 blz., 185 × 118. Laatste kwart 18e—1e kwart 19e eeuw.
Oorspr. verguld lederen band, verguld op snee.
De inscripties zijn gedateerd 1777—1808. Op het achterplat van den band: Anno 1777. Met aquarellen en gegraveerde portretjes.

69 B 3 M. W. F. TREUB. Voordracht, gehouden te 's-Gravenhage in de vergadering van de afd. Zuid-Holland van de Broederschap van Candidaat-notarissen, den 27 Jan. 1882.
Autograaf, 34 bl. in-4°. 1882.

69 A 16—17 ——. Het wijsgeerig-economisch stelsel van Karl Marx.
Autograaf. 2 dln., gefolieerd 1—493, I—XX en 1—446, I—XI, 1—5.
Losse bladen in 2 portefeuilles.
Gedrukt in 1902—1903.

133 L 31 ——. Antwoord op de prijsvraag, door Rector en Senaat der Rijks-Universiteit te Utrecht 1 Mei 1882 uitgeschreven:
Wordt verlangd een historisch-critisch onderzoek naar het verband tusschen rijks-, provinciale- en gemeentebelastingen in Nederland sedert 1795.
Autograaf. 17 cahiers in portefeuille.
De cahiers 1—4, 6—7, 9—11 en 13 zijn gefolieerd: 1—39; cah. 5: 1—31; cah. 8: 1—38; cah. 12: 1—36; cah. 14 en 15: 1—35; cah. 16: 8—47; cah. 17: 1—31. Enkele bladen ontbreken.

Gewijzigd gedrukt als: *Ontwikkeling en verband van de rijks-, provinciale- en gemeentebelastingen in Nederland*. Leiden, 1885.

Geschenk van C. Baronesse VAN BOECOP.

133 L 32 VERHAAL in het Engelsch van een reis door de Nederlanden, 12 Juni—30 Juli 1743.
19 bl. in-4°. 1743.
Bl. 1: 1743 Tuesday June 12th JOHN MUCKLOW, JOHN ELIOT and SAMUEL WILSON set out from London for Holland.

133 L 35 JACOB VAN MAERLANT. Rijmbijbel (fragment).
Perkament, 2 bl., 175 × 105 en 123 × 105, 2 kolommen. 14e eeuw. 2 roode en 1 blauwe hoofdletter.
Het fragment bestaat uit het onderste gedeelte van twee bladen. De helft van de tweede kolom van bl. 2 r°, correspondeerend met de helft van de eerste kolom van bl. 2 v°, is verloren gegaan. Bovendien is over de geheele breedte van beide bladen uit het midden van den tekst een zeer smalle strook weggesneden. Beide bladen bevatten de volgende regels (naar de uitg. David, 1858): vs. 12900—12921, 12953—12973, 13005—13024, 13045—13065, 13931—13952, 13983—14004, 14035—14056, 14087—14108.

Geschenk van M. BRESLAUER te Londen.

120 B 11 (5) KONINGIN SOPHIE. Eigenhandige onderteekende brief (aan Napoleon III).
Stuttgart, 16 Mars (18)64. 2 bl. in-8°.

133 M 1 SOUTER, met prologen vooraf en een proloog voor iederen psalm, gevolgd door litanieën, enz.
Perkament, 165 bl., 165 × 115, 22 regels, cahiers van 8 bl. (aan het begin en aan het einde ontbreken enkele bladen, tusschen bl. 6—7 ontbr. 2 bl.). c. 1450. 6 gekleurde initialen met eenvoudige randversiering, vele roode en blauwe beginletters met eenvoudige penversiering, vele roode en blauwe hoofdletters. Oorspr. gestempeld lederen band over hout met twee koperen klampen. — Vgl. Weale, Bookbindings, II (1894), p. 160, n°. 295.
Voorin op het schutblad: Item boeck hoert toe suster Susanna ende suster Sibilla ian vander meer kinderen wonende tschiedam in sinte ursulen Convent.

BIJLAGE II

Overzicht der zendingen van het Ruilbureau

Uit het buitenland ontvangen:			Naar het buitenland verzonden:		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten
België	19	2	Argentinië	2	7
Denemarken	2	16	Australië	4	4
Duitschland	32	—	België	18	—
Finland	2	—	Brazilië	1	7
Frankrijk	9	—	Britsch-Indië	4	3
Italië	8	—	Britsche Koloniën	2	3
Japan	—	17	Bulgarije	—	5
Letland	1	5	Canada	1	25
Luxemburg	—	15	Chili	—	4
Noorwegen	1	—	Columbia	—	1
Polen	4	—	Denemarken	6	—
Spanje	—	1	Duitschland	54	—
Tsjecho-Slowakije	2	—	Ecuador	—	4
			Egypte	—	7
			Engeland	—	5
			Estland	1	4
			Finland	3	6
			Frankrijk	16	—
			Griekenland	—	6
			Hongarije	3	4
			Italië	16	—
			Japan	6	—
			Joego-Slavië	1	6
			Letland	1	7
			Littauen	—	3
			Mexico	—	2
			Ned.-Indië	19	—
			Nieuw-Zeeland	—	7

Uit het buitenland ontvangen:			Naar het buitenland verzonden:		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten
Ver. Staten van Noord-Amerika	94	—	Noorwegen	4	2
Zwitserland	8	—	Oostenrijk	6	—
			Palestina	—	6
			Panama	—	1
			Peru	—	2
			Philippijnen	—	3
			Polen	4	1
			Portugal	1	7
			Roemenië	—	5
			Rusland	6	—
			Suriname	—	4
			Syrië	—	7
			Tsjecho-Slowakije	6	—
			Turkije	—	2
			Uruguay	—	6
			Ver. Staten van Noord-Amerika	56	—
			Zuid-Afrika	6	—
			Zweden	13	—
			Zwitserland	13	—
Totaal	182	56	Totaal	273	166

H147R
1939

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1939

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1940

7854 - '40

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1939

THE LIBRARY OF THE
MAR 1 1966
UNIVERSITY OF ILLINOIS

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1940

Afb. 1.

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1939

Het verslag over de lotgevallen van de Koninklijke Bibliotheek in het afgeloopen jaar is in de eerste plaats het verslag over allerlei maatregelen, die men in vroegere jaren nauwelijks denkbaar zou hebben geacht, maar die thans door de internationale omstandigheden geboden waren. Want al moge de oorlog, die rondom ons land is uitgebroken, in het bestaan der Koninklijke Bibliotheek niet zulk een ingrijpende wijziging hebben gebracht als bij verschillende andere groote openbare verzamelingen het geval is, de gevolgen hebben zich ook binnen de muren der Bibliotheek ter dege doen gevoelen en dit verslag zal daarvan bij herhaling moeten spreken.

Gelukkig is het mogelijk hier tevens een blijder geluid te doen hooren. Met groote dankbaarheid moet n.l. vermeld worden, dat de Rockefeller Foundation en de American Library Association zich bereid hebben verklaard de Koninklijke Bibliotheek bij te staan bij de verwerving van Amerikaansche boeken. Ten einde den algemeen ontwikkelden lezer in nauwer contact te brengen met het Amerikaansche geestesleven heeft de Rockefeller Foundation een bedrag beschikbaar gesteld voor den aankoop van boeken, die over de Amerikaansche cultuur in den ruimsten zin des woords inlichten. De American Library Association heeft voor de uitvoering van dit plan een organisatie in het leven geroepen en het is voor ons land de Koninklijke Bibliotheek, die als centrale fungeert en die, naast de Openbare Leeszalen, een zeer belangrijke collectie Americana hoopt te verwerven. Door het uitbreken van den oorlog is het plan eerst in de laatste maanden van 1939 definitief ten uitvoer gebracht, zoodat

de eerste zendingen boeken niet meer in het verslagjaar zijn ontvangen, doch een vermelding van dit milde en belangelooze gebaar mocht hier niet achterwege blijven.

Gebouw. Ter bescherming van het monumentale gebouw en zijn kostbaren inhoud waren verschillende maatregelen noodig. Met de voorbereidingen, waarvan in mijn verslag over 1938 sprake was, is in 1939 voortgegaan: er zijn een vrij groot aantal koolzuursneeuwapparaten, om beginnende branden te kunnen blusschen, aangebracht, er is gezorgd voor de aanwezigheid van een voldoende hoeveelheid verbandmiddelen en een ziekenraam, er zijn een aantal gereedschappen, waaraan in tijd van nood behoefte zou kunnen zijn, aangeschaft. Verder is de kelder onder het nieuwe gebouw als schuilkelder voor personen ingericht, terwijl een gedeelte bestemd bleef voor het bergen van de allerkostbaarste handschriften en boeken.

De overbrenging van deze kostbaarheden, waarvan te voren reeds lijsten waren aangelegd, heeft, toen in de laatste weken van Augustus de toestand dreigend werd, plaats gehad en kon geheel volgens het plan in één dag geschieden. Het bleek daarna echter, dat met deze maatregelen niet kon worden volstaan, zoodat eenige weken later enkele zolders zijn ontruimd, ongeveer 2500 zandzakken zijn gevuld en opgestapeld en andermaal een groote collectie handschriften in den kelder is geplaatst. Het was voor den geregelden voortgang van deze werkzaamheden, die geheel door het personeel der bibliotheek zijn verricht, noodzakelijk de Koninklijke Bibliotheek in de week van 11—16 September voor het publiek te sluiten.

Het is duidelijk, dat met dit alles nog slechts een zeer onvoldoende beveiliging voor onze nationale boekerij verkregen is. Er zijn trouwens nog tal van maatregelen ter bescherming van het gebouw bij den Rijksgebouwendienst in voorbereiding. Te betreuren is het, dat een zolder,

waarop zich meer dan 30 000 deelen bevinden, niet ontruimd kan worden, aangezien de plaatsruimte voor deze boeken ten eenenmale ontbreekt. Hierdoor wordt op onverwachte wijze het plaatsgebrek, waarop ik in mijn vorige jaarverslagen de aandacht vestigde, nog eens opnieuw pijnlijk voelbaar. De toestand is nu zoo, dat het plaatsen van seriewerken en tijdschriften met groote moeilijkheden gepaard gaat, temeer nu de vervaardiging van een aantal nieuwe kasten, waarop ik in dit jaar gerekend had, nog uitgesteld moest worden tot 1940.

De personenlift, die in de laatste jaren telkens defect was, is thans definitief buiten gebruik gesteld. Een onderzoek heeft uitgewezen, dat tot het aanbrengen van een nieuwe lift zal moeten worden overgegaan.

Personeel. In het verslagjaar is het personeel uitgebreid met een wetenschappelijk assistent 2e klasse, in welken rang met ingang van 1 Juni Mej. Dr. E. DE LA FONTAINE VERWEY is benoemd. Ook overigens hadden er vrij veel veranderingen plaats. De onderbibliothecaris Dr. C. H. EBBINGE WUBBEN verliet met ingang van 1 Maart 1939 de Koninklijke Bibliotheek wegens het bereiken van den pensioengerechtigden leeftijd. Gedurende vele jaren heeft deze verdienstelijke ambtenaar zijn verantwoordelijke taak met groote liefde en nimmer aflatenden ijver verricht en zijn benoeming tot officier in de Orde van Oranje-Nassau bij Koninklijk besluit van 3 Februari 1939, no. 3, werd dan ook in breeden kring met voldoening vernomen. Met ingang van 1 Maart werd Dr. D. J. H. TER HORST bevorderd tot conservator en Mr. G. J. KLOOS tot wetenschappelijk assistent 1e klasse. De hierdoor ontstane vacature van wetenschappelijk assistent 2e klasse werd vervuld door de benoeming van den heer A. J. DE MOOY. Doordat Dr. G. I. LIEFTINCK den 1en September een nieuwen werkkring aan de Bibliotheek der Rijksuniversiteit te

Leiden aanvaardde, werd met ingang van 1 December Mej. H. J. VAN DE KERK in zijn plaats als wetenschappelijk assistent 2e klasse benoemd.

Meer nog dan door deze wisseling van personen werd de geregelde gang van den dienst ongunstig beïnvloed, doordat ten gevolge van de buitengewone omstandigheden vier leden van het personeel onder de wapenen werden geroepen. Dat het toch gelukt is stagnatie van belang te vermijden is voor een groot deel te danken aan de lofwaardige wijze, waarop het personeel zich in dikwijls moeilijke omstandigheden van zijn taak gekweten heeft.

Verzamelingen. In verband met de medewerking van de Koninklijke Bibliotheek aan de nationale en internationale bibliotheekstatistiek is tijdens de gewone sluiting van twee weken wegens schoonmaak het bezit aan boeken en handschriften geteld en gemeten. De uitkomst week belangrijk af van de getallen, die men op grond van schattingen in verschillende publicaties genoemd vindt. Het boekenbezit besloeg een lengte van 15 600 m en bedroeg 590 000 boekbindersbanden.

Doordat ook de aanwinsten nauwkeurig geteld en gemeten zijn is het nu tevens mogelijk op te geven, dat het aantal nieuwverworven boeken 10 464 banden bedroeg tot een totale lengte van 275 m. Onder deze aanwinsten bevonden zich verschillende collecties. Mevrouw HENRIETTE ROLAND HOLST-VAN DER SCHALK liet een keuze doen uit haar boekerij, waardoor een omvangrijke verzameling, voornamelijk op het gebied van socialisme, sociologie en literatuur, in het bezit der Koninklijke Bibliotheek kwam. Ook een aantal werken uit het bezit van wijlen Prof. R. N. ROLAND HOLST bevonden zich hieronder. Uit de omvangrijke juridische bibliotheek, die Jhr. Mr. Dr. E. A. VAN BERESTEYN aan het Algemeen Rijksarchief heeft geschonken, heeft de Koninklijke Biblio-

theek nog eenige belangrijke reeksen couranten en een groot aantal brochures, die een welkome aanvulling van haar bezit vormden, kunnen kiezen. Wijlen Dr. R. A. Reddingius heeft bij legaat een aantal boeken en tijdschriften voornamelijk op het gebied der parapsychologie vermaakt en tevens een bedrag om literatuur op dit gebied aan te koopen. Een belangrijke aanwinst vormden ten slotte de boeken, die de Koninklijke Bibliotheek uit de bibliotheek van Willem Kloos verworven heeft; het zijn hoofdzakelijk werken op letterkundig gebied, al zijn ook andere wetenschappen vertegenwoordigd. Voor de verdere geschenken, die van vele zijden ontvangen werden, moet hier met een dankbare vermelding worden volstaan.

Volgens de beginselen, in mijn vorig jaarverslag uiteengezet, werd systematisch voortgegaan met den aankoop. Veel aandacht werd daarbij geschonken aan Nederlandsche en buitenlandsche belletrie, waarbij talrijke lacunes aan te vullen waren. Een en ander geschiedde op grond van de overweging, dat niet volstaan kan worden met voor de belangrijke letterkundige afdeeling geschriften over moderne literatuur aan te schaffen, doch dat ook althans de voornaamste teksten ter beschikking moeten zijn. Belangrijke aankoopen op het gebied der letterkundige geschiedenis waren o.a. de series „Germanische Studien" en „Wege zur Dichtung" en de groote uitgaven der werken van Lessing (Berlijn 1907—1935) en van Milton (New York 1931—1938). Voor de handschriftenafdeeling werden ook enkele kostbare werken verworven, waaronder vooral te noemen valt de thans uit 69 deelen bestaande reeks „Inventari dei manoscritti delle Biblioteche d'Italia". Verder dient nog de aanschaffing te worden vermeld van de seriewerken „Florilegium Patristicum" en „Neue Psychologische Studien", en van de door de Pruisische Akademie bezorgde uitgave der werken van Leibniz, terwijl de kunstafdeeling o.a. verrijkt werd met

twee groote werken over Chineesche schilderkunst van O. Sirén, met Ch. R. Post's „A History of Spanish painting", met L. Delteil's „Le peintre graveur illustré", en met de prachtige Weensche facsimile-uitgave van het „Schwarze Gebetbuch" van Galeazzo Maria Sforza. Van het werk „A Survey of Persian Art", dat door de Vereeniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" werd aangekocht, verschenen in dit jaar nog drie deelen.

Evenals in vorige jaren werden de nieuwe aanwinsten geregeld gebonden, terwijl nog steeds moest voortgegaan met het binden of restaureeren van oudere werken. Het totaal aantal gebonden deelen bedroeg 8 580.

Voor de handschriftenafdeeling is 1939 een belangrijk jaar geweest, doordat een aantal waardevolle handschriften van Nederlandsch belang verworven werden. Allereerst mag genoemd worden een onbekend Lectionarium met versieringen en miniaturen uit de Utrechtsche school, dat niet alleen door het feit, dat het datum en schrijver vermeldt, van belang is, maar ook door de weinig voorkomende versiering met dansende figuren op het blad waar de psalmen aanvangen [1]). Van niet minder belang is het Album amicorum van Petrus Scriverius, dat met zijn opmerkelijke inscripties en teekeningen van beroemde geleerden en kunstenaars een waarlijk nationaal stuk heeten mag [2]). Het werd aangekocht tegelijk met het album amicorum van Joh. Chr. Colerus, den biograaf van Spinoza en een curieus album van Nic. Chevalier, dat de bezoekers van diens rariteitencabinet vermeldt. Met vreugde kan ook gewag worden gemaakt van verschillende belangrijke aanwinsten op het gebied der Nederlandsche letterkunde, aangezien het immers juist in de nationale bibliotheek is, dat handschriften van Nederlandsche schrijvers verwacht mogen worden. Een bundeltje jeugdpoëzie van Jacobus

---

[1]) Zie afbeelding 1 in dit Verslag.
[2]) Een teekening van Pieter Jansz. Saenredam op afbeelding 2 in dit Verslag.

Afb. 2. Een Haarlemsch stadsgezicht van Pieter Jansz. Saenredam.

Bellamy, dat niet geheel onbekend was, doch waarvan men in latere jaren het spoor bijster was geraakt, is thans aangekocht door de Koninklijke Bibliotheek. De schriftelijke nalatenschap van de in onze literatuur een zoo eigene plaats innemende schrijfster Augusta de Wit werd door de erfgenamen geschonken en bleek zeer belangrijke stukken voor de kennis van de persoonlijkheid en de werkmethode van de overledene te bevatten. De heer W. J. Schillemans te Zutfen schonk een verzameling van 76 brieven, hoofdzakelijk van letterkundigen uit de 1e helft der 19de eeuw. Van uitzonderlijk belang zijn ten slotte de handschriften en brieven, die de Koninklijke Bibliotheek verwierf uit de bibliotheek van wijlen Dr. Willem Kloos. Hieronder bevinden zich de bekende handschriften van Jacques Perk's Mathildecyclus en Iris en het archief van „De Nieuwe Gids". Aangezien echter een gedeelte der collectie Kloos in de Letterkundige Verzameling van het Gemeente-Archief te 's-Gravenhage een plaats zal vinden, wat in overleg met den Gemeentearchivaris een verdeeling en schifting van het materiaal noodig maakt, moet ik met nadere gegevens omtrent deze belangrijke aanwinst wachten tot mijn volgend jaarverslag. Een beschrijving van de aanwinsten der handschriftenafdeeling is opgenomen in Bijlage I.

Catalogi en publicaties. Met voldoening kan worden vastgesteld dat de druk van de geschreven titels uit den ouden alphabetischen catalogus dit jaar voltooid is, zoodat deze catalogus thans geheel in den nieuwen, destijds door mijn voorganger begonnen, gedrukten alphabetischen catalogus is opgegaan. Op de handschriftenafdeeling werd de catalogiseering van de in vroegere jaren verworven collecties Enschedé en Keuchenius voortgezet en tot een einde gebracht. Van de laatste collectie is door Dr. D. J. H. ter Horst een beknopte beschrijving met

inleiding vervaardigd, die — het feit zij hier, hoewel tot een volgend verslagjaar behoorend, vermeld — onlangs in het tijdschrift „Antirevolutionaire Staatkunde" als artikel het licht heeft gezien.

Van de Lijst van loopende, in de leeszaal aanwezige tijdschriften verscheen een nieuwe uitgave. Naar aanleiding van de hierna te noemen tentoonstelling werd een catalogus „Vertalingen van Nederlandsche letterkunde na 1880, aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek" uitgegeven.

Dank zij een andere werkverdeeling, waardoor nog meer krachten beschikbaar kwamen voor het werk aan den Centralen Catalogus, kon de hierbij bestaande achterstand ten deele worden ingehaald. Aan het opnemen van nieuwe bibliotheken viel natuurlijk niet te denken. Het aantal postaanvragen bedroeg dit jaar 25 590, wat vergeleken bij 1938 een kleine achteruitgang is. Aangezien echter in de maand September het aantal aanvragen tengevolge van de mobilisatie gering was, mag het totaalcijfer over 1939 nog zeer bevredigend genoemd worden.

Gebruik van de bibliotheek. Ook overigens hebben de tijdsomstandigheden op het gebruik van de bibliotheek natuurlijk invloed gehad. Gedurende de geheele maand September viel een sterke inzinking waar te nemen, doch in de daarop volgende maanden werd bezoek en gebruik weer vrijwel normaal. Dank zij de ingevoerde bibliotheekstatistiek is het mogelijk hieromtrent meer cijfers te geven dan in vorige jaren. Het aantal bezoekers in 1939 bedroeg 50 596, het aantal uitgeleende werken 47 814, waarvan 29 230 binnen de stad en 18 584 buiten de stad. Het aantal gebruikte drukwerken in de leeszaal bedroeg 83 187. Het gebruik van de handschriften toont een stijging, daar er 376 handschriften uit eigen bezit werden geraadpleegd, terwijl er nog 84 uit andere bibliotheken werden geleend

en 55 naar andere bibliotheken werden gezonden. Opgemerkt mag worden, dat ook de met het oog op de luchtbescherming opgeborgen handschriften alle nog te raadplegen waren.

Aan de volgende tentoonstellingen verleende de Koninklijke Bibliotheek haar medewerking: de tentoonstelling over het Nederlandsche studentenleven in de aula der Keizer Karel Universiteit te Nijmegen; de historische tentoonstelling in het Universiteitsgebouw te Leiden; de tentoonstelling van handschriften uit de Utrechtsche school in de Universiteitsbibliotheek te Utrecht; de tentoonstelling van vroeg-Middeleeuwsche kunst ter herdenking van Willebrord in de aula en kloostergang te Utrecht; de tentoonstelling Rotterdam—Batavia te Rotterdam.

Ook in de Koninklijke Bibliotheek zelf werd voor het eerst sinds vele jaren een kleine tentoonstelling gehouden van Vertalingen van Nederlandsche letterkunde na 1880. De tentoonstelling, die van 11—19 Juli geopend was, heeft, gezien de weinige bekendheid die eraan gegeven is, een bevredigend bezoek gehad. Voor het onderwerp bleek veel belangstelling te bestaan, die zich o. a. door artikelen in de dagbladpers heeft geuit. De tentoonstelling is ook bezocht door de afgevaardigden van de Internationale Bibliotheekcommissie, die in Juli te 's-Gravenhage haar jaarlijksche bijeenkomst hield.

Ruilbureau. De verscherping van den internationalen toestand in de tweede helft van het verslagjaar heeft natuurlijk op de werkzaamheden van het Ruilbureau, welker omvang geheel van het internationaal verkeer afhankelijk is, reeds haar invloed doen gelden. De volslagen onzekerheid bij het uitbreken van den oorlog noopte aanvankelijk de geheele verzending naar het buitenland te staken. Spoedig kon evenwel de verzending naar de meeste landen, zij het op meer beperkte schaal,

worden hervat, waarbij uiteraard de vroegere regelmaat der verzending niet meer kan worden bereikt en ook in vele gevallen belangrijke vertraging tijdens het vervoer moet worden geconstateerd. Bovendien moeten voor vervoer overzee verschillende formaliteiten worden verricht, terwijl verzending naar Nederlandsch-Oost-Indië beperkt moest worden tot publicaties bestemd voor Gouvernementsinstellingen aldaar. Behalve China en Spanje, waarheen de verzending reeds enkele jaren geleden werd geschorst en nog niet kon worden hervat, zijn thans ook Polen, Finland en Rusland uitgeschakeld. De stijging der vrachtkosten heeft, althans voor het vervoer te land, nog niet zoodanigen omvang aangenomen, dat tot tariefsverhooging moest worden besloten, maar het voorbehoud moest worden gemaakt, dat later eventueel een toeslag op het tarief zal moeten worden geheven.

Uit de hierna te noemen cijfers valt dan ook reeds eenige achteruitgang der verzendingen van het Ruilbureau tengevolge van de oorlogsomstandigheden te constateeren. Naar het buitenland werden n.l. verzonden 195 (v. j. 273) kisten en 118 (v. j. 166) postpakketten, inhoudende 18692 (v. j. 19741) pakketten, terwijl uit het buitenland werden ontvangen 147 (v. j. 182) kisten en 40 (v. j. 56) postpakketten, inhoudende 12111 (v. j. 16933) pakketten. Hiervan werden door bemiddeling van het Departement van Koloniën naar Nederlandsch Oost-Indië verzonden 18 (v. j. 19) kisten, inhoudende 2177 (v. j. 2682) pakketten. De aan het einde van dit verslag opgenomen tabel (Bijlage II) geeft een nader overzicht der zendingen van dit jaar, gerangschikt naar de verschillende landen.

Ook gedurende dit verslagjaar konden de bestaande betrekkingen met de meeste buitenlandsche instellingen worden gehandhaafd, waardoor verscheidene waardevolle publicaties werden verkregen. Verschillende Zuidamerikaansche uitgaven werden ook thans weer ter kennis-

neming toegezonden, maar niet alle steeds voor ruil geschikt bevonden; voorzoover van belang werden zij voornamelijk gedistribueerd over de bibliotheken van het Vredespaleis, de Nederlandsche Economische Hoogeschool, den Economischen Voorlichtingsdienst en enkele kleinere instellingen. Door de medewerking van den Consul-Generaal der Nederlanden te Montreal konden ook thans weer vele Canadeesche regeeringsuitgaven ter beschikking van verschillende Nederlandsche overheidsinstellingen worden gesteld. Met enkele instellingen — o. m. de Universiteitsbibliotheek te Lund, het Institut für Weltwirtschaft te Kiel, de Yale University Library te New Haven — werd het ruilverkeer nog uitgebreid. Nieuwe ruil kwam tot stand met het Institut für geschichtliche Landeskunde der Rheinlande te Bonn, het Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte te Münster i.W. en het Victoria and Albert Museum, South Kensington, Londen.

De ruil van regeeringsuitgaven met verschillende landen is op denzelfden voet voortgezet. Van de jaarlijksche bibliografie „Nederlandsche Overheidsuitgaven" verscheen het tiende deel.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL.

Aanwinsten Handschriftenafdeeling

69 B 10 LECTIONARIUM. Nederlandsch, geglosseerd.
Perkament VIII + 243 bl., 395 × 295, 2 kolommen van 56 regels, cahiers van 8 bl., het laatste van 4 bl. (bl. I is tegen de binnenzijde van het voorplat vastgeplakt; bl. 34 en 127 ontbreken; tusschen bl. 240 en 241 is 1 bl. weggesneden zonder tekstverlies). 1443.
Met custoden, signaturen en oude folieering. Vele roode en blauwe hoofdletters met eenvoudige penversiering, verscheidene initialen, waarvan 28 gehistorieerde, enkele bladen met randversiering in goud en kleuren, bl. 1 tevens met gekleurde figuren, 5 miniaturen, alles in Utrechtschen stijl. Oorspr. gestempeld lederen band over hout (zeer geschonden), met koperen sloten, knoppen en hoeken uit de 17e eeuw. Bl. II—VII: Tafele. — In den hoek van bl. II: Ex liberali donatione R. Dni. Ernesti Ignatii Busch Catholici Pastoris in Aelten me possidet Joannes Constantinus de Richeliis Dec. Borckensis anno 1676.
Inhoud: Psalmen en Cantica, Evangeliënharmonie, Brieven van Paulus enz., Apocalypsis, Oud-Testamentische pericopen, Destructie van Jeruzalem.
Bl. 243: Dit werck eynde doe men screef MCCCC daer nae inden drieende viertichten iare op sinte Jacobs avent den heiligen apostel van gherardo wesseli van deventer. (Van CCCC is de eerste C weggeradeerd).

133 M 9 JACOBUS BELLAMY. Gedichten, enz.
73 bl. van verschillend formaat in 1 bd. in-4°.
De gedichten, waartusschen een paar stukjes in proza, alle autograaf, dateeren uit de jaren 1776—1780.
Bl. 1: „Verzameling van geschriften van Bellamy enz., N°. 1—68, toebehoorende aan den heer Kleeuwens, rijksontvanger te Rotterdam, afd. Delfshaven".
De oorspr. collectie van 68 nrs. is niet meer compleet. — Vgl. J. A. Nijland, *Leven en werken van Jacobus Bellamy*, II (1917), p. LI, n°. 8 en p. CXXIII—CXXIV.
Men heeft later aan dit bundeltje enkele losse blaadjes met hs. van Bellamy e. a. toegevoegd; hierbij een paar briefjes van *N. C. Lambrechtsen* en *A. Kleyn—Ockerse* en een horoscoop voor Krijntje Standaard door *J. C. Ludeman* uit 1755. Voorin een briefje van *J. M. Kleeuwens* uit 1889.

68 F 18 AUGUSTA DE WIT. Schriftelijke nalatenschap.
Vele bladen, grootendeels in-folio. In kartonnen doos. De losse bladen kunnen slechts gedeeltelijk geordend worden. Men vindt hierbij: „Dagboek van de Godin (die wacht)",

9 Juli—25 Nov. (1902); uitvoerige verslagen van de voordrachten, door C. G. Jung gehouden in zijn Engelsch en Duitsch Seminarium te Zürich, 1928—1933; ontwerp voor „Het vlammende orgel", (1933); ontwerp voor „Het dier in de poëzie"; „Histoire du joueur de flûte et de la belle danseuse dans la cascade, trad. par *Paul Eyquem*" (voor *Le monde nouveau*); verder verschillende studies en schema's voor enkele boeken en novellen, excerpten, aanteekeningen over Indië, muziek, enz. enz.

Geschenk van de erfgenamen.

120 B 11 (6) (CL. LE) BOUTHILLIER. Gedeeltelijk eigenhandige onderteekende brief aan (HUGO) GROTIUS. Au Pont-à-Mousson, 6 Juillet 1632.
1 bl. in-folio.
Het eerste gedeelte van den brief is niet autograaf; het tweede gedeelte, een latere toevoeging, wel.

69 B 9 VERZAMELING van 76 brieven, hoofdzakelijk van letterkundigen.
A. Brieven uit de 1e helft der 19e eeuw. 63 st. Hierbij brieven van: *A. des Amorie van der Hoeven*, *W. de Clercq*, *I. da Costa*, *P. A. de Génestet* (1 gedicht: Byron's roem), *N. C. Kist*, *J. Koning*, *D. J. van Lennep*, *J. H. van der Palm*, *M. Siegenbeek*, *H. A. Spandaw*, *H. Tollens*, *J. van Vloten*, *H. Wieniawski*, e. a.
B. Brieven van eind 19e—1e kwart 20e eeuw. 13 st. Hierbij brieven van *J. van Ammers—Küller*, *J. Brandts Buys*, *Julia Frank*, *Cor van der Lugt Melsert*, *Joh. de Meester*, e. a.

Geschenk van den Heer W. J. Schillemans.

69 B 11 (1–3) NIC. ADRIANI. Brieven aan DANIELA DE GRAAF.
3 st. 31 Oct. 1893, 12 Apr. 1895, 31 Aug. 1897.

Geschenk van Dr. G. I. Lieftinck.

69 B 12 RICH. BONDAM (ps. van C. R. C. HERCKENRATH). The art of living.
Losse bladen, genummerd I—IV, 1—116. in-4°. c. 1900.
In machineschrift.

Geschenk van den Heer J. H. Schouten.

69 B 13 RIA GELMI (ps. van C. R. C. HERCKENRATH). Terre de bonheur.
Losse bladen, genummerd I—II, 1—280. in-4°. c. 1900.
In machineschrift.
Dit boek is in 1903 in het Nederlandsch uitgegeven onder den titel „*De reis naar Hedonië*".

Geschenk van den Heer J. H. Schouten.

133 M 8 DEN SCHELDNAAM van Kees door de Patriotten tot een eernaam aangenoomen.
4 bl. in-4°. c. 1790.
= Knuttel, pamfl. n°. 21928.

Geschenk van den Heer A. J. van Huffel Jr.

69 B 7 MICHIEL MICHIELSEN. Burlesque notulen (op rijm) van de vergaderingen van de Staten van Zeeland, 13 Juni 1676—1 Jan. 1684.
135 blz. in-folio. 2e helft 18e eeuw. Oorspr. perk. band. Hierbij 43 losse blz. met den Sleutel (ontbr. blz. 9/10) en 1 bl. Aanmerkingen. — Vgl. F. Nagtglas, *Levensberichten van Zeeuwen*, II (1893), p. 170—172.

Geschenk van Mr. A. J. Fokker.

133 M 2 C. F. VAN GHERT. Dagelijksche aanteekeningen, bevattende al hetgeen mij op de voorposten van den 10en April 1831 tot en met den 14en October 1831 is voorgevallen benevens een kort verhaal des tiendaagschen veldtogts in België.
Autograaf. II bl. + 137 blz. in-8°. Met krt. c. 1835. Oorspr. kartonnen band.

133 M 5 ALBUM AMICORUM van PETRUS SCRIVERIUS.
II + 178 bl. (gedeeltelijk onbeschreven), 194 × 127. 1601—1631. Oorspr. perk. band.
Bevat, behalve inscripties, 5 teekeningen. — Vgl. D. J. H. ter Horst in *Het Boek*, XXV (1939), p. 289—294.

69 B 8 DESCRIPTION de la chambre des raretez de Nicolas Chevalier avec les noms des amateurs qui mont honnore de leur presence, qui ont souscrit chaqu'nt un dictont ou devise à la gloire de la curiositez. Amsterdam ,1694.
207 bl., 290 × 225. Eind 17e—begin 18e eeuw. Verguld lederen band uit lateren tijd, verguld op snee.
Na de beschrijving van het Cabinet door Nic. Chevalier volgen verscheidene inscripties met eenige teekeningen en gravures. Toegevoegd werden door Chevalier verschillende gegraveerde portretten en enkele gravures van *Rom. de Hooghe* met afbeeldingen van het Cabinet, waarschijnlijk speciaal voor dit album gemaakt.

133 M 6 ALBUM AMICORUM van JOH. CHR. COLERUS (biograaf van Spinoza).
I + 173 bl. (gedeeltelijk onbeschreven en abusievelijk tot 174 gefolieerd), 152 × 95. 1697—1699. Met 1 aquarel. Oorspr. verguld lederen band.
Bl. 2—8: Index.

69 B 11 (5) (P. W.) ALSTORPHIUS GREVELINK. Brief aan (?), 3 Juny (1872).
2 bl. in-8°. Geschenk van Dr. Ir. A. Korevaar.

BIJLAGE II

Overzicht der zendingen van het Ruilbureau

Uit het buitenland ontvangen:			Naar het buitenland verzonden:		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten
België	18	—	Argentinië	2	2
Bohemen-Moravië	2	—	Australië	5	2
Denemarken	2	15	België	16	—
Duitschland	28	—	Bohemen-Moravië	3	1
Finland	4	—	Brazilië	—	5
Frankrijk	6	—	Britsch-Indië	3	3
Hongarije	1	—	Britsche Koloniën	1	1
Italië	6	—	Bulgarije	—	4
Japan	—	8	Canada	—	15
Letland	1	2	Chili	—	3
Luxemburg	—	15	Columbia	—	1
Noorwegen	1	—	Denemarken	4	3
Polen	2	—	Duitschland (Berlijn)	30	—
			Duitschland (Weenen)	5	—
			Egypte	—	1
			Engeland	—	4
			Estland	1	6
			Finland	3	2
			Frankrijk	11	—
			Griekenland	—	3
			Hongarije	2	6
			Italië	10	—
			Japan	3	—
			Joego-Slavië	—	5
			Letland	—	8
			Littauen	—	1
			Mexico	—	2
			Ned.-Indië	18	—

Uit het buitenland ontvangen:			Naar het buitenland verzonden:		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten
Ver. Staten van Noord-Amerika	70	—	Nieuw-Zeeland	—	8
Zwitserland	6	—	Noorwegen	5	—
			Palestina	—	8
			Peru	—	1
			Philippijnen	—	2
			Polen	4	—
			Portugal	1	9
			Roemenië	—	3
			Rusland	4	—
			Suriname	—	4
			Syrië	—	1
			Uruguay	—	3
			Ver. Staten van Noord-Amerika	37	—
			IJsland	—	1
			Zuid-Afrika	8	—
			Zweden	10	—
			Zwitserland	9	—
Totaal	147	40	Totaal	195	118

H147R
1941

NATIONALE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1941

'S-GRAVENHAGE • ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ • 1942

7032 - '42 - K 983

NATIONALE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1941

THE LIBRARY OF THE
MAR 1 1955
UNIVERSITY OF ILLINOIS

'S-GRAVENHAGE • ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ • 1942

VERSLAG OMTRENT DE NATIONALE BIBLIOTHEEK OVER 1941

Het afgeloopen jaar, het tweede oorlogsjaar, heeft natuurlijk ook aan de Nationale Bibliotheek de zorgen en moeilijkheden, welke de tijdsomstandigheden meebrengen, niet bespaard. Daarnaast dient echter met dankbaarheid te worden vastgesteld, dat zij door geen oorlogsgeweld getroffen is en dat zij haar taak heeft kunnen voortzetten niet alleen zonder eenige belemmering, maar zelfs in een veel ruimere mate dan voorheen. Het is verheugend, dat in een tijd als deze, blijkens het sterk toegenomen gebruik van de bibliotheek, de belangstelling voor het wetenschappelijke boek zoo bijzonder groot is.

Gebouw en inventaris. Daar de Inspectie Kunstbescherming met het oog op brandgevaar een permanente bewaking van het gebouw aan het Lange Voorhout noodzakelijk achtte, is sinds Juli 1941 een bewakingsploeg dag en nacht in het gebouw gehuisvest. Op de zolders zijn eenige vaten met water geplaatst, terwijl verder op de verschillende verdiepingen emmers met zand zijn opgesteld.
De noodzakelijke voorzieningen aan de personenlift zijn ook dit jaar achterwege gebleven, waardoor oudere en minder valide bezoekers der Nationale Bibliotheek zeer worden gedupeerd.
Door de opheffing der geheime telefoonnummers werd een wijziging in de telefooninstallatie der Nationale Bibliotheek urgent. Hoewel deze wegens het huidige materialengebrek niet in alle opzichten bevredigend kon worden uitgevoerd, is toch bereikt, dat men voor vragen, boeken betreffende, met de catalogus kamer en het uitleenbureau verbonden kan worden. Aangezien de bediening

van de telefoon thans veel meer tijd vraagt, is een afdeeling secretariaat ingericht.
De voortdurende groei van den Centralen Catalogus maakte uitbreiding met een nieuwe ladenkast noodzakelijk, te meer nu ook de nieuw in te richten centrale tijdschriftencatalogus ruimte vraagt. Voor de bibliografie der moderne Nederlandsche letterkunde, die ook gestadig groeit, is een stalen kast met laden voor kaarten van dit groote formaat aangekocht.
Met het oog op het onderhouden van de practische vakbekwaamheid der hulpbedienden, die een cursus voor boekbinden volgen, was het gewenscht de outillage van de binderij te verbeteren. In verband hiermede werd een snijmachine en een ponsmachine aangeschaft, waardoor thans allerlei werkzaamheden netter en met veel minder tijdverlies kunnen verricht worden.

Personeel. Dr. J. H. Kernkamp werd met ingang van 1 Januari bevorderd tot conservator, terwijl de heer A. J. de Mooy met ingang van dienzelfden datum een vaste aanstelling verkreeg als wetenschappelijk assistent 1e klasse. Mej. Dr. E. de la Fontaine Verwey en Mej. Dr. H. J. van de Kerk, welke reeds als wetenschappelijke assistenten 2e klasse in tijdelijken dienst werkzaam waren, werden als zoodanig vast aangesteld resp. met ingang van 1 Juni en van 1 December.

Ingevolge besluit van den Rijkscommissaris van 21 Februari werd aan Mej. A. Lankhout eervol ontslag verleend als wetenschappelijk assistent 2e klasse. De daardoor ontstane vacature is op 1 November vervuld door de benoeming van Mr. J. W. R. Laceulle.

Kon ik in mijn vorige jaarverslag melden, dat in de vacature bij het Ruilbureau voorloopig niet werd voorzien, aangezien de werkzaamheden van dit bureau sinds het uitbreken van den oorlog vrijwel stil lagen, in het

afgeloopen jaar is de toestand gaandeweg gewijzigd. Gelijk hierna zal worden uiteengezet kon, zij het op beperkte schaal, de verzending naar een aantal landen weer aanvangen, zoodat het wenschelijk werd daarvoor thans een administratieve kracht aan te stellen. Als zoodanig is met ingang van 15 September benoemd de heer P. G. Weinberg.

Wegens het drukke bezoek in de leeszaal was daar uitbreiding van personeel noodzakelijk, die gevonden werd door de aanstelling van een hulpbediende. De loonschaal voor de hulpbedienden werd herzien, terwijl maatregelen zijn genomen om dezen jongen krachten gelegenheid te geven hun vakbekwaamheid als binder, waarvoor zij een opleiding ontvangen, ook te onderhouden.

Voor het overschrijven en rangschikken van tijdschriftentitels voor den Centralen Tijdschriftencatalogus zijn in den loop van het verslagjaar twee werklooze hoofdarbeiders te werk gesteld.

Verzamelingen. In het begin van het afgeloopen jaar zijn een aantal handschriften, incunabelen en andere oude en zeldzame drukken in kisten verpakt, overgebracht naar een bomvrije schuilplaats.

Kon in het vorige jaarverslag reeds gezegd worden, dat het aantal der dagelijksche aanwinsten zeer was verminderd, dit geldt voor 1941 in nog sterkere mate. Wel kwam er in den loop van dit jaar eenige aanvoer van boeken en tijdschriften uit Frankrijk, maar aankoop van Engelsche boeken was natuurlijk onmogelijk, terwijl de levering van Amerikaansche boeken ook van zeer geringe beteekenis was en in het einde van het jaar geheel ophield. Er ontstaat dus een achterstand van jaren, die later alleen ten koste van veel geld en moeite en dan, naar te vreezen staat, nog niet eens op afdoende wijze

kan worden ingehaald. Aangezien ook de tijdschriften en bibliografiëen uit de genoemde landen vrijwel niet of in het geheel niet ontvangen werden, is het zelfs niet mogelijk thans de later noodzakelijke aanvulling eenigermate voor te bereiden.

Onder deze omstandigheden is het niet te verwonderen, dat de cijfers der nieuwe aanwinsten zeer veel minder waren dan in de voorafgaande jaren. Tegenover een aantal van 10 717 banden tot een lengte van 217 m in 1940 staan in het verslagjaar 7 068 banden tot een gezamenlijke lengte van 131 m. Door bemiddeling van de American Library Association en de Rockefeller Foundation werden weer evenals in het vorige jaar een aantal Amerikaansche boeken — thans ten getale van 123 — ontvangen, ongerekend de voor de Openbare Leeszalen bestemde zendingen.

Ook dit jaar vloeiden van vele kanten aan de Nationale Bibliotheek schenkingen toe. De heer G. A. N. Scheltema de Heere te 's-Gravenhage schonk een aantal brieven van bekende persoonlijkheden, de heer H. Kriebel te Tiel twee cahiers met gedichten van Petronella Cornelia van Alphen, terwijl vele andere instellingen en personen boeken afstonden. Aan allen zij daarvoor hier een woord van dank gebracht.

Moest de aankoop, zooals hiervoor is uiteengezet, groote lacunes vertoonen en het zwaartepunt dikwijls verlegd worden naar antiquarische aanschaffing van oudere werken, toch is over het geheel genomen het resultaat niet onbevredigend. De systematische aanvulling van de afdeeling economie met Duitsche literatuur werd voortgezet. Het was verder mogelijk een vrij groot aantal Zweedsche, Noorsche en Deensche werken op het gebied van taal- en letterkunde en op dat van volkskunde aan te koopen. Met de aanschaffing van belletrie, vooral Nederlandsche en Duitsche, werd geregeld voortgegaan.

Veel aandacht werd gewijd aan handboeken en reeksen, terwijl ook een enkel encyclopedisch werk als „Larousse du XXe siècle" verworven werd. Onder de aanwinsten op historisch gebied mogen de „Propyläen-Weltgeschichte" en „Det Danske Folks Historie" (1927—1929) alsmede N. Aaberg's „Bronzezeitliche und früheisenzeitliche Chronologie" (1930—1935) als grootere werken genoemd worden. Op kunstgebied verdienen o.m. vermelding: Fr. Sarre und H. Trenkwald's „Altorientalische Teppiche" (Wien, 1926—1928), het groote werk over Leonardo da Vinci van S. Piantanida en C. Baroni (1940), de door Th. Wiegand bezorgde standaardwerken „Palmyra" (1932) en „Didyma" (1941), N. Breitenstein's „Catalogue of terracotta's" (Kopenhagen, 1941), L. Venturi's „Pitture Italiane in America" (1931) en A. Maiuri's „La Villa dei Misteri" (1931). Voor de collectie bibliografische werken vormden de complete reeksen van „Dansk Bogfortegnelse" en van „Bogens Verden" een welkome aanvulling. Andere reeksen op het gebied van geschiedenis en volkskunde waren o.a.: „Archiv des historischen Vereins von Unterfranken", „Geschichtsquellen der Provinz Sachsen", „Analecta Vaticano-Belgica", „Danmarks Folkeminder", „Svenska Landsmål" en „Finlands Svenska Folkdiktning".

Op verschillende veilingen konden vrij veel zeldzame oudere Nederlandsche uitgaven verworven worden. Met den aankoop van verschillende edities van Van Meteren's historiewerk heeft de verzameling, die de Nationale Bibliotheek daarvan bezit, een belangrijke aanwinst geboekt. Verder werden een aantal meerendeels zeldzame theologische geschriften uit de 17e en 18e eeuw gekocht, die in andere Nederlandsche bibliotheken niet of vrijwel niet aanwezig waren.

De collectie boekbanden werd verrijkt met een opmerkelijken vroeg-17e-eeuwschen Franschen band van

bruin marokijn, die overdekt was met een semis van pijlpunten en leeuwen, alsmede met een Nederlandsch perkamenten bandje uit het einde der 18e eeuw, dat op voor- en achterplat gewasschen teekeningen vertoont. Beide banden werden op de hierna te noemen tentoonstelling geëxposeerd.

De nieuwe aanwinsten werden geregeld gebonden, terwijl evenals in vorige jaren nog steeds zooveel mogelijk werken uit het oude bezit werden gebonden, herbonden of gerestaureerd. Er kon thans vrij veel in eigen binderij worden gedaan, zoodat er van het totale aantal gebonden deelen (6162) in eigen binderij 1117 gebonden werden.

De tijdsomstandigheden waren voor aankoopen voor de handschriftenafdeeling weinig gunstig. Toch is het exemplaar van den Eersten Nederlandschen Historiebijbel, dat verworven werd, een belangrijke aanwinst, ondanks het feit, dat het handschrift zeer defect is. Het stemt tot voldoening, dat dit manuscript, welks verblijfplaats een tijdlang onbekend was, thans definitief in een openbare verzameling is opgenomen. De aanwinsten der handschriftenafdeeling zijn vermeld in Bijlage I.

Catalogi en publicaties. De revisie van den alphabetischen catalogus, waarvan in het vorige jaarverslag sprake was, is voortgezet. Het is een langdurig werk, dat veel nauwkeurigheid en geduld vereischt, maar dat voor de betrouwbaarheid van den catalogus dringend noodig is. Aan de herziening van de afdeeling Geschiedenis van den systematischen catalogus werd gestadig doorgewerkt, evenals aan den catalogus der niet-Nederlandsche postincunabelen.

De beschrijving van de collectie Kloos kwam op de handschriftenafdeeling dit jaar gereed en zag onder den titel „Overzicht van de verzameling Dr. Willem Kloos" het licht. Er is thans een begin gemaakt met een her-

nieuwde beschrijving van de handschriften betreffende Nederlandsche taal- en letterkunde.

Naar aanleiding van de in 1941 gehouden bandententoonstelling verscheen een catalogus „Boekbanden in de Nationale Bibliotheek". Zoowel door bewerking als uitvoering mag deze catalogus — die, dank zij den financieelen steun van de vereeniging „Vrienden der Nationale Bibliotheek", met een aantal afbeeldingen kon worden verlucht — zeer geslaagd genoemd worden. De bewerking geschiedde door Mej. Dr. E. DE LA FONTAINE VERWEY.

De Centrale Catalogus vraagt voortdurend veel zorg. Het tempo van de uitbreiding wordt vertraagd, doordat — mede door de revisie van den alphabetischen catalogus — slechts een beperkt aantal krachten aan het rangschikken en invoegen der titels werken kan. Daarnaast wordt thans een Centrale Tijdschriftencatalogus ingericht, die nauwkeuriger dan de C. C. over de in de Nederlandsche bibliotheken aanwezige tijdschriften zal kunnen inlichten. De titels voor dezen catalogus worden in de groote bibliotheken overgeschreven, een arbeid, die door daarvoor te werk gestelde werklooze intellectueelen verricht worden kan. De belangrijke functie, die de Centrale Catalogus in het kader van het Nederlandsche bibliotheekwezen vervult, blijkt wel uit het cijfer der schriftelijke aanvragen, dat in dit jaar 38 759 bedroeg tegenover 25 088 in 1940.

Gebruik van de bibliotheek. Deze cijfers doen duidelijk zien, hoezeer het gebruik der bibliotheek is toegenomen. De stijging, die de tweede helft van 1940 reeds vertoonde, heeft zich in het verslagjaar nog voortgezet. Opmerkelijk is het, dat weliswaar bij alle cijfers omtrent het gebruik der bibliotheek een vooruitgang te constateeren valt, doch dat bij verschillende cijfergroepen het percentage

van dezen vooruitgang zeer uiteenloopend is. Zijn de schriftelijke aanvragen, dus van lezers buiten de stad, blijkens bovengenoemde getallen met meer dan 50 % gestegen, het totaal der uitgeleende werken vertoont een stijging van 22 %, terwijl het aantal bezoekers slechts met 13 % toegenomen is.

In het verslagjaar bedroeg het aantal bezoekers 55 410 (in 1940: 49 049) en het aantal uitgeleende werken 61 164, waarvan 36 268 binnen de stad en 24 886 buiten Den Haag. (In het vorige jaar waren deze getallen resp.: 50 091, 31 926 en 18 165). Aan buitenlandsche bibliotheken werden bovendien nog 45 werken uitgeleend (in 1940: 12). De Nationale Bibliotheek leende zelf 1 687 werken uit bibliotheken in het binnenland en 31 werken uit bibliotheken in het buitenland. Het aantal gebruikte drukwerken in de leeszaal bedroeg 90 694 (tegen 78 947 in 1940). Op de handschriftenafdeeling bedroeg het aantal bezoekers 297 en het aantal geraadpleegde handschriften uit eigen bezit 276, terwijl er 74 aan andere bibliotheken (w.o. 2 aan een bibliotheek in het buitenland) werden gezonden en nog 13 uit andere bibliotheken werden geleend. Het is duidelijk, dat alle cijfers omtrent het gebruik van handschriften in hooge mate beïnvloed zijn door het feit, dat juist de kostbaarste en belangrijkste manuscripten niet te raadplegen waren. Bovendien dient men bij de beoordeeling van de overige cijfers te bedenken, dat de leeszaal des avonds niet opengesteld kon worden wegens de verduistering, terwijl van 5 November af de Nationale Bibliotheek des Woensdags gesloten geweest is.

Aangezien het n.l. te verwachten was, dat bij een eenigszins strengen winter het rantsoen kolen voor de Nationale Bibliotheek niet toereikend zou zijn, leek het raadzaam om gedurende het stookseizoen één dag per week te sluiten, waardoor een wekenlange sluiting in

het einde van die periode overbodig zou zijn. Deze maatregel zou volkomen aan zijn doel beantwoord hebben, indien niet door den abnormalen winter de kolentoevoer was stil gelegd en daardoor de Nationale Bibliotheek toch nog gedurende zeventig dagen haar deuren moest sluiten.

De jaarlijksche tentoonstelling werd ditmaal gehouden van 8—27 September en was gewijd aan den historischen boekband. De tentoongestelde banden waren gekozen uit het bezit der Nationale Bibliotheek en van het Museum Meermanno-Westreenianum. Voor het eerst waren hier de nieuwe eikenhouten vitrines in gebruik, die over het algemeen goed voldeden. De tentoonstelling mocht zich — in aanmerking nemende, dat de belangstelling voor dit onderwerp weinig algemeen is — verheugen in een druk bezoek, zoodat zij door meer dan 500 personen werd bezocht. Waardeerende artikelen in de dagbladen hebben tot dit resultaat zeer veel bijgedragen. De Nationale Bibliotheek heeft verder haar medewerking verleend aan de volgende tentoonstellingen: de in het Haagsche Gemeentemuseum gehouden tentoonstelling „Bloemen, vogels en kruipend gedierte in het Nederlandsche boek in vijf eeuwen", de tentoonstelling „Duitsch-Nederlandsche betrekkingen in den loop der eeuwen" in de Universiteitsbibliotheek te Utrecht, de tentoonstelling ter viering van het 100-jarig jubileum der St. Theresiakerk te 's-Gravenhage en de tentoonstelling van Limburgsche letterkunde, georganiseerd door de letterkundige afdeeling van den Haagschen Kunstkring.

Verslag Ruilbureau. Het ruilverkeer, dat zich bij het begin van het verslagjaar beperkte tot Duitschland, Zwitserland, Italië, Noorwegen, Zweden en Denemarken, kon in Maart uitgebreid worden met België en Finland. Hierdoor namen de uitvoercijfers ten opzichte van het

vorige jaar weer eenigszins toe. Naar het buitenland werden n.l. verzonden 85 (v. j. 72) kisten, inhoudende 7681 (v. j. 6200) pakketten, terwijl uit het buitenland werden ontvangen 41 (v. j. 79) kisten en 28 (v. j. 32) postpakketten, inhoudende 2432 (v. j. 7919) pakketten. De aan het einde van dit verslag opgenomen tabel (Bijlage II) geeft een nader overzicht der zendingen van dit jaar, gerangschikt naar de verschillende landen.

Nieuw ruilverkeer werd aangeknoopt met het Deutsche Auslandwissenschaftliche Institut te Berlijn en met de Universiteitsbibliotheek te Bazel.

Van de jaarlijksche bibliografie „Nederlandsche Overheidsuitgaven" verscheen het elfde deel.

De Bibliothecaris
der Nationale Bibliotheek,

L. BRUMMEL.

BIJLAGE I

Aanwinsten Handschriftenafdeeling

133 M 32 EERSTE NEDERLANDSCHE HISTORIE-BIJBEL.
Papier, 224 bl., 235 × 175, 2 kolommen van 33—38 regels, cahiers van 10 bl. c. 1485.
Enkele beginletters in rood en blauw met eenvoudig penwerk, vele roode hoofdletters. Nieuwe half-perkamenten band.
Het hs. is zeer defect, waardoor het niet meer mogelijk is, de collatie volledig vast te stellen; een 60-tal bladen ontbreekt. De copiïst heeft op twee plaatsen (bl. 6 r°. en 9 v°.) de dateering van zijn voorbeeld overgenomen („Anno 1301"). Aan het einde van elk boek vindt men dezelfde vijf stereotype Latijnsche versjes („Et sic est finis, sit laus et gloria trinis", etc.).
Bl. 176: Eerst salmen seggen van thobyas die mede gevangen was mit die van ysrael van salmanaser den coninc van assyrien. Dat selmen hier na bescriven gelijc alst iheronimus bescreven heeft uten caldeenschen int latijn. Ende iacob van maerlant heeftet geset uten latijn in duutscher talen.
Dit is hs. B bij *S. S. Hoogstra*; zie diens dissertatie (1898) *Proza-bewerkingen van het Leven van Alexander den Groote in het Middelnederlandsch*, p. XXIX—XXX. — Vgl. *C. H. Ebbinge Wubben* in *Ned. Arch. voor kerkgesch.* III (1905), p. 326—327.

133 M 24 1—32 BRIEVEN gericht aan G. A. N. SCHELTEMA DE HEERE.
31 st. 1885—1930.
Van *H. C. Klinkert*, *W. Kloos*, *P. A. van der Lith*, *J. de Louter*, *B. F. Matthes*, *G. A. Wilken*, *H. Zwaardemaker Cz.*
Hierbij een map bevattende briefwisseling van *G. A. N. Scheltema de Heere*, grootendeels met *J. R. Slotemaker de Bruïne* en familie.
Geschenk van den Heer G. A. N. Scheltema de Heere te 's-Gravenhage.

69 B 11 11 PRUDENS VAN DUYSE. Brief (aan W. EEKHOFF), 9 July 1845.
Hierbij een afschrift van *E. A. Borger*, *Aan den Rijn* en de Latijnsche vertaling daarvan door *Van Santen*, gecopieerd door *Pr. van Duyse* en 27 July 1844 aan *W. Eekhoff* toegezonden.
Geschenk van Mr. C. Hens te 's-Gravenhage.

75 C 52 P. A. DE GÉNESTET. Brief (aan S. J. VAN DEN BERGH), 28 July 1852.
Vgl. *Stemmen onzer eeuw*, I (1905), p. 107.
Geschenk van den Heer S. D. A. Wartena te Heelsum.

133 M 29 PETRONELLA CORNELIA VAN ALPHEN. Dichtstukjes.
65 blz. c. 1810.
——. Kinderversjes. 43 bl. c. 1810.
Geschenk van den Heer H. Kriebel te Tiel.

BIJLAGE II

Overzicht der zendingen van het Ruilbureau

Uit het buitenland ontvangen:			Naar het buitenland verzonden:		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten
België	10	—	België	13	—
Denemarken	3	5	Denemarken	3	—
Duitschland.	18	—	Duitschland.	40	—
Finland	2	—	Finland	2	—
Spanje	—	23	Italië	5	—
Zwitserland	8	—	Noorwegen	2	—
			Zweden	9	—
			Zwitserland	11	—
Totaal	41	28	Totaal	85	—

H147R
1942

NATIONALE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1942

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1943

7480 - '43 - K 983

NATIONALE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1942

THE LIBRARY OF THE
MAR 1 1955
UNIVERSITY OF ILLINOIS

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1943

1942

VERSLAG OMTRENT DE NATIONALE BIBLIOTHEEK OVER 1942

Meer dan in de voorafgaande jaren heeft de Nationale Bibliotheek in 1942 de gevolgen van de abnormale oorlogsomstandigheden ondervonden. Zij heeft een geruimen tijd haar deuren moeten sluiten, zoodat alle werk volkomen stil gelegd was. Zij heeft opnieuw maatregelen moeten nemen ter beveiliging van haar kostbaarste bezit, maatregelen, die verder gaan dan alle vroeger getroffene. En het laat zich aanzien, dat ook hiermede nog niet volstaan zal kunnen worden en dat de Bibliotheek bij de uitvoering van haar taak in stijgende mate op moeilijkheden stuiten zal.

Ondanks dit alles — en dit blijft verheugend — is het gebruik der bibliotheek opnieuw toegenomen. En ook verder vallen er in het verslagjaar eenige feiten te vermelden, die voor den groei der Nationale Bibliotheek van groot belang kunnen zijn en die wel eenigen grond geven om zelfs bij den druk der huidige tijden te hopen, dat zij daardoor beter zal opgewassen zijn tegen de taak, die haar in de toekomst wacht.

Gebouw en inventaris. In de eerste plaats was het voor de Nationale Bibliotheek na zoovele jaren van steeds nijpender plaatsgebrek een uitkomst, dat zij eenige maanden geleden de beschikking kreeg over een pand, dat zich als uitbreiding van het boekenmagazijn uitnemend leent voor het onderbrengen van bepaalde collecties uit het boekenbezit, die minder veelvuldig gebruikt worden en haar plaats in het hoofdmagazijn dus beter kunnen inruimen voor nieuwe aanwinsten. Het feit, dat bedoeld pand in de nabijheid van de Nationale Bibliotheek gelegen is, maakte de uitvoering van een

dergelijke regeling, die reeds grootendeels haar beslag gekregen heeft, des te gemakkelijker.

Aan een anderen ongewenschten toestand werd op zeer gelukkige wijze een einde gemaakt, doordat de vereeniging „Vrienden der Nationale Bibliotheek" een zeer belangrijk geschenk aanbood in den vorm van een complete inrichting voor de vervaardiging van fotocopiëen. In de fotokopist „Triplex" bezit de bibliotheek thans een uitstekend toestel, dat zeer goed in de praktijk voldoet, terwijl de verdere inrichting van het fotografisch atelier met een electrische droogpers en een roteerenden spoelbak het mogelijk maakt vrij omvangrijke bestellingen spoedig af te werken.

Personeel. Met ingang van 1 Januari werden Mej. Dr. E. DE LA FONTAINE VERWEY en Mej. Dr. H. J. VAN DE KERK bevorderd tot wetenschappelijk assistent 1e klasse, terwijl met ingang van 1 April de heer H. VAN HEERIKHUIZEN tot tijdelijk wetenschappelijk assistent 2e klasse werd benoemd. Een bekende figuur voor vele bezoekers, de administratieve ambtenaar 1e klasse R. P. MINGELEN, verliet in verband met het bereiken van den pensioengerechtigden leeftijd op 1 September de Nationale Bibliotheek, waaraan hij 48 jaren verbonden is geweest. Met ingang van dienzelfden datum werd de administratieve ambtenaar J. VAN TOL bevorderd tot administratief ambtenaar 1e klasse, de assistent E. VAN RAAN tot administratief ambtenaar en de schrijver 2e klasse J. L. KOEGLER tot schrijver 1e klasse.

De tewerkstelling van twee werklooze hoofdarbeiders voor werkzaamheden aan den Centralen Tijdschriftencatalogus liep in den loop van het verslagjaar af. Het werk was toen grootendeels voltooid, zoodat het resteerende gedeelte door eigen personeel verricht kon worden.

Het aantal ziektegevallen onder het personeel was vrij groot. Zoowel dit feit als de gedwongen evacuatie van een aantal ambtenaren werkte herhaaldelijk belemmerend op het geregelde verloop van den dienst.

Verzamelingen. Een aantal kostbare handschriften en oude drukken zijn, verpakt in kisten, naar een bomvrije schuilplaats overgebracht. Voorbereidingen voor een verder gaande verspreiding van het oudere bezit der bibliotheek werden getroffen.

De moeilijkheden bij aankoop van buitenlandsche boeken zijn in het afgeloopen jaar nog grooter geworden dan zij reeds waren. De invoer van Fransche boeken werd gecentraliseerd, waardoor antiquarische aankoop onmogelijk werd en aanschaffing van nieuwe boeken tot slechts enkele werken beperkt bleef. Ook bij bestellingen in België, Zwitserland, Italië en de Scandinavische landen waren de deviezenmoeilijkheden zóó groot, dat het verkeer met deze landen vrijwel stil lag. De boekenaankoop bepaalde zich derhalve in hoofdzaak tot Nederlandsche en Duitsche uitgaven en antiquarische aanschaffing binnen onze grenzen. Deze laatste weg bood en biedt echter steeds minder mogelijkheden, daar het aantal veilingen voortdurend afneemt en de daar bestede prijzen meestal niet meer in overeenstemming zijn met de reëele waarde der boeken.

Gezien al deze bezwaren zijn de cijfers der nieuwe aanwinsten nog tamelijk bevredigend. Terwijl in 1941 werden verworven 7068 banden tot een gezamenlijke lengte van 131 m. bedroegen deze cijfers in het verslagjaar 5673 banden tot een lengte van 97,05 m.

Onder deze aanwinsten bevonden zich ook vele geschenken, zoowel van instellingen als personen. Het is niet mogelijk alle namen te noemen, zoodat hier met een woord van dank in het algemeen moet worden volstaan.

Het spreekt vanzelf, dat een grooter deel van het budget aan antiquarischen aankoop besteed werd, dan in normale tijden verantwoord en mogelijk zou zijn. Langs dien weg was het mogelijk een belangrijk aantal oudere Nederlandsche drukken te verwerven w.o. enkele postincunabelen als H. DE HASSIA „Secreta sacerdotum" (Daventriae, 1501) en G. TRAPEZONTIUS „Dialectica" (Daventriae, 1527), een aantal 17e-eeuwsche scheepsjournalen, J. VAN ZIJL's „Theatrum machinarum universale" (A'dam, 1761) en een Fransche vertaling van VAN METEREN's „Commentarien" (Den Haag, 1618). Ook enkele buiten onze grenzen gedrukte Nederlandsche teksten mogen hier genoemd worden als de in 1548 te Keulen gedrukte Nederlandsche Bijbel en het zeldzame in 1584 te Rees verschenen boekje „In dit boexken leert men hoemen sal vogelen ende visschen vangen". Een andere aanwinst van vaderlandsch belang, waarvan slechts één exemplaar bekend was, is de anoniem verschenen biografie „Life of Michael A. de Ruyter", die in 1677 te Londen het licht zag.

Verschillende reeksen werden aangekocht of aangevuld o.a. „Arbeiten zur Entwicklungspsychologie", „Kunstgeschichtliche Forschungen", „Jahrbücher des Düsseldorfer Geschichtsvereins", het Zweedsche „Historisk Tidskrift", „Buch und Schrift", een vrijwel compleet exemplaar van „Art et décoration", een volledige reeks van het „Maandblad voor accountancy", „De Vlaamsche Kunstbode", de groote reeks „Deutsche Literatur" en een afdeeling van de „Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur."

Evenals in vorige jaren werd voor de afdeeling Nederlandsche letterkunde geregeld aangekocht. Belangrijk was in dit verband een collectie Vlaamsche geschriften uit de 19e eeuw. Onder de grootere werken op het gebied der geschiedenis vallen te noemen de „Histoire de la

nation égyptienne" van G. HANOTAUX, „Schultz Danmarkhistorie" en de groote „Collecçao de Monumentos ineditos" (Lisboa, 1858—1922). Op kunsthistorisch terrein was o.a. Tajima's „Masterpieces selected from the Kôrin School" (Tokyo, 1903—1906) een welkome aanvulling van vroegere aankoopen.

De bandencollectie werd uitgebreid met een merkwaardig, waarschijnlijk Duitsch bandje uit het begin der 15e eeuw van bruin met papier beplakt kalfsleder, waarop negen maal een rolstempel is afgedrukt. Verder werden o.a. aangekocht een Italiaansche rood-marokijnen band uit het midden der 16e eeuw met een zeer sierlijke vlakvulling in goud en een Italiaansche met goud gestempelde perkamenten band uit het einde der 17e eeuw met kardinaalswapen en waaiervormige versiering.

Evenals in vorige jaren werden de nieuwe aanwinsten geregeld gebonden, terwijl ook nog met het binden en restaureeren van oudere werken werd voortgegaan. Het totale aantal buiten de bibliotheek gebonden deelen bedroeg 4949, de in eigen binderij gebonden en herstelde deelen 768.

De belangrijkste aanwinst voor de handschriftenafdeeling was in het verslagjaar de correspondentie tusschen FRED. GODARD VAN REEDE tot DE PARKELER en zijn zoon JOHAN FREDERIK. De brieven geven niet alleen een merkwaardig tijdsbeeld uit het eind der 18e eeuw, maar ook door de positie van JOHAN FREDERIK, laatstelijk directeur en gouverneur van Java's Noordoostkust, allerlei inlichtingen over de Oost-Indische Compagnie in dien tijd. Verder verdient vermelding het genealogie-boek der familie DE LA COURT, dat in de Nationale Bibliotheek goed op zijn plaats is en een zevental brieven van J. R. THORBECKE. Men vindt de aanwinsten der handschriftenafdeeling vermeld onder Bijlage I.

Catalogi en publicaties. Er werden in dit jaar door de Nationale Bibliotheek geen catalogi of andere publicaties in boekvorm uitgegeven. De herziening van den alphabetischen catalogus vond gestadig voortgang. Aan den Centralen Catalogus kon wat meer tijd besteed worden, zoodat bij behoud van dit tempo, de nog steeds bestaande achterstand binnen enkele jaren ingehaald zal zijn.

De Centrale Tijdschriftencatalogus werd in gebruik genomen en voldeed, ondanks den thans nog beperkten opzet, goed. Het blijkt steeds duidelijker, dat deze catalogus naast den Centralen Catalogus alle reden van bestaan heeft en dat daarmede de Nationale Bibliotheek over een veel vollediger materiaal beschikt dan tot nu toe het geval was. Hoezeer dit materiaal gebruikt wordt wijzen de cijfers uit: het reeds zeer hooge getal van 38 759 schriftelijke aanvragen in 1941 werd in het afgeloopen jaar, ondanks het feit, dat de Nationale Bibliotheek gedurende twee maanden gesloten was, met 38 761 aanvragen nog juist even overschreden.

Gebruik van de bibliotheek. Deze sluiting is het gevolg geweest van den ongewoon strengen winter. In verband met den geringen kolenvoorraad was reeds ten einde erger te voorkomen de maatregel ingevoerd om gedurende het stookseizoen 1941/1942 de Nationale Bibliotheek één dag per week te sluiten. Inderdaad zou deze maatregel doel getroffen hebben, indien niet door den abnormalen winter de kolentoevoer was stil gelegd en er met name aan de brandstof, waarop de bibliotheek met haar ketels is aangewezen, een volkomen gebrek was. Dientengevolge moest de Nationale Bibliotheek van 31 Januari tot 10 April gesloten worden. Gedurende die periode lag de dienst vrijwel geheel stil; slechts werd op 26 Maart, toen de felle koude voorbij was, in het nog

onverwarmde gebouw een beperkte dienst ingevoerd, waardoor de postaanvragen weer in behandeling genomen konden worden.

Het spreekt vanzelf, dat door deze langdurige sluiting de cijfers van bezoek en uitleening ongunstig beïnvloed zijn. Het aantal bezoekers bedroeg 39 519 (in 1941: 55 410) en het aantal uitgeleende werken 56 497, waarvan 34 377 binnen de stad en 22 120 buiten Den Haag. (In het vorige jaar waren deze cijfers 61 164, 36 268 en 24 886). Aan buitenlandsche bibliotheken werden 26 werken uitgeleend (in 1941: 45). Zelf leende de Nationale Bibliotheek 1664 werken uit bibliotheken in het binnenland en 13 uit buitenlandsche bibliotheken. Het aantal gebruikte drukwerken in de leeszaal bedroeg 65 975 (in 1941: 90 694). De handschriftenafdeeling telde dit jaar 165 bezoekers, die 183 handschriften uit het eigen bezit der bibliotheek en 34 handschriften uit andere bibliotheken raadpleegden. Aan andere bibliotheken werden 25 handschriften geleend. Bij een wat nauwkeuriger beschouwing van deze cijfers blijkt, dat vooral het bezoek en de raadpleging in de leeszaal een grooten achteruitgang vertoonen, te groot om alleen het gevolg van de sluiting te zijn. Daartegenover is de daling der cijfers van de uitleening veel geringer dan men zou verwachten, hetgeen in overeenstemming is met het hooge getal der schriftelijke aanvragen. De conclusie kan dus zijn, dat de studie thuis nog steeds een stijging vertoont, terwijl het raadplegen van boeken in de bibliotheek merkbaar achteruitgegaan is. Het is hier niet de plaats om de oorzaken van dit verschijnsel op te sporen. Slechts zij gewezen op een feit, dat ongetwijfeld mede oorzaak hiervan is n.l. de gedwongen evacuatie van vele inwoners van Den Haag. Deze evacuatie heeft ook vrij veel onregelmatigheden bij de terugbezorging van uitgeleende werken ten gevolge gehad.

In verband met de weinig gunstige omstandigheden

heeft de Nationale Bibliotheek in dit jaar geen tentoonstelling gehouden. Zij heeft aan twee tentoonstellingen haar medewerking verleend n.l. de tentoonstelling „Vier eeuwen Nederlandsch muziekleven" in het Rijksmuseum en een tentoonstelling in het Centraal Museum te Utrecht.

Ruilbureau. Het ruilverkeer bleef ook in 1942 zeer beperkt. Naar het buitenland werden verzonden 34 (v. j. 85) kisten, inhoudende 3106 pakketten (v. j. 7681), terwijl uit het buitenland werden ontvangen 34 (v. j. 41) kisten en 15 (v. j. 28) postpakketten, inhoudende 3007 pakketten (v. j. 2432). De aan het einde van dit verslag opgenomen tabel (Bijlage II) geeft een nader overzicht der zendingen van dit jaar.

De Bibliothecaris
der Nationale Bibliotheek,

L. BRUMMEL.

BIJLAGE I

133 M 34 NIC. BEETS. Versjes en gedichten (niet in den handel), van 1825—18..... 12 bl. in 8°. Oorspr. cartonnen band.
Afschrift (van de hand van *Willem Beets*?). In dit bundeltje liggen eenige autografen, gedeeltelijk dezelfde teksten als de copieën. 12 bl. 1825—1846. Hierbij ook 1 gedicht van *Willem* en 1 van *Martinus Nic. Beets*. Van één der gedichten van *Nicolaas* („De ouderlooze", 1830) is de autograaf aanwezig, bovendien een afschrift en 2 exx. van een plano-druk.

Geschenk van de fa. Thieme te Zutfen.

133 M 35 GENEALOGIE-BOEK der familie DE LA COURT.
66 bl. in-8°. 18e eeuw. Oorspr. perk. band.
Door verschillende handen bijgewerkt tot het midden der 19e eeuw.
Inliggend 2 losse bladen.

133 M 38 LIJSTEN van den graan-voorraad en -toevoer in Rome 1669—1670, opgemaakt op last van Kardinaal EMILIO ALTIERI (= Paus CLEMENS X).
6 bl. in-folio. Oorspr. fraai vergulde perk. band met het wapen van *Altieri*.
Vgl. *L. von Pastor. Gesch. der Päpste*. XIV, 1 (1929), p. 622.

133 M 40 J. R. THORBECKE. Brieven aan F. A. EBBINGE WUBBEN, 12 Mrt. 1854—16 Apr. 1859.
7 st. 8°.

Geschenk van Dr. C. H. Ebbinge Wubben.

133 M 36 CORRESPONDENTIE tusschen FRED. GODARD VAN REEDE TOT DE PARKELER (1720—1807) en zijn zoon JOH. FRED. VAN REEDE TOT DE PARKELER (1757—1802).
389 bl. grootendeels in-4°. In portefeuille.
De brieven van den vader in minuut, van den zoon grootendeels autograaf, eenige door een secretaris of amanuensis geschreven, sommige in duplicaat, een enkelen keer in triplicaat. Hierbij gevoegd: brieven van en aan andere familieleden *A. A. Gaymans*, e.a.) en kennissen of aanverwanten (*J. Vos*, *W. van der Beke*, e.a.), tevens enkele familie-papieren, afkomstig uit het bezit van den vader (tot 1804).
Vgl. *N. Ned. Biogr. Wbk.*, III, i.v.v. — In deze papieren tal van bijzonderheden betreffende de genealogie en de familie-geschiedenis van het geslacht *Van Reede tot de Parkeler*. Met den inhoud kan worden aangevuld hetgeen te vinden is bij *D. van Hogendorp. Mémoires* (La Haye, 1887), p. 103, 104, 109, en bij *J. Feenstra Kuiper. Japan en de buitenwereld in de 18e eeuw*. ('s-Grav., 1921), p. 150—152.

BIJLAGE II

Overzicht der zendingen van het Ruilbureau

Uit het buitenland ontvangen:			Naar het buitenland verzonden:		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten
België	7	4	België	5	—
Denemarken	3	11	Denemarken	1	—
Duitschland	16	—	Duitschland	14	—
Finland	1	—	Finland	3	—
Noorwegen	2	—	Italië	4	—
Zwitserland	5	—	Noorwegen	1	—
			Zweden	3	—
			Zwitserland	3	—
Totaal	34	15	Totaal	34	—

H 147R
1943

NATIONALE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1943

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1944

10006 - '44 - K 983

NATIONALE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1943

THE LIBRARY OF THE
MAR 1 1956
UNIVERSITY OF ILLINOIS

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1944

VERSLAG OMTRENT DE NATIONALE BIBLIOTHEEK OVER 1943

Gelijk te verwachten was, is 1943 niet minder dan de voorafgaande oorlogsjaren voor de Nationale Bibliotheek een bewogen jaar geweest. Belangrijke gedeelten van haar bezit zijn naar elders overgebracht, omdat in de huidige omstandigheden een verdeeling van risico geboden scheen. Eenige malen is voor deze transporten sluiting der Bibliotheek noodzakelijk geweest. De verschillende maatregelen van de Duitsche autoriteiten hadden een zoodanige vermindering van personeel ten gevolge, dat inkrimping van den dienst niet meer te vermijden was. Het nieuwe pand, dat, zooals in mijn vorige jaarverslag gemeld werd, als hulpmagazijn reeds van veel nut was en dit nog in klimmende mate beloofde te worden, werd voor militaire doeleinden gevorderd. In dit pand was ook het fotografisch atelier met het in het vorige jaar verworven fotocopietoestel ingericht, dat reeds zeer veel bestellingen van gebruikers der Bibliotheek te verwerken had. Aangezien in het gebouw der Nationale Bibliotheek geen ruimte beschikbaar was, moest deze nieuwe dienst, na ruim een half jaar in bedrijf te zijn geweest, voorloopig worden stil gelegd.

Al deze moeilijkheden en belemmeringen wogen dubbel zwaar, omdat het gebruik van de Bibliotheek nog voortdurend toenam en met name het aantal postaanvragen een ongekenden omvang bereikte. Het kostte zeer veel inspanning, om in de moeilijke omstandigheden van het afgeloopen jaar aan deze drukte het hoofd te bieden.

Gebouw en inventaris. Ten einde, nu de Nationale Bibliotheek in September haar pas verworven hulp-

magazijn moest missen, aan het plaatsgebrek tegemoet te komen, werden in het nieuwe magazijn voorzieningen getroffen, waardoor op de boekenkasten nog een rij boeken kan worden geplaatst.

In het gebouw Lange Voorhout werden alle boeken van den zolder en uit gangen en trapportalen verwijderd, wat althans eenigermate kan bijdragen tot de beveiliging van dit bij brand zoo uitermate trefbare gebouw.

Personeel. Op 5 Maart stierf na een langdurige ziekte de wetenschappelijke assistent 1e klasse Mr. G. J. Kloos, die de leiding van de juridische afdeeling had. In hem verloor de Nationale Bibliotheek een zeer kundig en toegewijd ambtenaar. Mej. Dr. H. J. van de Kerk verkreeg met ingang van 1 Juli eervol ontslag als wetenschappelijk assistent 1e klasse wegens huwelijk. Verder zag de Nationale Bibliotheek een assistent en een bediende als krijgsgevangenen vertrekken, terwijl zij een assistent en twee hulpbedienden moest missen, die als arbeidskrachten naar Duitschland werden gevoerd.

Op 1 Juni werd Mr. J. W. R. Laceulle bevorderd tot wetenschappelijk assistent 1e klasse. Met ingang van 1 Juli werd Mej. J. F. Koopman benoemd tot assistent en met ingang van 1 October Mej. Dr. L. E. van Wijk tot wetenschappelijk assistent 1e klasse. Door de tewerkstelling van vrouwelijke arbeidskrachten als assistent en bediende in de vestiaire is getracht althans eenigermate in het gebrek aan personeel te voorzien.

Het bleek echter niet mogelijk het tekort aan magazijnbedienden aan te vullen, zoodat de dienst hieronder ernstig te lijden had. Ook het steeds toenemend aantal ziektegevallen, waaronder van langen duur en de hernieuwde evacuatie van een aantal ambtenaren waren weinig bevorderlijk voor den goeden gang van zaken.

Verzamelingen. Andermaal zijn een vrij groot aantal kisten met handschriften naar een bomvrije schuilplaats gebracht. Een gedeelte van het oudere bezit der bibliotheek, dat in het niet brandvrije gebouw was opgesteld, is over een aantal plaatsen verspreid.

Nog meer dan in het vorige jaar moest de aankoop van boeken vrijwel uitsluitend beperkt blijven tot Nederlandsche en Duitsche uitgaven, waarbij op te merken valt, dat de mogelijkheden voor het verwerven van de laatste ook voortdurend verminderen. Er is nog zooveel doenlijk naar gestreefd door antiquarische aanschaffing lacunes aan te vullen, doch ook hiertoe was betrekkelijk weinig gelegenheid. Antiquarische aankoopen buiten ons land zijn thans practisch niet meer mogelijk.

Dat de cijfers der nieuwe aanwinsten met een totaal van 5670 banden tot een gezamenlijke lengte van 106 m. ondanks dit alles nog vrijwel overeenkomen met die van het vorige jaar, is toe te schrijven aan de verwerving van twee grootere collecties.

Een dezer collecties bevatte veel literatuur op het gebied van sociologie, wijsbegeerte en geschiedenis, zoodat zij voor die gebieden een welkome aanvulling vormde. Voor de afdeeling Kunst konden een aantal grootere werken worden aangeschaft w.o. M. Salmi's „L'abbazia di Pomposa" (Roma, 1936), A. le Pautre's „Les oeuvres d'architecture", „I manoscritti e i disegni di Leonardo da Vinci" (Roma, 1941 vv.), „Ambrosiana. Scritti di storia, archeologia ed arte pubblicati nel XVI centenario della nascita di Sant' Ambrogio". (Milano, 1942), Fr. Vindels „Escudos y marcas de impresores y libreros en Espana durante los siglos XV a XIX" (Barcelona, 1942) en „Konsthantverk och hemslöjd i Sverige 1930—1940" (Göteborg, 1941). Ook andere afdeelingen konden nog met belangrijke werken worden aangevuld als het „Handbuch zum Alten Testament

hrsg. v. O. Eissfeldt" (Tübingen, 1934—40), A. della Corte en G. Pannaïn „Storia della musica" (Torino 1942), „Storia di Genova" (Milano, 1941 vv.), G. Hauptmann's verzamelde werken, enz.

De systematische aankoop van oudere Nederlandsche drukken had geregeld plaats, voor zoover de omstandigheden dit veroorloofden en de prijzen niet al te exorbitant waren. Hiervan vallen o.a. te noemen „Elegantiarum viginti precepta" (Hantwerpie, c. 1514), N. Visscher's „Speculum Zelandiae" (c. 1662), het calligrafische werk van Samuel de Swaef en H. Lancel „Gedichten van verscheyde poëten" (Zierikzee, 1628), P. C. Hooft's Neederlandsche Histooriën (Amsterdam, 1642—'54), die in deze uitgave nog in de Nationale Bibliotheek ontbraken, Olivier van Noordt's „Beschrijvinge van de voyagie om den geheelen werelt-kloot" (Amsterdam, 1618), verschillende mystieke geschriften uit de 17e en 18e eeuw. Een editie van het Geusen Lieden-Boecxken van 1592, die in de collectie van de Nationale Bibliotheek ontbrak en waarvan het Museum „Het Prinsenhof" te Delft het eenig bekende exemplaar bezat, kon met deze instelling tegen een andere uitgave, waarvan in de Nationale Bibliotheek meer exemplaren aanwezig waren, geruild worden.

Ook in dit jaar werden van tal van instellingen en personen geschenken ontvangen, waarvoor hier met een algemeen woord van dank moge worden volstaan.

Voor het binden van de nieuwe aanwinsten werd geregeld zorg gedragen. Ook oudere werken werden, wanneer dat noodig bleek, gebonden of gerestaureerd. Het aantal buiten de Bibliotheek gebonden deelen bedroeg dit jaar 4562.

Van de aanwinsten der handschriftenafdeeling valt allereerst te noemen een portefeuille met brieven aan en minuten van Gysbert Cuper. Aan de omvangrijke

brievenverzameling van CUPERUS, welke in 1854 door den Nederlandschen Staat van Prof. P. BOSSCHA was gekocht en gedeeltelijk in de Koninklijke Bibliotheek geplaatst, ontbrak een portefeuille met brieven van en aan Engelsche geleerden, die Bosscha destijds nog nader wilde bestudeeren. Het is deze portefeuille, die nog in het bezit bleek te zijn van een der nakomelingen van Bosscha en nu door de Nationale Bibliotheek kon worden aangekocht. Van belang voor onze letterkundige geschiedenis zijn verder de in een veiling aangekochte brieven en stukken over verschillende uitgaven van de werken van Hieronymus van Alphen. Als geschenk van Mevr. TH. VAN DER MEY—UNGER ontving de Nationale Bibliotheek een verzameling nagelaten papieren van den schrijver HENDRIK WOLFGANG VAN DER MEY. Een overzicht van de aanwinsten der handschriftenafdeeling vindt men in Bijlage I.

Catalogi en publicaties. In dit jaar verscheen van de bibliografie „Nederlandsche Overheidsuitgaven" als dubbelnummer het 12e en 13e deeltje, omvattende de jaren 1940—1941. De revisie van den alphabetischen catalogus ging regelmatig voort, evenals die van de afdeeling Geschiedenis van den systematischen catalogus. Een ingrijpende omwerking ondergaat de afdeeling Sociale wetenschappen, die haar beter op de hoogte brengt van den huidigen stand van de wetenschap. De arbeid aan den Centralen Catalogus vordert goed, zoodat zonder onverwachte stagnatie verwacht kan worden, dat binnen twee jaren de bestaande achterstand ingehaald zal zijn. Dan zal ook het titelmateriaal van nog onvolledig verwerkte bibliotheken geheel zijn opgenomen. Reeds zijn plannen in voorbereiding om alsdan tot opneming van nieuwe bibliotheken over te gaan.

De Centrale Catalogus van Periodieken (C.C.P.) kwam

dit jaar in een meer volledigen vorm gereed. Aan de uitbreiding en verbetering van dezen catalogus wordt geregeld gewerkt. Hij voldoet aan de verwachtingen en belooft voor de registreering van het Nederlandsche tijdschriftenbezit een zeer belangrijk instrument te worden.

Het aantal schriftelijke aanvragen was in het afgeloopen jaar met 48 562 hooger dan ooit. Ter vergelijking diene, dat in 1940 dit getal nog 25 088 bedroeg.

Gebruik van de bibliotheek. Uit dit cijfer blijkt wel, hoe groot het gebruik der Bibliotheek nog steeds was. Des te meer valt het te betreuren, dat zij ook in dit jaar eenige weken gesloten moest worden. Voor de transporten van boeken naar elders was het n.l. noodzakelijk eerst van 2—5 Maart en daarna van 5 Mei tot 1 Juni de Nationale Bibliotheek voor het publiek te sluiten. Er was echter een regeling getroffen, dat de postaanvragen gedurende die perioden op de gewone wijze behandeld konden worden. Ten einde brandstof te sparen is ook in dit jaar de Bibliotheek gedurende het stookseizoen des Woensdags gesloten geweest. Ten slotte moest wegens personeelsgebrek na de zomersluiting het boekenmagazijn van 12—13.30 u. onbezet blijven, zoodat men in dien tijd geen boeken kon leenen.

In het afgeloopen jaar bedroeg het aantal bezoekers 38 296 (in 1942: 39 519) en het aantal uitgeleende werken 60 852, waarvan 35 249 binnen en 25 603 buiten Den Haag. (In het vorige jaar waren deze cijfers 56 497, 34 377 en 22 120). Het aantal in de leeszaal geraadpleegde werken bedroeg 66 542 (in 1942: 65 975). Uit bibliotheken in het binnenland leende de Nationale Bibliotheek 1 651 werken, uit buitenlandsche bibliotheken slechts 8, terwijl er aan deze laatste geen enkel werk geleend werd. Dit laatste feit vindt zijn oorzaak in de beperkende bepalingen van de Posterijen, waardoor het aanvankelijk geheel on-

mogelijk werd boekwerken naar het buitenland te zenden, terwijl daarna de voorwaarden vrij bezwarend waren. De handschriftenafdeeling werd dit jaar door 196 personen bezocht, die 110 handschriften uit het eigen bezit der Bibliotheek en 28 handschriften van elders raadpleegden. Het aantal handschriften, dat aan andere bibliotheken werd geleend, bedroeg 16. Uit deze cijfers blijkt, dat het bezoek van de Bibliotheek en het gebruik van boeken in de leeszaal — welke beide in het vorige jaar zeer achteruitgegaan waren — in het verslagjaar op hetzelfde niveau gebleven zijn, ja zelfs een nieuwen achteruitgang vertoonen, wanneer men bedenkt, dat de Bibliotheek in 1942 veel langer gesloten geweest is dan in het afgeloopen jaar. Opmerkelijk is verder, dat ook het cijfer van de uitleening in Den Haag gedaald is, terwijl dat van de uitleening buiten de stad vrij belangrijk gestegen is. Dezelfde verschijnselen constateert men ook in de andere wetenschappelijke bibliotheken van ons land: voor de Nationale Bibliotheek is het natuurlijk mede veroorzaakt door de evacuatie van vele getrouwe bezoekers.

Ruilbureau. Begrijpelijkerwijze is in het afgeloopen jaar het ruilverkeer ook van zeer geringen omvang geweest. Er werden 23 (v.j. 34) kisten naar het buitenland verzonden, inhoudende 2208 (v.j. 3106) pakketten. Ontvangen werden uit het buitenland 26 kisten en 20 postpakketten) inhoudende 3520 pakketten (in 1942: 3007). De tabel in Bijlage II geeft van een en ander een nader overzicht.

De Bibliothecaris
der Nationale Bibliotheek,

L. BRUMMEL.

133 M 41 BRIEVEN, gericht aan ALB. PLASSCHAERT, grootendeels van nog levenden. 95 st. Hierbij ook enkele brieven van Tachtigers e.a., niet aan Plasschaert gericht: van *W. Kloos* (8 st.), *F. van Eeden* (2 st.), *P. C. Boutens* (3 st.), *A. Verwey* (2 st.) *K. J. L. Alberdingk Thijm* (3 st.), *Ary Prins* (2 st.), *W. Royaards*, *H. Gorter*, *A. Aletrino*, *A. P. van Groeningen*, *C. Buysse*, *W. A. Paap*, *H. Swarth*, *H. J. Boeken*, *F. Erens*, *Jac. van Looy*, *F. Netscher*.
Tevens toegevoegd manuscripten van gedichten en novellen van *J. K. Rensburg* (21 bl.), *G. van Hulzen* (16 bl.), *P. N. van Eyck* (8 bl.), *Stijn Streuvels* (= *F. Lateur*: 8 bl.), *Anonymus* (6 bl.).

Overgedragen door het Rijksbureau voor kunsthistorische Documentatie.

68 A 4, 5 VERZAMELING nagelaten papieren van HENDRIK WOLFGANG VAN DER MEY, schrijver (1842—1914), bestaande uit zijn dagboeken, dictaten, uittreksels, redevoeringen, gedichten, aanteekeningen, afschriften, enz. Hierbij ook enkele aanteekeningen van zijn echtgenoote *Th. van der Mey—Unger*.

I. Schriften en opschrijfboekjes.

II. Twee enveloppen met varia, w.o. een brief d.d. 10 Febr. 1877 van *H. P. G. Quack* aan H. Wolfg. van der Mey, en twee bij de begrafenis gehouden toespraken.

Geschenk van Mevr. de Wed. *Th. van der Mey—Unger*.

133 M 42 DANIEL RADERMACHER. Memorie Boek van Portraitten te samen gerengeert in een Cabinet van het huys genaamt Antwerpen staande in de lange Noordstraat te Middelburg, in eygendom toebehoord hebbende den Heere Samuel Radermacher Burgermeester der Stad Middelburg, ... welke Portraitten zijn overgegaan op mij — ..... ten Jaare 1772. 88 bl. in 4°. Oorspr. perk. band. (Familie-portretten).

133 M 43 VERZAMELING van brieven e.a. stukken (waarbij enkele gedrukte) betreffende verschillende uitgaven der werken van HIERONYMUS VAN ALPHEN (1746—1803), vooral der „Kleine gedigten voor kinderen".
In 10 omslagen (A—K) 25, 5, 27, 20, 15, 54, 39, 17, 13, 29 st. in portef. 1793—1872.
De brieven grootendeels van en aan de uitgevers der werken van Van Alphen, *Van Terveen* te Utrecht.
Hierbij o.a. 5 brieven van Hieronymus zelf, enkele van zijn zoon *D. F. van Alphen*, van diens weduwe *L. R. J. van Alphen—de Vignon d'Avrincourt*, e.a. nabestaanden, van *A. Clavareau*,

C. de Römer, J. B. Tetar van Elven, Nic. Beets (30 Aug. 1872), *F. Bury Lefébure, P. L. van de Kasteele*, Wed. van *C. F. Rüppe*, e.a.
Enkele stukken hiervan gepubliceerd door J. D. C. van Dokkum in zijn artikelen over de „Kleine gedigten voor kinderen" in Het Boek, VI en VII.

68 B 10 CORRESPONDENTIE van GIJSBERT CUPER (1644—1716) met verschillende Engelsche geleerden. Met bijbehoorende andere stukken (brieven, gedichten, inscripties, drukproeven). De brieven enz. zijn gedateerd van 1706 tot 1716, en op enkele uitzonderingen na geschreven in het Latijn. De verzameling bevat brieven aan G. Cuper van *Joshua Barnes* (7 st.; hierbij ook een gegraveerd portret van Barnes), *Thomas Cole* (4 st.), *John Davies* (1), *William Musgrave* (5 st.), *Henry Newton* (12 st.; in den brief van 10 Oct. 1706 als bijlagen een gedicht van *Henry Newton* en een ode aan hem door *Vinc. de Filacaia*, senator van Florence), en *John Woodward* (6 st.). De brieven (minuten) van G. Cuper zijn gericht aan *J. Barnes* (9 st.), *Th. Cole* (5 st.), *J. Davies* (3 st.), *W. Musgrave* (4 st.), *H. Newton* (13 st.; in den brief van 22 Sept. 1708 als bijlage een brief aan *Ant. Magliabechi*), *Hans Sloane* (1) en *J. Woodward* (9 st.).
Aan brieven bevinden zich verder nog in de verzameling een brief van *Joh. Jac. Scheutchzer* aan *J. Woodward*, en drie copiebrieven van *H. Newton* waarvan twee aan den abt *Petr. Hyer. Barcellini*.

68 B 11 WILLEM GOEREE (1635—1711). D'algemeene *Bouwkunde*, volgens d'antycke en hedendaegse manier, uit haar eygen oorspronckelijcke gronden bewezen en vastgesteldt ..... Vervatt in twee deelen ..... Anno 1679—1680. fol. in 1 kartonnen band. Met talrijke tusschen den tekst ingeplakte of los inliggende afbeeldingen.
Dl. I behandelt „de natuirlijcke herkomst, verstandige vooitgang, pragtige bloytyt, magtige onderneming en konstige uitvoering der aaloude bouwkonst". In dl. II wordt „uit de suiverste grond-regelen der lang beproefde bouw-ordens de verstandige practyck-oeffeningh van den geheelen huisbouw ..... verbeterd en vastgesteld".
Laatste blad van dl. I genummerd 264. Twee bladen achter elkaar genummerd 244. Tusschen blad 90 en 117 ontbreekt een gedeelte van hst. 13; in plaats daarvan zijn hier bladen van een tekst in minuut ingebonden. Bladen 122—125, bevattend een deel van hst. 15, ontbreken. — Dl. II is ongepagineerd, en gaat niet verder dan tot het opschrift van hst. 5. Achterin bijgebonden is een ongepagineerd hs. in kleiner folioformaat, getiteld: „De algemeene *Bouwkunde* volgens d'antyke en hedendaegse manier: het tweede deel, handelende van de practyck oeffeningh, en hoe men ..... alle bouwercken ..... cierlyck groots ordineeren en volkomen uytwercken sal".

Met tusschen den tekst ingeplakte afbeeldingen en tabellen. De tekst is een andere dan die van dl. II van 't voorafgaande hs. Geen van beide hss. zijn uitgegeven. Zijn in 1681 te Amsterdam verschenen werk „D'algemeene bouwkunde volgens d'antyke en hedendaegse manier", noemt Goeree in het voorafgaande woord „aan den bouwkundigen lezer": „een kleen schetsken van 't geen over d'algemeene bouwkunde uitvoeriger bij ons in voorraat ligt".

68 B 15 (2) BRIEVEN e.a. bescheiden, meerendeels betrekking hebbende op het Jaarboek van het Internationaal Archief voor de Vrouwenbeweging, jrg. I (1937).

I. Brieven en briefkaarten van en aan *Johanna W. A. Naber*. Hierbij o.a. een brief van *Marie Heinen*, directrice van het Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid, aan Joh. Naber en het Bestuur van het I.A.V., 27 Juli 1937; en twee briefkaarten en een brief aan Joh. Naber van Mej. *M. Romme*, lid van den Gemeenteraad van 's-Gravenhage.

II. Foto, courantenuitknipsels en getypte rectificatie, alles betrekking hebbende op het I.A.V.

BIJLAGE II

Overzicht der zendingen van het Ruilbureau

Uit het buitenland ontvangen:			Naar het buitenland verzonden:		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten
België	7	—	België	4	—
Denemarken	2	15	Denemarken	1	—
Duitschland	9	5	Duitschland	11	—
Finland	1	—	Finland	1	—
Frankrijk	3	—	Italië	1	—
Italië	1	—	Noorwegen	1	—
Roemenië	1	—	Zweden	2	—
Zwitserland	2	—	Zwitserland	2	—
Totaal	26	20	Totaal	23	—

147R
944

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1944

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1945

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1944

THE LIBRARY OF THE
MAR 1 1955
UNIVERSITY OF ILLINOIS

'S-GRAVENHAGE • ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ • 1945

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1944

Dit jaarverslag, door de tijdsomstandigheden later dan gewoonlijk geschreven, werd afgesloten in een bevrijd Nederland. Dientengevolge is de Koninklijke Bibliotheek weer in het bezit van haar ouden naam hersteld, die derhalve ook in dit verslag gebruikt wordt, al loopt dit nog over een periode, waarin de druk der Duitsche bezetting sterker was dan ooit.

Twee figuren, die ons ontvallen zijn, moeten in den aanhef van dit verslag worden herdacht. Op 6 Juni 1944 stierf Prof. Mr. J. van Kan, die als lid van het Bestuur der Vereeniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" zich steeds een warm vriend van deze bibliotheek heeft getoond. Zijn belangstelling en zijn weloverwogen adviezen waren meermalen een steun in moeilijke omstandigheden. Op 15 Juli 1944 overleed Dr. P. C. Molhuysen, die van 1921 tot 1937 Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek was en tot zijn dood een der leidende figuren in de wereld der Openbare Leeszalen en Bibliotheken geweest is.

Er is in de geheele geschiedenis van de Koninklijke Bibliotheek wel geen jaar aan te wijzen, dat zooveel zorgen heeft gebracht en waarin de dienst zooveel belemmeringen ondervond met als slot een algeheele stillegging. Andermaal hebben er, deels met zeer groote moeilijkheden gepaard gaande transporten van handschriften en boeken plaats gevonden. Het toch reeds zoo in aantal verminderde personeel werd door verschillende ziektegevallen van langen duur in het eerste halfjaar tot het uiterste minimum teruggebracht. Een nieuwe aanslag werd daarop gepleegd door de oproepingen voor het verrichten van werkzaamheden voor de Duitsche weermacht.

Veel ernstiger werd de toestand echter in de laatste

vier maanden van het jaar. Toen de geallieerde troepen onze grenzen schenen te zullen overschrijden, werd met ingang van 4 September de verzending van boeken buiten de stad gestaakt. De beschieting van treinen en trams maakte, dat verschillende ambtenaren, die buiten Den Haag woonachtig waren, verstek moesten laten gaan. De op 15 September beginnende vordering van rijwielen had ten gevolge, dat de diensturen wijziging ondergingen. Nieuwe onrust bracht de op 16 September bekend gemaakte maatregel, dat alle „lanterfantende" mannen tusschen 16 en 50 jaar van de straat zouden worden opgepakt. Twee dagen later bestendigde de spoorwegstaking de afwezigheid van de buiten de stad wonende ambtenaren voorgoed. De gedeeltelijke en later volledige stillegging van het locale tramverkeer maakte een nieuwe ingrijpende beperking van den dienst noodzakelijk, temeer daar vele ambtenaren aangewezen waren op het eten uit de Centrale Keuken. Toen de tijden van uitdeeling van dit voedsel eenigermate gestabiliseerd waren, was het ook mogelijk de tijdelijke sluiting in de middaguren van de Koninklijke Bibliotheek van 23 October af door een beperkten dienst, waarbij de leeszaal opengesteld werd, te vervangen. De geringe kolenvoorraad maakte het noodzakelijk de werkkamers van het wetenschappelijk personeel in het gebouw Lange Voorhout te ontruimen en alle ambtenaren in enkele kamers in het gebouw Kazernestraat onder te brengen. Om dezelfde reden werd, toen op 6 November met stoken een aanvang was gemaakt, de Koninklijke Bibliotheek des Woensdags en des Donderdags gesloten, terwijl des middags in de uren, dat de leeszaal opengesteld was, niet werd gestookt. Het feit, dat het geheele magazijnpersoneel en een gedeelte van het in leeszaal en uitleenbureau werkzame personeel jonger dan 40 jaar was, had ten gevolge, dat de onrust, gezaaid door de berichten en geruchten van razzia's, zich

sterk in de Koninklijke Bibliotheek deed gevoelen, totdat de razzia van 21 November in Den Haag en de buitengemeenten met één slag 13 leden van het personeel buiten gevecht stelde. Besloten werd de Koninklijke Bibliotheek — die gedurende eenige weken ook een aantal onderduikers herbergde — thans voorloopig gesloten te houden, ook al, omdat bij het ontbreken van het bedienend personeel de centrale verwarming niet meer functionneerde en uitleening onmogelijk was. Deze toestand heeft tot het einde van het verslagjaar geduurd.

Gebouw en inventaris. Aangezien de toestand in den loop van het verslagjaar voor de binnenstad van Den Haag en daarmede ook voor de — naast de Wehrmachtkommandantur gelegen — Koninklijke Bibliotheek allerminst geruststellend was, werden de Centrale Catalogus en de Centrale Catalogus van Periodieken uit het zoo gevaarlijke gebouw Lange Voorhout overgebracht naar den kelder van het gebouw Kazernestraat.

Door het aanbrengen van een muurtje, houten schotten en een put werd de kelder zóó ingericht, dat daarin bij brand geen bluschwater zou kunnen binnendringen.

Personeel. Met ingang van 1 Februari werd Mej. D. Wiersma benoemd tot tijdelijk assistent. Mej. H. T. Knoppien verkreeg als zoodanig een vaste aanstelling op 1 Juni, terwijl met ingang van 1 November Mr. J. W. R. Laceulle tot wetenschappelijk assistent 1e klasse in vasten dienst werd benoemd.

Wegens ziekte waren in het eerste halfjaar van 1944 vijf leden van het personeel gedurende langen tijd afwezig. Aan een van hen werd ziekteverlof verleend, omdat het voor zijn persoonlijke veiligheid wenschelijk scheen de Koninklijke Bibliotheek te verlaten. De oproepingen voor het verrichten van werkzaamheden door de Duitsche weermacht gaven weer een nieuwe stagnatie. In de meeste

gevallen gelukte het op verschillende wijzen het opgeroepen personeel aan dit wel zeer hatelijk werk te onttrekken.

Verzamelingen. De transporten van handschriften en boeken hebben dit jaar een veel grooteren omvang aangenomen dan in de vorige jaren. Eén transport kwam buitengewoon ongelegen, doordat het kasteel Staverden bij Elspeet, waar ongeveer 40 000 boeken waren ondergebracht, einde Februari gevorderd werd door de Hermann Goering-Division. Het was nog een geluk, dat de bomvrije bergplaatsen in de duinen, die destijds op last van de Duitschers waren ontruimd, weer ter beschikking stonden, zoodat de boeken van Staverden naar Heemskerk konden gebracht worden. Overbrenging in eens bleek op onoverkomelijke moeilijkheden te stuiten, zoodat, dank zij de medewerking van de Directie van het Rijksmuseum, dit laatste als tijdelijke opslagplaats werd gebruikt. De geheele onderneming is het moeilijkste transport geweest, dat de Koninklijke Bibliotheek in deze jaren heeft gekend.

Van de mogelijkheid om nog ruimte in de bergplaatsen te benutten, werd opnieuw gebruik gemaakt door overbrenging van 62 kisten met handschriften naar een kelder te Zandvoort en van 101 kisten met handschriften, incunabelen, pamfletten, één van de alfabetische catalogi en de collecties SCHEURLEER en WALLER naar een kelder te Heemskerk.

Het spreekt vanzelf, dat de aankoop in dit jaar wel zeer gering gebleven is. Nieuwe boeken werden steeds zeldzamer en antiquarische aankoopen in ons land behoorden ook tot de uitzonderingen. Het is de Koninklijke Bibliotheek echter nog gelukt een in veiling gebrachte collectie oude kinder- en schoolboeken en bloc aan te koopen. Mede door de collectie WALLER en een omvangrijk geschenk van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek te 's-Gravenhage bezat de Koninklijke Bibliotheek reeds

vrij veel op dit gebied, zoodat zij met deze aanwinst thans een belangrijke verzameling bezit.

Het totaal der aanwinsten bedroeg dit jaar 3870 banden tot een gezamenlijke lengte van 68,10 m.

Op kunstgebied werden nog een aantal kostbare werken aangeschaft, o. a. O. Sirén's „Kinas Konst" (Stockholm, 1942), S. Erixon's „Mässing. Svenska Manufakturer" (Stockholm, 1943), J. Sundwall's „Die älteren Italienische Fibeln" (Berlin, 1943), J. D. Beazley en F. Magi „La raccolta Benedetto Guglielmi" (Roma, 1939—1941) en L. von Baldass' „Hieronymus Bosch" (Wien, 1943). Eenige werken van wat ouderen datum waren L. Speleers „Les arts de l'Asie antérieure ancienne" (Bruxelles, 1920) en P. J. W. Cuypers „Le château de Haar à Haarzuilens" (Utrecht, 1910). Een lacune van belang werd aangevuld met den aankoop van de bekende werken van C. F. Keil en F. Delitzsch „Biblischer Commentar über das Alte Testament" en van Fr. Preisigke „Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden". In het kader van de geregelde aanschaffing van belletrie werd o. a. een kleine collectie Belgische uitgaven, voornamelijk dichtbundels, aangekocht. Van verworven oudere drukken vallen te noemen eenige werkjes van Erasmus, een aantal 17de-eeuwsche uitgaven, enkele almanakjes en eenige jaargangen van de Utrechtsche Courant uit de 18de eeuw.

Van een aantal instellingen en personen werden geschenken ontvangen, o. a. een collectie Bijbeluitgaven van het Nederlandsch Bijbelgenootschap en een kleine verzameling ex-libris, afkomstig van wijlen Dr. H. J. Singels. Een woord van dank aan alle gevers moge hier een plaats vinden.

Het aantal buiten de bibliotheek gebonden boeken bedroeg in het verslagjaar 1930.

Het jaar 1944 was belangrijk voor de handschriften-afdeeling, omdat op een veiling een aantal brieven en

andere stukken konden worden aangekocht. Het belangrijkste stuk was wel de brief van WILLEM I, door hem na zijn aankomst in Nederland als souvereine vorst op 1 December 1813 geschreven aan den Pruisischen generaal A. W. A. N. VON GNEISENAU. Ook de brief van den negerpredikant JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN en van den jezuïet JOAN DE HUYTER — de laatste een stuk, dat na jarenlang zoek te zijn geweest, thans weer terecht is gebracht — zijn belangrijke documenten. Van JACOBUS SCHELTEMA (1767—1835), die als lid der Tweede Nationale Vergadering bij den staatsgreep van 22 Januari 1798 met anderen gevangen genomen en tot 14 Juli op het Huis ten Bosch geïnterneerd werd, is aangekocht een brief, in dien tijd aan zijn ouders geschreven, en een relaas over het verblijf der gevangenen in den vorm van een scheepsjournaal. Een en ander vormt een aardige aanvulling van het in 1938 aangekochte album amicorum van den patriot JACOB KANTELAAR, dat ook vele inscripties van deze gevangenen bevat. Voor het 17de-eeuwsche studentenleven merkwaardig is een reeks van 21 brieven uit de jaren 1657—1660 van den theologischen student SIMON CORNELISZ. DE BUCK aan zijn oom, een kleermaker te Rotterdam. Ten slotte verdienen nog vermelding eenige alba amicorum uit de 18de eeuw, waarvan dat van ARNOLD KERSSEBOOM het belangrijkste is, omdat wij daarin tal van bekende namen aantreffen als JOH. WILLEM FRISO, P. BURMANNUS (1668—1741), CORN. VAN BIJNKERSHOEK, JAC. GRONOVIUS, JAC. PERIZONIUS e. a. Een overzicht van de aanwinsten der handschriftenafdeeling vindt men in Bijlage I.

Helaas vallen dit jaar tamelijk veel verliezen te vermelden, waarvan echter de omvang nog niet te schatten is, door de oorlogshandelingen in het Zuiden en het Oosten, waar vrij wat uitgeleende werken verloren zijn gegaan. Ook een aantal aan Duitsche instanties geleende werken

moet als verloren worden beschouwd, waarvan wel het ernstigste verlies gevormd wordt door de jaargangen 1914—1918 van „De Telegraaf", die uitgeleend moesten worden aan het Generalkommissariat für Volksaufklärung und Propaganda en waarvan de teruggave met allerlei uitvluchten voortdurend werd uitgesteld en — naar nu wel vaststaat — afgesteld.

Catalogi. Met de revisie van den alphabetischen catalogus werd voortgegaan, maar deze revisie ondervond in de tweede helft van het verslagjaar dikwijls stagnatie door de tijdsomstandigheden, evenals de werkzaamheden aan den systematischen catalogus. Voor den Centralen Catalogus werd een zeer groot titelmateriaal door personeel van den luchtbeschermingsploeg opgeplakt, alles van nog onvolledig verwerkte bibliotheken. Ook de Centrale Catalogus van Periodieken werd nog uitgebreid en op allerlei onderdeelen verbeterd. Een afzonderlijke afdeeling Congressen is nog in bewerking.

Het aantal schriftelijke aanvragen bedroeg tot 4 September — den dag dat de postverzending werd gestaakt — 38 541.

Gebruik van de bibliotheek. Blijkt uit dit cijfer, dat het gebruik der bibliotheek nog steeds zeer groot was, het bezoek was, evenals in het vorige jaar, in verhouding wat minder druk, hetgeen zeker verband houdt met de evacuaties, de noodzakelijkheid voor vele jonge menschen om zich schuil te houden, de arrestaties en wegvoeringen van anderen, enz. Later kwamen daar belemmerende omstandigheden bij als een onverwarmde leeszaal, beperking van de uitleening en van het gebruik van boeken in de leeszaal. Van 28 Februari tot 13 Maart moest de Koninklijke Bibliotheek gesloten zijn wegens de ontruiming met spoed van het kasteel Staverden. Met ingang van 4 September werd de verzending van boeken naar elders

gestaakt. Wegens personeelsgebrek moest de raadpleging van kranten in de leeszaal tijdelijk worden stopgezet. Langen tijd werd de Koninklijke Bibliotheek niet verwarmd, maar met ingang van 8 November werd overgegaan tot een verwarming van het achtergebouw in de morgenuren, behalve op Woensdag en Donderdag, op welke dagen de bibliotheek gesloten was. Deze regeling duurde tot 21 November, toen ten gevolge van de razzia in Den Haag het personeel zoo gering werd, dat bediening van de magazijnen niet meer mogelijk was. Dat al deze belemmeringen en beperkingen grooten invloed hadden op de cijfers van bezoek en uitleening is begrijpelijk.

In 1944 bedroeg het aantal bezoekers 28 632 (in 1943: 38 296) en het aantal uitgeleende werken 51 993 (60 852), waarvan 29 073 (35 249) binnen en 22 920 (25 603) buiten Den Haag. Het aantal in de leeszaal geraadpleegde werken, bedroeg 47 416 (66 542). Uit bibliotheken in het binnenland leende de Nationale Bibliotheek 1133 (1651) werken, uit buitenlandsche bibliotheken geen. Doordat vrijwel alle handschriften waren weggebracht, was het bezoek aan de handschriftenafdeeling uiterst gering.

Ruilbureau. Er werden 22 (v. j. 23) kisten naar het buitenland verzonden, inhoudende 1751 (v. j. 2208) pakketten. Ontvangen werden uit het buitenland 6 (v. j. 26) kisten en 9 (v. j. 20) postpakketten, inhoudende 837 (v. j. 3520) pakketten. Deze laatste konden voor de stillegging van het interlocale verkeer nog niet alle doorgezonden worden naar hun bestemming. Voor een gedetailleerd overzicht der verzending zij verwezen naar Bijlage II.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL.

BIJLAGE I

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDEELING

68 B 15 (3) WILLEM FREDERIK, Prins van Oranje-Nassau, later Koning Willem I der Nederlanden (1772—1843). Eigenhandige onderteekende brief in het Duitsch aan A. W. A. N. von Gneisenau. Den Haag, 1 December 1813. 2½ blz. 8°. Hierbij een afschrift.

68 B 15 (4) JACOBUS EL. JOA. CAPITEIN (1717—1747), negerpredikant te St. George D'Elmina 1742—1747. Eigenhandige onderteekende brief aan Joh. van Dijk (1718—1798), theol. stud. te Leiden. (St. George) D'Elmina, 1 Juli 1745. 2 blz. 4°.

68 B 15 (8) JOAN DE HU(Y)TER (later JOAN DE HETERO), jezuïet. Eigenhandige onderteekende brief aan zijn broeder Jacob de Hu(y)ter, heer van Oudheusden. Sevilla, 2 Juli 1647. 2½ blz. 4°. Vgl. *Navorscher* XXIII (1873), p. 38, noot 4.

68 B 15 (10-11) JACOBUS SCHELTEMA (1767—1835), letterkundige, in Augustus 1797 lid der Tweede Nationale Vergadering, 22 Januari 1798 geïnterneerd op het Huis ten Bosch. Brief aan zijn ouders Cornelis Scheltema en Hiltje Altena. Huis in 't Bosch, 8 Mei 1798. 3 blz. 8°.
—. Relaas in den vorm van een scheepsjournaal over het verblijf der geïnterneerden op het Huis ten Bosch voor W. J. H. 23 Juli 1798. 15 blz. 4°. Vgl. P. Scheltema, *Leven van Jacobus Scheltema*, (A'dam 1849), p. 43—44.

68 B 15 (17) SIMON CORNELISZ. DE BUCK, theol. stud. te Utrecht 1658, te Leiden 1660. Eén en twintig eigenhandige onderteekende brieven aan zijn oom J. A. van der Wolf, kleermaker te Rotterdam. Utrecht 1657—1660, Leiden 1660. ½, 1 of 1½ blz. 4°.
Hierbij vier kwitanties en drie mededeelingen uit doop- en trouwboeken.

133 M 47 VERZAMELING bladen uit Alba Amicorum, met handteekeningen, bijschriften en enkele portretten, van Nederlandsche en Duitsche geleerden, meest theologen, uit de 16de en 17de eeuw. Bijschriften in Latijn, Grieksch, Hebreeuwsch of Duitsch.

133 M 48 ALBUM AMICORUM van JOH. HENR. WINTGENS (1730—?), theol. stud. 1749, later predikant te Rees en te Wesel.
177 bl. (voor een groot deel onbeschreven), 112 × 180. Verguld op snee, leeren met goud gestempelde band, op het voorplat de initialen J. H. W. en het jaartal 1749. Voorin Latijnsche opdracht en Hebreeuwsch symbolum. Inscripties in Latijn, Grieksch, Nederlandsch of Duitsch, 1749—1758

133 M 49 ALBUM AMICORUM van JOH. PETER ABR. WINTGENS (1770—1847), theol. stud., later predikant.
119 bl. (gedeeltelijk onbeschreven), 110 × 185. Verguld op snee, leeren met goud gestempelde band, op het voorplat de initialen J. P. A. W. en het jaartal 1787.
Bevat, behalve Nederlandsche, Fransche, Duitsche en Latijnsche inscripties, 1787—1809, veertien silhouetten, één ongekleurde en vijf gekleurde teekeningen.

133 M 50 ALBUM AMICORUM van ARNOLD KERSSEBOOM, rechtsgeleerde. 163 bl. (gedeeltelijk onbeschreven), 195 × 155. Perkamenten band. Inscripties in Latijn, Nederlandsch of Grieksch, 1701—1702.

BIJLAGE II

Overzicht der zendingen van het Ruilbureau

Naar het buitenland verzonden:			Uit het buitenland ontvangen:		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpakketten
België	2	1	België	4	—
Denemarken	1	8	Denemarken	1	—
Duitschland	1	—	Duitschland	10	—
Finland	1	—	Noorwegen	1	—
Frankrijk	1	—	Zweden	3	—
			Zwitserland	3	—
Totaal	6	9	Totaal	22	—

10013 - '45 - K 983

H147R
1945

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1945

'S-GRAVENHAGE · ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ · 1946

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1945

THE LIBRARY OF THE
MAR 1 1955
UNIVERSITY OF ILLINOIS

'S-GRAVENHAGE • ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ • 1946

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1945

Het jaar 1945, waarin onze bevrijding een feit werd, is ook voor de Koninklijke Bibliotheek een zeer gedenkwaardig jaar. De benauwenis van het steeds toenemende gevaar van algeheele vernietiging der bibliotheek maakte met de bevrijding plaats voor de blijde zekerheid, dat de Koninklijke Bibliotheek met gebouw en schatten den oorlog zonder groote schade doorgekomen was. Aan haar geschiedenis werd het wel heel duidelijk gedemonstreerd, dat de datum van 6 Mei tegelijk een einde en een begin beteekent, het einde van een voortdurend verder gaande afbraak, het begin van een moeizamen, maar steeds sneller zich voltrekkenden wederopbouw. Dit jaarverslag vertoont derhalve een duidelijke caesuur, ook al heeft het na de bevrijding maanden geduurd, voordat de Koninklijke Bibliotheek weer normaal kon functionneeren.

De sluiting van de bibliotheek, die na de razzia van 21 November 1944 noodzakelijk geworden was, kon door het weer beschikbaar komen van den technisch-vakman en de daarmede geopende mogelijkheid van het stoken der centrale verwarming op 8 Januari veranderd worden in een openstelling gedurende vier ochtenden per week. De dienst moest echter wegens gebrek aan personeel zeer beperkt blijven, zoodat er alleen gelegenheid was tot terugbezorging van boeken en tot het raadplegen in de verwarmde leeszaal van de daar geplaatste werken. Helaas kon deze dienst maar enkele weken gehandhaafd blijven, aangezien door de invallende strenge vorst een permanente verwarming van het geheele gebouw noodzakelijk werd om bevriezen der leidingen te voorkomen. Waar dit bij den snel slinkenden kolenvoorraad onmogelijk was, bleef er niets anders over dan de centrale

verwarming te laten leeg loopen en de Koninklijke Bibliotheek op 29 Januari opnieuw te sluiten.

De voortdurende bombardementen en beschietingen in Februari maakten trouwens den gang naar en een verblijf in het gebouw der bibliotheek niet zonder gevaar, hetgeen nog eens duidelijk bleek, toen op 21 Februari een bominslag in het Lange Voorhout op ongeveer 15 meter afstand van het hoofdgebouw der Koninklijke Bibliotheek daarvan bijna 300 ruiten verbrijzelde. Twee weken later vond het rampzalige bombardement van het Bezuidenhoutkwartier plaats, waarbij ook het Korte Voorhout vernietigd werd en slechts het feit, dat de windrichting gunstig was, het Lange Voorhout en daarmee de Koninklijke Bibliotheek voor een overslaan van den brand behoed heeft.

Sinds deze dies ater stond het voor mij vast, dat tot het moment van de nu wel naderende ontknooping de bibliotheek gesloten blijven moest. De bijzondere gevaren, die met name het hoofdgebouw der bibliotheek bedreigden, deden mij besluiten opnieuw een groot aantal kostbare boeken uit dit gebouw in den kelder van het gebouw Kazernestraat over te brengen, een werk dat na 12 Maart weken lang geduurd heeft. Het werd uitgevoerd onder een steeds toenemende spanning omtrent het lot van onze steden in het Westen en meer in het bijzonder omtrent het stadscentrum, waarin de Koninklijke Bibliotheek gelegen was, een spanning, die eerst op den 7en Mei, toen de bevrijding definitief was, een einde nam.

Zeer spoedig werd toen ook in de Koninklijke Bibliotheek het herstel ter hand genomen. Op 14 Mei namen de werkzaamheden in de ochtenduren weer een aanvang. Slechts drie ochtenden was de bibliotheek voor het publiek geopend, opdat de overige tijd besteed kon worden aan het terugplaatsen van de opgeborgen boeken, een werk, dat in de eerste weken nog bij kaarslicht moest

geschieden, omdat electriciteit ontbrak. In het begin van Juni werden ongeveer 25 000 boeken, die in Leiden waren ondergebracht, teruggehaald, in het laatst van die maand kwamen 35 000 boeken, die in den kelder onder de Rolzaal een plaats gevonden hadden, terug. Dit alles vereischte zeer veel arbeid, vooral voor de laatste partij, aangezien deze boeken op den zolder van het gebouw Lange Voorhout geplaatst moesten worden in kasten, die men daartoe eerst in den kelder, waar ze stonden, diende af te breken, om ze daarna op den zolder van de Koninklijke Bibliotheek weer op te bouwen.

Het is dus geen wonder, dat eerst op 16 Juli tot een dagelijksche openstelling van 9½—12 uur en van 2—4½ uur (met uitzondering van Woensdagmiddag) kon worden overgegaan, terwijl de uitleening nog tot de morgenuren beperkt moest blijven. Toen postverzending weer mogelijk was, werd daarmede in het einde van Augustus een begin gemaakt, terwijl bij het herstel van het tramverkeer met ingang van 15 October de Koninklijke Bibliotheek weer zonder onderbreking den geheelen dag opengesteld kon worden. Uitleening in de middaguren was toen nog steeds niet mogelijk, aangezien van einde September tot begin November de honderden kisten met handschriften en boeken uit de bomvrije bergplaatsen bij Zandvoort en Heemskerk terugkwamen. Alle beschikbare handen waren noodig voor het ordenen en in de kasten plaatsen van dit materiaal. En nog was hiermede de stroom van terugkeerende boeken niet ten einde. De 40 000 boeken, die in 1944 in allerijl van Kasteel Staverden naar Heemskerk waren overgebracht, moesten thans ook hun weg naar de Koninklijke Bibliotheek terugvinden. Zij werden daartoe in Heemskerk in kisten verpakt en zoo zag de Koninklijke Bibliotheek gedurende de maanden November en December ook deze boeken na hun avontuurlijke zwerftocht terugkeeren. Toen in Januari 1946 de Koninklijke

Bibliotheek kon zeggen al haar verspreid bezit weer te hebben verzameld, waren dus in ruim een half jaar tijds ongeveer 100 000 handschriften en boeken op hun plaats teruggebracht. En eerst toen kon de dienst op de normale wijze worden hervat.

Gebouw en inventaris. Gelijk uit het bovenstaande blijkt, leed het hoofdgebouw op 21 Februari door een bominslag op korten afstand groote ruitenschade. Ook in de leeszaal werden eenige ruiten verbrijzeld, terwijl in het gebouw zelf de luchtdruk hier en daar schade veroorzaakte. Na de bevrijding is het herstel betrekkelijk spoedig door den Rijksgebouwendienst ter hand genomen, zoodat het ongerief tijdens de openstelling van de bibliotheek niet lang voelbaar was.

Alle voorzieningen, die ter beveiliging van het gebouw vooral op het dak, maar ook elders waren getroffen, zijn in den loop van het verslagjaar weer opgeruimd. Dit is ook — maar thans door eigen personeel — geschied ten aanzien van de honderden zandzakken, die ter beveiliging van den kelder waren opgestapeld.

Het noodzakelijkerwijze onvoldoende onderhoud van de laatste jaren buiten beschouwing latende, kan ik dus zeggen, dat het gebouw den oorlog goed is doorgekomen. Zeer ernstig is echter de volkomen ontoereikende ruimte, die het biedt, terwijl ook het gebruik van het oude gebouw als magazijn groote bezwaren met zich brengt. Door de thans weer te verwachten toevloed van nieuwe aanwinsten zal deze toestand, die al jaren lang om voorziening vraagt, ongetwijfeld tot zeer groote moeilijkheden leiden. Bovendien is ook de werkruimte voor het personeel volkomen onvoldoende.

Het is daarom verheugend, dat een oplossing — zij het ook niet een in alle opzichten bevredigende — voor dit buitengewoon urgente vraagstuk aanstaande schijnt te zijn.

Personeel. Met een enkel woord zij hier nog herdacht, dat op 4 Maart 1945, in het oord zijner ballingschap, de oud-onderbibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek, Dr. C. H. Ebbinge Wubben als slachtoffer van ondervoeding overleed, enkele uren later gevolgd door zijn vrouw. Na het sterven in 1944 van Dr. Molhuysen en van den gewezen onderbibliothecaris Mr. A. de Stoppelaar Fz., die 20 December 1944 overleed, is met Dr. Ebbinge Wubben de laatste vertegenwoordiger van de oudere generatie van leidende wetenschappelijke ambtenaren der Koninklijke Bibliotheek heengegaan.

Een uitermate droevig verlies leed deze instelling, doordat de administratieve ambtenaar 1e klasse T. J. Abbenbroek op 12 Maart 1945 met vele lotgenooten als slachtoffer van de Nazi-terreur te Rotterdam werd gefusilleerd. Meer dan 37 jaar bij de Koninklijke Bibliotheek in verschillende rangen werkzaam geweest zijnde, kende hij deze als weinigen. Deze kennis en zijn scherpzinnigheid maakten hem bij uitstek geschikt voor den inlichtingendienst bij den catalogus, waarmede hij in de laatste jaren belast was. Zoowel voor de bezoekers als voor de bibliotheek zelf is zijn dood een gevoelig verlies.

Een andere figuur, die wij noode missen, is de conservator Dr. D. J. H. ter Horst. Reeds meer dan twee jaren was hij afwezig wegens een zeer ernstige ziekte, die thans tot afkeuring leidde met het daarop gevolgde, 1 Januari 1946 ingaande eervol ontslag. In Dr. ter Horst verliest de Koninklijke Bibliotheek een zeer wetenschappelijk man en een uitermate bekwaam bibliograaf, op een leeftijd, die nog veel van hem deed verwachten.

Met ingang van 1 Sept. 1945 werd Dr. G. van Alphen tot conservator benoemd. De heer H. van Heerikhuizen werd bevorderd en tegelijkertijd vast aangesteld tot wetenschappelijk assistent 1e klasse met ingang van

1 April. De assistent P. G. Weinberg kreeg met ingang van 1 Augustus een vaste aanstelling.

Mej. A. Lankhout, die in 1941 door de maatregelen van den bezetter als wetenschappelijk assistent 2e klasse ontslagen was, keerde uit Theresienstadt terug, maar kon wegens ziekte haar werkzaamheden nog niet hervatten. Eenige leden van het personeel kwamen uit krijgsgevangenschap terug, sommige ook, na ondergedoken te zijn geweest. Aangezien vrijwel alle hulpbedienden in den loop der jaren vertrokken waren, was tewerkstelling van verschillende nieuwe krachten noodig. De elders evenzeer waarneembare wisseling van personeel deed zich in de laatste maanden van dit jaar ook in de Koninklijke Bibliotheek gevoelen en is voor den geregelden gang van den dienst weinig bevorderlijk.

Overigens is er in het afgeloopen jaar ten gevolge van de groote boekentransporten zeer veel werk verricht en verdient het personeel een woord van lof voor de wijze, waarop het zich van deze ongewone taak gekweten heeft.

Verzamelingen. Meer dan op de uitbreiding der verzamelingen moet in dit jaarverslag op het behoud daarvan de nadruk worden gelegd. Gezien de enorme hoeveelheden handschriften en boeken, die naar elders waren overgebracht, moet met voldoening geconstateerd worden, dat de schade betrekkelijk gering gebleven is. Zelfs mag dit gezegd worden van de verliezen, die geleden zijn door oorlogshandelingen in streken, waar boeken aan particulieren of bibliotheken waren uitgeleend, waarbij natuurlijk vooral het Bezuidenhoutkwartier moet worden genoemd. Het totaal van de op deze wijze verloren gegane werken bedraagt ongeveer 750.

Zeer veel moeite kostte het om na de bevrijding de aanvoer van boeken weer op gang te brengen. Lange onderhandelingen waren noodig, om de beschikking te

krijgen over deviezen voor den boekenaankoop en vele moeilijkheden waren ook dan nog te overwinnen vooraleer deze bedragen ook werkelijk besteed konden worden. Eerst toen het Boeken Import Bureau tegen het eind van November definitief in werking trad, kreeg de boekhandel gelegenheid tot het leveren van boeken. Voor dien tijd was alles, wat binnenkwam, materiaal, dat door de Regeeringscommissie voor wetenschappelijke documentatie te Londen tijdens den oorlog was gekocht of dat van een min of meer toevallige schenking afkomstig was. Dit laatste was het geval met een zending boeken, die als geschenk van de Zwitsersche uitgevers door den persattaché bij het Nederlandsche Gezantschap te Bern waren medegebracht en door de Koninklijke Bibliotheek over een aantal bibliotheken en andere instellingen zijn verdeeld. Het is ook de Koninklijke Bibliotheek geweest, die ten behoeve van de Nederlandsche bibliotheken lijsten van Engelsche wetenschappelijke literatuur heeft vervaardigd om deze voor een bedrag, dat nog toevalligerwijze voor dit doel beschikbaar was, in Engeland te doen aankoopen, toen door bemiddeling van den boekhandel nog geen bestellingen gedaan konden worden. Teneinde de mogelijkheden in de Vereenigde Staten op boeken- en bibliotheekgebied te peilen heb ik met den heer W. Nijhoff Pzn, een reis naar Amerika ondernomen, hetgeen voor de wetenschappelijke bibliotheken belangrijke resultaten heeft opgeleverd, die echter in het verslagjaar nog niet gebleken zijn.

Hier zij alvast medegedeeld, dat dank zij den steun van de Rockefeller Foundation en de hulp van de American Library Association vele Amerikaansche tijdschriften en een collectie waardevolle boeken voor de Nederlandsche wetenschappelijke bibliotheken ter beschikking gesteld worden. Verder is door de Koninklijke Bibliotheek met de Library of Congress een zeer belangrijke

overeenkomst voor de uitwisseling van publicaties gesloten.

Aangezien van Januari tot medio Mei geen boeken zijn aangekocht, is het totaalcijfer van de aanwinsten niet hoog. Toch is het, gezien dezen langdurigen stilstand nog hooger dan men verwachten zou, doordat in de laatste maanden vele boeken binnenkwamen. Er werden 3295 banden verworven tot een gezamenlijke lengte van ruim 49 m.

Een vrij groote collectie in het verborgen gedrukte Nederlandsche belletrie, die in de laatste oorlogsjaren op even clandestiene wijze werd aangekocht, kon thans aan het daglicht treden. Zeer te betreuren valt het, dat de Koninklijke Bibliotheek, vertrouwende, dat van de voornaamste illegale blaadjes exemplaren voor de groote bibliotheken gereserveerd zouden zijn, gehoor gegeven heeft aan de vraag deze kranten niet te bewaren. Behoudens enkele uitzonderingen bleken er vrijwel nimmer exemplaren beschikbaar te zijn, zoodat de Koninklijke Bibliotheek thans slechts enkele losse nummers bezit.

Evenals in vorige jaren werden van een aantal instellingen en personen geschenken ontvangen, waarvan hier met dankbaarheid gewag zij gemaakt. Vooral vallen hier te noemen twee geschenken voor de handschriftenafdeeling van Mr. F. C. Koch te 's-Gravenhage n.l. het belangrijke album amicorum van Bernardus Paludanus, den door zijn naturaliënkabinet beroemden Enkhuizer medicus en de door haar alleraardigste en uit historisch oogpunt zeker waardevolle teekeningen zeer aantrekkelijke beschrijving van de in 1764—1769 door Mr. Joan Raye gedane reizen in Duitschland, Turkye, Italië en Frankrijk.

Van den heer O. G. d'Aumérie werd een heraldisch handschrift van J. Sohier ontvangen. Zeer welkom was ook de door de Stichting Willem Witsenhuis overgedragen

collectie brieven aan WILLEM WITSEN, die in totaal 1264 stuks omvat. In deze collectie zijn vrijwel alle figuren uit den tijd van De Nieuwe Gids met correspondentie vertegenwoordigd, maar daarnaast ook allerlei anderen. Ik noem namen als JAN HOFKER, KLOOS, BOEKEN, JAC. VAN LOOY, VAN SCHENDEL, JAN VETH, ISAÄC ISRAËLS, W. B. THOLEN om een denkbeeld te geven van het belang van deze verzameling, die de reeds in de Koninklijke Bibliotheek aanwezige collectie-Kloos prachtig aanvult. Een overzicht van de aanwinsten der handschriftenafdeeling vindt men in de Bijlage bij dit verslag.

Catalogi. De revisie van den alphabetischen catalogus werd voortgezet, zij het met vertraging, doordat het uit de evacuatie terugkeerende exemplaar bijgewerkt moest worden. Ook de herziening van gedeelten van den systematischen catalogus vond voortgang.

Het werk aan de Centrale Catalogi is zóó omvangrijk, dat daarvoor inrichting van een afzonderlijken dienst noodig zal zijn. De afdeeling Congressen is gereed gekomen.

Het aantal schriftelijke aanvragen is natuurlijk gering geweest, doordat slechts gedurende de laatste vier maanden van het verslagjaar van postverzending sprake was Het bedroeg 8441.

Gebruik van de bibliotheek. De sluiting van de Koninklijke Bibliotheek gedurende de eerste helft van 1945 en de beperkte dienst, die sinds Mei nog geruimen tijd noodzakelijk was zijn begrijpelijkerwijze van grooten invloed geweest op de cijfers van bezoek en uitleening. Doch ook in de periode, dat de bibliotheek normaal opengesteld was, bleef het bezoek beneden dat van de laatste jaren. Het is een verschijnsel, dat waarschijnlijk aan de nog lang niet normale omstandigheden van Den Haag als

woonstad is toe te schrijven, terwijl het overigens ook elders geconstateerd wordt. Vergeleken bij het bezoek en de uitleening binnen de stad is de uitleening per post hooger, al worden de abnormale oorlogscijfers ook hierbij niet bereikt.

Het aantal bezoekers bedroeg in 1945 niet meer dan 23919 (in 1944: 28632) en het aantal uitgeleende werken 12497 (51993), waarvan 7494 (29073) binnen en 5003 (22920) buiten den Haag. Het aantal in de leeszaal geraadpleegde werken bedroeg 9857 (47416). Uit bibliotheken in het binnenland leende de Koninklijke Bibliotheek 289 (1133) werken, uit buitenlandsche bibliotheken 6.

Het bezoek aan de handschriftenafdeeling kreeg weer eenige beteekenis, nadat de handschriften in October waren teruggekeerd. Er waren 22 bezoekers, die 30 handschriften uit het eigen bezit der bibliotheek en 12 handschriften van elders raadpleegden. Het aantal aan andere bibliotheken geleende handschriften bedroeg 13.

Het fotocopie-toestel, dat in 1943 door de maatregelen der Duitschers moest opgeborgen worden, werd in de laatste maanden van het jaar weer in gebruik genomen. Het aantal aanvragen voor fotocopieën is vrij groot.

De Koninklijke Bibliotheek verleende haar medewerking aan de van 1 September—21 October in het Mauritshuis gehouden tentoonstelling „Nederlandsche kunst van de XVde en XVIde eeuw" waar vele handschriften met miniaturen uit het bezit van de Koninklijke Bibliotheek en het Rijksmuseum Meermanno-Westreenianum werden tentoongesteld.

Ruilbureau. Na de bevrijding konden er in dit verslagjaar nog geen zendingen naar het buitenland worden verzonden. Uit het buitenland werden daarentegen reeds 131 (v. j. 6) kisten ontvangen, inhoudende 9719 (v. j.

837) pakketten. Van deze kisten waren er 2 uit België, 1 uit Frankrijk en 128 uit de Vereenigde Staten afkomstig. Onder deze laatste bevonden zich 66 kisten met Amerikaansche regeeringspublicaties, waarmede de op dit gebied bestaande achterstand van 5 ½ jaar werd ingehaald.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL.

BIJLAGE

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDEELING — 1945

133 M 58 J. SOHIER. Les armoiries des XII Pairies et autres armoiries des anciens Banerets et leur lignage dans le noble comté de Haynaut. Papier 294 × 190.
Geschenk van den Heer O. G. D'AUMÉRIE.

133 M 59-62 Mr. JOAN RAYE (1737—?), edelman bij de Ambassade van den verheven Porte. Vier banden met beschrijvingen in het Fransch van reizen door Duitschland, Turkije, Italië en Frankrijk in de jaren 1764—1769. Vele waterverf- en potloodteekeningen. In leeren banden, 305 × 212, verguld op snee.
Geschenk van Mr. F. C. KOCH *te 's-Gravenhage.*

133 M 63 ALBUM AMICORUM van BERNARDUS PALUDANUS (Berend ten Broecke, 1550—1633), medicus, beroemd door zijn „naturaliënkabinet" te Enkhuizen. 1202 bl. (enkele niet beschreven), 155 × 115. Leeren, oorspronkelijk met goud gestempelde band, met twee koperen klampen. Op het voorplat: D. Bernart ten Broek. Voorin een gravure van Paludanus door H. Bary.
Bevat behalve inscripties in het Italiaansch, Latijn, Grieksch, Portugeesch, Spaansch, Fransch, Duitsch, Hebreeuwsch, Nederlandsch en een citaat uit de Koran, vele, vaak met waterverf gekleurde teekeningen, meestal van heraldische wapens of naar voorbeelden aan costuumboekjes ontleend; ook een enkel getekend en gekleurd emblema. Mede ingebonden zijn enkele boekjes met gedrukte emblemata en met portretten van Romeinsche keizers en vorstelijke personen uit later tijd. De inscripties zijn van de jaren 1578—1629.
Geschenk van Mr. F. C. KOCH *te 's-Gravenhage.*

75 c 51 BRIEVEN gericht aan WILLEM WITSEN (1860—1923), kunstschilder en etser. Enkelen aan zijn echtgenoote A. M. Witsen-Scharr.
33 brieven van Witsen aan anderen. In totaal 1264 st. 1893—1940. Hierbij een aanteekenboekje van Willem Witsen, waarin o.a. copiëen van enkele zijner brieven, verder enkele foto's en twee handschriften van Jan Hofker (Delang).
Overgedragen door de Stichting Willem Witsen-huis.

133 C 11 BRIEVEN gericht aan JOH. IMMERZEEL JZ. (1776—1841), boek- en kunsthandelaar, redacteur van de Ned. Muzenalmanak. 60 st. 1818—1865.
Hierbij een fragment van „*De jonge Priester*" van E. J. Potgieter, in zijn eersten vorm, 2 gedichten van W. Yntema en 21 bladen met aanteekeningen, excerpten en copiëen, van de hand van Prof. A. Verwey.
Aangekocht op de veiling van de bibliotheek van Prof. A. VERWEY *te Noordwijk.*

Ⓐ 9580 - '46

H147R
1946

Hag 12

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG
1946

'S-GRAVENHAGE
STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF
1947

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG
1946

'S-GRAVENHAGE
STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF
1947

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1946

Na alle jaren van benauwenis en aftakeling is het jaar 1946 het eerste jaar, dat van het begin tot het einde geheel aan de wederopbouw van de Koninklijke Bibliotheek gewijd is geweest. Er moest zeer veel arbeid worden verricht, te veel soms, maar het besef, dat alleen zo de achterstand van jaren kon worden ingehaald, en het bevrijdende gevoel thans weer zonder enige belemmering constructief en nationaal werk te kunnen doen, maakten het mogelijk veel voor de Koninklijke Bibliotheek en het Nederlandse bibliotheekwezen in het algemeen tot stand te brengen. In het afgelopen jaar immers heeft de taak der Koninklijke Bibliotheek een grote, zij het ook tijdelijke uitbreiding ondergaan, doordat zij de meeste zendingen, welke het gevolg waren van de in het buitenland georganiseerde steunacties voor onze bibliotheken, ontving en distribueerde. Met dergelijk werk was reeds in 1945 een begin gemaakt, maar in het verslagjaar heeft het een omvang gekregen als aanvankelijk niet was te voorzien geweest. Het geschiedde geheel onder de auspiciën van de Rijkscommissie van Advies inzake het Bibliotheekwezen, doch moest in de Koninklijke Bibliotheek en door haar personeel worden verricht.

In de eerste plaats valt hier de lectuurvoorziening van de Help Holland Council te noemen, die na in 1945 belangrijke schenkingen aan de Openbare Leeszalen te hebben gezonden, in 1946 een actie inzette om thans de wetenschappelijke bibliotheken te helpen. Zendingen tot een totaal van ongeveer 10.000 boeken bereikten langs de weg

van Volksherstel en H.A.R.K. de Koninklijke Bibliotheek, waar lijsten van de ontvangen boeken werden gemaakt, die bij de verschillende grote wetenschappelijke bibliotheken circuleerden. Daarop had op grond van de ontvangen wensen de verdeling en verzending plaats. Met deze goed gekozen, grotendeels nieuwe en dikwijls kostbare boeken heeft de Help Holland Council het bezit onzer wetenschappelijke bibliotheken zeer verrijkt. Een gedeelte van de gezonden werken werd, als zijnde meer geschikt voor de Openbare Leeszalen, aan de laatste toegewezen. Iets minder opvallend, maar zeker van even groot belang is de hulp welke, daartoe in staat gesteld door de Rockefeller Foundation, de American Library Association heeft verstrekt. Ons land heeft een standaardcollectie van de voornaamste in de oorlogsjaren in Amerika verschenen wetenschappelijke literatuur ontvangen, die in overleg met enkele bibliothecarissen onder de wetenschappelijke bibliotheken werd verdeeld. Veel belangrijker nog zijn de vele jaargangen uit de oorlogsjaren van de wetenschappelijke Amerikaanse tijdschriften, welke op dezelfde wijze de Koninklijke Bibliotheek bereikten en waarvan hier een administratie gehouden werd, die noodzakelijk was voor de verdeling, die daarop volgde. Doordat voortdurend nieuwe zendingen binnenkwamen en -komen heeft dit werk het gehele jaar door geduurd en is ook thans nog niet geëindigd.

Een later in het jaar zich manifesterende hulpverlening was de actie van The American Book Center for war devastated libraries, die ook tal van tijdschriftenjaargangen zond, waarvan andermaal een uitgebreide administratie moest worden aangehouden. In het afgelopen jaar zijn van

de A.B.C. 61 kisten ontvangen, waarvan de inhoud nog niet gedistribueerd werd, aangezien de werkzaamheden door de langdurige sluiting van de Koninklijke Bibliotheek een aanzienlijke vertraging ondergingen. Ook van de andere instanties als The Netherlands Book Committee en American Relief for Holland werden kisten met publicaties ontvangen, die echter voor het grootste deel uit magazines bestonden, welke over een aantal ziekenhuizen en sanatoria werden verdeeld.
Het is duidelijk, dat al deze werkzaamheden voor de Koninklijke Bibliotheek een zware belasting betekenden, die zij alleen daarom op zich nemen kon, omdat de belangen van het Nederlandse bibliotheekwezen daarmede ten zeerste waren gediend.

Gebouw en inventaris. Het achttiende-eeuwse trappenhuis van het gebouw Lange Voorhout is opnieuw geschilderd en waar nodig, hersteld. De toestand van het gebouw is bevredigend.
De Rijksinspectie voor Luchtbescherming en Brandweerwezen heeft een onderzoek ingesteld naar de te nemen maatregelen om de brandveiligheid van het gebouw te verhogen. Een rapport van haar bevindingen is ingediend bij de Rijksgebouwendienst.
Ten einde aan het ruimtegebrek tegemoet te komen heeft de Koninklijke Bibliotheek thans de beschikking over een grote ruimte in het perceel Kazernestraat 3, terwijl ook het gebouw Bibliotheekstraat 1 in gebruik genomen is voor het opslaan en verwerken der buitenlandse zendingen.
Deze voorzieningen waren dringend nodig om aan de

meest urgente behoefte aan ruimte te voldoen. Het is echter duidelijk, dat hiermede geen definitieve oplossing is bereikt en het stemt daarom tot vreugde, dat thans de plannen voor een uitbreiding der Koninklijke Bibliotheek ernstig ter hand genomen zijn.

Personeel. Mej. Dr. E. de la Fontaine Verwey en de heer A. J. de Mooy werden met ingang van 1 Januari 1945 bevorderd tot conservator. De onderbibliothecaris Dr. J. H. Kernkamp verliet met ingang van 1 September de Koninklijke Bibliotheek wegens zijn benoeming tot Bibliothecaris der Rijksuniversiteit te Utrecht. In zijn plaats werd tot onderbibliothecaris benoemd de conservator Dr. G. van Alphen. Met ingang van 1 December werd aangesteld tot wetenschappelijk assistent 1e klasse de heer F. Knuttel. Mej. Dr. L. E. van Wijk verkreeg een verlof van drie maanden voor het maken van een studiereis naar Denemarken en Zweden.
Het aantal assistenten onderging enige uitbreiding, terwijl bij de bezetting van enkele plaatsen een wijziging plaats vond. Mej. L. J. A. Godron werd met ingang van 1 Maart, Mej. E. W. M. de Nerée tot Babberich met ingang van 15 Maart, Mej. D. W. Belinfante met ingang van 1 Augustus en Mej. M. L. van der Heide met ingang van 1 September tot assistent benoemd. De heer P. G. Weinberg verkreeg op 1 Juni 1946 zijn eervol ontslag als assistent, terwijl Mej. de Nerée tot Babberich op 15 December de Koninklijke Bibliotheek verliet wegens haar benoeming bij de bibliotheek van de U.N.O. te Genève. Ten slotte werd Mej. J. E. Visser als assistent benoemd om werkzaam te zijn bij de aanwinstenafdeling.

De slechte salariering van het personeel maakt het steeds moeilijker de openvallende plaatsen te bezetten, terwijl er vooral onder de bedienden een voortdurende wisseling plaats vindt, welke voor het goed functionneren van de dienst weinig bevorderlijk is.

Verzamelingen. Voor de uitbreiding en aanvulling der collecties is het verslagjaar wel een zeer bijzonder jaar geweest. Niet alleen kreeg de boekhandel in 1946 voor het eerst na de oorlog gelegenheid om op ruimere schaal buitenlandse boeken te leveren, een gelegenheid, waarvan hij met gretigheid gebruik maakte, maar ook de uit het buitenland ontvangen schenkingen waren zeer talrijk. Het gevolg was, dat dikwijls een overstelpende boekenmassa de bibliotheek binnenvloeide, die zozeer aller aandacht vroeg, dat het nog niet mogelijk was door regelmatige bestellingen de richting van de aankooppolitiek duidelijk te bepalen. Met dat al is er, ook al was 1946 een typisch overgangsjaar, alle reden tot dankbaarheid voor het vele, waarmede de verzamelingen van de Koninklijke Bibliotheek zijn verrijkt.
Een zeer belangrijke, uit ongeveer 1000 delen bestaande aanwinst vormde de keuze, die de Koninklijke Bibliotheek uit de bibliotheek van nu wijlen Prof. Dr. J. J. Salverda de Grave heeft mogen doen. Door dit geschenk is de afdeling Franse taal- en letterkunde van de Koninklijke Bibliotheek zeer verrijkt. Vooral de philologie en Franse letterkunde der Middeleeuwen en Renaissance is goed vertegenwoordigd. De collectie van de Troubadours (teksten en studiën) in het Provençaals is in deze uitgebreidheid waarschijnlijk enig in den lande. Ook de oudere

Italiaanse letterkunde in deze bibliotheek is van gewicht, zodat de toch reeds vrij omvangrijke Dante-collectie van de Koninklijke Bibliotheek daardoor nog aanmerkelijk wordt uitgebreid. Het stemt weemoedig, dat reeds enkele maanden na de overdracht van deze schenking deze eminente geleerde gestorven is, zodat de dankbaarheid, waarvan dit verslag gewaagt, hem niet meer heeft mogen bereiken.

Hetzelfde is het geval met wijlen Mevr. Dr. J. Goekoop-de Jongh, die kort voor haar overlijden een uiterst belangrijk uit 1475 daterend specimen van de uit Siena afkomstige beschilderde banden der belastingboeken van de Biccherna en Gabella aan de Koninklijke Bibliotheek schonk. Naast de vele exemplaren, die men daarvan in het staatsarchief van Siena bezit, zijn er slechts weinig in het buitenland bekend, zodat deze goed geconserveerde band voor de bandencollectie der Koninklijke Bibliotheek een welkome aanwinst is.

Dank zij een legaat van wijlen de heer R. H. Driessen te Maarssen verwierf de bibliotheek enige zeer waardevolle Nederlandse oude drukken en een allermerkwaardigst album met bijdragen van allerlei literatoren, musici en schilders uit het einde der vorige en het begin van deze eeuw. De kostbaarste aanwinst van dit legaat was echter het prachtige exemplaar van de bij Henr. Psz. Lettersnijder te Delft in 1508 verschenen uitgave: H. Caligis Tractatulus utilis et compendiosus super materia indulgenciarum.

Een eigenaardig en onverwacht geschenk was Campbell's handexemplaar zijner „Annales de la typographie néerlandaise au XVe siécle", dat door de enkele maanden geleden gestorven Wouter Nijhoff gegeven werd aan de

Koninklijke Bibliotheek, waar het zeer zeker beter dan waar ook op zijn plaats is. Mej. M. W. Jurriaanse schonk mede namens de heer H. de Wildt, Consul der Nederlanden te Colombo het wel uiterst zeldzame, volledige exemplaar van het daar dagelijks voor onze vloot in oorlogstijd verschenen dagblad „Het Nieuws van den Dag". Ter gelegenheid van het jubileum van de Imprimerie nationale te Parijs zond deze een herdenkingsuitgave van De Richelieu's „L'instruction du Chrétien". Van de schrijver Herman Roelvink verkreeg de Koninklijke Bibliotheek een aantal werken op historisch en op astrologisch gebied. Voor de verdere geschenken, die van velen uit binnen- en buitenland ontvangen werden, moet hier worden volstaan met een woord van bijzondere dank.
Er zij nog even met nadruk gewezen op de belangrijke steun, die de hiervoor vermelde zendingen van Help Holland Council, de American Library Association en de American Book Center ook voor de Koninklijke Bibliotheek betekenden. Door deze hulp werden op vele punten zowel bij boeken als tijdschriften, lacunes aangevuld, die ondanks het nuttige werk van de Regeringscommissie voor Wetenschappelijke Documentatie te Londen, nog bestonden en wij kunnen niet dankbaar genoeg zijn voor het vele, dat men in dit opzicht voor Nederland in het buitenland heeft gedaan. Dank zij een belangrijke ruilovereenkomst, met de Library of Congress gesloten, ontving de Koninklijke Bibliotheek een groot aantal door haar uitgezochte wetenschappelijke Amerikaanse boeken. Door de verschillende stakingen in de Verenigde Staten werden de verdere zendingen van de Library of Congress vertraagd, zodat deze eerst in het verslag over 1947 te ver-

melden zijn. In ieder geval zij hier reeds geconstateerd, dat op deze wijze de Koninklijke Bibliotheek een zeer belangrijk bezit aan Amerikaanse literatuur op allerlei gebied verworven heeft.

Ondanks dit alles echter bleek er nog een enorm aantal werken aangeschaft te moeten worden, wilde de bibliotheek ook maar enigermate beantwoorden aan de eisen, die men redelijkerwijze aan haar kon stellen. Dat zijn in de eerste plaats eisen op het gebied van het moderne wetenschappelijk boek uit de laatste zes jaren, waar natuurlijk een grote achterstand in te halen viel. Hoezeer echter ook in de huidige omstandigheden dit nog meer dan anders de hoofdtaak van de Koninklijke Bibliotheek vormde, toch mocht zij haar plicht om, waar dit mogelijk was, haar unieke bezit aan oude Nederlandse drukken aan te vullen, niet geheel verwaarlozen. De hoge prijzen, zowel in de moderne boekhandel als in het antiquariaat, maakten het echter volkomen onmogelijk met het gewone budget uit te komen, zodat dit belangrijk verhoogd moest worden. Met erkentelijkheid kan ik hier nog vermelden, dat een afzonderlijk crediet de Bibliotheek in staat stelde een aantal oude drukken w.o. ook enige liedboeken aan te kopen.

Van de postincunabelen, in vele gevallen unica, die verworven werden mogen er hier enige worden genoemd: de „Legenda sanctissime virginis et martyris Dympna" (Antwerpen, J. de Doesborch), de bij van Hoochstraten te Antwerpen verschenen werkjes „Een devote Oefeninghe van der Verrisenisse ons liefs heeren Jhesu Christi" en „Boecxken van der minne gods" en Luther's „Van dat heylighe Paternoster" (Leiden, Peter Jansz. c. 1530). Het

curieuse werkje van Hier. Cingularius „Synonymorum collectanea Gallice simul et Teutonice in puerorum gratiam exposita" (Antwerpen, M. Hillenius, 1540) verdient hier ook vermelding, alsmede de „Refereynen int wijse, int sotte, int amoureuse, vertoocht binnen Ghendt 20 April 1539" (Antwerpen, A. v. Berghen, 1540). Behalve de hierboven reeds genoemde fraaie uitgave van Henr. Psz. Lettersnijder uit 1508 werd uit hetzelfde legaat verworven het door Corn. Henricz. Lettersnijder in 1530 gedrukte Psalterium Traiectense, terwijl een onvolledig exemplaar van het door dezelfde drukker in 1516 gedrukte werkje van G. Rosemondt „Oefeninghen in die seven bloetstortinghen" van de firma Nijhoff met nog een aantal andere fragmenten ten geschenke ontvangen werd. Twee drukken van M. Crom te Antwerpen n.l. Gulielmus de Branteghem „Dat leven ons heeren" (1537) en „Die Passie, verrisenisse ende hemelvaart ons Heeren Jesu Cristi" (1539) werden eveneens aangekocht, het laatste dank zij de financiële steun van de Vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek".

Van latere drukken, die verworven werden, zij hier slechts de aandacht gevestigd op de te Londen in 1569 verschenen Nederlandse vertaling van R. Gonsalvilus Montanus „De heylighe spaensche Inquisitie", de te Frankfort in 1565 uitgekomen Nederlandse vertaling van Joh. Tauler „Van eenen volcomen Evangelisschen leven", de van 1542 daterende uitgave van Dumeus te Antwerpen „Gelrogallorum grassatio in Lovanienses per Martinum a Roshem" en een aan de Van Meteren-collectie der Koninklijke Bibliotheek nog ontbrekende uitgave der Commentariën, waarschijnlijk uit 1614. Twee zeer zeldzame verzamelingen

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS

van gravures van Cr. van de Passe de oude, die beide waarschijnlijk van 1599 dateren n.l. „Collectanea fabularum facetiarumque" en „Deliciarum juvenilium libellus" waren ook een zeer welkome aanwinst.
Ook de collectie liedboeken kon met een aantal meestal Zuid-Nederlandse uitgaven worden aangevuld o.a. „Den gheestelijcken Echo gheseydt het nieuw boeck der gheestelijcke Sanghen" door Jean de Grave (Antwerpen, 1694), Nic. Janssens van Roosendael's „Een nieuw Devoot gheestelick Liedboeck" (Antw. 1616), P. Wilant's „'t Hemels Lust Hofken" (Antw., 1681) en Pieter van Havenborgh's „Eenige schriftuerlicke liedekens" (1612).
Het zijn echter niet alleen de oude drukken, waaraan belangrijke bedragen besteed werden. Naar verhouding zijn de kosten van deze afdeling zeer gering, daar voor nieuwe boeken vele malen deze bedragen uitgegeven werden. En onder deze nieuwere literatuur is ook vrij wat, dat tot de kostbare aankopen gerekend mag worden. Zo werden er een aantal grotere handboeken op verschillend gebied aangeschaft w.o. „The Cambridge Bibliography of English literature" (Cambridge, 1940), A. Salzer's „Illustrierte Geschichte der deutschen Literatur" (Regensburg 1926-1932), H. Gougelot's „La romance française sous la Révolution et l'Empire" (Melun, 1938-1943) met de daarbij behorende catalogus, E. Bücken's „Handbuch der Musikwissenschaft" (Potsdam, 1929-1932), Hutchinson's Pictorial history of the war" (London, 1941-'45), Keesings historisch Archief en een aantal delen van S. Greydanus' Kommentaar op het Nieuwe Testament.
Van seriewerken en tijdschriften vallen o.m. te noemen: „Corpus codicum Suecicorum medii aevi", „The Loeb

Classical Library", waarvan een tweede exemplaar voor uitlening werd aangekocht, de volledige reeks van het tijdschrift „L'antiquité classique" en de om zijn illustraties zo belangrijke „Courrier français" (1884-1907).
Met de aankoop van belletrie werd geregeld voortgegaan, wat ook een vrij groot bedrag vergde. Daarbij werd niet alleen aandacht aan de Amerikaanse, Engelse en Franse literatuur besteed, doch ook aan minder bekende talen als de Scandinavische. Zo werden o.a. aangekocht: V. von Heidenstamm's „Samlade Werk. Utgivna av K. Bang och Fr. Böök (Stockholm, 1943), N.F.S. Grundtvig's „Vaerker i Udvalg. Udgivet ved G. Christensen og H. Koch" (Kopenhagen, 1940—), H. C. Andersen's „Romaner og Rejseskildringer" (Kopenhagen, 1943).
Een afdeling, die steeds een vrij grote omvang in de Koninklijke Bibliotheek heeft gehad is die van Bibliografie en bibliotheekwezen. Thans is de uitbreiding van deze afdeling met kracht ter hand genomen, ten einde haar zoveel mogelijk in dienst te stellen van het gehele Nederlandse bibliotheekwezen. In verband hiermede zijn een aantal oudere tijdschriftenjaargangen van de Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen overgenomen en voortgezet, terwijl in overleg met deze Vereniging een zeker door haar ter beschikking gesteld bedrag aan de aankoop van werken op het gebied van bibliotheekwezen besteed zal worden.
Zeer veel zorg hebben in het afgelopen jaar de tijdschriften gegeven. Ondanks het belangrijke werk op dit gebied door de Regeringscommissie voor wetenschappelijke documentatie verricht, ondanks de hulp van de American Library Association vertoonde het tijdschriftenbezit vele

en ernstige lacunes, die een voortdurende contrôle en zeer veel extra administratie en correspondentie nodig maakten. Met een steeds weer herhaalde navraag bij boekhandel en uitgevers bereikte men ten slotte wel resultaten, maar er valt op dit gebied nog zeer veel in te halen. Bovendien zijn er door het wegvallen van tal van tijdschriften, in de eerste plaats de Duitse, grote gapingen ontstaan, welke alleen door een met zorg geheel nieuw opgebouwd tijdschriftenbezit kunnen worden gedicht. Het enorme aantal nieuwe en nog steeds nieuw verschijnende tijdschriften, die lang niet altijd belangrijk zijn, maakt de keuze niet gemakkelijk, zodat met grote voorzichtigheid te werk gegaan moet worden.
Het aantal binnengekomen delen bedroeg in het afgelopen jaar 12373 tot een gezamenlijke lengte van 261 strekkende meters. Er werden 4710 delen gebonden, waarvan 541 in eigen binderij.
Gezien de grote eisen, die aan de aankoop voor boeken gesteld werden, moest bij de dikwijls hoge bedragen vergende aanschaf van handschriften een grote reserve in acht genomen worden. Toch was het mogelijk nog enkele belangrijke brieven te verwerven als die van Janus Secundus, in 1532 aan zijn broer geschreven, en twee van de Haarlemse rector Cornelius Schonaeus aan Petrus Scriverius, beide daterend uit 1603. Een merkwaardige collectie brieven is verder het dossier van de bekende uitgever A. D. Schinkel, die een belangrijke figuur in de eerste helrt van de 19e eeuw was en in wiens correspondentie zich dus brieven bevinden van personen als N. Beets, J. Geel, J. W. Holtrop, N. C. Kist, G. D. J. Schotel en vele anderen. Ten slotte werd de handschriftenverzameling ver-

rijkt met het bijzonder mooie album uit het legaat R. H. Driessen, waarin tal van tekeningen, muziekbijdragen en litteraire bijdragen van bekende kunstenaars voorkomen als: A. Allebé, G. H. Breitner, Claude Debussy, Richard Wagner e. a.

Catalogi. Door de grote toevloed van nieuwe aanwinsten nam het aantal titels in het supplement van de alfabetische catalogi zeer sterk toe, wat een verwerken van dit supplement in de catalogus nodig maakte. Dit tijdrovende werk heeft de revisie van de alfabetische catalogus vertraagd, doch ook met deze arbeid wordt zo geregeld mogelijk voortgegaan. Hetzelfde geldt van de herziening van gedeelten van de systematische catalogus.
Aan de C. C. en de C. C. P. werd gestadig voortgewerkt. De achterstand is echter nog steeds groot, en het is hoog tijd om dank zij de nu mogelijk geworden uitbreiding van personeel, dit werk sneller voortgang te doen krijgen. Het aantal schriftelijke aanvragen, dat aanvankelijk vrij gering was, is in de loop van het jaar steeds groter geworden, zodat het in totaal voor 1946 bedroeg 35141. Dit is een cijfer, dat beneden de hoge cijfers van de oorlogsjaren blijft, maar dat ver ligt boven de getallen uit de jaren vóór de oorlog.

Gebruik van de bibliotheek. Een parallelle ontwikkeling vertonen de cijfers van bezoek en uitlening der Koninklijke Bibliotheek. Deze zijn een geruime tijd beneden het normale gebleven om eerst langzamerhand een peil te bereiken, dat beantwoordde aan de vóóroorlogse cijfers. De oorzaak van dit feit kan natuurlijk niet alleen gezocht

worden in de korte sluitingen (21-28 Januari en van 25 Dec. tot het einde van het jaar), waartoe de kolennood andermaal noodzaakte. Veeleer heeft men hier te doen met een naoorlogsverschijnsel, terwijl het bezoek aan de Leeszaal ook wel nadelig beïnvloed zal zijn geweest door het aanvankelijk slechts zeer geringe aantal aanwezige tijdschriften. Het aantal bezoekers bedroeg in 1946 44695 (in 1945: 23919) en het aantal uitgeleende werken 40.698 (12497), waarvan 23.955 (7494) binnen en 16.743 (5003) buiten Den Haag. In de Leeszaal werden 30446 (9857) werken geraadpleegd. Bij vergelijking met de zeer lage cijfers uit 1945 bedenke men, dat de bibliotheek in de eerste maanden van dat jaar gesloten was en dat ook na de bevrijding de dienst nog lange tijd zeer beperkt bleef. Uit bibliotheken in het binnenland leende de Koninklijke Bibliotheek 681 (289) werken, uit buitenlandse bibliotheken 4. De handschriftenafdeling telde dit jaar 171 bezoekers, die 185 handschriften van de Koninklijke Bibliotheek raadpleegden, terwijl van elders 21 handschriften bij deze instelling werden gedeponeerd. Aan andere bibliotheken werden 31 handschriften uitgeleend.

Voor verschillende tentoonstellingen werd de hulp van de Koninklijke Bibliotheek ingeroepen. Te noemen vallen de tentoonstelling „Zes eeuwen Katholiek Amsterdam" in het Waaggebouw, die van het Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde in het Rijksmuseum, die van het Theologisch College der Paters Jezuieten te Maastricht ter gelegenheid van het Internationaal Liturgisch Congres, die van de Engelse en Amerikaanse boeken in de Hogerbeetszaal te 's-Gravenhage.

De aanvragen voor fotocopieën namen gestadig toe, ter-

wijl bovendien met het leveren van glansfoto's een begin werd gemaakt. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat deze fotografische dienst enige uren per dag een arbeidskracht vraagt. Er zijn in 1946 niet minder dan 1573 fotocopieën en 159 glansfoto's vervaardigd.
In het afgelopen jaar werd de Koninklijke Bibliotheek door een aantal gezelschappen bezocht n.l. op twee achtereenvolgende Zaterdagen door verschillende groepen van de vereniging „Die Haghe" en enige malen door een groep van de Nederlandse Reisvereniging.

Ruilbureau. Bij de aanvang van dit jaar is ook de verzending naar het buitenland weer opgenomen, waardoor veel door de oorlog opgehoopte achterstand weggewerkt is. Met de meeste landen is het ruilverkeer nu weer normaal, hoewel van regelmaat nog geen sprake is. De Holland-Amerika lijn en Van Nievelt Goudriaan en Co. waren weer bereid, evenals voor de oorlog faciliteiten bij de verscheping naar Noord-, resp. Zuid-Amerika te verlenen. Contact met Duitsland, Polen, Rusland, China en Japan is voorhands nog niet mogelijk, terwijl ook het verkeer met Zuid-Afrika, Australië en Nieuw-Zeeland dat via de Hoge Commissarissen in Londen liep, nog niet hersteld kon worden. Ook dit jaar kon het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen nog niet zijn bemiddeling verlenen voor verzending naar Indonesië.
In verband met verhoogde post- en vrachttarieven en de stijging van verdere onkosten moest het tarief van verzending naar het buitenland verhoogd worden van f 0.20 tot f 0.30 per kg.
Er werden 176 kisten en 38 postpakketten naar het buiten-

land verzonden, inhoudende 9170 pakketten. Ontvangen werden uit het buitenland 131 (v.j. 131) kisten en 21 (v.j. geen) postpakketten, inhoudende 7806 (9719) pakketten. Een gedetailleerd overzicht der verzending geeft de aan het eind van dit verslag opgenomen tabel. (Bijlage II).
Hoewel het natuurlijk nog wel enige jaren zal duren voor de ruilbetrekkingen met de buitenlandse instellingen weer alle kunnen worden hersteld, is toch in het afgelopen jaar door het Ruilbureau reeds weer een groot aantal publicaties in ruil ontvangen, welke ten dele aan andere bibliotheken zijn doorgezonden. Zeer belangrijk is in dit verband het feit, dat weer geregeld de zendingen Amerikaanse regeringspublicaties aan de Koninklijke Bibliotheek gezonden worden, waarvan zeer veel Ministeries, bibliotheken en andere officiële instellingen hun deel krijgen. De belangstelling, die men in het buitenland en met name in de Verenigde Staten voor onze officiële uitgaven heeft, heeft geleid tot een besluit van de Ministerraad om van alle regeringspublicaties vijf exemplaren ter beschikking te stellen van het Ruilbureau. Zeer belangrijk is in dit verband, dat in de nieuw te verschijnen handleiding voor consulaire ambtenaren aan de mogelijkheden van uitwisseling van geschriften bijzondere aandacht wordt geschonken.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,
L. BRUMMEL

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

68 A 6 en 7 — VERZAMELING van brieven en enkele andere stukken waaronder gedrukte, betreffende leven, werken en afkomst van A. D. SCHINKEL, boekdrukker en uitgever te 's-Gravenhage (1784—1864, drukker tot 1845).
De brieven, uit de jaren 1837—1856, zijn met een enkele uitzondering gericht aan A. D. Schinkel.
Onder de 157 afzenders o. a.: N. BEETS, J. J. BELINFANTE, L. PH. C. VAN DEN BERGH, H. BEYERMAN, J. GEEL, J. P. HEYE, J. W. HOLTROP, N. C. KIST, G. D. J. SCHOTEL, C. G. WITHUIS.
In totaal 347 stukken in twee portefeuilles.

133 M 70 — ALBUM AMICORUM van JACOBUS ROELOFFS (1767 of 1768— ?) predikant, tot proponent bevorderd 7 Februari 1791.
87 bl. in 8°, waarvan 38 beschreven.
In leren band met gouden versiering en letters.
Bevat, behalve inscripties in het Ned., Latijn en Frans, twee waterverftekeningen.
De inscripties zijn uit de jaren 1786—1798, o. a. door R. P. VAN DEN KASTEELE, J. HOGENDORP, C. A. VAN DEN BROEK, CH. G. VAN BAERLE, T. E. GOETZEE en geven blijk van trouw aan het Oranjehuis en de Kerk.
Geschenk van de Heer G. A. N. VAN HUFFEL *te Gravenhage.*

133 M 71 — WOLTERDUS SENGUERDUS Notae ad Cartesii principia Philosophiae, ad dua priores partes seu libros. 1696. 101 blz. in 8°. Aan een zijde beschreven. Bl. 49—62 ontbreken.
Tegen de kaft een reproductie van een tekening, voorstellende de kamer waarin Descartes geboren is. Op de onbeschreven bladen verschillende notities door een 19de eeuwse hand.

131 C 31 / 2 — JANUS SECUNDUS (Johannes Nicolai) 1511—1536, geleerde en dichter. Brief aan zijn broer NICOLAUS NICOLAI. Parijs, 14 Maart 1532.
1 vel folio, aan een zijde beschreven. Latijn.

121 D 2 — CORNELIUS SCHONAEUS (1541—1611), rector der latijnse scholen te Haarlem. Twee brieven aan Petrus Scriverius. Haarlem, 31 Maart 1603, en Haarlem, 16 Mei 1603, beide Latijn.

75 C 51[1] — WILLEM WITSEN (1860—1923), kunstschilder en etser. Brief aan de heer DE GRAAF. London, 10 November 1888. 2 bl. 8°.
Geschenk van de Heer D. A. DE GRAAF, *Hilversum.*

68 A 11 ALBUM AMICORUM van R. H. DRIESSEN en C. E. F. DRIESSEN-KLEYN, 148 blz. waarvan vele onbeschreven. 4°. Rood leren band met wapen in goud op voor- en achterplat; in kartonnen doos.
Inscripties en handtekeningen, aquarellen, tekeningen en ingeplakte etsen, ook enkele ingeplakte brieven uit de jaren 1841—1933, o. a. van A. Allebé, N. Beets, G. H. Breitner, Claude Debussy, Edward Grieg, J. J. Paderewski, Julius Röntgen, Richard Strauss, Richard Wagner.

Legaat R. H. Driessen.

BIJLAGE II

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
Amerika	54	—	Amerika	84	4
Argentinië	—	15	Argentinië	2	—
België	16	—	België	12	2
Denemarken	12	—	Brazilië	2	2
Finland	5	—	Britsch-Indië	4	—
Frankrijk	15	—	Canada	4	10
Noorwegen	4	—	China	1	—
Portugal	—	4	Curaçao	—	2
Turkije	—	1	Denemarken	2	—
Venezuela	5	—	Egypte	—	4
Zwitserland	20	1	Engeland	—	3
			Finland	3	—
			Frankrijk	36	—
			Italië	3	—
			Mexico	—	4
			Noorwegen	2	—
			Oostenrijk	1	—
			Philippijnen	—	1
			Portugal	1	—
			Roemenië	1	—
			Suriname	1	1
			Syrië	—	—
			Turkije	—	1
			Uruguay	—	1
			IJsland	—	2
			Zweden	6	—
			Zwitserland	8	—
Totaal	131	21	Totaal	176	38

11853 - '47

027.1492
H147R
1947

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG
1947

'S-GRAVENHAGE
STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF
1948

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1947

'S-GRAVENHAGE

STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF

1948

THE LIBRARY OF THE

MAR 1 1955

UNIVERSITY OF ILLINOIS

1947

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1947

Hetgeen in het jaarverslag over 1946 gezegd werd over de werkzaamheid van de Koninklijke Bibliotheek ten bate van het Nederlandse bibliotheekwezen, geldt voor het jaar 1947 nog in versterkte mate. Nooit is er in de geschiedenis van deze Bibliotheek een jaar geweest, waarin zij een zo enorme uitbreiding van niet tot haar eigenlijke taak behorende werkzaamheden beleefd heeft. Ongeveer alle steunzendingen uit het buitenland zijn aan de Koninklijke Bibliotheek gezonden, waar het uitpakken van de kisten, de ordening van de inhoud, het vervaardigen van lijsten en de distributie over de verschillende bibliotheken van Maart af vrijwel onafgebroken het gehele jaar doorgegaan is. Het was de Rijkscommissie van Advies inzake het Bibliotheekwezen, die het toezicht op deze werkzaamheid had en welke ook de correspondentie en administratie gevoerd heeft, maar het is duidelijk, dat het eigenlijke werk toch in en door de Koninklijke Bibliotheek is verricht. Teneinde de taak van het bibliotheekpersoneel te verlichten is voor dit werk gedurende een jaar een extra kracht aangesteld geweest.

Een zeer omvangrijke zending bereikte de Koninklijke Bibliotheek in het begin van het verslagjaar, toen 223 kisten van The Inter-allied Book Centre te Londen ontvangen werden. De inhoud van deze kisten is met vereende krachten uitgepakt en volgens wetenschappen gesorteerd, waarna door de daartoe uitgenodigde bibliotheken een keuze is gemaakt. Op deze wijze konden

11705 boeken naar wetenschappelijke bibliotheken en Openbare Leeszalen verzonden worden. Als symbool van deze zending werd aan de Koninklijke Bibliotheek een exemplaar van het boekwerk „Recording Britain" geschonken met een door Minister Attlee ondertekende opdracht van het Engelse volk aan het Nederlandse.
In tegenstelling met de Engelse hulp kwamen de zendingen uit de Verenigde Staten periodiek, maar het totaal aantal kisten bedroeg 237, zodat er, daar ook in 1946 61 kisten ontvangen, maar nog niet afgehandeld waren, de inhoud van 298 kisten te behandelen viel. Deze inhoud bestond voor een belangrijk gedeelte uit afleveringen van tijdschriften, waardoor een uitgebreide administratie nodig werd en gedetailleerde lijsten vervaardigd en rondgezonden moesten worden. Zó omvangrijk was deze taak, dat de Koninklijke Bibliotheek voor de zuiver technische tijdschriften de medewerking inroepen moest van de Bibliotheek der Technische Hogeschool, welke zonder enige bedenking verleend werd en zeker dankbaar vermeld mag worden. Het totale aantal tijdschriften, die geheel of gedeeltelijk werden gedistribueerd, bedroeg op het eind van het verslagjaar 567, doch de beschrijving en verdeling is nog geenszins geëindigd. Het aantal naar de verschillende bibliotheken gezonden Amerikaanse boeken bedroeg ruim 6500.
Naast de tijdschriften van de A.B.C. waren het ook de tijdschriften van de American Library Association, welke evenals in het vorige jaar nog veel zorg eisten. Er werden in het geheel 239 tijdschriften of gedeelten daarvan over 16 verschillende bibliotheken gedistribueerd. Een geheel onverwachte zending was nog het gevolg van een book-

drive, welke gehouden was door de Washington Chapter of the Netherlands America Foundation, waarvan achtereenvolgens 23, 20 en 13 kisten met boeken en tijdschriften ontvangen werden. Er bevonden zich hierbij veel romans en kinderboeken, welke voor een groot deel bij Openbare Leeszalen en kinderleeszalen geplaatst konden worden.
Ook uit Zwitserland kwam dank zij de voortreffelijke hulp van de organisatie „Aide suisse par le livre" een prachtige collectie nieuwe uitgaven, welke van te voren door de wetenschappelijke bibliotheken en Openbare Leeszalen waren uitgezocht en thans met vreugde werden ontvangen. Vooral voor de Openbare Leeszalen, die hun aankopen van buitenlandse literatuur tot een minimum beperkt zien, was dit een welkome aanwinst.
Verdient wegens haar algemeen karakter deze werkzaamheid van de Koninklijke Bibliotheek in de aanvang van dit jaarverslag te worden genoemd, een ander feit heeft hier evenzeer recht op vermelding wegens het uitzonderlijke belang, dat het voor de Bibliotheek had. Ik doel hier op het kostbare geschenk, dat de Universiteitsbibliotheek van Gothenburg, daartoe in staat gesteld door een aantal belangstellenden, aan de Koninklijke Bibliotheek heeft aangeboden:de vrijwel gehele oplage van het werk van de Zweedse bibliothecaris Folke Dahl „Dutch corantos 1618—1650. A bibliography illustrated with 334 facsimile reproductions of corantos printed 1618—1625 and an introductory essay on 17th century stop press news."
Het prachtig uitgevoerde werk, dat zijn oorsprong vond in Dahl's opzienbarende ontdekking van ongeveer 1300 couranten uit de 17e eeuw in de Koninklijke Bibliotheek van Stockholm en dat voor zijn bibliografie tevens veel

gebruik heeft gemaakt van de in de Koninklijke Biblio theek te Den Haag en de in de Bibliothèque Mazarine aanwezige collecties is voor de geschiedenis van de dagbladpers in ons land en daarbuiten van het grootste belang. De aanbieding van dit buitengewoon kostbare geschenk aan de Koninklijke Bibliotheek door een zusterinstelling mag zeker wel als een uniek feit in de bibliotheekgeschiedenis in het algemeen en in de geschiedenis der Koninklijke Bibliotheek in het bijzonder worden geboekstaafd. De officiële overhandiging heeft met enige plechtigheid in tegenwoordigheid van de vertegenwoordiger van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van de Zweedse Gezant op 24 April door de Bibliothecaris van Gothenburg, Dr. S. Hallberg plaats gehad. Zowel Dr. Hallberg als de heer Dahl zijn gedurende enige dagen de gast van de Nederlandse Regering geweest. Toevalligerwijze ontving de Koninklijke Bibliotheek op diezelfde dag bezoek van de heer Edward J. Carter, Counsellor Libraries & Museums van Unesco, die des middags voor de wetenschappelijke staf van de Koninklijke Bibliotheek en een aantal genodigden uit vakkringen een uiteenzetting van de doeleinden van Unesco gaf en vragen beantwoordde. Een andere manifestatie van Unesco op bibliotheekgebied was het geschenk van een aantal exemplaren van de Encyclopedia Britannica, die door de uitgevers beschikbaar gesteld waren en door Unesco over de daarvoor in aanmerking komende landen werden verdeeld. De exemplaren voor ons land zijn door de Koninklijke Bibliotheek over een aantal bibliotheken en Openbare Leeszalen gedistribueerd.

De contacten met het buitenland zijn — uit het voorgaande

blijkt dit reeds — vrij veelvuldig geweest en het aantal buitenlandse bezoekers van de Koninklijke Bibliotheek was vergelijkenderwijs hoog. Vermelding verdient, dat uit de Verenigde Staten de heer Victor H. Scales, Assistant Secretary of the United Service to Holland, tijdens zijn verblijf in ons land de Koninklijke Bibliotheek bezocht, evenals enige vertegenwoordigers van de Rockefeller Foundation w.o. de heer John Marshall. De Koninklijke Bibliotheek genoot ook de eer van een bezoek van de hertog van Wellington, die — zelf bekend collectionneur — lange tijd met grote belangstelling een aantal geïllumineerde handschriften bezichtigde.
Zelf heb ik met het oog op de bouwplannen voor de Koninklijke Bibliotheek tezamen met de Rijksbouwmeester in Februari en Maart enige bibliotheken in België en Engeland bezocht en in Mei een aantal bibliotheken in Kopenhagen en Oslo. In deze laatste plaats heb ik van 20—22 Mei de vergadering van het International Library Committee bijgewoond.

Gebouw en inventaris. De toekomst liet zich in dit jaar rozig aanzien voor zover het gebouw der Koninklijke Bibliotheek betreffende. Er werd ernst gemaakt met de bouwplannen en — gelijk hierboven reeds vermeld is — bezichtigde Ir. G. Friedhoff, de Rijksbouwmeester met mij enige bibliotheken in het buitenland, vooral met het oog op de plannen voor het boekenmagazijn. Later deden zich nog nieuwe mogelijkheden voor, waardoor de plannen een aanzienlijke wijziging ondergingen. Zij zullen waarschijnlijk in de loop van 1948 een meer definitieve vorm krijgen, maar helaas is de kans op verwezenlijking

nu weer zó gering geworden, dat met een langdurig uitstel te rekenen valt.
De ruimte in het gebouw Kazernestraat 3, welke voor het verwerken van de Engelse boekenzending was gebruikt, wordt dus nu wel zeer nodig als boekenmagazijn en het wachten is thans op houten stellingen voor het plaatsen van de boeken.
In de lichthal van het trappenhuis in het gebouw Kazernestraat zijn de ramen vernieuwd. Verder zijn op alle radiatoren nieuwe kranen geplaatst om het stoomverlies van de centrale verwarming tegen te gaan.

Personeel. Ook dit jaar kwamen onder het personeel vrij veel wijzigingen voor.
Met ingang van 1 September werd Mej. S. Roelofs benoemd tot wetenschappelijk assistent 1e klasse, terwijl met ingang van 1 November Mej. Dr. L. E. van Wijk als zodanig haar ontslag kreeg wegens haar benoeming tot lector aan de Universiteit te Lund. Op dezelfde datum werd de heer P. C. Soeters tot wetenschappelijk assistent 1e klasse benoemd.
Als assistenten op arbeidsovereenkomst werden aangesteld Mej. P. M. Borstlap (1 Januari), Mej. M. M. Smalt (1 Mei) en Mej. A. H. Thierry (1 September). Ook Mej. S. L. Coutinho verkreeg deze rang, terwijl Mej. D. Wiersma als zodanig in vaste dienst werd benoemd en Mej. H. T. Knoppien tot administratief ambtenaar bevorderd werd.
Zowel Mej. A. de Kempenaer als Mej. A. Lankhout werden het slachtoffer van een verkeersongeval, wat beider langdurige afwezigheid ten gevolge had.

Verzamelingen. Hoewel de toevloed van nieuwe aanwinsten wel iets minder geworden is dan in 1946, kwamen toch ook in dit jaar bij herhaling grote partijen boeken binnen, waardoor het geheel nog niet zo overzichtelijk was als men dit zou wensen. Toch begon de regelmatige bestelling al meer en meer terrein te winnen, zodat weer van een bepaalde aankooppolitiek gesproken worden kan.
Behalve van de in de aanhef van dit verslag genoemde steunzendingen waren de grote hoeveelheden boeken vooral afkomstig van enige zendingen van de Library of Congress op grond van de in mijn vorig jaarverslag genoemde ruilovereenkomst. Het betreft hier boeken, welke door de Koninklijke Bibliotheek zelf uit de sinds 1940 verschenen werken waren uitgezocht, zodat het hier zeer welkome aanvullingen van eigen bezit betrof.
Was 1946 een jaar, waarin vele oude drukken werden gekocht, 1947 zag vele belangrijke aanwinsten de handschriftenafdeling verrijken. Allereerst mag wel genoemd worden een getijdenboek met Utrechtse kalender uit 1484, dat met zijn versierde randen zeker als Utrechts werk mag worden beschouwd en dat vier miniaturen van opmerkelijke kwaliteit bezit. Het schrift van de Nederlandse tekst is zeer fraai, terwijl de versieringen vrijwel zeker van dezelfde meester zijn als die in een handschrift van het Prentenkabinet te Berlijn. De miniaturen — afkomstig van andere hand — zijn navolgingen van Zuidnederlandse kunst, maar zijn toch hoogstwaarschijnlijk ook wel in Utrecht ontstaan. Het handschrift, dat afkomstig is uit de collectie Lindheimer te Frankfort, kon aangekocht worden dank zij de financiële steun van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek".

Een ander, zeer belangrijk geschenk van een vriend der bibliotheek, die onbekend wenst te blijven, waren een viertal alba amicorum, waaronder twee van de bekende alba van Ernst Brinck. Oorspronkelijk zijn er drie alba van deze 17e-eeuwse burgemeester van Harderwijk geweest, doch van één is men het spoor bijster. De twee andere waren in 1937 in buitenlandse handen overgegaan, doch zijn thans op deze wijze voorgoed in ons land teruggekeerd. Ook een aantal merkwaardige brieven werden verworven. Bij een veiling van autografen kon een collectie gekocht worden — andermaal dank zij de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" —, welke brieven bevatte van Frans Banninck-Cocq, Jacob Cats, Hugo de Groot, Benjamin du Maurier (aan Hugo de Groot), Nicolaas Tulp, Constantijn Huygens e.a. Aankopen van afzonderlijke brieven betroffen o.m. brieven van Viglius, Gronovius en Bernard van Galen.
Een moderne collectie bestond uit een groot aantal geleerdenbrieven, welke gericht waren aan de in 1947 overleden Nederlandse geleerde Prof. Dr. J. J. Salverda de Grave, en die door de familie aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken werden. Als andere geschenken verdienen in dit verband genoemd te worden enige brieven van Louis Couperus en twee tekeningen en aantekenboekjes van Jan Toorop, respectievelijk geschonken door de heer H. Roelvink en Mevrouw W. M. C. le Conge Klein-Janssen.
Er werd systematisch voortgegaan met de aanschaffing op de verschillende in de Koninklijke Bibliotheek vertegenwoordigde gebieden en met de aanvulling van de lacunes der oorlogsjaren. Dikwijls waren hiermede,

vooral bij literatuur op kunsthistorisch terrein vrij grote sommen gemoeid, al waren de werken op zichzelf nog niet zo kostbaar. Het is niet mogelijk van deze aanwinsten een enigszins volledige opgave te geven, zodat hier slechts enkele titels worden genoemd: de werken van H. I. Triggs op het gebied van tuinkunst n.l. „The art of garden design in Italy" (Londen, 1906) en „Formal gardens in England and Scotland" (Londen, 1902), G. Lorenzetti's „Le cahier de dessins des Tiepolo au musée Correr de Venise" (Venetië, 1946), R. Papini's „Francesco di Giorgio, architetto" (Florence, 1946) en het werk van W. Hugelshofer „Dessins et aquarelles de maîtres français du 19e siècle appartenant à des collections publiques et privées en Suisse" (Bazel, 1947). Verder was op historisch gebied het werk van E. Wrangel, A. Gierow en Br. Olsson „Svenska Folket genom tiderna" (Malmö 1938—1940) een aanwinst van belang evenals C. P. Hargrave „A history of playing cards and a bibliography of cards and gaming" (Boston, 1930).

Een zeer belangrijke collectie werd aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken door Mevr. M. S. C. van Kan—de Vries van Heyst n.l. de door wijlen Prof. Mr. J. van Kan nagelaten verzameling over Jeanne d'Arc. Het geheel bestaat uit ongeveer 1000 delen, zodat de Koninklijke Bibliotheek daarmede op dit gebied zeker rijker voorzien is dan enige bibliotheek in ons land met uitzondering wellicht van de Utrechtse Universiteitsbibliotheek. Het is een grote, zij het weemoedige voldoening, deze verzameling van de betreurde Van Kan thans te weten in de Koninklijke Bibliotheek, voor welke hij altijd een zo warme belangstelling had.

Collecties over een bepaald onderwerp zijn altijd buitengewoon welkom en het is dan ook met erkentelijkheid, dat hier de schenking van de heer A. J. Hamerster vermeld wordt, omvattende 34 boeken, het Hindoeïsme en Boeddhisme betreffend en 48 boeken betrekking hebbende op H. P. Blavatsky. Van dezelfde milde gever ontving de Koninklijke Bibliotheek nog de facsimile uitgaven van Shakespeare's First Folio edition (Londen, 1910) en van de z.g. King James Bible van 1611 (Oxford, 1911).
Ir. J. H. Koopman, die na de oorlog de systematische aanvulling van zijn in 1940 aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken prachtige collectie moderne Franse belletrie heeft opgevat, is daarmede ook dit jaar voortgegaan, zodat een groot aantal exemplaren van de werken van Franse literatoren in genummerde edities aan deze verzameling is toegevoegd.
Dat overigens, evenals in vorige jaren, van vele zijden uit binnen- en buitenland schenkingen ontvangen werden, stemt tot vreugde. Een woord van hartelijke dank aan alle gevers moge hier een plaats vinden.
De afdeling Bibliografie en bibliotheekwezen heeft ook dit jaar bijzondere aandacht gehad. Van de in Amerika vervaardigde lithoprint editie van de Catalogus van het Brits Museum zijn een aantal delen ontvangen, terwijl ook van de volgens hetzelfde procédé vervaardigde catalogus van de Library of Congress een exemplaar aan de Koninklijke Bibliotheek is toegezegd, dank zij de steun van de Rockefeller Foundation. Een geschenk van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" was het 5-delige werk van Max Sander „Le livre à figures

italien depuis 1467 jusqu'à 1530" (Milan, 1942). Het subsidie van de Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen maakte het mogelijk bij aankoop op het gebied van het bibliotheekwezen vollediger te zijn dan het budget van de Koninklijke Bibliotheek zou hebben toegelaten. De collectie tijdschriften op dit gebied is thans niet onbelangrijk.

Het tijdschriftenbezit werd trouwens voortdurend aangevuld en uitgebreid. Hoewel door de vele nieuwe tijdschriften, welke na de oorlog verschenen zijn, de opbouw van een representatieve collectie mogelijk is geworden, zijn anderzijds de lacunes nog vele en is vooral de aanvulling van het Duitse tijdschriftenbezit een voorlopig nog onopgelost probleem.

Het aantal delen, dat in 1947 binnengekomen is bedraagt 10 380 tot een gezamenlijke lengte van 293 strekkende meters. Het aantal delen, dat in het verslagjaar gebonden is, bedraagt 5823.

Catalogi. De revisie van de alfabetische catalogus wordt met kracht voortgezet, zodat verwacht mag worden, dat deze in 1948 het einde naderen zal. De achterstand van de C.C., is althans zover ingehaald, dat nu binnen zeer afzienbare tijd het supplement gereed komt. Dan zal het echter met de C.C. verenigd moeten worden, terwijl tegelijkertijd van de nieuwe aanwinsten een nieuw supplement te vormen zal zijn.

Het aantal schriftelijke aanvragen bedroeg in het afgelopen jaar 39455, een cijfer, dat des te opmerkelijker is, omdat gedurende een gedeelte van de tijd, waarin de Koninklijke Bibliotheek gesloten was, behandeling van de post niet

mogelijk bleek. Dat desondanks het cijfer dat van 1946 met ruim 4000 overtreft, wijst wel op een snelle stijging, die zich overigens in 1948 nog voortdurend voortzet.

Gebruik van de bibliotheek. Het was een grote teleurstelling dat het opbouwend werk, in en door de Koninklijke Bibliotheek verricht, ernstig geremd werd, doordat wegens brandstoffenschaarste de bibliotheek weer genoodzaakt was te sluiten. Nadat op 25 December 1946 de deuren gesloten waren wegens kolengebrek, kon in Januari 1947 niet tot heropening worden overgegaan. Met ingang van 18 Januari werd de bibliotheek van 10—12 uur opengesteld, zolang de temperatuur boven het vriespunt zou blijven. Deze regeling kon op 23 Januari in een gehele openstelling gewijzigd worden, aangezien weer een zekere hoeveelheid kolen ontvangen was. Een week later moest echter weer tot sluiting gedurende de laatste vier dagen der week worden overgegaan, totdat ook dit niet meer vol te houden was, aangezien de Regering besloten had verder geen kolen aan bibliotheken te verstrekken. Deze algehele sluiting duurde tot 17 Maart, toen weer tot een heropening gedurende vier dagen per week kon worden besloten, wat na enkele dagen een volledige wederopenstelling werd. Gedurende deze gehele tijd is een gedeelte van het personeel des morgens in één kamer, die met een kachel verwarmd werd, bijeengekomen om zo goed mogelijk het lopende werk af te doen. Maar het gebruik der bibliotheek lag uiteraard vrijwel stil. Dat dit in de cijfers tot uitdrukking wordt gebracht, spreekt vanzelf. In 1947 bedroeg het aantal bezoekers 37394 (in 1946: 44695) en het aantal uitgeleende werken 44852

(40698), waarvan 28484 (23955) binnen en 16368 (16743) buiten Den Haag. In de Leeszaal werden 25295 (30446) werken geraadpleegd.
De Koninklijke Bibliotheek leende in het verslagjaar 89 boeken aan en 40 (in 1946: 4) uit buitenlandse bibliotheken. Uit bibliotheken in het binnenland werden 667 (601) werken geleend.
De handschriftenafdeling telde 141 bezoekers, die 306 handschriften gebruikten, waarvan 21 van andere instellingen. Zelf leende de Koninklijke Bibliotheek 46 handschriften uit.
De foto-afdeling had in 1947 weer druk werk. Er werden in het geheel 1925 fotocopieën vervaardigd, waarvan 1696 voor binnenlandse en 79 voor buitenlandse adressen, terwijl 150 voor intern gebruik bestemd waren. Het aantal glansfoto's bedroeg 157.
De Koninklijke Bibliotheek heeft dit jaar in haar eigen gebouw twee tentoonstellingen georganiseerd. Van 22—31 Mei heeft zij in het kader der P. C. Hooft-herdenking een tentoonstelling ingericht „Hooft en de Muiderkring", waar handschriften en werken van Hooft en zijn tijdgenoten waren geëxposeerd. In September en October was de tweede tentoonstelling uitsluitend bestemd voor de leerlingen van de hoogste klassen van scholen voor M.O. en V.H.O. in den Haag. Met als kern de Nederlandse letterkunde, waarvan allerlei voortbrengselen in handschrift en druk aanwezig waren, gaf zij tevens voorbeelden te zien van zaken, waarover de leerlingen dikwijls horen, doch die zij zelden zien: pamfletten, plakkaten, incunabelen, middeleeuwse handschriften, enz. De proef mag wel als geslaagd worden beschouwd, aangezien 19

scholen met 72 groepen de tentoonstelling hebben bezocht.
Verdere tentoonstellingen, waaraan de Koninklijke Bibliotheek haar medewerking verleende, zijn: de tentoonstelling „P. C. Hooft en zijn kring" in het Muiderslot, de tentoonstelling „Vlaamse kunstenaars uit het Leye-land" in het Centraal Museum te Utrecht, de tentoonstelling ter herdenking van de 400e geboortedag van Joh. van Oldenbarnevelt in het Museum Boymans te Rotterdam, de Bijbeltentoonstelling in het Museum voor Religieuse Kunst te Utrecht en de tentoonstelling van het Genootschap voor Documentreproductie in Den Haag.
De Koninklijke Bibliotheek is enkele malen bezocht door groepen belangstellenden o.a. enige klassen van de overbruggings-H.B.S. en de Utrechtsche historische studentenkring.

Ruilbureau. In Maart kon weer de eerste zending naar Ned. Indië verzonden worden, als vanouds door middel van het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen. Hiermede werd dus het contact, dat in 1940 was verbroken, hersteld en de achterstand ingehaald. Hetzelfde was het geval met Polen en China, terwijl de pakketten naar Australië, Nieuw-Zeeland en Zuid-Afrika, die over de Hoge Commissarissen in Londen liepen, nu rechtstreeks naar de geadresseerden in die landen gezonden werden. Zo bleef alleen ruil met Duitsland, Rusland en Japan nog niet mogelijk.
Er werden 214 (v.j. 176) kisten en 73 (v.j. 38) postpakketten naar het buitenland verzonden, inhoudende 9076

(v.j. 9170) pakketten. Ontvangen werden uit het buitenland 198 (v.j. 131) kisten en 42 (v.j. 21) postpakketten, inhoudende 11861 (v.j. 7806) pakketten.
Aan het besluit van de Ministerraad, om 5 exemplaren van alle regeringspublicaties ter beschikking van het Ruilbureau te stellen, is in dier voege uitvoering gegeven, dat de Staatsdrukkerij rechtstreeks van alle bij haar in debiet gegeven uitgaven 5 exemplaren aan het Ruilbureau toezendt. De regeringspublicaties, die niet bij de Staatsdrukkerij worden uitgegeven, dienen door de Overheidsinstanties zelf te worden geleverd. In de loop van dit verslagjaar was deze aangelegenheid nog niet ten volle geregeld. Ook de bestemming van deze exemplaren kon wegens het vele daaraan verbonden werk nog niet uitgewerkt worden. Wel kwam een geheel nieuwe regeling tot stand met His Majesty's Stationery Office te Londen betreffende wederzijdse ruil van Overheidspublicaties. Hiervoor sturen het Ruilbureau en His Majesty's Stationery Office elkander ieder 5 exemplaren van „Nederlandse Overheidsuitgaven" en van de „List of Government Publications" toe ter doorzending naar de overheidsdiensten (in Nederland 8 Ministeries). De door deze diensten samengestelde verlanglijsten worden uitgewisseld en aan de vraag wordt voor zover mogelijk voldaan. De waarde van deze zendingen wordt dan verrekend. Als eerste resultaat kon het Ruilbureau zo al een kist met Nederlandse Overheidspublicaties gereed maken voor het Brits Museum. De bibliografie Nederlandse Overheidsuitgaven 1942—1946 ging ter perse, maar verscheen eerst in het begin van 1948.
Door de sterke stijging van de kosten moesten de 60

regeringsexemplaren van Mnesmosyne op 50 teruggebracht worden. De eerste naoorloogse zending van dit tijdschrift werd nooit door het Ruilbureau ontvangen, doordat zij zoek geraakte, maar de uitgeefster, de firma Brill te Leiden was zo welwillend nieuwe exemplaren beschikbaar te stellen. Ook de 65 exemplaren van „Museum" moesten tot 50 worden teruggebracht.

Met het buitenland werden verschillende contacten opgenomen. Zo kon er een bescheiden ruil van boeken en tijdschriften worden aangegaan met de Nationalbibliotheek te Wenen en verleende het Ruilbureau bemiddeling aangaande een ruil van het Institut agricole d'Oka te La Trappe in Canada met het Indisch Instituut. Naar aanleiding van een verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken bracht het Ruilbureau contact tot stand tussen het Ateneo Nacional te Mexico en de Universiteitsbibliotheek te Utrecht en gaf het inlichtingen aan de legaties van Argentinië en Joegoslavië over bibliotheken en instituten hier te lande. Een begin van een contact met de Oeffentliche wissenschaftliche Bibliothek te Berlijn werd gelegd en het Ruilbureau kon de London School of Economics helpen oorlogsachterstand in te halen.

Een Belgisch voorstel om tot binnenlandse tarieven voor postpakketten tussen de ruilbureaux der Beneluxlanden te komen, werd door de Nederlandse Posterijen afgewezen.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,
L. BRUMMEL

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

121 D 11 — CHRISTOFFEL BERNARD van GALEN, bisschop van Munster (1606—1678). Brief, waarschijnlijk gericht aan Pieter de Groot (1615—1678), toentertijd zaakgelastigde bij de Staten Generaal van de Keurvorst van Paltz-Neuburg. 6 Febr. 1660 2 bl. fol. Latijn. Hierbij een vertaling van de brief met enige inlichtingen over de persoon van adressaat en adressant en de inhoud van de brief.

131 C 32 — VIGLIUS AB AYTA DE ZUICHEM. Brief aan zijn neef Bucho a Montzima. Bruxelles, 19 October 1561. Latijn, 2 bl. fol.

121 A6 : 5 — JOHANNES FREDERICUS GRONOVIUS (1611—1671). Brief aan Johannes Coccejus. Deventer, 16 November 1664. Latijn 1 bl. fol.

121 D 8 — NICOLAAS HEINSIUS (1620—1681). Gedicht ter ere van zijn vader Daniel naar aanleiding van een puntdicht door Constantijn Huygens op dezen gemaakt. Ondertekende autograaf, ongedateerd, 2 bl. fol. Latijn.

72 D 40 — WILLEM KAREL HENDRIK FRISO Prins van Oranje-Nassau, later stadhouder Willem IV. Eigenhandig ondertekende brief (nieuwjaarswens) in het Duits aan een Duits vorst. Breda, 24 December 1749. 1 bl. fol.

133 M 73: 1—2. — TASSO, TORQUATO. Jeruzalem verlost. Vertaling van JOHAN NOMSZ. 2 dln. 103 en 252 bl. 8°. gebonden.
Dl I (zang 1—5) uitg. Rotterdam 1800.
Dl II (zang 6—20) autograaf van Nomsz. De door W. Holtrop in 1817 voorgenomen uitgave kon wegens gebrek aan belangstelling geen voortgang hebben. Vóórin een door J. Houbraken gegraveerd portret van Nomsz.
Vgl. A. de Jager, Taal- en letterbode 1872, blz. 311.

133 M 81 — VERZAMELING brieven, gericht aan PROF. DR. J. J. SALVERDA DE GRAVE, (1863—1947) 117 st. Brieven o.a. van J. bedier, F. Brunot, A. Diepenbrock, R. Fruin, A. G. van Hamel, J. Huizinga, A. Hanroy, Otto Jespersen, G. Lanson, Kr. Nyrop, L. van Puyvelde, W. Royaards, L. Saxton—Winter, J. Verdam, M. de Vries, Axel Wollensköld. *Geschenk van* Mr. J. E. van der Meulen.

72 D 45: 2c — C. MULDER. Brief aan G. GROEN VAN PRINSTERER. Kampen, 6 Mei 1871. 1 bl. 8°. Nederl.

68 C 5—7 EDWARD J. KOPPESCHAAR. Literaire nalatenschap. Bij notariële acte is vastgelegd, dat deze nalatenschap na 50 jaar mag worden geopend. Hierbij een enveloppe met portret van de erflater.

76 D 4 LOUIS COUPERUS. Brief aan Mevr. M. C. BAEHRENS, 's-Gravenhage, 22 Juli 1921. 2 bl.
Twee briefkaarten aan HERMAN ROELVINK, München, 23 Mei 1914 en Den Haag, 20 September 1921.
Vertaling van het 3e bedrijf, 7e toneel van l'Aiglon van E. ROSTAND. Copie geschreven door Mevr. COUPERUS—BAUD.
Geschenk van HERMAN ROELVINK.

133 M 82 GETIJDENBOEK met Utrechtse kalender. Perk. 162 bl. 132 × 91; 1 kolom van 17 regels, cahiers van 8 bl., het achtste van 6 bl., gefolieerd 1—160. Het eerste en laatste blad zijn tegen de binnenzijde van voor- en achterplat vastgeplakt. 1484. Nederlands. Geschreven in Gotische minuscule met vele blauwe, rode en versierde initialen. 5 bladen met versierde randen (drôleries), 4 miniaturen met brede sierranden, op losse bijgebonden bladen. Noordnederlandse stijl met Zuidnederlandse invloed. Oorspr. bruinlederen gestempelde band met 2 gave niet oorspr. metalen klampen.
Op fol. 160r in vroeg 16e eeuwse hand: dit boek hoert toe MERITGEN THIN ende is haer gecoemen van haer bestevader HANRICK THIN WILLEMS WILLEM THIN HANRICKS haer vaders vader. God wil se alle gader geven den eeuwuyge vrede. Was in 1929 in bezit van A. LINDHEIMER, Frankfurt a. M.; vgl. G. SWARZENSKI—ROSY SCHILLING, Die illuminierten Handschriften und Einzelminiaturen des Mittelalters und der Renaissance in frankfurter Besitz, Frankfurt a.M. 1929, n°. 147, blz. 175—176. Voor de randversieringen vgl. PAUL WESCHER, Beschreibendes Verzeichnis der Miniaturen ..... des Kupferstichkabinetts der staatlichen Museen Berlin, Leipzig, 1931 blz. 166—167 en 172—174. Ook: FRIEDRICH WINKLER, Die flämische Buchmalerei des XV und XVI Jahrhunderts, Leipzig, 1925, blz. 103 en 158.

133 M 83 JAN TOOROP. Twee tekeningen ingelijst achter glas met twee aantekenboekjes van de schilder.
Geschenk van Mevr. W. M. C. LE CONGE KLEIN—JANSSEN.

133 M 84 HERINNERINGEN aan de tiendaagse veldtocht in de vorm van een onbekend schrijver. 2 Augustus 1831—25 Augustus 1831. 61 bl. en vele onbeschreven.

133 M 85 EMBLEMA (sic) of sinnebeelden. Fol. 1—41.
Bevat 31 emblemata met 8 tekeningen in grijze inkt.

CHRISTELIJKE SIECKENTROOST. Fol. 42—50.
Samenspraak in dichtvorm tusschen patient en predikant.
HEYLIGE GEDACHTEN. Fol. 51—67.
Verscheidene gedichten en liederen.
MENGELDICHTEN. Fol. 70—87.
VERSEN van D°. BOSCH. Fol. 88—93.
Totaal 93 bl. en enkele onbeschreven. 8° kartonnen met perkament overtrokken band. 2e helft der 17e eeuw.

68 B 24, 1—15 FRANS BANNINCK-COCQ, heer van Purmerland, Raad en Burgemeester van Amsterdam, (overl. 1654). Brief aan DIERCK DE JONGE, advocaat bij de Hooge en Provinciale Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland te 's-Gravenhage. Amsterdam, 22 Mei 1631. 2 bl. fol.
CASPAR VAN BAERLE (1584—1648) Latijns lofdicht op CONSTANTIJN HUYGENS (1628—1697). Amsterdam, 19 September 1640. 2 bl. fol.
JACOB CATS (1577—1660). Brief aan W. VAN WELY 18 October 1631. 1 bl. 4°.
HUGO DE GROOT (1583—1645). Ongeadresseerde brief over de studie in de rechten, Rotterdam, 30 November 1614. 1 bl. fol.
DANIEL HEINSIUS (1580—1655). Latijnse verklaring, dat JACOBUS BUYS en LEONARD LAURENTIUS tot de Leidse universiteit wordentoegelaten. Lugd. Bat., 29 September 1622. 1 bl. fol.
JODOCUS HONDIUS (1546—1611). Brief aan PAULUS MERULA. 3 October 1601. 1 fol. 4°. Latijn.
JACOBUS HOUBRAKEN (1696—1780). Brief aan L. BAKKER, boekverkoper te Middelburg. Amsterdam, 7 Juni 1740. 1 bl. 8°.
CONSTANTIJN HUYGENS (1596—1687). Brief aan FRANÇOIS DE L'AUBEPINE, heer van Hauterive. La Haye, 19 Mei 1634, 2 bl. fol. Frans.
——. Ondertekende verklaring uit de kanselarij van FREDERIK HENDRIK, met belofte aan ANTHONIS COPALL, Raad te Vlissingen. 's-Gravenhage, 8 Juni 1646. 1 bl. fol.
MARIA LOUISE VAN HESSEN—CASSEL (1688—1765). Brief aan GEORGE HERTSINCK, rentmeester der domeinen te Meurs, Leeuwarden, 18 October 1712. 2 bl. 4°.
BENJAMIN DU MAURIER, gezant van Frankrijk in de Republiek (overl. 1636). Brief aan HUGO DE GROOT, Maurier, 15 September 1635. 2 bl. fol.
MICHIEL ADRIAANSZ. DE RUYTER (1607—1676). Brief aan kapitein JOOST VERSCHUER, 1 Juni 1661. 1 bl. fol.
NICOLAAS TULP (1593—1674). Brief aan CASPAR VAN BAERLE, Amsterdam, 4 November 1634. 2 bl. fol.
Brief aan zijn schoonzoon JAN SIX, 7 Maart 1665. 2 bl. fol.

GIJSBERT VOET, (1589—1676). Opdracht aan ARNOLD COIRMAN, Utrecht, 19 Juni 1643. Latijn. Uit een album amicorum. 1 bl. 8°.

68 B 25 VERZAMELING brieven aan JHR. F. A. RIDDER VAN RAPPARD (1793—1867) over de alba amicorum van ERNEST BRINCK (1582/83—1649). 55 st. 1832—1866.

133 M 86—87 ALBUM AMICORUM (I) van ERNEST BRINCK, burgemeester van Harderwijk. 271 bl. (gedeeltelijk onbeschreven), 155 × 101. Oorspr. leren band met goud gestempeld, verguld op snee. Dit album bevat inscripties van 1602—1649, o.a. van THEOD. BEZA, ARMINIUS, GOMARUS, PAULUS MERULA, PETRUS SCRIVERIUS, JAN VAN HOUT; bovendien talrijke getekende en gekleurde wapens benevens enige tekeningen en portretten.
ALBUM AMICORUM (III) van ERNEST BRINCK. 194 blz. (grotendeels onbeschreven) 156 × 99. Oorspr. gestempelde leren band. Dit album bevat inscripties van 1616—1635, waaronder verscheidene gecalligrafeerd, o.a. van JAN VAN DE VELDE, van wie ook een met de hand getrokken circel. Verdere inscripties van ANNA MARIA À SCHURMAN en vele vorstelijke personen.
Vgl. over deze alba JHR. F. A. RIDDER VAN RAPPARD, Ernst Brinck, Utrecht 1868 en dez. Overzigt eener verzameling Alba Amicorum uit de XVIe en XVIIe eeuw in: Werken van de Mij. der Nederl. Letterk. N.R. VII (1856) blz. 1. Zie ook Catal. II, 1937, nos. 1300 en 1301 van de veiling Mensing bij Sotheby en Co. te Londen.

133 M 88 VERZAMELING bladen uit verschillende alba amicorum.o.a. van GODSCHALC AELTIUS, predikant te Arnhem (1575—1649) en JOHANNES DE MATHENES, met inscripties van 1578—1699 en enige getekende en gekleurde wapens. Deze bladen zijn opgeplakt in een blanco album, 203 × 140 met oorspr. gestempelde leren band.

133 M 89 ALBUM AMICORUM van WIGBOLD MUILMAN, student te Franeker, predikant te Muiden en 's-Gravenhage (1674—1746) 302 bl. (grotendeels onbeschreven) 100 × 200. Oorspr. leren band met goud gestempeld. Op het achterplat de naam van de eigenaar, op het achterplat zijn geboortedatum. De inscripties, van 1697—1742 zijn voor het grootste deel van theologen, o.a. van de neger-predikant JAC. ELISA JOAN KAPITEIN en van enige Hongaarse studenten.
Zie Catal. II 1937 n°. 1316 van de veiling-MENSING bij SOTHEBY en Co te Londen.

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen

Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
Amerika	143	—
België	19	12
China	—	7
Denemarken	10	2
Engeland	—	1
Frankrijk	9	—
Hongarije	2	—
Italië	2	—
Noorwegen	2	—
Spanje	—	20
Tsjecho-Slowakije	2	—
Zwitserland	9	—
Totaal	198	42

Naar het buitenland verzonden

Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
Amerika	52	—
Australië	10	—
Argentinië	1	—
België	16	—
Brazilië	1	—
Brits-Indië	3	—
Bulgarije	—	1
Canada	2	20
Overbrengen	85	21

Naar het buitenland verzonden

Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
Overgebracht	85	21
China	2	—
Chili	—	1
Columbia	—	1
Costa Rica	—	1
Cuba	—	4
Denemarken	5	—
Egypte	—	
Engeland	—	10
Finland	3	—
Frankrijk	39	—
Guatemala	—	1
Hongarije	1	—
Italie	6	—
Mexico	—	2
Ned.-Indie	16	—
Noorwegen	4	—
Oostenrijk	3	—
Peru	—	2
Philippijnen	—	6
Polen	3	—
Portugal	1	—
Rusland	—	2
San Salvador	—	1
Spanje	4	—
Suriname	—	1
Syrie	—	3
Tsjecho-Slowakije	1	—
Uruguay	—	1
IJsland	—	1
Zweden	11	—
Zwitserland	14	—
Zuid-Afrika	16	—
Totaal	214	73

11040 - '48

027.1492
H147R
1948

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

30 1950

VERSLAG

1948

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1949

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1948

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1949

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1948

Een verslag te schrijven over de lotgevallen van de Koninklijke Bibliotheek in 1948 is een aangename taak. In dit jaar immers herdacht zij haar 150-jarig bestaan en dit is aanleiding geweest voor enige feestelijkheden, waardoor zij niet alleen gedurende een aantal weken meer dan anders het voorwerp was van de publieke belangstelling, maar ook van vele zijden ondubbelzinnige blijken van waardering ontving. Dit alles is een reden tot verheuging want voor een instelling, die weinig in de openbaarheid treedt, is het wel eens nodig, dat de aandacht op haar gevestigd wordt, en het stemt tot blijdschap, wanneer dat op zo gelukkige wijze geschiedt. De Koninklijke Bibliotheek heeft haar jubileum op verschillende wijzen herdacht. Zij heeft van 1 October tot half November een tentoonstelling van geïllumineerde handschriften uit eigen bezit en dat van het Museum Meermanno-Westreenianum georganiseerd. Zij heeft op 26 October voor de leden van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" een lezing laten houden door de heer Robert Brun, Conservateur du Département des Entrées van de Bibliothèque Nationale te Parijs. De lezing had de Franse boekband tot onderwerp en werd met fraaie lichtbeelden toegelicht. Na afloop konden de aanwezigen een tentoonstelling van Franse boekbanden uit het bezit der Koninklijke Bibliotheek in het Museum Meermanno-Westreenianum bezoeken.

Op 8 November — de officiële herdenkingsdag — heb ik voor een groot aantal genodigden in de Weeskamer een rede gehouden, die in het kort de lotgevallen van de Koninklijke Bibliotheek schetste, waarna een receptie plaats vond in de Rolzaal. Er zijn bij deze gelegenheid uit de kring der gebruikers en der bibliotheken vele woorden van waardering gesproken, die tot dankbaarheid stemmen. Aan de plechtigheid werd luister bijgezet door de aanwezigheid van enige buitenlandse collega's n.l. de Administrateur-général van de Bibliothèque Nationale te Parijs, de heer Julien Cain en de heer F. Lyna, Hoofdconservator van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. Mej. M. Coops vertegenwoordigde hier Unesco. Op diezelfde dag kwam het Gedenkboek van de pers, dat zowel door de wijze, waarop het door de firma Nijhoff verzorgd was als door zijn inhoud een goede indruk maakte en alom met instemming ontvangen is. Het feit, dat op enkele weinige uitzonderingen na alle artikelen in dit boek door leden van het wetenschappelijk personeel geschreven zijn, mag hier wel met een zekere voldoening in herinnering worden gebracht. De uitgave van dit boek was mogelijk dank zij de financiële steun van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek". Een zeer geslaagde feestelijke bijeenkomst, voor en door het personeel georganiseerd, heeft in November de feestelijkheden besloten.

Nog op andere wijze werd in het laatst van 1948 de aandacht op de Koninklijke Bibliotheek gevestigd. Ook de film heeft zich n.l. met haar bemoeid en in het begin van December konden de bezoekers van de bioscooptheaters bij het journaal een korte film bewonderen, die enkele

onderdelen van het bedrijf der Koninklijke Bibliotheek in beeld bracht.
De vele buitenlandse zendingen, die in 1947 door de Koninklijke Bibliotheek over de Nederlandse bibliotheken werden gedistribueerd, hebben in 1948 een einde genomen. Daarmede waren echter de werkzaamheden van de bibliotheek nog niet geëindigd. Nog tot laat in het jaar is zij bezig geweest met het verdelen van boeken en tijdschriften en zeer vele bibliotheken van uiteenlopend karakter hebben daarvan geprofiteerd.
Verder heeft de Koninklijke Bibliotheek de hulpverlening georganiseerd aan het Brits Museum, dat door de bombardementen in de oorlog zeer veel Nederlandse boeken verloren heeft. Van deze boeken was een lijst vervaardigd en het is mogen gelukken uit de dubbelen der Nederlandse wetenschappelijke bibliotheken een vrij groot aantal verloren gegane exemplaren te vervangen. Uit een bedrag door Uwer Excellentie's Departement ter beschikking gesteld zijn verder een aantal van dergelijke werken antiquarisch gekocht, terwijl tenslotte nog een aantal nieuwere Nederlandse wetenschappelijke publicaties ter beschikking van de directie van het Brits Museum zijn gesteld.
Ook dit jaar is de Koninklijke Bibliotheek door een groot aantal buitenlandse gasten bezocht. Uit bibliotheekkringen vallen o.a. de namen te noemen van C. Björkbom, Bibliothecaris van het Kon. Instituut v. Technologie te Stockholm; P. Bourgeois, Directeur van de Nationale Bibliotheek te Bern; Mme S. Briet, Conservateur-Adjoint van de Bibliothèque Nationale te Parijs; R. Brun, Conservateur Bibliothèque Nationale te Parijs; Francis J.

Cooper, Director of the Public Library, Lincoln; A. Cordoliani, Bibliothécaire Bibliothèque Nationale te Parijs; John Fall, Chief Acquisitions Department New York Public Library; Miss P. Mander-Jones, Mitchell Library, Sidney; Melle G. le Masne, Bibliothécaire Bibliothèque Nationale te Parijs; A. J. Möller, Bibliothecaris Technische Hogeschool te Kopenhagen; Jens Nyholm, Bibliothecaris Northwestern University, Evanston Ill.; P. Poindron, Conservateur-adjoint Bibliothèque Nationale te Parijs; K. Povey, Bibliothecaris University of Liverpool; Marcel Reymond, Bibliothèque cantonale et universitaire, Lausanne; K. Schmidt—Phiseldeck, Directeur van de Deense Ruildienst te Kopenhagen; Georg A. Schwegmann Jr., Library of Congress, Washington; Dr. Erik Hemlin en H. Tigerschiöld, resp. Bibliothecaris en onderbibliothecaris van de Technische Hogeschool, Gothenburg; D. H. Varley, Bibliothecaris Zuid-Afrikaanse Nationale Bibliotheek, Kaapstad; Prof. S. R. Ranganathan, Calcutta.
Het contact met buitenlandse collega's is verder nog levendig gehouden, doordat ik de vergadering van het International Library Committee, die van 20—23 September te Londen plaats had, heb bijgewoond. Verder heb ik van 20 tot 22 Juli de vergaderingen van de door Unesco te Parijs bijeengeroepen Commissie van deskundigen betreffende de internationale ruil van geschriften gepresideerd.

Gebouw en inventaris. De plannen voor het nieuwe boekenmagazijn hebben na langdurig overleg tussen de Rijksbouwmeester en mij een definitieve vorm gekregen.

Zij zullen binnenkort aan Uwe Excellentie ter goedkeuring worden voorgelegd. De moeilijkheden worden langzamerhand zó groot, dat een verwezenlijking van deze plannen op korte termijn een levensvoorwaarde voor de Koninklijke Bibliotheek genoemd worden mag.
De lichthal van het trappenhuis in het gebouw Lange Voorhout is opnieuw geschilderd en voor zover nodig gerestaureerd. Op grond van het uitgebrachte rapport van de brandweer zijn voornamelijk in dit oude gebouw een aantal voorzieningen getroffen om het brandgevaar te verminderen. Er zijn o.a. een aantal deuren zelfsluitend gemaakt, terwijl het aantal blusapparaten aanzienlijk is uitgebreid. In verband met de uitbreiding van het personeel werden enige nieuwe schrijfbureaux aangeschaft.
In de ruimte Kazernestraat 3 is een eerste stelling van 200 m planklengte gebouwd ter uitbreiding van de magazijnruimte. Het ligt in de bedoeling gedurende een aantal jaren, elk jaar een dergelijke stelling te bouwen. Het is te hopen, dat het ergste leed geleden is, wanneer de beschikbare ruimte is volgebouwd.
Een van de geschenken bij het jubileum was een fraaie bureaustoel voor de kamer van de bibliothecaris, aangeboden door de firma M. Nijhoff.

Personeel. Evenals in het voorafgaande jaar onderging het personeel een vrij grote wijziging.
Mej. A. de Kempenaer, wetenschappelijk hoofdassistente, herdacht op 1 April de dag, dat zij 40 jaar aan de Koninklijke Bibliotheek verbonden was. Op 1 Mei werd haar wegens het bereiken van de leeftijdsgrens eervol ontslag verleend. De Koninklijke Bibliotheek verliest in haar een

zeer bekwame en toegewijde kracht, en het bericht, dat zij bij Koninklijk Besluit van 10 Mei 1948 nr. 6 benoemd was tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau verwekte dan ook bij de ingewijden grote voldoening.
Mej. M. L. van der Heide verliet op 1 Augustus de Koninklijke Bibliotheek na twee jaren dienst als assistente wegens haar benoeming bij het Rotterdams Leeskabinet.
De heer G. A. van Riemsdijk, die sinds 1940 bij de Koninklijke Bibliotheek als administratief ambtenaar 1e klasse en als comptabele werkzaam is geweest, verkreeg met ingang van 1 September eervol ontslag wegens zijn benoeming tot Directeur der Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Amsterdam. Hij heeft in moeilijke omstandigheden in de Koninklijke Bibliotheek een verantwoordelijke betrekking met grote ijver en bekwaamheid vervuld en zijn heengaan is een gevoelig verlies.
In zijn plaats werd benoemd de heer H. Struik, die al sinds 1 Mei bij de Koninklijke Bibliotheek aangesteld was.
Ten slotte werd aan de assistente Mej. D. Wiersma wegens huwelijk eervol ontslag verleend met ingang van 1 October.
Als assistenten op arbeidsovereenkomst werden aangesteld de heer A. Clardy (1 Juli), Mej. H. Hertz (1 Juli), Mej. H. S. W. van der Mersch (1 September) en de heer S. J. H. Zandt (1 October). Een vaste aanstelling als zodanig verkregen Mej. J. E. Visser en Mej. D. N. Belinfante.
Als wetenschappelijke assistenten op arbeidsovereenkomst werden aangesteld Mr. H. Stehouwer en Mej. A. F. Dekker, beiden met ingang van 1 Juli.

Verzamelingen. Evenals in het voorgaande jaar was het in 1948 duidelijk, dat de stroom van nieuwe aanwinsten wat minder overstelpend was en dat meer en meer de regelmatige aankoop ging domineren. Men mag zich, al worden de cijfers der aanwinsten wat minder hoog, over deze verandering verheugen, aangezien het aldus veel beter mogelijk wordt een vaste koers te zeilen.
Een zeer belangrijke aanwinst ontving de Koninklijke Bibliotheek in het afgelopen jaar in de bekende schaakbibliotheek van Dr. M. Niemeijer. Deze ongeveer 7000 nummers tellende bibliotheek is zeker een van de grootste collecties op dit gebied en zij wordt dank zij de vele internationale relaties van de schenker nog voortdurend uitgebreid. De Koninklijke Bibliotheek, die reeds de schaakbibliotheek van Dr. van der Linde bezat, is door deze schenking een centrum voor literatuur op dit gebied geworden, waarvan de betekenis zeker niet tot onze landsgrenzen bepaald blijft. De Koninklijke Bibliotheek vervaardigt van de thans aanwezige schaakliteratuur een catalogus, die in druk verschijnen zal.
Een andere welkome verrijking van het bezit der Koninklijke Bibliotheek vormde de aan haar gelegateerde verzameling van wijlen Prof. Dr. A. E. H. Swaen op het gebied van de valkerij. Zoals bekend vormde dit onderwerp een liefhebberijstudie van de gestorven geleerde en het geeft een grote voldoening de boeken, brochures en tijdschriften, op dit gebied door hem verzameld, thans in de Koninklijke Bibliotheek bijeen te weten.
De heer A. J. Hamerster, die in het vorige jaar de Koninklijke Bibliotheek ook al enige malen bedacht, schonk haar nu zijn verzameling betreffende het Bacon-Shake-

speare-probleem. Voor een niet-Engelse bibliotheek is thans de Koninklijke Bibliotheek omtrent dit merkwaardige vraagstuk zeer goed voorzien.
Een aantal kostbare Spaanse werken werden aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken door de Spaanse Gezant. Daarbij sloot goed aan het vijfdelige werk van Luis Pericot Garcia, Historia de España (Barcelona, 1935—1943), dat voor rekening van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" werd aangekocht. Van de zendingen van „The American Book Center", die onder de Nederlandse bibliotheken verdeeld werden, kwamen ook een aantal werken het bezit der Koninklijke Bibliotheek verrijken. Verder ontving zij het in het vorige jaarverslag al even genoemde exemplaar van de Library of Congress Catalog of printed cards in 167 delen, dat door de Rockefeller Foundation aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken is. Onder de aanwinsten neemt het Amerikaanse boek een belangrijke plaats in, aangezien dank zij de overeenkomst met de Library of Congress zeer veel werken uit de Verenigde Staten buiten het gewone budget om werden aangeschaft. Uit de bibliotheek van Prof. R. Casimir, die aan de Openbare Leeszaal te Enschede is overgedragen mocht de Koninklijke Bibliotheek een keuze doen.
Het aantal werken, dat de Koninklijke Bibliotheek zowel uit binnen- als buitenland als geschenk bereikte is in het afgelopen jaar groot geweest. Het is mij een behoefte hiervoor aan alle gevers mijn grote erkentelijkheid te betuigen.
Voor de handschriftenafdeling was 1948 een goed jaar. De Hendrik Marsman-collectie, die in opdracht van Uwe

Excellentie onder toezicht van Mevrouw Marsman werd verzameld en beschreven, werd in de Koninklijke Bibliotheek geplaatst. Deze zeer belangrijke verzameling, die in 53 mappen 511 stukken van en over de dichter Marsman bevat, is wel een buitengewoon welkome aanwinst voor de letterkundige verzamelingen van de Koninklijke Bibliotheek. Zij werd op gelukkige wijze aangevuld door een verzameling van gedeeltelijk onuitgegeven manuscripten van Marsman, welke door Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken werden ter gelegenheid van de herdenking van het 150-jarig bestaan.
Een verzameling, die het materiaal van de handschriftenafdeling bijzonder goed aanvult is een collectie aantekeningen en gedichten van en een aantal brieven aan de letterkundige P. Tideman. Naast het Nieuwe Gidsarchief en de collectie Witsen is deze verzameling een zeer welkome aanwinst.
Een andere collectie brieven van 19de-eeuwse politici (w.o. Thorbecke) aan G. J. Roosegaarde werd aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken door Prof. S. P. Engelbrecht te Pretoria. Mej. Dr. C. J. H. Japikse bedacht de Koninklijke Bibliotheek met enige bladzijden manuscript van Tennyson, naar aanleiding van de viering van het 150-jarig bestaan. Bij deze zelfde gelegenheid werd door de Algemene Rijksarchivaris een zeer merkwaardige perkamenten rol uit het einde der 13e eeuw, welke een genealogie der Engelse Koningen bevatte, overgedragen.
Voor een meer uitvoerige beschrijving van de aanwinsten der handschriftenafdeling zij verwezen naar bijlage I van dit verslag.

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS

Evenals in vorige jaren werd gestreefd naar een systematische aanvulling van de in de Koninklijke Bibliotheek vertegenwoordigde gebieden van wetenschap. Voor de afdeling Beeldende Kunsten vallen o.a. te noemen: A. M. Comanducci, Dizionario illustrato dei Pittori e Incisori italiani moderni (1800—1900). (Milano, 1945); M. González Martí, Cerámica del Levante espa . Siglos medievales. (Barcelona, 1944); J. S. Galter, El arte popular en España. (Barcelona, 1948); A. G. Hassø, Danske Slotte og Herregaarde. (Kopenhagen, 1944—'46); J. Andersen og V. S. Møller, Keramik. (Kopenhagen, 1946); R. Richards, Old Cheshire Churches. (Londen, 1947); M. Salmi, L'architettura Romanica in Toscana. (Milano, 1926); J. D. Beazley, Etruscan vase- painting. (Oxford, 1947); J. Lassus, Sanctuaires chrétiens de Syrie. (Paris, 1947); H. F. E. Visser, Asiatic Art. (Amsterdam, 1948); J. Meder, Die Handzeichnung. (Wien, 1923); J. Ezquerra del Bayo. Catálogo de las miniaturas y pequeños retratos pertenecientes al Duque de Berwick y de Alba. (Madrid, 1924) (Geschenk van Mr. J. van Kuyk). Op het gebied der geschiedenis zij melding gemaakt van de aankoop van A. García y Bellido, Hispania Graeca. (Barcelona, 1948); J. Brøndsted og K. Gedde, De fem lange Aar Danmark under Besaettelsen 1940—1945. (Kopenhagen, 1946); J. A. Saco, Historia de la Esclavitud. (Habana, 1936—'45); C. Pereyra, Historia de América Española (Madrid, 1920—'27); Problemi del Risorgimento. (Milano, 1948); Ch. A. Gulick, Austria from Habsburg to Hitler. (Berkeley, 1948); E. Lipson, The economic history of England, (Londen, 1947). Verder zij nog gewezen

op de volgende kostbare, voor cultuur en letterkunde belangrijke werken: J. Ortega y Gasset, Obras completas. (Madrid, 1946-1947); Th. Malory, Works. (Oxford, 1947); Azorin, (J. Martmez-Ruiz) Obras completas. (Madrid, 1947-.); H. Bang, Vaerker. (Kopenhagen, 1912); A. Jarry, Oeuvres complètes. (Monte-Carlo, 1948); R. Sh. Loomis Arthurian legends in mediaeval art. (London, 1938); G. Agnelli e G. Ravegnani, Annali delle edizione Ariostee. (Bologna, 1933); O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur. (Freiburg, 1913-1932); F. Flora, Storia della letteratura italiana. (Milaan, 1947); F. J. Santarima, Diccionario general de Americanismos. (Mexico, 1942).

Met de aankoop van oude Nederlandse drukken werd geregeld voortgegaan, maar bij de grote behoefte aan nieuwere literatuur konden aan 16e en 17e eeuwse uitgaven geen grote sommen besteed worden. Hetzelfde geldt voor de boekbanden. Toch werden nog twee aantrekkelijke Franse bandjes verworven: een perkamenten band van Hendrik III, waarop het koninklijk wapen omgeven door de keten van de Ordre du Saint Esprit en een band van bruin kalfsleer versierd met een semis van de gekroonde letter H, die het teken is van Henri de la Tour d'Auvergne, vicomte de Turenne, Prince de Sedan, de vader van de Maarschalk de Turenne. Deze laatste band bevat een bij Janssonius in Amsterdam in 1619 verschenen druk van de werken van Ovidius, die in 1622 als prijs te Sedan is uitgereikt.

Een wel zeer bijzondere aanwinst was het geschenk, dat bij haar jubileum door de oud-conservator, de heer A. J. de Mare, aan de Koninklijke Bibliotheek werd aangeboden:

twee aquarellen, geschilderd door W. Witjens, voorstellende interieurs der Bibliotheek, hem in 1933 bij zijn afscheid aangeboden.
In 1948 is de Koninklijke Bibliotheek verrijkt met 16 932 delen (met inbegrip van de schaakbibliotheek) tot een gezamenlijke lengte van 367 strekkende meters. In het verslagjaar werden 6 729 boeken gebonden.

Catalogi. De verwerking van de supplementen in de twee exemplaren van de alfabetische catalogus heeft zoveel tijd gevergd, dat de revisie van deze catalogus nog weinig voortgang heeft gehad. Met de vereniging van het supplement met de centrale catalogus is een aanvang gemaakt, evenals met het vormen van een nieuw supplement. De arbeid aan deze catalogi is zó omvangrijk, dat het eigenlijke bibliotheekwerk daaronder lijdt en maatregelen zullen zeker niet kunnen uitblijven om deze overwoekering de baas te worden. Dat men tot alle prijs het catalogusmateriaal op peil houden moet, blijkt wel uit het zeer veelvuldige gebruik, dat er van gemaakt wordt.
Terwijl in het voorgaande jaar het aantal schriftelijke aanvragen 39 455, een recordcijfer bedroeg, is het in 1948 gestegen tot 50 926, waarmede dus het aantal van de vooroorlogse jaren meer dan verdubbeld is. Het behoeft geen betoog, dat de behandeling van deze aanvragen zeer veel werk vereist, te meer, omdat er steeds naar gestreefd wordt, zonodig de gevraagde literatuur ook bibliografisch na te sporen en de aanvragen eventueel aan te vullen of te verbeteren. Zowel hierdoor als door het grote aantal bezoekers was het personeel dan ook zozeer

in beslag genomen, dat de mogelijkheid om telefonisch inlichtingen te vragen of boeken te reserveren beperkt moest worden.
De sterke stijging van de drukkosten maakte het noodzakelijk de titeldruk althans gedeeltelijk door een ander reproductie-procédé te vervangen. Hoewel hiermede niet onbevredigende resultaten bereikt zijn, is toch het stadium der proefnemingen nog niet voorbij.

Gebruik van de Bibliotheek. Dat 1948 in vergelijking met het daaraan voorafgaande jaar een vooruitgang zou te zien geven in de cijfers van het gebruik der bibliotheek was te verwachten nu in het verslagjaar het bedrijf gespaard is gebleven voor de langdurige sluiting, die het in 1947 getroffen heeft. Toch is, ook wanneer men hiermede rekening houdt, het verschil tussen de beide jaren opvallend en het openbaart zich zó duidelijk in alle afdelingen der bibliotheek, dat hier wel van een vooruitgang gesproken mag worden, die aan de inzinking van de na-oorlogsjaren een einde maakt.
Het aantal bezoekers bedroeg in het afgelopen jaar 48 049 (in 1947: 37 394), waarbij inbegrepen zijn 1 485 bezoekers in de avonduren. In 1948 is namelijk de avond-openstelling van de leeszaal, die sinds 1940 gestaakt was, weer hervat en het bezoek is, vooral van studerende militairen, vrij groot. In de leeszaal werden 52 835 (25295) werken geraadpleegd.
Ook de cijfers van de uitlening zijn belangrijk hoger. In 1948 bedroeg het aantal uitgeleende werken 57 376 (in 1947: 44 852), waarvan 35 901 (28 484) binnen en 21 444 (16 368) buiten Den Haag. Aan buitenlandse biblio-

theken werden bovendien 131 werken geleend (tegen 89 in het vorige jaar).
Uit andere bibliotheken in het binnenland leende de Koninklijke Bibliotheek 910 (667) delen, terwijl uit buitenlandse bibliotheken 71 (40) delen geleend werden. Het is een verheugend verschijnsel, dat het leenverkeer met het buitenland sterk toeneemt. Over het algemeen weegt het aantal boeken, dat van en aan buitenlandse instellingen geleend wordt, wel tegen elkaar op, met uitzondering van de landen, waarmede het verkeer het veelvuldigst is n.l. België en Engeland. Uit Engeland werden geleend 32 delen, terwijl dit land van de Koninklijke Bibliotheek 17 delen ontving, voor België zijn de cijfers geheel anders: de Koninklijke Bibliotheek leende 23 delen en zond het vierdubbele aantal, n.l. 94.
De handschriftenafdeling vertoont ook een duidelijke opleving. Zij telde 249 (141) bezoekers, die 659 (306) handschriften raadpleegden. Uit andere instellingen (met inbegrip van het Museum Meermanno-Westreenianum) werden 46 (21) handschriften geleend. Zelf leende de Koninklijke Bibliotheek 108 handschriften uit, waarvan 58 voor tentoonstellingen en 44 aan andere bibliotheken. (In 1947 waren deze cijfers 46, 18 en 28). In 6 gevallen werden handschriften bij het Algemeen Rijksarchief gedeponeerd teneinde daar microfilms te doen vervaardigen.
De foto-afdeling van de Koninklijke Bibliotheek had overigens zelf ook aan een zeer groot aantal aanvragen te voldoen. Het aantal vervaardigde fotocopieën bedroeg 3 889 (1925), waarvan 3 635 voor binnenlandse en 254 voor buitenlandse adressen. Het aantal afgeleverde glansfoto's bedroeg 191 (157), waarvan 7 voor het buitenland.

Naar schatting werden ongeveer 850 microfilms voor de Koninklijke Bibliotheek vervaardigd, waarvan ongeveer 700 voor het buitenland bestemd waren.
Het jaar 1948 is door de vele herdenkingen ook een jaar van tentoonstellingen geweest en de Koninklijke Bibliotheek heeft aan een aantal daarvan haar medewerking verleend. In chronologische volgorde zijn het de volgende: de tentoonstelling „Willem Witsen en zijn vriendenkring" eerst in het Stedelijk Museum te Amsterdam, daarna in het Frans Halsmuseum te Haarlem, de tentoonstelling van oude boeken in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage ter gelegenheld van de boekenweek, de tentoonstelling „Utrecht's kunst in opkomst en bloei" in het Centraal Museum te Utrecht, een tentoonstelling van oude kinderboeken in de Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Zutphen, de herdenkingstentoonstelling van de vrede van Munster in het Prinsenhof te Delft, de tentoonstelling „De Tuin" in het Museum Boymans te Rotterdam en later in het Rijksmuseum te Amsterdam, de tentoonstelling „Zeven eeuwen Den Haag" in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage. Ook aan de tentoonstellingen, die ter herdenking van de vredes van Munster en Westfalen in Gent en Parijs gehouden werden leende de Koninklijke Bibliotheek een aantal werken.
Zelf heeft de Koninklijke Bibliotheek van 1 October tot half November ter herdenking van haar 150-jarig bestaan een tentoonstelling van geïllumineerde middeleeuwse handschriften uit eigen bezit georganiseerd. Gezien de geringe omvang en het object dezer expositie, alsmede de weinige ruchtbaarheid, die daaraan gegeven is, is het niet te veel gezegd, dat zij een succes geworden is. Er

zijn voor tal van gezelschappen, w.o. vele klassen van middelbare scholen, rondleidingen gehouden en het totale aantal bezoekers heeft 2 090 bedragen. Het bleek nog weer eens zeer duidelijk, dat de schatten van de Koninklijke Bibliotheek slechts een geringe bekendheid hadden en het werd dan ook zeer gewaardeerd, dat men op deze wijze in de gelegenheid werd gesteld, handschriften van dichterbij te bezien, die men in het gunstigste geval alleen door reproducties kende.
De Koninklijke Bibliotheek werd in het verslagjaar enige malen door gezelschappen bezocht, die onder deskundige leiding werden rondgeleid.

Ruilbureau. Hervatting van het ruilverkeer met Duitsland, Rusland en Japan was ook in dit jaar nog niet mogelijk. Alleen drukwerken werden geregeld naar de westelijke zones van Duitsland verzonden.
De omvang der verzending was in het verslagjaar iets minder dan in het jaar daarvoor. Naar het buitenland werden n.l. verzonden 231 (v. j. 214) kisten en 40 (v.j. 73) postpakketten, in totaal inhoudende 8 570 (9 076) pakketten. Ontvangen werden uit het buitenland 164 (198) kisten en 28 (42) postpakketten inhoudende 11 337 (11 861) pakketten.
Het besluit van de Ministerraad krachtens hetwelk vijf exemplaren van alle Nederlandse regeringspublicaties ter beschikking van het Ruilbureau gesteld worden, heeft een vrij uitgebreide correspondentie en administratie nodig gemaakt.
Het Ruilverkeer met H.M. Stationery Office te Londen vond geregeld voortgang. Ter bespoediging van dit

verkeer werd voor het Brits Museum een lijst vervaardigd van periodieken, welke men geregeld wenst te ontvangen. Ook verder wordt gestreefd naar een bespoediging van de Engelse zendingen.

In overleg met de redactie van Neophilologus werd een begin gemaakt met een algehele reorganisatie van de ruil met de regeringsexemplaren van dit tijdschrift. Een vrij omvangrijke correspondentie met de bestaande ruiladressen was hiervan het gevolg. Voor een deel van de beschikbare exemplaren moet nog een bestemming gevonden worden.

De tekst voor een nieuw nummer van „Nederlandse Overheidsuitgaven", dat het jaar 1947 omvat, kwam gereed, maar het deeltje is eerst in 1949 verschenen.

Het Ruilbureau heeft verder zijn bemiddeling verleend in een aantal gevallen, waarbij òf in ons land òf door een buitenlandse instantie die bemiddeling werd gevraagd. Zo werden zowel ten behoeve van het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen als van het Ministerie van Financiën publicaties in het buitenland verspreid. Het Nederlands Informatiebureau te New York en de New York Public Library ontvingen van het Ruilbureau een aantal officiële publicaties ter aanvulling van bestaande lacunes, evenals de Library of Congress te Washington, waarmede een zeer geregeld verkeer onderhouden werd. Een aantal topografische kaarten werd aan de Bibliothèque Nationale te Parijs gezonden.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,
L. BRUMMEL

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

68 B 26 IDA SAINT-ELME (geb. VERSFELT). 5 brieven aan Richard Bentley, uitgever te Londen, over de verkoop van haar geschriften. 1834.
Mss. uit haar bezit, o.a. de Engelse vertaling van een gedeelte van haar mémoires. Hierbij:
Brief in het Italiaans door Serracapriole over de dood van Paul I. Petersburg, 23/24 Maart 1801.
2 mss. in het Frans over hetzelfde onderwerp. 4°., en fol.

68 B 27 VOSSIUS, ISAAC. (1618—1689). Brief in het Latijn aan Joachim de Wicquefort over een zending boeken. 's-Gravenhage, 18 Juni 1656. 2 blz. 8°.

133 M 90 VERZAMELING brieven van Louis, Gottlieb, Rudolph en Frits Neumann grotendeels gericht aan de Heer en Mevrouw F. J. E. Neumann te Timor en Ambon en aan Mina Neumann (later Mina Botter geb. Neumann), uit de jaren 1867—1898. Met bijlagen. 280 stuks. Tevens een brief van Radhen Toemengoeng Prawôtô aan H. Kleijn van de Poll, ged. Koedoes 19 Nov. 1858.

133 M 91 VERZAMELING van 32 brieven uit de jaren 1848—1858 gericht aan G. J. Roosegaarde te Zutphen. Van J. R. Thorbecke (2 st.), Adelheid Thorbecke (1 st.), J. P. P. van Zuylen van Nijevelt (8 st.), W. H. Dullert (6 st.), R. M. Dullert (1 st.), C. van Panhuys (4 st.), C. P. Henny (2 st.), Ranzow (1 st.) ,G. A. de Meester (1 st.), Nahuys (1 st.), P. J. Bachiene (1 st.) en 1 concept-brief van G. J. Roosegaarde.

Geschenk van Prof. S. P. Engelbrecht te Pretoria.

133 M 92 HENDRIK MARSMAN (1899—1940). Schrijver en letterkundige. Verzameling van gedeeltelijk onuitgegeven manuscripten van zijn werken in proza en poezie, waarbij fragmenten, drukproeven, krantenknipsels en 2 brieven aan Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer van 3 Sept. 1926 en 18 Oct. 1935.

Geschenk van Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer.

75 A 2[1] ALBUM AMICORUM van EVERARDUS BALCK (Deventer 1590—1628), hoogleraar te Franeker. 173 bl. 9,5 × 15 cm. Goud op snede. In opengewerkte, bestempelde en met groene zijde versierde, perkamenten band. Op blz. 1ro de naam van de eigenaar. Inscripties van 1618—1624 o.a. van: PETRUS CUNAEUS, SIBRANDUS LUBBERTUS, BERNARDUS PALUDANUS, DANIËL HEINSIUS en FRANCISCUS GOMARUS.

134 A 1 VERZAMELING brieven en aantekeningen van verschillende personen. 29 stuks, o.a. van: PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN (1797—1881) (5 st.); ABRAH. GRONOVIUS (1695—1775) (1 st.); H. G. GRAAF DE PERPONCHER—SEDLNITZKY (1771—1856) (1 st.); A. W. C. BARON VAN NAGELL VAN AMPSEN (1756—1851) (1 st.); PIETER DE LA RUE (PETRUS RUAEUS) (1695—1770) (1 st.); C. DE MOOR, dd. 9 Oct. 1711 (1 st.); L. MORITZ dd. 15 Juli 1836 (1 st.); J. H. KOEKKOEK (1778—1851) (2 st.); J. J. EECKHOUT (1793—1861) (2 st.); B. G. KOEKKOEK (1803—1862) (1 st.); VICTOR EECKHOUT (1821—1879) (1 st.); H. REEKERS (1815—1854) (1 st.); J. WERNINCK e. a. (1772—1834) (4 st.); FREDERIK VAN WALDECK—PYRMONT (1743—1812) (5 st.); WILHELMINA VAN PRUISEN (1751—1820) (1 st.).

133 M 93 ALFRED TENNYSON (1809—1892). Eigenhandig ontwerp voor het slot van het 3e toneel, 4e bedrijf, van het drama Queen Mary. Geschreven te Aldworth, Blackdown, Haslemere. 2 bl. Gr. 4°. Vgl. Works, ed. by Hallam Lord Tennyson. Eversley edition, London, 1908, blz. 163 e. v.

Geschenk van MEJ. DR. CORN. J. H. JAPIKSE.

75 A 2[2] GENEALOGIE DER ENGELSE KONINGEN. Rol met gekleurde stamboom van de Engelse koningen van BRUTUS tot en met EDWARD I (1272—1307). De namen der koningen in cirkels, onderling verbonden door banden, temidden van toelichtende tekst en versierd met initialen, grotesken en mensenfiguren. Bovenaan de beschrijving van de Heptarchie in 7 cirkels. In het centrum daarvan een 8e cirkel met de afmetingen van het Engelse grondgebied en het geheel omsloten door 2 grote concentrische cirkels, waartussen grotesken en namen van Engelse landstreken in medaillons. Oud-Franse tekst. Verm. omstreeks 1300. Perkament, 231 × 23 cm. bestaande uit 3 met zijde aanééngenaaide vellen, beschermd door een aan de bovenzijde vastgehecht stuk leer, gevoerd met donkerblauwe stof. Hier en daar licht beschadigd.
Aan de keerzijde stempels van het Archief van de Oud-Bisschoppelijke Klerezij en het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage.
Overgedragen door het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage.

134 A 2 PIETER TIDEMAN (1871—1943) Letterkundige. Verzameling van aantekeningen, brieven, gedichten en verbeterde drukproeven van P. TIDEMAN en van enkele van zijn tijdgenoten. Hierbij o.a. een cahier met zelfkritiek van P. TIDEMAN, zijn dagboek van 17 Juni '93—29 Jan. '95, brieven aan H. J. BOEKEN, P. L. TAK, FRITS ROOSDORP e. a., brieven of copieën van brieven van H. ROYAARDS, H. J. BOEKEN, BERN. CANTER, ALPH. DIEPENBROCK, W. KLOOS, P. L. TAK, H. HEIJERMANS, MEVR. H. ROLAND HOLST—VAN DER SCHALK e. a., correspondentie betreffende A. P. VAN GROENINGEN, stukken en brieven betreffende de Nieuwe Gids, een ontwerp voor het mysteriespel „Kerstmis" van ANDRÉ JOLLES, enkele overdrukken enz.

134 A 3 VERZAMELING van 16 brieven van Nederlandse emigranten in Amerika, behorende tot de familie BEUKMA, gericht aan familiegenoten en vrienden in de provincie Groningen uit de jaren 1836—1855, een afschrift van een brief van MEVR. R. T. COLE, geb. VAN SANTEN (New York, 3 Maart 1836) en een brief van H. D. LOUWES, Ulrum 25-2-1934, aan J. VAN HINTE.

68 D 1-52 HENDRIK MARSMAN (1899—1940). Schrijver en letterkundige. Manuscripten en gedrukte stukken, alsmede brieven en andere bescheiden, welke betrekking hebben op zijn letterkundige arbeid en advocatuur. 53 mappen, inhoudende totaal 511 stuks.

Bijlage II

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
Amerika	103	—	Amerika	65	—
België	16	—	Argentinië	4	—
China	—	4	Australië	7	1
Denemarken	6	—	België	18	—
Finland	3	—	Brazilië	3	—
Frankrijk	17	—	Brits-Indië	1	—
Italië	4	—	Bulgarije	—	1
Noorwegen	2	2	Canada	2	10
Oostenrijk	—	—	China	3	2
Spanje	1	22	Chili	—	1
Tsjecho-Slowakije	3	—	Denemarken	5	—
Zwitserland	9	—	Engeland	4	13
			Finland	5	—
			Frankrijk	29	—
			Hongarije	1	—
			Italië	9	—
			Indonesië	13	—
			Joego-Slavië	1	—
			Mexico	—	3
			Noorwegen	4	—
			Oostenrijk	4	—
			Palestina	3	—
			Philippijnen	—	4
			Polen	3	—
			Portugal	3	—
			Roemenië	—	2
			Spanje	4	—
			Suriname	—	1
			Syrië	—	1
			Tsjecho-Slowakije	2	—
			IJsland	—	1
			Zweden	12	—
			Zwitserland	15	—
			Zuid-Afrika	11	—
Totaal	164	28	Totaal	231	40

11121 - '49

027.1492
H147R
1949

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1949

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1950

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1949

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1950

THE LIBRARY OF THE

MAR 1 1955

UNIVERSITY OF ILLINOIS

021.492
H147R
1949

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1949

Het jaar 1949 is voor de Koninklijke Bibliotheek in vele opzichten een goed jaar geweest. Het was na de oorlog het eerste jaar, waarin, niet gestoord door aangename of onaangename gebeurtenissen, de werkzaamheden volkomen normaal konden geschieden en het is wel gebleken, hoezeer het gehele bedrijf zich onder zulke gunstige omstandigheden nog ontwikkelen kan. Laat ons hopen, dat, ondanks de weinig opwekkende internationale politieke situatie, deze ontwikkeling zich nog in lengte van jaren zal kunnen voortzetten.

Eén droevig feit valt intussen te vermelden. Op 25 Juli stierf Mr. J. van Kuyk, die in 1928 tot de medeoprichters behoorde van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" en van den beginne af aan tot zijn dood toe daarvan het voorzitterschap heeft bekleed. Zijn belangstelling ging niet alleen uit naar de studie van het recht en de rechtsgeschiedenis, maar naar allerlei gebieden van wetenschap en kunst, op elk waarvan hij als een erkende autoriteit gold. Geen wonder dus, dat de Koninklijke Bibliotheek, waar hij zoveel van zijn gading vond, zijn liefde had. Hij is als voorzitter van bovengenoemde vereniging een grote steun voor de bibliotheek geweest, die na zijn dood nog een keuze uit zijn rijke bibliotheek heeft mogen doen.

De nagedachtenis van Mr. van Kuyk is op 22 October herdacht in een bijeenkomst van de vereniging „Vrienden

der Koninklijke Bibliotheek", waar door de heer J. H. P. Pafford, bibliothecaris van de London University een rede is gehouden over de Engelse wetenschappelijke bibliotheken. De Koninklijke Bibliotheek bood bij deze gelegenheid haar „Vrienden" een thé aan.
De bibliotheek is ook in het afgelopen jaar door vele buitenlandse vakgenoten en geleerden bezocht. Zelf ben ik van 28–31 Maart afwezig geweest voor een kort bezoek aan Lincoln, waar een tentoonstelling van moderne Nederlandse boeken werd geopend, terwijl ik van 7–14 Juli in Bern heb vertoefd voor de bestudering van de Zwitserse centrale catalogus in de Bibliothèque nationale suisse en in Bazel ter bijwoning van de vergadering van het International Library Committee.
Voor de Nederlandse medewerking aan de „Index Translationum", die voortaan als publicatie van Unesco zal verschijnen, heb ik mijn bemiddeling verleend. Het werk geschiedt thans onder mijn toezicht.

Gebouw en inventaris. De plannen voor het nieuwe boekenmagazijn zijn aan Uwer Excellentie's goedkeuring onderworpen. Helaas komt de op de Staatsbegroting daarvoor uitgetrokken post op de begrotingen van 1949 en 1950 niet meer voor, zodat voor de zoveelste maal een stilstand is ingetreden bij de voorbereiding van deze zo hoogst noodzakelijke uitbreiding.
De stellingen in het gebouw Kazernestraat 3, die het bestaande tekort aan magazijnruimte moeten opvangen, zijn thans geheel gereed gekomen. Bestemd als zij zijn om de periode van de bouw van het nieuwe magazijn te overbruggen, staat thans bij de opschorting van deze bouw te

vrezen, dat zij voor het beoogde doel ontoereikend zullen blijken.
De Koninklijke Bibliotheek heeft van het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage in bruikleen ontvangen het door J. Th. Toorop getekende portret van Dr. W. G. C. Bijvanck. Het heeft een plaats in de kamer van de Bibliothecaris gekregen.
In de gebouwen aan het Lange Voorhout en aan de Kazernestraat werden enige kasten voor uitbreiding der catalogi aangebracht. Verder werden in beide gebouwen de nodige schilderswerkzaamheden verricht.

Personeel. Mej. Dr. R. Penninkverkreeg wegens het bereiken van de leeftijdsgrens als conservator bij de Koninklijke Bibliotheek op 1 December eervol ontslag na 30 jaren bij deze instelling werkzaam geweest te zijn. Zij werd nog op arbeidsovereenkomst gecontinueerd o.a. ter voltooiing van een in druk te verschijnen catalogus van niet-Nederlandse postincunabelen.
Mr. J. W. R. Laceulle en de heer H. van Heerikhuizen werden met ingang van 1 Januari tot conservator bevorderd. Mr. G. A. Hamel verkreeg met ingang van 1 Februari en de heer W. Post met ingang van 1 Maart een aanstelling op arbeidsovereenkomst tot wetenschappelijk assistent 1e klasse, terwijl op 1 Februari Mr. H. Stehouwer en Mej. Dr. M. A. C. M. van Hattum als zodanig de Koninklijke Bibliotheek verlieten, de laatste wegens haar benoeming bij de Bibliotheek der Rijksuniversiteit te Leiden.
Mej. P. M. Borstlap werd wegens huwelijk met ingang van 1 Januari als assistente ontslagen. Mej. H. E. H. Hertz en de heren A. Clardy en S. J. H. Zandt werden als

assistenten op arbeidsovereenkomst ontslagen respectievelijk op 1 Februari, 1 Mei en 1 December. In die rang werden aangesteld Mej. W. A. Laseur (met ingang van 1 Maart), Mej. M. J. Schiltman (met ingang van 1 Juni), Mej. L. van Hespen (met ingang van 1 September).

Verzamelingen. Evenals in het vorige jaar was het ook in het verslagjaar merkbaar, dat de nieuwe aanwinsten minder in aantal worden. Was in 1948 het aantal binnengekomen delen nog zeer hoog door de verwerving van de schaakbibliotheek van Dr. M. Niemeijer, de gewone aanwinsten waren toch minder talrijk dan in 1947 en hetzelfde kan ook gezegd worden van 1949 in vergelijking met het jaar daarvoor. Te verwonderen is dit niet, nu de devaluatie in het laatste kwartjaar ook nog haar invloed deed gevoelen en de aankoop van literatuur uit bepaalde landen in hoge mate bemoeilijkte. Vooral nu het op grond van de overeenkomst met de Library of Congress beschikbare bedrag aan dollars bijna uitgeput is, wordt het onmogelijk Amerikaanse boeken anders dan bij uitzondering te kopen. Hetzelfde geldt voor de Zwitserse publicaties. Dat dit voor de wetenschappelijke literatuurvoorziening van ons land zeer ernstige gevolgen met zich brengen zal, behoeft geen betoog.
De handschriftenafdeling heeft in 1949 een aantal belangrijke aanwinsten te boeken gehad. De allerbelangrijkste schenking is wel de kostbare collectie handschriften uit Willem Pijper's nalatenschap, die de manuscripten van zijn voornaamste werken omvat, maar bovendien nog allerlei schetsen o.a. voor de opera Merlijn. De verzameling werd nog aangevuld met fotocopieën van brieven

uit verschillende collecties en mappen met programma's en courantenknipsels. Een afzonderlijke beschrijving van deze wel zeer representatieve verzameling is als Bijlage III aan dit verslag toegevoegd.
Een andere belangrijke aanwinst was het Album amicorum van Walrand van Haeften, dat door een vriend van de bibliotheek, die onbekend wenst te blijven aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken werd. Alba van zo oude datum komen weinig voor en de vele wapens met inschriften van de oudste Nederlandse geslachten geven aan dit album een eigen karakter. Voor de collectie alba van de Koninklijke Bibliotheek is het een welkome aanvulling.
Op toevallige wijze konden de handschriften uit de kring van De Nieuwe Gids aangevuld worden met 88 stukken van, aan en over Kloos uit de jaren 1934-1936. In dit verband mag ook genoemd worden de verwerving van het exemplaar van de werken van Shelley (Londen, 1874), dat aan Jacques Perk en later aan W. Kloos heeft toebehoord.
De brievencollectie onderging een vrij grote uitbreiding door de aankoop van brieven van allerlei historische personen, letterkundigen en geleerden uit de 17e, 18e en 19e eeuw. Afzonderlijke vermelding, mede wegens het aantal, verdienen 44 brieven van de bekende tekenaar Alexander Verhuell.
Nadere bijzonderheden over de verschillende handschriften vindt men in Bijlage II van dit verslag.
Grote gesloten boekencollecties werden dit jaar niet verworven. Wel werden van vele zijden schenkingen ontvangen, waarvoor ik hier gaarne aan de schenkers mijn dank betuig. Van vrij grote omvang daarbij waren de boekenzendingen van het Ministerie van Onderwijs,

Kunsten en Wetenschappen en een aantal tijdschriftenreeksen van de Openbare Leeszaal te 's-Gravenhage.
Het was in het afgelopen jaar meermalen mogelijk zeldzame oudere drukken te verwerven. Te noemen vallen Dominus quae pars. Gerardus Sebastianus Alcmariensis. De partibus orationis. (Zwolle, ca. 1520); Die Cronycke van Hollant, Zeelant ende Vrieslant. (Delft, 1591); het enige bekende exemplaar van de in 1601 in Den Haag verschenen editie van het Nederlandse volksboek van Faust; Gerbr. Adriaensz. Bredero, Spelen. (Amsterdam, 1617); Jan de Brune's Jok en Ernst. (Amsterdam, 1644); Phil. von Zesen's Adriatische Rosemund. (Amsterdam, 1645); de enige nog in de Koninklijke Bibliotheek ontbrekende variant van de in 1670 verschenen 1e uitgave van Spinoza's Tractatus theologico-politicus; een verzameling Nederlandse volks- en straatliederen (1820–1860). Alles werd echter overtroffen door de aankoop van meer dan 100 Nederlandse volksboeken, die in de op dit gebied zo rijke Koninklijke Bibliotheek bijzonder goed op hun plaats zijn. De aankoop werd mogelijk gemaakt door een ruime financiële steun van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek".
Zoals steeds werden er ook dit jaar veel werken op het gebied van taal- en letterkunde aangekocht. Voor de moderne Nederlandse letterkunde waren van belang de meer dan 200 Nederlandse en Vlaamse dichtbundels, die in één koop werden aangeschaft. Voor de Scandinavische talen zij gewezen op de Samladeskrifter van E. Tegnér (Stockholm, 1922–'25), de Samlede Skrifter van S. S. Blicher (Kopenhagen, 1920–'34), van de Samlade skrifter van A. v. Krusenstjerna (Stockholm, 1945–'49), voor

Engeland op de uitgave van Defoe's Novels and selected writings (Oxford, 1927-'28), voor Italië op G. Giacosa's Teatro (Milaan, 1948), voor Spanje ten slotte op R. M. del Valle-Inclán's Obras completas (Madrid, 1944) en J. Benavente's Obras completas (Madrid, 1945–'47). Voor de Franse letterkunde was de aankoop van het zeldzame tijdschrift Maintenant (Parijs, 1945–'48) van waarde.

Op het gebied der beeldende kunsten zijn verschillende kostbare werken verworven, waarvan te noemen vallen: H. Cescinsky and M. R. Webster, English domestic clocks (Londen, 1913); J. Chompret, Répertoire de la majolique italienne (Parijs, 1949); W. B. Honey, European ceramic art (Londen, 1949-); J. Queiróz, Cerâmica portuguesa (Lissabon, 1948); G. Gromort, L'architecture romane (Parijs, 1928–'31); A. Schiavo, Michelangelo architetto (Rome, 1949); A. O. Quintavalle, Il Parmigianino (Milaan, 1948); B. Geiger, Handzeichnungen alter Meister (Zürich, 1948); A. D. Breeskin, The graphic work of Mary Cassatt (New York, 1948); M. Tilke, Kostümschnitte und Gewandformen (Tübingen, 1948); J. V. L. Brans, Hieronymus Bosch (Barcelona, 1948).

Een afdeling, die in de Koninklijke Bibliotheek steeds de volle aandacht heeft, is die van het boek- en bibliotheekwezen. De Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen heeft daarvoor ook dit jaar een subsidie gegeven en de aanwinsten worden geregeld in het vakblad „Bibliotheekleven" gepubliceerd, opdat men in vakkringen van de aanwezige literatuur op de hoogte blijft.

Hoewel voor wetenschappen als recht en geschiedenis zeer veel werd gekocht, is het aantal der kostbare werken hier wat minder. Toch mogen ook in dit verband ver-

schillende titels genoemd worden als J. M. C. X. Goedseels Commentaire du code pénal belge (Brussel, 1948); J. Simon, Strafvordering, Handboek van het Belgisch strafprocesrecht (Brussel, 1949); W. F. Walsh, Commentaries on the Law of real property (Albany, 1947); A. Pankratova e.a., Histoire de l'U.R.S.S. (Moscou, 1948); Libro della Comunità dei Mercanti Lucchesi in Bruges, Ed. a cura di E. Lazzareschi (Milaan, 1947); Svend Dahl, Danmarks Kultur ved Aar 1940 (Kopenhagen, 1941–'43); Danmark under Besaettelsen (Kopenhagen, 1945–'47).
Het aantal delen, dat in 1949 verworven werd, bedroeg 9210 tot een lengte van bijna 230 m. Het aantal delen, dat gebonden werd, bedroeg 7038.

Catalogi. Het werk aan de catalogi van de Koninklijke Bibliotheek zelf en de centrale catalogi vergt nog steeds zeer veel tijd. Een andere arbeidsmethode bij het verenigen van de supplementen van de alfabetische catalogi met de hoofdcatalogi geeft goede hoop, dat in de loop van het volgende jaar de vorming van grote supplementen tot het verleden behoren zal. Ook de arbeid aan de centrale catalogus geeft nog heel wat hoofdbrekens. De bestaande achterstand wordt echter langzaam maar zeker ingehaald en reeds nu is dit catalogusapparaat beter bruikbaar en beter „bij" dan vroeger. Extra zorg zal echter de Centrale Catalogus van Periodieken vergen, aangezien hier een samenwerking ontstaan is tussen verschillende instanties, waardoor het aantal deelnemende bibliotheken zeer snel stijgen zal en daarmede dus ook het aantal der op te nemen titels. Het laat zich aanzien, dat een omvangrijke administratie hier nodig zal zijn, om steeds deze catalogus zo up

to date te houden als vereist is. Intussen loont het zeer zeker de moeite, wanneer men daarmede een vrijwel volledige inventaris van het Nederlandse tijdschriftenbezit bereikt.

Het gebruik, dat van deze centrale catalogi gemaakt wordt, gaat nog steeds in een stijgende lijn. Het aantal schriftelijke aanvragen heeft in 1949 niet minder dan 54 590 bedragen, waarmede dus het cijfer van 1948 (50 926) al weer overschreden is.

De Koninklijke Bibliotheek heeft bij wijze van proef dit jaar een catalogus in boekvorm gepubliceerd „Aanwinsten op het gebied van de beeldende kunsten gedurende het tijdvak 1940–1948". Deze catalogus, die 360 bladzijden telt en de titels van meer dan 3000 nummers brengt, kan enigermate als een bibliografie gelden, nu men dikwijls nog zo weinig op de hoogte is van hetgeen in de laatste jaren is verschenen. Bovendien bedoelde deze catalogus een hulpmiddel te zijn voor hen, die buiten Den Haag wonen en dus onkundig zijn van de vele kostbare werken, die de Koninklijke Bibliotheek op dit gebied bezit en aanschaft. De hoge drukkosten van deze catalogus zijn ten dele uit de opbrengst van de verkoop van het werk van Folke Dahl „Dutch Corantos" bestreden. Dat deze proef een succes is geweest, kan niet worden gezegd. Hoewel op alle mogelijke wijzen aan de publicatie van deze catalogus bekendheid gegeven is en de prijs laag gesteld werd, is het aantal verkochte exemplaren beneden de verwachtingen gebleven.

Gebruik van de Bibliotheek. Waren de cijfers van het gebruik der bibliotheek in 1948 al bevredigend, in het ver-

slagjaar zijn zij nog heel wat hoger geworden.
Het aantal bezoekers bedroeg in het afgelopen jaar 57 590 (in 1948: 48 049), waarvan 3572 personen de bibliotheek in de avonduren hebben bezocht. Het avondbezoek is verrassend groot geweest.
In de leeszaal werden 59 850 (52 835) werken geraadpleegd. Juist in verband met het grotere leeszaalbezoek is het van belang, dat de opstelling van de naslagwerken in de leeszaal voortdurend verbeterd wordt. De afdelingen klassieke talen, kunstgeschiedenis, genealogie en geschiedenis zijn thans gereed gekomen.
De cijfers van de uitlening zijn ook belangrijk gestegen. In 1949 werden uitgeleend 63 080 werken (in 1948: 57 376), waarvan 38 778 (35 901) binnen en 24 302 (21 444) buiten Den Haag. Aan buitenlandse bibliotheken werden 89 (131) werken geleend, waarvan België met 52 werken bovenaan staat, gevolgd door Engeland met 15 en Zweden met 8 werken. Vermelding verdient, dat het leenverkeer met Duitsland ook weer opgevat is en wel in beide richtingen. De Westdeutsche Bibliothek te Marburg verleent daarbij haar bemiddeling.
De Koninklijke Bibliotheek leende uit andere bibliotheken in het binnenland 846 (910) delen, terwijl uit buitenlandse bibliotheken 58 (71) delen geleend werden.
Bij de handschriftenafdeling was het bezoek drukker dan in het vorige jaar. Er werden 289 (249) bezoekers geteld, die 680 (659) handschriften raadpleegden. Uit andere bibliotheken (het Museum Meermanno-Westreenianum inbegrepen) werden 41 (46) handschriften geleend.
De Koninklijke Bibliotheek leende 62 (108) handschriften uit, waarvan 18 (58) voor tentoonstellingen. Dit grote

verschil is toe te schrijven aan de tentoonstelling „Zeven eeuwen Den Haag" in 1948, waaraan zeer veel handschriften werden geleend. Het aantal handschriften, dat aan andere bibliotheken werd geleend bleef hetzelfde: 44. In 8 gevallen werden handschriften voor het vervaardigen van microfilms bij het Algemeen Rijksarchief gedeponeerd. De foto-afdeling had ditmaal iets minder bestellingen dan in 1948, zij het dan, dat er zeer geregeld werk was. Het aantal vervaardigde fotocopieën bedroeg 3506 (3889), waarvan 3260 voor het binnenland, 191 voor het buitenland en 55 voor intern gebruik. Er werden 188 (191) glansfoto's afgeleverd, waarvan 15 voor buitenlandse adressen. Het aantal microfilms, dat voor de Koninklijke Bibliotheek vervaardigd werd, kan geschat worden op 850, waarvan ongeveer 450 voor het buitenland bestemd waren.

Het is wellicht niet overbodig ook eens de aandacht te vestigen op de schriftelijke verzoeken om bibliografische inlichtingen, die door de leden van de wetenschappelijke staf behandeld moeten worden en dikwijls een zeer omstandig onderzoek nodig maken. Uit Nederland bedroeg het aantal van dergelijke verzoeken in het afgelopen jaar 150, maar uit het buitenland werden er ook 122 ontvangen. Het grootste aantal (23) kwam uit Engeland, daarna volgden België met 21 en de Verenigde Staten met 20 vragen. Duitsland was met 15, Frankrijk met 12, Zweden met 9 vragen vertegenwoordigd. De overige 22 vragen waren nog over 9 landen verdeeld.

De Koninklijke Bibliotheek heeft in chronologische volgorde haar medewerking verleend aan de volgende tentoonstellingen: de tentoonstelling over Karel van Gelre

en zijn omgeving te Arnhem, de tentoonstelling van moderne Nederlandse boeken in de Public Library te Lincoln, later bij de Royal Society of Arts in Londen, de tentoonstelling van Elzasser Kunst in het Prinsenhof te Delft, de tentoonstelling van Nederlandse bloemenstillevens in verschillende plaatsen in Frankrijk en later te Manchester, de tentoonstelling ter herdenking van de instelling van de Grote Raad te Mechelen, een tentoonstelling van boekbanden in de Universiteitsbibliotheek te Amsterdam, de muziektentoonstelling Symphonia te Arnhem, de Goethe-tentoonstelling in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage, de herdenkingstentoonstelling voor Maria Tesselschade in de Universiteitsbibliotheek te Amsterdam, een tentoonstelling ter gelegenheid van het 1000-jarig bestaan van Kerkdriel, een tentoonstelling op het gebied van bouw en inrichting van bibliotheken en speciaal nationale bibliotheken te Kaapstad, de tentoonstelling „De oude apotheek" in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage. Aan een tentoonstelling van Amerikaanse schoolboeken verleende de Koninklijke Bibliotheek gastvrijheid, terwijl haar medewerking aan de bovengenoemde Goethe-tentoonstelling zich ook uitstrekte tot een belangrijk aandeel in de voorbereiding en de inrichting.
Enige malen zijn gezelschappen in de Koninklijke Bibliotheek ontvangen en rondgeleid.

Ruilbureau. De ruilbetrekkingen met Duitsland, die sedert de spoorwegstaking van 1944 geheel verbroken zijn geweest, zijn dit jaar weer, zij het voorlopig eenzijdig, hersteld. De in Bad Godesberg zetelende Notgemein-

schaft der deutschen Wissenschaft verklaarde zich namelijk bereid niet alleen als centrale ruildienst voor West-Duitsland te fungeren, doch ook het transport van pakketten naar de ruildienst te Berlijn voor doorzending naar Oost-Duitsland op zich te nemen. Van deze mogelijkheid tot verzenden is door het Ruilbureau op 5 September 1949 voor het eerst gebruik gemaakt. De bestaande achterstand is daardoor verdwenen. Eerst in het voorjaar van 1950 hoopt men ook in Duitsland de achterstand in te halen en de eerste na-oorlogse zending naar Nederland te sturen.

Het verkeer met China is ten gevolge van de situatie aldaar voorlopig onmogelijk geworden. Nog steeds moest ruilverkeer met Japan en Rusland achterwege blijven.

Door de bovengenoemde wederinschakeling van Duitsland is de omvang der verzending naar het buitenland zeer toegenomen. Naar het buitenland werden namelijk verzonden 268 (v. j. 231) kisten en 22 (v. j. 40) postpakketten, in totaal inhoudende 11 289 (v. j. 8570) pakketten. Doch ook het aantal uit het buitenland ontvangen pakketten nam zeer toe. Er werden ontvangen 145 (v. j. 164) kisten en 13 (v. j. 28) postpakketten, tezamen inhoudende 14 222 (v. j. 11 337) pakketten. Een gedetailleerd overzicht geeft de aan het eind van dit verslag opgenomen tabel (Bijlage I).

Conform de verwachting is de omvang van de administratie en correspondentie zeer toegenomen. Ten gevolge van het besluit van de Ministerraad van 1947 betreffende de aan het Ruilbureau te leveren vijf exemplaren van alle officiële uitgaven en ten gevolge van de reorganisatie van de ruil van regeringsexemplaren van Neophilologus,

die sedert 1948 wordt ondernomen, is het aantal uitgaande brieven verdubbeld.
De tekst van deel XX (1948) van Nederlandse overheidsuitgaven kwam tijdig gereed en heeft, zij het iets later dan verwacht werd, het licht gezien. De achterstand met betrekking tot de titelbeschrijving is nu ingehaald. Dit is van gewicht, aangezien voor Nederlandse officiële publicaties een groeiende belangstelling bestaat, zoals uit een voorstel van Denemarken blijkt om tot een uitwisseling van de wederzijdse officiële uitgaven te geraken.
De reorganisatie van de ruil van regeringsexemplaren van Neophilologus is voortgezet, waardoor het aantal ruiladressen met 18 werd uitgebreid. Het Ruilbureau kon wederom in enkele gevallen, waar zijn bemiddeling door een binnen- of buitenlandse instantie gevraagd werd, hulp verlenen. Zo werd contact gelegd tussen de Hollandse Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem en Ankara Universitesi Fen Fakültese te Ankara.
Tot slot zij vermeld, dat de plannen om tot oprichting van een eigen ruildienst van Indonesië over te gaan vaste vorm hebben aangenomen. Wellicht zeer binnenkort zal de oprichting van een dergelijke dienst aldaar worden gemeld. Het gevolg hiervan zal zijn, dat buitenlandse instanties hun publicaties rechtstreeks zullen kunnen zenden naar het officiële ruilbureau in Indonesië en dat het Ruilbureau der Koninklijke Bibliotheek dan als tussenschakel bij dit soort transacties zal wegvallen.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL

Bijlage I

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
België	19	—	Argentinië	3	—
Denemarken	10	—	Australië	5	—
Duitsland	—	3	België	20	—
Finland	3	—	Brazilië	2	—
Frankrijk	6	2	Bulgarije	—	1
Hongarije	3	—	Canada	2	3
Italië	5	—	Chili	—	1
Noorwegen	1	—	Denemarken	7	—
Oostenrijk	5	5	Duitsland	54	—
Polen	1	—	Egypte	—	1
Portugal	2	—	Finland	5	—
Spanje	—	3	Frankrijk	28	—
Ver. St. v. Amerika	80	—	Groot Brit. en Ierl.	5	10
Zwitserland	10	—	Hongarije	2	—
			India	3	—
			Indonesië	16	—
			Israël	3	—
			Italië	6	—
			Joegoslavië	—	1
			Malakka	1	1
			Mexico	—	1
			Nieuw Zeeland	1	—
			Noorwegen	6	—
			Oostenrijk	7	—
			Philippijnen	1	—
			Polen	3	—
			Portugal	2	1
			Roemenië	—	1
			Spanje	2	—
			Tsjechoslowakije	2	1
			Venezuela	2	—
			Ver. St. v. Amerika	50	—
			Zuid Afrika	6	—
			Zweden	11	—
			Zwitserland	13	—
Totaal	145	13	Totaal	268	22

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

134 A 4 1–81 + 32a, 33a en 35a — WILLEM PIJPER (1894–1947). Verzameling handschriften van partituren, composities voor orkest, zang- en instrumentale soli met orkestbegeleiding, koor- a cap. en met orkest- of pianobegeleiding, tooneelmuziek bij werken van Sophocles, Euripides, Vondel en Shakespeare, 2 symphonische drama's, kamermuziek voor verschillende combinaties, piano, soloviool en piano met zang of instrument. Benevens bewerkingen van werken van Haydn, Loewe en Mozart; schetsen, correspondentie, varia en een aantal in druk verschenen composities.
Geschenk van de Erven Willem Pijper.
Voor een gedetailleerde inhoudsopgave zie Bijlage III.

134 A 5 I–III — WILLEM KLOOS (1859–1938). Geschriften van of met betrekking tot de dichter over de jaren 1934–1936, verzameld door Johann Albin Stellwag. 3 albums met totaal 88 stukken inhoudende o.a. brieven en sonnetten van Kloos, brieven van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe en Kloos-sonnetten van J. A. Stellwag.

134 A 6 — BRIEF van predikanten en ouderlingen van de Ned. Herv. Gemeente te Colombo aan de classis van Walcheren. Gedateerd, Colombo 18 Dec. 1686. 2 fol. Ned.

133 M 94 — PIERRE JOSEPH PROUDHON (1809–1865). Brief aan Huguenet [Parijs c. Nov. 1840]. 1 fol. 14 × 22 cm. Frans.

134 A 8 1–85 — VERZAMELING brieven, gedichten enz. van verschillende personen, 85 stukken in versch. formaten van:
Jac. Baack, A. Bogaers, I. da Costa, W. de Famars Testas, Corn. Fannius, Ch. S. Flament, C. I. Fodor, Abr. Graswinckel, Dirk Graswinckel, J. A. Graswinckel, J. P. Grooters, Arn. Hellemans Hooft, Const. Huygens van Zuylichem, J. Kneppelhout, W. E. de Perponcher Sedlnitzky, Joh. Regius, Max Rooses, Bernh. Rottendorff, J. van Santen (Aartsbisschop van Utrecht), A. D. Schinkel, W. Sluiter, Victor de Stuers, Romanè (= Roemer van Wesel), Js. de la Lande, J. Konijnenburg, Joh. Lublink, Jac. Scheltema en P. H. Peerlkamp.

132 M 95 ALBUM AMICORUM VAN WALRAND VAN HAEFTEN (c. 1600). 123 fol. 15 × 19 cm. In perkamenten band met stempels. Vele gekleurde wapens met dateringen van 1580–1607. o.a. van de geslachten Van Alckemade, Arckel, Van Asperen, Van Assendelft, Van Bylandt, Bloys van Treslong, Boetselaer, Brederode, Egmondt, De Hornes, Lalain, Marnix, De Merode en Van Pallandt.
Op fol. 41ro een portret van Godescalcus Stewechius (Aetatis XXXII. A°. 1583) in kopergravure van H. Goltzius.

134 A 9 I–XXXII VERZAMELING gelegenheids- en andere gedichten, grotendeels uit de 18e Eeuw. 32 stukken in verschillende formaten. Ned., Frans en Duits.
Overgedragen door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

134 A 10 GEDICHT aanvangende: O valsche bloetgierige verraders minedich....” en ondertekend „Aeolus ventorum deus”, gevolgd door een gedicht getiteld: „Neptunus ad inclitum et fortissimum Guillielmum a nassowe principem”. 1 fo. 16e Eeuw. Ned. en Latijn.
Geschenk van het Gemeentearchief te 's-Gravenhage.

133 M 96 ALEXANDER VERHUELL (1822–1897) 44 brieven aan Karel Jan Frederik Cornelis Kneppelhout van Sterkenburg. 38 gedateerd van 1860–1875 (waarvan 5 met pentekeningen), 6 ongedateerd. Versch. formaten. Ned.

134 A 11 MARIA VAN REIGERSBERG (1589–1653). Brief aan haar zoon Cornelis de Groot. Gedateerd Parijs 28 Dec. [1639]. 1 fo. Ned. Uitgegeven door H. Vollenhove en G. D. J. Schotel in Brieven van Maria van Reigersbergh. Middelburg, 1857, blz. 128–130 en H. G. Rogge in Brieven van en aan Maria van Reigersberch. Leiden, 1902, blz. 229–230.

134 A 12 JOHAN BOREEL (1577–1629) Staatsman en Orientalist. Brief aan een onbekende. Gedateerd Middelburg 6 Nov. 1608. 1 bl. 9 × 17 cm. Lat.

134 A 15 FRAGMENTEN van Kerkelijke en Juridische handschriften. Latijn. 13–15e Eeuw. 14 stukken. Perkament in versch. formaten. c. 250 × 395—190 × 50.
Geschenk van Dr. P. A. Meilink te 's-Gravenhage.

INHOUDSOPGAVE VAN DE VERZAMELING HANDSCHRIFTEN VAN WILLEM PIJPER (ZIE BIJLAGE II).

134 A 4	Datum	Aantal bladz.
1–2. *Nacht.* Lied met pianobegel. 2 zettingen	30 Sept. 1912	4
3. *Over* den eenzamen vijver. Lied met pianobegel. .	20 Nov. 1912	2
4. *Wanderschaft.* Lied met pianobegel.	6 Mei 1912	4
5. *'t Jagertje.* 2 st. Kinderkoor met piano	12 Maart 1913	4
6. *Ich* liege dir zu Füszen. Lied met pianobegel.	25 Oct. 1913	2
7. *Berceuse.* Piano	29 Sept. 1913	2
8. Die *Spinnerin.* Lied met pianobegel. 2 exx.	1913	8 (2 × 4)
9. Die *Spinnerin.* Lied met pianobegel..	1913	2
10. *Souterliedekens.* 2 bewerkingen	1914	6
11. *Marsch.* Vln, celli, piano, slagw. a. l. + 5 bijlagen .	25 Febr. 1913	14
12. *Serenade.* Viool en Piano. Opgedr. aan Bernard Wagenaar	20 Mei 1913	6
13. *Thema* con variazioni. Piano. Opgedr. aan Alex. Voormolen	April 1913	4
14. *Trio.* Vl, vcl, piano	1914	56
15. *Allerseelen.* Lied met pianobegel.	19 Jan. 1914	2
16. *Nachtliedje* en *Vlinderliedje.* Liederen met pianobegel.	5 Oct. 1914 en 5 Febr. 1915	4
17. *Strijkkwartet* Nr. 1. Opgedr. aan Johan Wagenaar .	10 Dec. 1914	34
18. *Orkeststuk* met piano. Opgedr. aan Mevr. v. Lunteren-Hansen	Nov. 1915	66
19. *Cadens* bij 1e pianoconcert van Beethoven.	1915	2
20. 3 *Aphorismen.* Piano	11 April 1915	4
21. *Fêtes* galantes. Zang en orkest	2 Dec. 1916	48
22. *Meiliedje.* Opgedr. aan Fietje Beyer	29 Febr. 1916	2
23. *Sneeuwklokjes.* Lied met pianobegel.	14 Mrt. 1916	2
24. *Douwdeuntje.* Keerzijde het fragment „*Van* den boever"	18 Sept. 1916	2
25. *Symphonie* Nr. 1	24 Aug. 1917	80
26. De *Lente* komt. Opgedr. aan Arnold Wagenaar . .	18 Febr. 1917	6
27. *Sonatine* Nr. 1. Piano. Opgedr. aan Jan Wagenaar . .	22 Juni 1918	11
28. *Sonatine.* Piano	Oct. 1918	8
30. 8 Vieilles *Chansons.* Met bijlagen (gedr. exx. en dr. pr.)	1918	8 + 40
31. *Op* den weefstoel. 4 st. koor, blazers, piano 4 handig	18–19 Juli 1918	8
32. *Auf* geheimen Waldespfade. Lied met pianobegel.	7 Febr. 1918	2
32a. *Romance* sans paroles. Zang met orkest. Nieuw slot van 19 Juni 1921.	7 Jan. 1919	28
33. *Noels* de France. Liederen met pianobegel. Druk. 1 bijl.	1919	

		Datum	Aantal bladz.
33a.	*Antigone*. Scenemuziek. In mem. Alph. Diepenbrock	Dec. 1919—Febr. 1926	100
34.	*La Maumariée*. Lied met pianobegel. Druk	1920	8
35.	*Septet*. Blazers, bas en piano	25 Juni 1920	40
35a.	*Strijkkwartet* Nr. 2	1920	
36.	8 Oud-Nederl. *Minneliedjes*. Met bijlagen	1920	9 + 52
37.	*Heer* Halewijn. 8 st. koor a cap.	20 Sept. 1920	4
38.	*Symphonie* Nr. 2	18 Aug. 1921	78
39.	2 *Ballades*. Vrouwenkoor met piano + bew. met orkest	Juni 1921	8 + 8
40.	Die nächtliche *Heerschau* (Loewe) + nieuwe part. van 1943	18 Sept. 1922	12 + 19
41.	*Pianoconcert* van Haydn. Bewerking + uitgeschreven partijen	18 Jan. 1923	42 + 167
42.	*Strijkkwartet* Nr. 3 + Bijlagen	29 Juni 1923	11 + 7
43.	Quattro *Pezzi* antichi. 3 vln. en vlc.	1923	4
44.	*Sextet*. Blazers en piano	1923	26
45.	Twee *Liederen*. 1. Het wasser te nacht. Het windetje, die uyt den Oosten waeyt. Zang met piano (Druk)	1923	5
46.	*Bacchanten*. Scènemuziek	3–4 Sept. 1924	107
47.	*Sonate* Nr. 2 voor vlc. en piano. Druk + losse celpartij	1924	4 + 16
48.	Acht oud-hollandsche *Liederen*. Zangstem met piano	1924	17
49.	*Cycloop*. Scènemuziek. Opgedr. aan Truus en Balth. Verhagen	19 Nov. 1925	44
50.	*Heer* Danielken. 8 st. gem. koor. Opgedr. aan Balth. Verhagen	16 Juli 1925	7
51.	De *Boufon*. Uit: 3 Oudholl. dansen. Druk. Piano	Jan. 1926	2
52.	*Symphonie* Nr. 2. Opgedr. aan Pierre Monteux	1 Sept. 1926	53
53.	*Concert* voor piano en orkest	Aug. 1927	69
54.	*Trio* voor fl., klar. en fagot	4 Jan. 1927	5
55.	*Phantasie* W. A. Mozart. Bewerking. Blazers met piano	24 Febr. 1927	18
56.	Symphonische *Epigrammen*. Opgedr. aan het Concertgebouw wegens 40-jarig bestaan + Copie	20 Mrt. 1928	23 + 23
57.	*Strijkkwartet* Nr. 4.		
58.	*Quintet* voor fl., hobo, klar., fag. en hoorn	1 Mrt. 1929	12
59.	16e eeuwsch *Marialied*. Lied met pianobegel. Druk	1929	4
60.	*Tempest*. Scènemuziek. Opgedr. aan Jac. v. Looy. + Bijlagen	12 Jan. 1930	53 + 21
61.	*Sonate* voor piano. Druk	30 Jan. 1930	9
62.	*Sonate* voor soloviool. Opgedr. aan Zoltan Szekely	29 Juli 1931	15
63.	*Chanson*: Reveillez-vous, Piccars. Mannenk. en blazers. Opgedr. aan Edouard Herriot	14 Nov. 1932	15
64.	*Halewijn*. Symphonisch drama	3 Juni 1933	286

	Datum	Aantal bladz.
65. *Sonate* voor 2 piano's	31 Mrt. 1935	19
66. *Concert* voor cello en orkest + copie	5 Sept. 1936	46 + 46
67. *Van* den Coninc van Castilien. 4 st. mannenk. a cap. .	1936	8
[illegible] *Faeton.* Scènemuziek.	17 Oct. 1937	135
[illegible] *Concert* voor viool en orkest	18 Jan. 1939	64
70. *Fuga* voor orkest. Fragment. Fotocopie	1942	1
71. *Merlijn.* Opera (niet voltooid). Partituur.	1939–1947	280
72. *Merlijn.* Map met aantekeningen, brieven en studies:		
Merlijn van S. Vestdijk		128
Libretto van de Merlijn		29
Libretto van de Merlijn met correctie's . .		36
Brieven van Vestdijk van 19/11 '40–17/10 '45		41
Schetsen voor de Merlijn		115
Totaal		349
73. *Canon.* 3 fragmenten	1942	3
74. *Hymne.* Bas met orkest + Schetsen	1 Juni 1943	38 + 20
75. *Hymne.* Bas met orkest. Def. versie	1 Juni 1943	39
76. *Strijkkwartet.* Nr. 5. (Niet voltooid). Met schetsen .	5 Nov. 1946	9 + 3
77. *Concert* voor cel en orkest. Laatste revisie	3 Febr. 1947	50
78. 101. *Brieven* (Fotocopieën) Hierbij:		
94 brieven aan Karel Mengelberg. 29 Sept. '22–2 April '46.		
Nr. 7. Brief (mach.schr.) van Louis Kuitenbrouwer aan W. Pijper	8 Juni 1923	
Nr. 9. Gedicht (mach.schr.) „Het meisje met het lam" van L. Kuitenbrouwer.		
Nr. 71–71a. Brief van Dr. L. Bolleman aan Karel Mengelberg (mach.schr.)	22 Mei 1940	
Nr. 98. Brief van W. Pijper aan D. G. Becker .	14 Dec. 1935	
Nr. 99–100. 2 Brieven aan F. Roeske	18 Nov. 1940, 18 Mei 1941	
79. *Varia.* Map met programma's, courantenknipsels enz.		
80. *Varia.* Map met programma's, courantenknipsels enz.		
81. *Lijst* van werken van Willem Pijper opgemaakt door Dr. Louise Bolleman		6

10708 - '50

027.1492
H147R
1950

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1950

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1951

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1950

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1951

THE LIBRARY OF THE

NOV 12 1954

UNIVERSITY OF ILLINOIS

H147R
1950

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1950

De twee belangrijkste feiten in de geschiedenis van de Koninklijke Bibliotheek gedurende het jaar 1950 hebben tot de instelling zelf slechts zijdelings betrekking. Ik doel hier op de veranderingen, welke bij het Museum Meermanno-Westreenianum en bij de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" hebben plaats gevonden. De wijziging bij het Museum Meermanno-Westreenianum is voorlopig voornamelijk een wijziging op papier, maar die belangrijke mogelijkheden opent. Op grond van een beschikking van de Hoge Raad is bij Koninklijk Besluit van 16 Augustus 1950, Nr. 30 het testament van W. J. H. baron van Westreenen van Tiellandt vrij ingrijpend gewijzigd, waardoor het mogelijk wordt met handhaving van het oorspronkelijke museum de overige vertrekken van het gebouw aan de Prinsessegracht in te richten tot een Museum van het Boek. Aan het gebouw zullen daartoe een aantal voorzieningen getroffen moeten worden, maar daarmede zal dan de Koninklijke Bibliotheek een unieke gelegenheid krijgen om het schone boek — niet alleen het oude, maar ook, en vooral, het nieuwe, — ten toon te stellen. Laat ons hopen, dat de tijdsomstandigheden niet andermaal ook dit plan zullen verijdelen. Bij Koninklijk Besluit van 12 September 1950, Nr. 33 zijn de statuten van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" vrij belangrijk gewijzigd. Er is uitbreiding gegeven aan de doelstelling, waardoor ook volgens de statuten het houden van samenkomsten en lezingen tot de

taak der vereniging behoort. Het bestuur representeert met vijf leden, door de algemene vergadering gekozen, thans beter dan vroeger de leden. Er zullen nu in ieder geval tweemaal per jaar bijeenkomsten gehouden worden en de hoop is gerechtvaardigd, dat door al deze wijzigingen de band van de vereniging met de Koninklijke Bibliotheek nauwer worden zal.
Op 20 December 1950 is de eerste algemene ledenvergadering van de „Vrienden" gehouden volgens de nieuwe statuten, waarin het bestuur tot vijf leden is aangevuld en Jhr. Dr. M.R. Radermacher Schorer tot voorzitter gekozen is. In deze vergadering heb ik een causerie gehouden over Nederlandse volksboeken als inleiding op een bezoek aan de bij die gelegenheid in de Koninklijke Bibliotheek geopende tentoonstelling van deze literatuur.
Van 15–23 September heb ik in Londen vertoefd ter bijwoning van de vergadering van het International Library Committee en daarna als vertegenwoordiger van de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen bij de herdenking van de Public Libraries Act van 1850 in de jaarvergadering van de Library Association. Van 6–11 November heb ik in Parijs in Maison Unesco de Conference on the improvement of bibliographical services voorgezeten.

Gebouw en inventaris. Er zijn in het afgelopen jaar vrij ingrijpende en kostbare voorzieningen nodig geweest, welke voor een deel ook nog in het lopende jaar worden uitgevoerd. Nieuwe ketels zijn geplaatst voor de centrale verwarming, waardoor voortaan met cokes gestookt wordt. Aangezien de huistelefoon volkomen onbruikbaar

geworden was, is een nieuwe installatie voor stads- en huistelefoon aangelegd. Een vrij uitgebreide verbouwing was nodig voor het aanbrengen van nieuwe boekenliften, daar de oude niet meer aan de wettelijke voorschriften voldeden. Aan het dak waren tamelijk omvangrijke reparaties nodig. Er is een nieuwe schutting om de fietsenbergplaats geplaatst en de ijzeren ramen aan de zijde van de Kazernestraat zijn voor een deel hersteld en vernieuwd. In de leeszaal is een afzonderlijk kastje voor de kaartendozen van de Nederlandse Jurisprudentie en een kastje voor de atlassen geplaatst. Een zeer belangrijke verbetering is de nieuwe lichtinstallatie, waardoor de boeken in de kasten veel beter zichtbaar zijn. Ook in enkele vertrekken in het gebouw Lange Voorhout zijn de lichtornamenten gemoderniseerd.
In het pand Bibliotheekstraat 1 zijn voor de opberging van boeken een aantal stellingen aangebracht. De binderij is verrijkt met een slagpers, hetgeen de werkzaamheden zeer ten goede komt.

Personeel. Op 16 Maart is in het bijzijn van een aantal genodigden een bronzen gedenkplaat onthuld ter nagedachtenis aan de heer T. J. Abbenbroek, administratief ambtenaar 1e klasse bij de Koninklijke Bibliotheek, die op 12 Maart 1945 door de Duitsers is gefusilleerd.
Door de invoering van het nieuwe Bezoldigingsbesluit en op grond van de daarmee samenhangende inpassing zijn de meeste rangen bij de Koninklijke Bibliotheek van naam veranderd.
Mej. Dr. E. M. A. Timmer werd na meer dan 33 jaar aan de Koninklijke Bibliotheek haar beste krachten te hebben

gegeven op 1 Mei eervol ontslagen als wetenschappelijk hoofdambtenaar wegens het bereiken van de leeftijdsgrens. De naam van Mej. Timmer zal vooral verbonden blijven aan het werk dat zij aan de pamfletten- en plakkatencollecties verricht heeft.
Met ingang van 1 Januari werden in vaste dienst benoemd de heer P. C. Soeters en Mej. S. Roelofs, beiden als wetenschappelijk ambtenaar, Mej. L. I. A. Godron als bibliotheekassistente, de dames M. M. Smalt en A. H. Thierry, beiden als bibliotheekambtenaar. Mej. A. Dekker werd met ingang van 1 Juli vast aangesteld als adjunct wetenschappelijk ambtenaar en Mej. H. S. W. v. d. Mersch met ingang van 1 September als bibliotheekassistente.
Met ingang van 1 Mei werd Mej. W. H. Laban aangesteld tot bibliotheekambtenaar op arbeidsovereenkomst, terwijl de heren J. Gerritsen en J. J .Woltjer resp. op 1 Juni en op 1 September tot adjunct wetenschappelijk ambtenaar op arbeidsovereenkomst werden aangesteld.
De bibliotheekbedienden C. M. Balt en V. Lohman kregen op 1 Januari hun vaste aanstelling.

Verzamelingen. De teruggang in het getal der nieuwe aanwinsten zet zich voort, omdat de boeken steeds duurder worden en het budget voor aankoop hetzelfde gebleven is. Het aantal Amerikaanse en Zwitserse boeken dat werd aangeschaft, bleef derhalve naar verhouding gering. Voortdurend overleg met andere bibliotheken zal meer en meer nodig worden om de aankopen zo rationeel mogelijk te doen geschieden.
Bij de handschriftenafdeling vallen een aantal merkwaardige aanwinsten te vermelden. Voor de Koninklijke

Bibliotheek, die belangrijke manuscripten bezit, welke betrekking hebben op de Orde van het Gulden Vlies, was het een zeer gewenste aanvulling, toen zij een Middelnederlandse vertaling van de „Ordonnances de la Toison d'Or" verwierf. De vertaling dateert uit de 15e eeuw en dit handschrift heeft een merkwaardige geschiedenis gehad. Hoewel de tekst bekend was, was het exemplaar van R. M. van Goens' „Some memorandums of my life" toch een gelukkige aanwinst voor de collectie-Van Goens. Voor onze krijgsgeschiedenis is niet zonder belang het in Zwitserland aangekochte Journaal over de veldtocht van 1793 in de Zuidelijke Nederlanden van de hand van Friedrich Carl August Fürst von Waldeck, luitenant-generaal in Nederlandse dienst. Het stuk geeft inlichtingen over een periode, waarover niet zo bijzonder veel bekend is. Ten slotte vormde ook het Album amicorum van Nicolas Chevalier een goede aanvulling van het album van deze zelfde merkwaardige collectionneur, dat de Koninklijke bibliotheek enige jaren geleden gekocht had. Vermelding verdienen verder de grote verzameling afschriften van brieven van d'Estrades, een geschenk van een vriend van de Koninklijke Bibliotheek, de brievencollectie door de heer A. J. de Mare geschonken en de brieven van Leo Gestel, die door Mej. N. J. Schilt zijn afgestaan.

Een volledig overzicht van de aanwinsten der handschriftenafdeling vindt men in Bijlage II van dit verslag. Der traditie getrouw zijn ook in dit jaar een aantal oudere drukken aangekocht. Vermelding verdienen twee exemplaren van Constantijn Huygens, Momenta desultoria. (Leiden, 1644) met inscripties; Fr. Haræus, Expositiones

S.S. Patrum in omnes epistolas B. Pauli Apostoli. (Antwerpen, 1630); W. Lindanus, Panoplia evangelica, sive de verbo dei evangelico. (Keulen, 1575); P. V. Aengelen, Geestelyck vergesight. (Amsterdam, 1661); J. Aenwijser, Den Calvinisten Doolhof. (Antwerpen, 1684); L. Holberg, De onderaardsche reis van Klaas Klim. (Den Haag, 1741). Van de heer W. Arntz werd o.m. de zeldzame publicatie „De geest van Jacob Campo Weyerman" (1755) en een bundel straatliederen ten geschenke ontvangen.
Dit alles werd echter verre overtroffen door een aankoop, welke mogelijk gemaakt is door de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek". Hierbij waren niet minder dan drie onbekende drukken van Suster Bertken, alle bij Jan Berntsz in Utrecht verschenen. Het waren „Boeck tracterende van desen puncten . . . . ." (Utrecht, Jan Berntsz 23 Juni 1516) een fragment van „Een boecxken van die passie ons liefs heeren"(Juni 1516?) en een andere uitgave van hetzelfde werkje, waarschijnlijk van 1 Sept. 1516. Verder behoorden hierbij nog „De bloyende Rosengarde aller gestlicken jonfferen Christo gehilget" (Deventer, Jac. de Breda, 1516), waarvan tot nu toe alleen een exemplaar te Brussel bekend was en een fragment van een geheel onbekende uitgave van Jan Berntsz, de „Geestelijcke Boomgært der vruchten". (Zie hierover Mej. M. E. Kronenberg in Het Boek XXX, blz. 271 vv). Er vallen ook overigens verschillende geschenken te noemen. In de eerste plaats is het de vermelding waard, dat de Library of Congress van de door deze instelling uitgegeven Cumulative Catalog en de Subject Catalog een exemplaar bij de Koninklijke Bibliotheek heeft willen deponeren. Beide catalogi zijn zeer waardevolle hulpmiddelen bij de

dagelijkse werkzaamheden. Verder zij herinnerd aan de symbolische overdracht door de Canadese Ambassadeur van een geschenkzending van de Canadian Book Centre en de Canadian Council for Reconstruction. Van de Pierpont Morgan Library werd een exemplaar van de reproductie van het Berthold Missaal ontvangen. De Koninklijke Bibliotheek ontving ook haar aandeel van de zendingen uit de Verenigde Staten door bemiddeling van de Care Mission. Door Mevrouw Th. v. d. Mey-Unger werd een collectie oudere Russiche boeken, die aan Wolfgang van der Mey hadden toebehoord, geschonken. Mej. Dr. G. T. van Ysselsteyn zond een aantal werken in prijsbanden en enige handschriften. Het Algemeen Rijksarchief droeg een groot aantal overcomplete almanakken over, het Koninklijk Instituut van Ingenieurs een aantal doubletten, het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie een zeer omvangrijke collectie nationaal-socialistische literatuur.

Het is niet mogelijk alle verdere geschenken afzonderlijk te vermelden, maar een woord van dank aan alle schenkers moge hier een plaats vinden.

Gelijk ook in andere jaarverslagen volgen hier thans enige belangrijke werken op verschillende gebieden, die natuurlijk niet anders dan een willekeurige keuze vormen, maar die ook aldus een indruk mogen geven van de wegen, waarlangs zich de aankoop beweegt. De beeldende kunsten zijn altijd een belangrijke afdeling in de Koninklijke Bibliotheek geweest en de volgende opsomming geeft wellicht een goed overzicht van de vele onderdelen, waarover kostbare literatuur is aangeschaft: F. Addison, Jebel Moya. The Wellcome excavations in the Sudan.

(Londen,1949); A. J. B. Wace, Mycenæ (Princeton, 1949); G. M. A. Richter, The sculpture and sculptors of the Greeks (New Haven,1950); G. M. A. Richter, Archaic Greek art against its historical background. (New York 1949); A. Garcia y Bellido, Esculturas Romanas de España y Portugal. (Madrid, 1949); O. Demus, The mosaics of Norman Sicily. (Londen, 1950); E. W. Tristram, English medieval wall painting. (Londen 1944–'50); M. Hald, Olddanske Tekstiler. (Kopenhagen,1950); C. R. af Ugglas, Bidrag till den medeltida Guldsmedskonstens Historia. (Stockholm, 1941–'48); N. Buckley, Diamond engraved glasses of the 16th century. (Londen, 1929); E. Renders, Jean van Eyck et le polyptique. (Brussel, 1950); L. van Puyvelde, La peinture flamande à Rome. (Brussel, 1950); J. Camón Aznar, Dominico Greco. (Madrid, 1950); A. Chapuis et E. Droz, Les automates. Figures artificielles d'hommes et d'animaux. Histoire et technique. (Neuchâtel, 1949); Ed. Gélis, L'horlogerie ancienne. (Parijs, 1950); F. Hermanin, Il Palazzo di Venezia. (Roma, 1948); Th. F. Waterman, The dwellings of colonial America. (Chapel Hill, 1950); L. Ashton, The art of India and Pakistan. A commemorative catalogue of the exhibition (Londen, 1947–'48); H. Inn, Chinese houses and gardens. (New York, 1950); P. d'Ancona et E. Aeschlimann, Dictionnaire des miniaturistes. (Milaan, 1949); L'art abstrait. Ses origines. Ses premiers maîtres. (Parijs, 1949); M. Naumburg, Schizophrenic art. (New York, 1950). Ook voor taal- en letterkunde vallen belangrijke aanwinsten te vermelden o.m.: G. Prezzolini, Repertorio bibliografico della storia e della critica della letteratura italiana, 1902–1942. (New York, 1936–'48); H. de Balzac,

Oeuvres complètes. (Parijs 1913–'49); E. A. Poe, Letters. (Cambridge, Ma., 1948); Lope de Vega, Epistolario. Ed. A. Gonzalez de Amezua. (Madrid,1935–'43); G. Miro, Obras completas. (Madrid, 1949); R. W. Gibson, Francis Bacon. (Oxford, 1950); H. Stangerup, Danmarks store Digtere. (Odense, 1943–'44); C. Brown and R. H. Robbins, The index of Middle English Verse. (New York, 1943); J. Haust, Le dialecte wallon de Liège. (Luik, 1927–48); C. D. Buck and W. Petersen, A reverse index of Greek nouns and adjectives. (Chicago, 1945); Theocritus. Ed. A. S. F. Gow. (Cambridge, 1950).

Voor de afdelingen geschiedenis en sociale wetenschappen zij de aandacht gevestigd op de volgende werken: V. Milojčič, Chronologie der jüngeren Steinzeit Mittel- und Süd-Europas. (Berlijn, 1949); C. Fox and B. Dickins, The early cultures of N. W. Europe. (Cambridge, 1950); W. Edwards, Notes on European history. (Londen,1948); F. Altheim, Weltgeschichte Asiens. (Halle 1947–'48); A. H. Schwengeler, Schweizerische Demokratie. 1848–1948. (Murten, 1948); F. de Azevedo, Brazilian culture. (New York, 1950); G. H. Stuart, The Department of State. (New York, 1949); A. J. Peaslee, Constitutions of nations. (Oxford, 1950); G. Jacquemyns, La société belge sous l'occupation allemande, 1940–1944. (Brussel, 1950); A. S. F. Maasdorp, Institute of South African Law. (Cape Town, 1946–'48); G. Ireland and Jesús de Galindez, Divorce in the Americas. (Buffalo, 1947); E. Korner, Das Freiheitsgesetz als Mittel gegen Krieg und Armut. (Zürich, 1950); J. B. Cohen, Japan's economy in war and reconstruction. (Londen,1949); D.Warnotte, Ernest Solvay et l'Institut de sociologie. (Brussel, 1946;) S. S. Balzak,

Economic geography of the U.S.S.R. (New York, 1949); Afzonderlijk gememoreerd dient ook te worden, dat mede dank zij de bijdrage van de Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen geregeld veel literatuur op het gebied van boek- en bibliotheekwezen kon worden aangekocht. Kostbare naslagwerken op dit terrein waren o.a. H. C. Brooks, Compendiosa bibliografia di edizione Bodoniane. (Firenze, 1927); F. Bowers, Principles of bibliographical description. (Princeton, 1949); D. M. Schullian and F. E. Sommer, A catalogue of incunabula and manuscripts in the Army Medical Library. (New York, 1950); Ch. Ramsden, French bookbinders, 1789–1848. (London 1950).
Het aantal in 1950 verworven delen bedroeg 7944, tot een gezamenlijke lengte van 145,10 m. Het aantal delen, dat gebonden werd, bedroeg 7411. De stijging van de bindkosten laat zich op pijnlijke wijze gevoelen en het zal nodig zijn, de sinds vele jaren gevolgde politiek om vrijwel alle aanwinsten te doen binden of cartonneren, te laten varen.

Catalogi. De nieuwe methode gevolgd bij het verenigen van de supplementen der alfabetische catalogi met de hoofdcatalogi heeft tot zeer bevredigende resultaten geleid, zodat de catalogus, welke door de bezoekers geraadpleegd wordt, geen supplement meer heeft. De tweede alfabetische catalogus is nu in behandeling.
De voortgang van de centrale catalogus is enerzijds bevredigend, maar is anderzijds in het afgelopen jaar te veel geremd door de sterke groei van de Centrale Catalogus van Periodieken. Deze laatste bevat thans het titelmateriaal van 162 bibliotheken, waardoor hij veel meer dan voorheen aan zijn doel beantwoorden kan. De extra

arbeid, die het invoegen van de titels der nieuwe bibliotheken meebracht, zal nu vrij spoedig tot het verleden behoren.

Het gebruik van de centrale catalogi stijgt zeer snel. Het aantal schriftelijke aanvragen bedroeg in het afgelopen jaar 62 067, dus belangrijk meer dan in 1949, toen dit cijfer 54 590 bedroeg. Aangezien deze stijging nog voortdurend doorgaat, wordt de postverzending van de Koninklijke Bibliotheek en ook — zij het in mindere mate — van de overige grote wetenschappelijke bibliotheken zó omvangrijk, dat het ernstige zorgen geeft.

Door de sterke stijging van de drukkosten is de titeldruk voor de catalogi zoveel mogelijk ingekrompen en wordt thans het grootste deel van het titelmateriaal door het offset-systeem vermenigvuldigd.

Ten einde exactere gegevens te hebben omtrent het rendement van de centrale catalogus is in het afgelopen jaar een statistiek ingevoerd. Daarbij is gebleken, dat van de 62 067 schriftelijke aanvragen er 16 588 voor de Centrale Catalogus voor Periodieken bestemd waren, dus bijna 28 %. De resultaten van de centrale catalogi waren niet onbevredigend. Het bleek, dat van 45 351 aangevraagde werken de Koninklijke Bibliotheek 54 % bezat, terwijl nog 24 % in de Centrale Catalogus werd gevonden, zodat ten slotte 22 % niet in de beide catalogi voorkwam. Bij dit laatste cijfer moet men dan bedenken, dat de titels van nieuw verschenen werken nog niet in de C. C. te vinden zijn, zodat bij rondzending van de aanvragen dergelijke boeken dikwijls wel gevonden worden. De cijfers voor de Centrale Catalogus voor Periodieken zijn minder gunstig, wat begrijpelijk is, omdat op grond van de opgaven van de

referaattijdschriften vele medische en technische tijdschriften worden aangevraagd, waarvan het al van te voren vaststaat, dat zij niet in het land aanwezig zijn. Het is gebleken, dat met de C. C. P. 63 % van de aangevraagde periodieken kon worden opgespoord, zodat voor ongeveer 37 % de aanvrage zonder succes bleef. De groei van de C. C. P. zal intussen dit laatste cijfer zeker nog wel wat naar beneden drukken.

Gebruik van de Bibliotheek. Het gebruik van de bibliotheek blijft over het algemeen toenemen.
In het afgelopen jaar bedroeg het aantal bezoekers 61 375 (in 1949: 57 590), waarvan 3 547 personen de bibliotheek in de avonduren hebben bezocht. Het avondbezoek heeft zich dus in het afgelopen jaar op de hoogte van het vorige verslagjaar gehandhaafd.
Het aantal geraadpleegde werken in de leeszaal vertoont ook een duidelijke stijging n.l. 63 851 tegenover 59 850 in 1949. De ook dit jaar voortgezette verbetering van de opstelling der naslagwerken vond waardering bij de bezoekers. De afdelingen theologie en recht kwamen thans gereed.
Hoewel ook de cijfers van de uitlening iets hoger zijn dan in 1949 is de stijging hier slechts gering. Vraagt men naar de reden van het verschijnsel, terwijl toch het aantal postaanvragen zoveel groter geworden is, dan moet deze waarschijnlijk gevonden worden in het feit, dat zeer veel nieuwere werken permanent buiten de stad uitgeleend zijn, zodat daardoor het cijfer van de uitlening binnen Den Haag gedrukt wordt. Er werden in 1950 uitgeleend 63592 werken (in 1949: 63080), waarvan 39531 (38778) binnen en 24061

(24302) buiten Den Haag. 95 werken (in 1949: 89) werden aan buitenlandse bibliotheken geleend. Daarvan gingen niet minder dan 49 werken naar België.
Uit andere bibliotheken in het binnenland leende de Koninklijke Bibliotheek 1 014 (846) delen en uit bibliotheken in het buitenland 85 (58) delen. Van deze laatste werd verreweg het meeste (31 delen) uit Engeland geleend; daarna volgt West-Duitsland met 18 delen, België met 12, Zwitserland met 9 en Frankrijk met 7 delen. Bij de overige vijf landen was het aantal 3 of minder. De aanvragen voor Duitsland werden alle naar Keulen gezonden, waar een centrale catalogus voor de biblotheken in het land Nordrhein-Westfalen wordt opgebouwd.
De cijfers van de handschriftenafdeling bleven vrij constant. Het aantal bezoekers bedroeg 275 (289), die 700 (680) handschriften raadpleegden. Er werden uit andere bibliotheken (inclus. het Museum Meermanno-Westreenianum) 36 (41) handschriften geleend, terwijl er 124 werden uitgeleend, waarvan 3 aan tentoonstellingen in het buitenland en 91 aan tentoonstellingen in het binnenland. De tentoonstelling „Het Nederlandse Boek" in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage is wel voornamelijk de oorzaak van dit hoge aantal. Overigens wordt het wel bezwaarlijk, dat zó dikwijls handschriften voor tentoonstellingsdoeleinden uitgeleend moeten worden en daarmede onttrokken worden aan de raadpleging, terwijl de risico's groter zijn. Er werden vrij veel microfilms van handschriften gevraagd, waarvoor 38 (in 1949: 8) handschriften op het Algemeen Rijksarchief gedeponeerd moesten worden.
De foto-afdeling heeft in 1950 druk werk gehad. Er zijn

in totaal 3 803 fotocopieën afgeleverd (in 1949: 3 506), waarvan 323 voor het buitenland en 78 voor intern gebruik. Verder zijn er voor het binnenland 222 en voor het buitenland 68 glansfoto's gemaakt, dus in totaal 290 (188). Het aantal microfilmopnamen bedroeg 3 163 (850), waarvan 2 149 voor het binnenland en 1 014 voor het buitenland. Het totale aantal opdrachten bedroeg 312.
De Koninklijke Bibliotheek heeft haar medewerking verleend aan de volgende tentoonstellingen: de Goethe-tentoonstelling in de London University Library; de Descartes-tentoonstelling in de Universiteitsbibliotheek te Amsterdam; de tentoonstelling „De Koning-Stadhouder en zijn tijd" in het Rijksmuseum; de tentoonstelling „Mijlpaal 1950" te Arnhem; de tentoonstelling ter herdenking van het 275-jarig bestaan van de Synagoge der Portugees-Israëlietische gemeente te Amsterdam; de tentoonstelling „Vroedmeester, pillendraaier en liefhebber der natuur" in het Waaggebouw te Amsterdam; de tentoonstelling „Jan Veth als schilder en schrijver" in het Dordrechts Museum; de tentoonstelling „Het Nederlandse Boek" in het Gemeentemuseum te Den Haag; een tentoonstelling ter herdenking van Jacques Perk te Laroche; een tentoonstelling ter ere van de Abdij van Egmond in de R.K. leeszaal te Den Haag; de tentoonstelling „De aarde in het platte vlak" in de Openbare Leeszaal te Den Haag; een tentoonstelling ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Koninklijke Nederlandse Toonkunstvereniging in het Centraal Museum te Utrecht; een tentoonstelling van de pers in het Waaggebouw te Amsterdam; een tentoonstelling van geïllustreerde middelnederlandse handschriften in het Rijksmuseum Twente te Enschede; de tentoon-

stelling „Dieren in onze kunst" in het Dordrechts Museum. Groepen belangstellenden van de Volksuniversiteit te 's-Gravenhage, van de Afd. 's-Gravenhage der Nederlandse Reisvereniging en van leerling-zetters van de Staatsdrukkerij zijn in het verslagjaar rondgeleid.

Ruilbureau. Na een periode van ruim 10 jaar waarin het voor het Ruilbureau onmogelijk was om boekenzendingen naar Japan te transporteren, is eindelijk tijdens de verslagperiode 1950 de gelegenheid gekomen om ruilzendingen, bestemd voor Japan naar een aldaar opgericht centrum voor internationale ruil te verschepen. Van deze mogelijkheid is terstond een dankbaar gebruik gemaakt. Van een wederzijds ruilverkeer tussen beide ruilbureau's is echter nog geen sprake, wat ook wel blijkt uit een onlangs ontvangen mededeling, dat de Japanse instituten voorlopig nog rechtstreeks, d.w.z. zonder gebruikmaking van de Japanse ruildienst zullen blijven verzenden.
Conform de in het vorige verslag uitgesproken verwachting is het ruilverkeer met Duitsland wederom tweezijdig geworden, hoewel hierbij terstond opgemerkt zij dat de omvang der Duitse zendingen veel geringer is dan die der Nederlandse. Stuurde het Ruilbureau der Koninklijke Bibliotheek in 1950 een 40-tal kisten naar Duitsland, het ontving er in totaal slechts 7 terug.
Het ruilverkeer met China is nog steeds niet hersteld. Evenmin is dat het geval met het ruilverkeer met Rusland, niettegenstaande herhaalde pogingen dezerzijds bij de Russische Ambassade om met haar hulp de hier nog steeds opgelegde zendingen voor Rusland te doen expediëren. Met betrekking tot Indonesië kon al in mijn verslag over

1949 de hoop worden uitgesproken dat Indonesië spoedig haar eigen ruilbureau zou krijgen, aangezien de plannen daartoe, uitgewerkt door het Nederlandsch-Indische gouvernement, reeds in een vergevorderd stadium waren. Nu moet echter met teleurstelling worden geconstateerd, dat — alle vroegere plannen ten spijt — van oprichting van een eigen Indonesisch ruilbureau of ook maar voorbereidingen daartoe niets blijkt. Het ruilverkeer met Indonesië laat thans te wensen over.

Zag het er in 1949 naar uit dat de enorme aanwas van doorgezonden pakketten over dat jaar een gevolg was van het herstel der betrekkingen met Duitsland en van de in dat jaar ingehaalde achterstand, nu moet aan de hand van onderstaande cijfers worden vastgesteld dat deze grote aantallen zich hebben gehandhaafd. Naar het buitenland werden in totaal 262 (v. j. 268) kisten en 33 (v. j. 22) postpakketten, met een gezamenlijke inhoud van 14 041 (v. j. 11 289) pakketten verzonden, terwijl uit het buitenland 151 (v. j. 145) kisten en 9 (v. j. 13) postpakketten, totaal inhoudende 14 069 (v. j. 14 222) pakketten ter doorzending werden toegestuurd. Het in Bijlage I opgenomen tabellarisch overzicht geeft een gespecificeerde opgave omtrent de oorsprong en bestemming der kisten en postpakketten.

Ten gevolge van de na-oorlogse stijging der transportkosten zag het Ruilbureau zich enige jaren geleden gedwongen het tarief voor zijn buitenlandse verzending te verhogen. De stijging der kosten zette zich echter overal door, zodat het in 1950 noodzakelijk werd ook voor de binnenlandse verzending een tariefwijziging te overwegen. In verband hiermede werd een geheel nieuwe wijze

van verzenden ingevoerd, waarbij vooral op vlotte doorzending de nadruk valt en waarbij een betrekkelijk geringe tariefwijziging meer aanvaardbaar werd. Deze wijze van verzending werd per 1 Juli ingevoerd en voldoet goed. Vanaf die datum worden geen buitenlandse verzamelzendingen meer verstuurd, doch wordt elk pakket, dat uit het buitenland binnenkomt terstond doorgezonden. Deze wijze van verzenden komt aan de snelheid van het ruilverkeer zeer ten goede. Wat de ruil van overheidspublicaties aangaat, de overeenkomst met Denemarken heeft aan het eind van het jaar de eerste grote zending Deense officiële publicaties opgeleverd. Het wachten is nu op een bestelling van Nederlandse officiële uitgaven. Er zijn uit verschillende plaatsen ruilvoorstellen binnengekomen, uit Japan het voorstel om een zeer intensieve ruil van publicaties te beginnen, uit Portugal een groot aanbod met het stilzwijgende verzoek een dergelijke zending terug te sturen. Met beide landen zijn nog onderhandelingen gaande. Officiële overeenkomsten zoals met Engeland en Denemarken zijn nog niet gesloten. De ruil der gesubsidieerde tijdschriften heeft de voortdurende aandacht. De reorganisatie met betrekking tot Neophilologus leverde een aantal nieuwe ruilrelaties. Een reorganisatie van de ruil van Mnemosyne werd voorbereid.
Tegen het eind van het jaar is de tekst van Nederlandse Overheidsuitgaven deel XXI (1949) klaar gekomen en gepubliceerd. Van een achterstand is derhalve geen sprake meer.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,
L. BRUMMEL

Bijlage I

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
België	17	—	Argentinië	2	1
Denemarken	13	—	Australië	3	3
Duitsland	7	—	België	18	—
Finland	8	—	Brazilië	2	—
Frankrijk	6	—	Canada	—	5
Italië	6	—	Denemarken	8	—
Noorwegen	2	—	Duitsland	40	—
Oostenrijk	5	5	Finland	7	—
Portugal	2	—	Frankrijk	26	—
Spanje	—	4	Groot Brit. en Ierl.	3	13
Tsjechoslowakije	3	—	Hongarije	1	—
Ver. St. v. Amerika	72	—	India	3	—
Zwitserland	10	—	Indonesië	11	—
			Italië	8	—
			Japan	2	—
			Malakka	—	2
			Mexico	—	1
			Noorwegen	3	1
			Oostenrijk	6	—
			Pakistan	1	—
			Polen	4	—
			Portugal	3	2
			Roemenië	—	1
			Spanje	3	—
			Suriname	—	3
			Tsjechoslowakije	3	—
			Turkije	1	—
			Uruguay	—	1
			Ver. St. v. Amerika	62	—
			Zuid Afrika	7	—
			Zweden	15	—
			Zwitserland	20	—
Totaal	151	9	Totaal	262	33

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

133 M 100 MIDDELNEDERLANDSE VERTALING van de „Ordonnances de la Toison d'Or", uitgevaardigd door Philips de Goede, 27 Nov. 1431, 11 bl. c. 277 × 200. Verm. laatste kwart 15e eeuw. Gebonden. cf. G. I. Lieftinck in: Tijdschrift v. Ned. Taal- en Letterkunde. LXVII (1950), blz. 209–214.

133 M 101 FRIEDRICH CARL AUGUST FÜRST VON WALDECK (1743–1812). Lt. Generaal in Nederlandse dienst. Journal de la campagne des troupes hollandoises aux Pays-Bas. 1793. Frans. 172 bl. c. 180 × 230. Gebonden.
cf. Bijdragen voor de geschiedenis der Nederlanden V (1951), blz. 275–6.

134 A 17 VERZAMELBAND met zeven 18e eeuwse copieën van Franse geschiedverhalen uit de 17e eeuw, bevattende:

I. *Relation* faicte par Monsieur de Fontrailles [= Louis d'Astarac, Marquis de Marestang, vicomte de Fontrailles † Juli 1677] des choses particulieres de la Cour pendant la faveur de Monsieur le Grand.

II. *Relation* de la retraicte de Monsieur en Flandres, sa reception, les intrigues de Cour, pendant son séiour et son retour en France [etc.].

III. *Memoires* de Monsieur de la Chastre [= Edm. de la Châtre comte de Nançay. † Sept. 1644] contenant ce qui est passe de remarquable à la Cour depuis 1642: jusques en 1644 [etc.].

IV. *Response* faicte aux memoires de Monsr. de la Chastre par Monsieur le Comte de Brienne.... [= Henri Auguste de Loméni de Brienne, 1595–1666].

V. *Memoires* contenant les derniers troubles de France depuis l'année 1642 – jusqu'en 1652. [= „Memoires de M. D. L. R. (François VI de Marsillac Duc de la Rochefoucauld, 1613–1680) sur les brigues à la mort de Louys XIII, les guerres de Paris et de Guyenne, et la prison des princes"].

VI. *Lettre* a Monsieur le Cardinal Mazarin [= Jules Mazarin 1602–1661] pour le feliciter de la Paix, le XIII décembre 1659; *Response* [du Cardinal Mazarin] d.d. Thoulouze, le 13 décembre 1659.

VII. *Verbal* sans ornement ni exageration mais simple et veritable de l'assassin fait faire par la Reyne de Suede [= CHRISTINA VAN ZWEDEN] dans le chasteau de Fontainebleau du Sieur MONALDESQUI [= GIOVANNI MONALDESCHI].
Gedrukt als: „Relation de la mort du Marquis DE MONALDESCHI, Grand Escuyer de la Reyne Christine de Suede faict par le Reverend Pere [PIERRE] LE BEL [etc.]. Le 6 novembre MDCLVII". A Cologne par JEAN DU CASTEL, 1662, [behalve het 4 reg. Latijns vers aan het einde] in: Recueil de diverses pieces curieuses pour servir à l'histoire. A Cologne par JEAN DU CASTEL, 1662, blz. 111 al 2–132. 406 bl. c. 200 × 315. In perkamenten band. 18e Eeuw.
Geschenk van Mej. ANNIE MESRITZ te Rixensart (België).

134 B 1 ALBUM AMICORUM van NICOLAS CHEVALIER (1661–1720), boekdrukker en verzamelaar, met vele inscripties, handtekeningen en portretten uit de jaren 1704–1720. 72 bl. c. 230 × 360. Gebonden.
Handtekeningen van MAURITS- en ERNST FREDERIK VAN SAKSEN, ANNA MARIA SCHURMAN, PETER 4TH EARL FINGALL, FRED. VAN LEENHOF, PHILIP VON STOSCH, RICH. RAWLINSON, ZACH. CONR. VON UFFENBACH, WILLIAM SHERARD e.a. Op fol. 8vo een ingeplakt zelfportret van MATTHIAS BUCHINGER d.d. 29 April 1724.

133 M 105 BRIEVEN uit de jaren 1876–1945, verzameld door A. J. DE MARE. 75 st. Ned. Frans en Duits van G. J. P. J. BOLLAND, W. G. C. BIJVANCK, PAUL FREDERICQ, ABRAH. KUYPER, MAX ROOSES, CAREL SCHARTEN e.a.
Geschenk van de Heer A. J. DE MARE te 's-Gravenhage.

134 B 2 VERZAMELING brieven en aantekeningen uit de jaren 1847–1851 betreffende armenzorg in Nederland door F. H. L. DONCKERMANN, E. W. VAN DAM VAN ISSELT, H. W. TYDEMAN en J. TYDEMAN. 11 nrs. Ned.
Geschenk van de Provinciale Bibliotheek van Friesland te Leeuwarden.

133 M 104 VERZAMELING brieven uit de jaren 1847–1862 gericht aan MARIA JACOBA VAN YSSELSTEYN geb. GOEMANS. 12 st. Ned. en Frans
Geschenk van Mej. Dr. G. T. VAN YSSELSTEYN te 's-Gravenhage.

134 A 7 BRIEVEN EN AMBTELIJKE STUKKEN uit de jaren 1801–1856. Grotendeels door Nederlanders geschreven. 73 st. Ned. Frans en Engels.
Overgedragen door het Algemeen Rijks Archief te 's-Gravenhage.

133 M 103 KASBOEK van de huishouding van NICOLAAS GILLIS VAN YSSELSTEYN en CORNELIA ANTOINETTA VAN YSSELSTEYN geb. ERMERINS te Zierikzee van Jan. 1828–Maart 1833. Ned. 68 bl. c. 160 × 195. Gebonden.
Geschenk van Mej. Dr. G. T. VAN YSSELSTEYN te 's-Gravenhage.

133 M 111 JOHAN DE MAUREGNAULT (1607–1682). Staatsman. Brief aan zijn broeder over staats- en krijgszaken d.d. Hage, den 9e Nov. 1677. Ned. 2 bl. c. 150 × 200.

133 M 112 HERMAN TOLLIUS (1742–1822). Historicus en Staatsman. Concept voor een Historia Universalis. Latijn. 753 bl. c. 165 × 205. Einde 18e Eeuw.

133 M 113 CLAES BRUIN (1671–1732) Dichter. Troost-spreuken tot opwekking van Lydzaamheid. Ned. 5 bl. c.155 × 185.
—Verzameling van 15 van zijn gedichten. Ned. 6 bl. c. 155 × 190. Copieën begin 18e Eeuw.
—Klagte van MARIA VAN REIGERSBERG over 't verlossen van den Heere HUGO DE GROOT uit het Slot van Loevestein. Ned. 2 bl. c. 160 × 210. Copie begin 18e Eeuw.

133 M 107 MEDISCH RECEPTENBOEKJE. Papier. 73 bl. c.63 × 88. c. 2e helft 15e Eeuw. Oostnederlands. Perkamenten band. Op fol. 1 ro: Liber BERNARDI VAN DER WEES (?) Canonici B. M. V. in Capitolio Coloniae.

133 M 108 NADABUS AGMONIUS (ps. van FRANCISCUS JUNIUS 1589 (of 1591)–1677). Flagitium Batavum. Latijn. c. 1623? 206 bl. papier c. 165 × 102. Gebonden in bruin lederen, met goud gestempelde 17e Eeuwse band.
Bevat twee traktaten, samengesteld op de wijze van centones, tegen het bestuur van Prins MAURITS, na de dood van OLDENBARNEVELT. Het pseudoniem, de Hebreeuwse vertaling van FRANÇOIS DU JON, werd reeds eerder door zijn vader in 1588 gebruikt.

68 D 98 GODEFROI LOUIS COMTE D'ESTRADES (1607–1686). Frans staatsman. Correspondentie over de jaren 1663–1668. Frans. Copieën. 632+808 bl. c.370 × 245. Verm. einde 17e Eeuw. Gebonden in twee leren met goud op de ruggen gestempelde banden. Op de ruggen „Negotiations Destrades 1664–1668".
cf. o.a. H. C. ROGGE in: Versl. en Meded. Kon. Akad. v. Wet. Afd. Letterk. 4e Rks., 1e dl. (Amsterdam 1897), blz.198 e.v. en Bijdr. v.d. Gesch. der Nederl. dl. VI (1951), blz. 109–110.

133 M 106 LEO GESTEL (1881–1941). Schilder. Verzameling brieven enz. grotendeels gericht aan Mej. N. J. SCHILT te Arnhem over de jaren 1920–1941. Ned. 47 st. versch. formaten.
Geschenk van Mej. N.J. Schilt te Arnhem.

133 M 109 RIJKLOF MICHAEL VAN GOENS (1748–1810). Geleerde en politicus. Some memorandums of my life. Part the first. Gedat.: Red House, Canton Basel, July 27. 1789. Engels. 35 bl. c.208 × 169, in losse katernen. Op fol. 1 silhouet van VAN GOENS door GERTENBERG, Mainz, 1793.
cf. dagboek van VAN GOENS (K. B. Hs. 130 G 3), d.d. Mainz, 14 Dec. 1793: „Ce matin chez GERTENBERGER [= GERTENBERG], silloueteur. Comandé 6 silhouetes de moi au grand..... 12 d°. petites....." Zie verder de Ned. vertaling naar dit handschrift uitgegeven door H. W. TYDEMAN in: Handelingen van het Prov. Genootschap v. K. en Wet. in Noord-Brabant, 1867 en een copie met eigenhandig door VAN GOENS aangebrachte correcties in het bezit der Koninklijke Bibliotheek (130 D 1), uitgegeven door W. H. DE BEAUFORT in: Werken. Hist. Genootschap, dl. I, Utrecht 1884, blz. 1–79.

133 M 110 JOHAN RUDOLPH THORBECKE (1798–1872). Staats- en Regtsgeschiedenis van Nederland. Collegedictaat gehouden door J. L. C. v. D. BERGH (verm. Jhr. ISAAC LAMBERTUS CREMER VAN DEN BERCH VAN HEEMSTEDE), c. 1834. Ned. 254+202+227 bl. c. 210 × 165. 3 dln. Gebonden.

10452 - 51

027.1492
H147R
1951

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1951

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1952

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1951

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1952

THE LIBRARY OF THE

MAR 1 1955

UNIVERSITY OF ILLINOIS

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1951

Het jaarverslag over 1951 kan over het algemeen een optimistisch geluid doen horen. Het gebruik, dat van de Koninklijke Bibliotheek gemaakt wordt, neemt zeer toe en alle tekenen wijzen er op, dat, zo zich geen katastrophen voordoen, deze ontwikkeling zich in verschillende opzichten zal voortzetten. In verschillende opzichten, omdat er niet alleen een stijging in getallen te constateren valt, maar ook een uitbreiding van de taken der bibliotheek waarschijnlijk moet worden geacht.

Het is in dit licht gezien in hoge mate te betreuren, dat van de zo noodzakelijke bouwplannen voorlopig niets komt. Hierna zal nog worden aangetoond, hoe door het ruimtegebrek aan de functionnering van het bedrijf een steeds hinderlijker belemmering in de weg gelegd wordt, juist in een tijd, dat aan de bibliotheek voortdurend hogere eisen worden gesteld.

Ook in de plannen voor de reorganisatie van het Museum Meermanno-Westreenianum, zo uitermate belangrijk voor een harmonische ontwikkeling van de Koninklijke Bibliotheek, is nog geen voortgang gekomen. Het is wel gebleken, dat in de wereld van allen, die op een of andere wijze met het boek als voorwerp van schoonheid te maken hebben, voor de plannen grote belangstelling bestaat, zodat te hopen valt, dat de uitvoering daarvan niet op financiële bezwaren zal afstuiten.

De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" verheugt zich in een steeds toenemende bloei. Er zijn twee

algemene ledenvergaderingen gehouden, op één waarvan Mej. Dr M. E. Kronenberg en ik gesproken hebben, terwijl op de andere een causerie gehouden is door Mr B. van 't Hoff.
Van 24–27 April heb ik op uitnodiging van de Directeur-Generaal van Unesco te Londen een vergadering van een commissie van deskundigen voor de verbetering van de organisatie der bibliografie bijgewoond. Van 12–14 September nam ik deel aan de vergadering van het International Library Committee en daarna aan het Internationaal Congres voor Documentatie, dat van 15–21 September plaats vond, beide te Rome.

Gebouw en Inventaris. Het plaatsgebrek begint steeds meer remmend te werken op de dagelijkse gang van zaken. De boekenmagazijnen zijn bijna vol, zodat voortdurend minder gebruikte series naar het hulpmagazijn in het perceel Kazernestraat 3 gebracht moeten worden om voor de nieuwe aanwinsten plaats te maken. Dit vergt niet alleen zeer veel tijd, maar het heeft ook een weinig overzichtelijke plaatsing ten gevolge, die de gang van de dienst ongunstig beïnvloedt. Nog ernstiger wordt de toestand, nu naar schatting over vijf jaren ook het hulpmagazijn geen redding meer bieden kan. Er zullen met spoed maatregelen genomen moeten worden, wil men over enkele jaren niet volkomen vastgelopen zijn.
De aanleg van nieuwe boekenliften, waarvan in het vorige jaarverslag reeds sprake was, had in het afgelopen jaar voor een gedeelte plaats. Niet alleen uit veiligheidsoogpunt, maar ook voor het transport van boeken en couranten betekenen de nieuwe liften een verbetering.

Een Multigraph-Duplicator werd aangekocht voor het vervaardigen van het titelmateriaal volgens het offset-procédé.
Mevrouw A. A. J. van Gils-Rant schonk een bronzen borstbeeld met voetstuk, voorstellende de Franse 16e-eeuwse arts Ambroise Paré, als een herinnering aan haar overleden echtgenoot Dr J. B. F. van Gils, die bij zijn leven een schier dagelijkse bezoeker van de Koninklijke Bibliotheek was.

Personeel. Mr G. A. Hamel verkreeg een vaste aanstelling als wetenschappelijk ambtenaar met ingang van 1 Februari, terwijl Mej. A. F. Dekker tot die rang bevorderd werd met ingang van dezelfde datum. Een gelijke bevordering verkreeg de heer W. Post met ingang van 1 Augustus. Mej. W. A. Laseur werd op 1 Maart aangesteld tot bibliotheekambtenaar en W. J. M. Westhuis op 1 Januari tot magazijnknecht B, beiden in vaste dienst.
Mej. A. Lankhout verkreeg wegens het bereiken van de leeftijdsgrens op 1 Augustus eervol ontslag als adjunct-wetenschappelijk ambtenaar aan de Koninklijke Bibliotheek na een 35-jarige diensttijd.

Verzamelingen. Hoewel het budget voor boekenaankoop in het verslagjaar hoger was dan in het daaraan voorafgaande jaar, moest toch in verband met de steeds stijgende boekenprijzen met grote voorzichtigheid worden aangekocht. Er is een begin gemaakt met een overleg tussen de Koninklijke Bibliotheek en de Universiteitsbibliotheken, terwijl aan Uwe Excellentie een rapport voor een verder gaande coördinatie is uitgebracht.

De belangrijkste aanwinst, die dank zij de zeer gewaardeerde steun van Uwe Excellentie verworven kon worden, was het kostbaarste gedeelte van de bibliotheek van wijlen Ir H. A. van Baak, dat door het Beheersinstituut aan de Koninklijke Bibliotheek werd overgedragen. Het betreft hier een collectie van oudere drukken uit de 15e–18e eeuw, voor het overgrote gedeelte van Nederlandse oorsprong, die niet in de Koninklijke Bibliotheek aanwezig waren. Hieronder bevinden zich 29 incunabelen, waarbij 6 Nederlandse, 122 postincunabelen, w. o. 61 Nederlandse, welke voor een deel slechts in één exemplaar bekend zijn, 167 verdere 16e-eeuwse drukken, w. o. 90 Nederlandse en 178 17e-eeuwse drukken, w. o. 141 Nederlandse. Wanneer men de rijkdom van de Koninklijke Bibliotheek op dit gebied in aanmerking neemt, is het duidelijk van hoeveel belang de verwerving van deze collectie voor haar was. Een kleinere collectie van folkloristisch en ethnographisch karakter, die de Koninklijke Bibliotheek aangekocht heeft en die daar goed op haar plaats is, bestond uit de boeken, die de schrijfster N. van Hichtum voor de samenstelling van haar bekende kinderboeken had gebruikt.
Het was voor de Koninklijke Bibliotheek een weemoedige voldoening, dat zij een gedeelte van de bibliotheek van wijlen Dr D. J. H. ter Horst, destijds belast met de leiding van de handschriftenafdeling, verwerven kon.
Onder de aanwinsten van de handschriften valt te vermelden een merkwaardig album amicorum van de negentiende-eeuwse dichter S. J. van den Bergh, oprichter van het genootschap „Oefening kweekt kennis". De Koninklijke Bibliotheek heeft onder haar verzameling albums slechts weinige moderne, maar dit album is door zijn tekeningen en

inscripties zeker een belangrijk specimen van de moderne voortbrengselen in dit genre. Verder zij de aandacht gevestigd op het rapport van de geheime agent Bourdois in 1800 over de toestand van Suriname aan Lord Melville uitgebracht, onmiddellijk nadat deze kolonie zonder verzet door Gouverneur Frederici aan de Engelsen was overgegeven. Na het in 1950 aangekochte journaal van Von Waldeck over de veldtocht van de Hollandse troepen in 1793 was de verwerving van het dagboek van de Engelse luitenant Colman, die onder Abercromby de veldtocht van 1794–1795 meemaakte, een welkome aanvulling. Zowel dit journaal als het rapport van Bourdois werden door de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" aangekocht. Een belangrijk stuk was ook het dagboek van vader en zoon Hugens van Rijck van hun reis naar Jeruzalem in 1561–'62, dat door het Algemeen Rijksarchief werd overgedragen. Ten slotte zij nog met dankbaarheid vermeld een belangrijke collectie van brieven van Nederlandse letterkundigen, door de heer Jan Schepens te Antwerpen ten geschenke aangeboden. Voor de verdere aanwinsten der handschriftenafdeling raadplege men Bijlage II van dit verslag.

Onder de geschenken vallen te noemen een collectie boeken over graphologie van wijlen Dr J. Schrijver en een grote collectie dubbelen, die met machtiging van H.M. de Koningin uit het Koninklijke Huisarchief werden overgedragen. Verder werd een collectie toneelstukken van de Stadsbibliotheek te Haarlem en een aantal oude kinderboeken van de Openbare Leeszaal te Bergen op Zoom ontvangen. Voor de vele verdere geschenken moge hier met een woord van dank worden volstaan.

Ten einde een zekere indruk te geven van de wijze van aanschaffing op de verschillende gebieden van wetenschap, in de Koninklijke Bibliotheek vertegenwoordigd, mogen hier enige titels van nieuwe aanwinsten een plaats vinden. Op het gebied van taal- en letterkunde vallen een aantal naslagwerken te noemen als M. P. Tilley, Dictionary of the proverbs in England in the 16th and 17th century. (Ann Arbor, 1950); R. Barcia, Diccionario general etimológico de la lengua Española. (Buenos Aires, 1945); O. Mensing, Schleswig-Holsteinisches Wörterbuch. (Neumünster, 1927); E. Bignone, Storia della letteratura Latina. (Firenze, 1945-'50); R. Rojas, Historia de la literatura Argentina. (Buenos Aires, 1948). De afdeling volkskunde, waarvoor de Koninklijke Bibliotheek een zekere traditie heeft hoog te houden werd o.m. verrijkt met werken als Ch. Haywood, Bibliography of North American Folklore and Folksong. (New York, 1951) en F. Carreras y Candi, Folklore y Custumbres di España. (Barcelona 1944-1946).

Van de werken op kunstgebied verdienen vermelding: K. Weitzmann, The fresco cycle of S. Maria di Castelseprio. (Princeton, 1951); M. Anfray, L'architecture religieuse du Nivernais au moyen-âge. (Paris, 1951); P. Courthion, Raoul Dufy (Genève, 1951); Dreissig Jahre Sowjetische Architektur in der R.S.F.S.R. (Leipzig–Moskau, 1950); P. Kelemen, Baroque and Rococo in Latin America. (New York, 1951); R. Pallucchini, La giovinezza del Tintoretto. (Milano, 1950); E. H. Giglioli, Giovanni da San Giovanni. (Firenze, 1949); B. Rackham, The ancient glass of Canterbury Cathedral. (London, 1949). Voor de afdeling geschiedenis en sociale wetenschappen werden o.m. aangekocht:

W. Hartke, Römische Kinderkaiser. (Berlin, 1951); H. C. Lancaster, French Tragedy in the time of Louis XV and Voltaire. (London 1950); J. Chastenet, Une époque pathétique. La France de M. Fallières. (Paris, 1949); G. Schwarzenberger, Power politics. (London, 1951); Edward Janks, English civil law. (London, 1947).
Ten slotte zij nog voor de rubriek boek- en bibliotheekwezen de steun van de Nederlandse Vereniging van Bibiothecarissen vermeld. Voor deze afdeling werden ook enkele kostbare werken aangekocht als: A. Gallo, Patologia e terapia del libro. (Roma, 1951); H. Lehmann-Haupt, The book in America. (New York, 1951). Het aantal in 1951 verworven delen bedroeg 8105, tot een gezamenlijke lengte van 193 m., terwijl bovendien nog de collectie nationaalsocialistische literatuur, overgenomen van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, 120 m besloeg. Met het binden moest de grootst mogelijke zuinigheid in acht genomen worden, zodat er slechts 6659 delen gebonden werden.

Catalogi. De werkzaamheden aan de beide alphabetische catalogi hebben geregeld voortgang. Een algehele vernieuwing van de catalogusboekjes zal in het volgend jaar moeten plaats vinden.
Aangezien het bij de gestegen drukkosten nodig bleek de de titeldruk tot het uiterste in te krimpen is overgegaan tot het offset-procédé met een daarvoor aangeschafte Multigraph Duplicator. De resultaten zijn zeer bevredigend ook in die zin, dat de titels veel eerder in de catalogus worden opgenomen. Door een afzonderlijke regeling met de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" worden de systematische geordende lijsten der aanwinsten

aan de leden dezer vereniging toegezonden. De Centrale Catalogus van Periodieken is geheel bijgewerkt. Circulaires zijn naar alle deelnemers uitgegaan om de geregelde toezending van de aanwinsten te verzekeren. De Centrale Catalogus kon weer sneller vorderen nu de werkzaamheden aan de C.C.P. minder waren geworden. Er is een begin gemaakt om bij de C.C. het supplement in de hoofdcatalogus op te nemen, hetgeen de postbehandeling zal versnellen.
Dat dit wel nodig is, blijkt uit de stijging van de cijfers. Het aantal schriftelijke aanvragen bedroeg dit jaar 74855 wat dus tegenover het cijfer van 62 067 in 1950 een zeer aanzienlijke stijging betekent. Van deze 74 855 aanvragen waren er 22 620 voor de C.C.P. bestemd, dus ruim 30%. Het invoegen van vele nieuwe titels in de C.C.P. bleek een gunstig resultaat te hebben, want het percentage van de niet gevonden titels is van ongeveer 37% tot ruim 31% gedaald. Het percentage titels, dat niet in de catalogus der Koninklijke Bibliotheek en in de Centrale Catalogus gevonden werd bedroeg evenals in het vorig jaar 22%.

Gebruik van Koninklijke Bibliotheek. Het gebruik van de bibliotheek is in het afgelopen jaar zeer toegenomen. Het aantal bezoekers bedroeg 64 450 (in 1950: 61 375), waarvan een getal van 3569 op rekening van de avonduren komt. Het aantal geraadpleegde werken bedroeg 68 034 hetgeen in vergelijking met het getal van 63 851 in 1950 ook een belangrijke vooruitgang is. Met de herziening van de opstelling der werken in de leeszaal werd voortgegaan, zeer ten gerieve van de bezoekers.
De uitlening vertoont een zeer sterke stijging. Er werden

uitgeleend 72 885 werken (in 1950: 63 592), waarvan 44 882 (39 531) binnen en 28 003 (24 061) buiten de stad. Aan buitenlandse bibliotheken werden 87 (in 1950: 95) werken uitgeleend, waarvan 32 aan België, 12 aan West-Duitsland, 11 aan Engeland, terwijl de overige werken naar 11 verschillende landen gingen.

Uit andere bibliotheken in het binnenland leende de Koninklijke Bibliotheek 1057 (1014) delen en uit bibliotheken in het buitenland 114 (85) delen. Opmerkelijk is, behalve de sterke stijging van het laatste cijfer het feit, dat voor het eerst weer West-Duitsland met 37 uitleningen als de grootste lener verschijnt, gevolgd door Engeland met 31 en door België met 26 uitleningen. Bij de overige zes landen waren de aantallen beneden 10.

Opmerkelijk was dit jaar weer het grote aantal verzoeken om inlichtingen, die door de wetenschappelijke staf behandeld werden. In totaal bedroeg dit 296, waarvan 190 uit het binnenland en 106 uit het buitenland. Van de laatste kwamen 20 verzoeken binnen uit België, 17 uit de Verenigde Staten, 15 uit Engeland, 9 uit West-Duitsland, 7 uit Frankrijk, 7 uit Zweden en 31 uit 18 verschillende landen.

De cijfers van de handschriftenafdeling tonen een stijging, voor zover zij de bezoekers en het aantal geraadpleegde handschriften betreffen. Het aantal der eerste bedroeg 371 (in 1950: 275), dat der laatste 1030 (tegenover 700 in 1950). Uit andere bibliotheken werden 34 handschriften geleend, terwijl er 46 werden uitgeleend, waarvan 11 aan tentoonstellingen in het buitenland en 4 aan tentoonstellingen in het binnenland. Op het Algemeen Rijksarchief werden 7 handschriften gedeponeerd voor het vervaardigen van microfilms.

Door de foto-afdeling werden in 1951 in totaal 3137 fotocopieën afgeleverd, waarvan 88 voor het buitenland, 3025 voor het binnenland en 112 voor intern gebruik. Er zijn verder 338 glansfoto's gemaakt, waarvan 84 voor het buitenland. Het totale aantal opdrachten bedroeg 277.
Het aantal tentoonstellingen, waaraan de Koninklijke Bibliotheek dit jaar haar medewerking verleende, was slechts gering. Het waren in chronologische volgorde: de tentoonstelling „Het dagblad door de eeuwen" in het instituut voor Perswetenschap te Amsterdam, de tentoonstelling „Bourgondische Pracht" achtereenvolgens te Dyon, Amsterdam en Brussel, de tentoonstelling „Art Mosan" achtereenvolgens te Luik, Parijs en Rotterdam. Verder heeft de Koninklijke Bibliotheek zelf in samenwerking met het algemeen Rijksarchief en de U.S. Information Service een kleine tentoonstelling ingericht in haar gebouw ter herdenking van de 175e verjaardag van het tekenen van de Declaration of Independence.
Evenals in andere jaren zijn een aantal groepen van belangstellenden rondgeleid o.a. leden van de Volksuniversiteit te 's-Gravenhage en vertegenwoordigers in het uitgeversbedrijf.

Ruilbureau. Van het ruilverkeer in 1951 kan over het algemeen gezegd worden dat het zich in weinig onderscheidt van dat in het vorige jaar. Niet alleen is de omvang van dit verkeer ongeveer gelijk gebleven, doch ook hebben de feitelijke verhoudingen met landen als Rusland, China en Indonesie geen noemenswaardige wijziging ondergaan. Nog steeds is het ruilverkeer met die landen gestagneerd, ondanks herhaalde pogingen om de uitwisse-

ling weer op gang te brengen. De hier voor deze landen nog opgeslagen publicaties zijn daarom in overleg met de afzenders òf aan deze geretourneerd òf voor hun risico doorgezonden.

Dat de omvang van het ruilverkeer ongeveer stabiel is gebleven vindt het duidelijkst uitdrukking in de aantallen verzonden en ontvangen pakketten en niet in de aantallen der gestuurde en binnengekomen kisten. De cijfers der pakketten zijn: 12 287 verzonden (tegen het vorige jaar 14 042) en 15 496 ontvangen (tegen het vorige jaar 14 069). Het aantal uitgaande kisten bedroeg: 155 + 1 laadkist (v. j. 262); het aantal binnengekomen kisten bedroeg 186 (v. j. 151). De aantallen verzonden en ontvangen postpakketten beliepen resp. 16 (v. j. 33) en 43 (v. j. 9).

De ruil van overheidspublicaties neemt geregeld in omvang toe en het is hierbij verheugend te kunnen opmerken, dat het initiatief tot het aangaan van ruilbetrekkingen zowel van het Ruilbureau als van vele buitenlandse instellingen uitgaat. Dezerzijds wordt steeds getracht een zo intensief en nuttig mogelijk gebruik te maken van het beschikbaar gestelde materiaal. Voor de oude publicaties is echter, naar mij is gebleken, slechts weinig belangstelling in het buitenland. Om die reden werd het materiaal van vóór 1938 — dat immers niet zozeer als ruilmateriaal, doch als bibliographisch hulpmateriaal was afgestaan — opgeruimd. Bij deze beslissing sprak vanzelf ook het gebrek aan magazijnruimte een woord mede. De publicaties zijn grotendeels teruggezonden aan de instanties, die indertijd opdracht gaven tot uitgifte.

Ook de ruil der gesubsidieerde tijdschriften breidt zich regelmatig uit. Aanvragen voor ruilabonnementen komen

dan ook geregeld binnen. Met betrekking tot het tijdschrift Mnemosyne echter, waarvan alle nummers reeds een bestemming hebben, kon op deze aanvragen jammer genoeg niet worden ingegaan.
In enkele gevallen kon het Ruilbureau contacten leggen tussen binnenlandse en buitenlandse instellingen en mocht het constateren, dat een ruil van publicaties het gevolg was van de geboden inlichtingen.
Deel XXII van de bibliographie „Nederlandse Overheidsgaven" kwam dit jaar einde zomer gereed. Aan de bibliographie is een uitbreiding gegeven door opname der uitgaven van de Centrale organisatie als wel van de instituten voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,
L. BRUMMEL

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
Australië	—	3	Argentinië	2	—
België	27	—	Australië	1	2
Denemarken	14	—	België	17	—
Duitsland	4	—	Chili	—	1
Finland	4	—	Denemarken	4	—
Frankrijk	10	—	Duitsland	17 [1]	—
Italië	6	—	Egypte	—	1
Noorwegen	3	—	Finland	4	—
Oostenrijk	6	2	Frankrijk	16	—
Portugal	9	—	Groot Brit. en Ierl.	2	5
Spanje	—	38	Hongarije	1	—
Tsjechoslowakije	2	—	Italië	7	—
Ver. St. v. Amerika	89	—	Japan	1	1
Zwitserland	12	—	Joegoslavië	—	1
			Malakka	—	2
			Noorwegen	3	—
			Oostenrijk	5	—
			Polen	1	—
			Spanje	1	1
			Tsjechoslowakije	2	1
			Turkije	—	1
			Ver. St. v. Amerika	43	—
			Zuid Afrika	5	—
			Zweden	12	—
			Zwitserland	12	—
Totaal	186	43	Totaal	156	16

[1]) waarvan 1 laadkist.

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

133 M 117 ALBUM AMICORUM van Samuel Johannes van den Bergh (1814–1868), drogist-dichter en oprichter van het Genootschap „Oefening kweekt kennis" te 's-Gravenhage, met bijdragen van 1834–1863, tekeningen, borduursels, prikwerk enz. 58 losse bladen, waarvan 20 blank. 252 × 182. In versierde kartonnen doos en gemarmerd bordpapieren foudraal. Bijdragen van J. A. Alberdingk Thijm, H. F. Tollens, A. Bogaers, P. A. de Génestet, H. C. Andersen e.a.

133 M 115 JACOB WILLEM GUSTAAF BOREEL VAN HOGELANDEN (1852–1937). Oud-burgemeester van Haarlem. Brieven uit de jaren 1930/31 aan Prof. Jan de Louter betreffende diens uitgave van de „Herinneringen 1847–1852" van Jhr. Mr. Willem boreel van Hogelanden, (1800–1883), voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, verschenen in de „Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap" dl. LII, Utrecht, 1931. 8 stuks. Nederlands. 11 bl. versch. formaat.

133 M 116 P. A. DE GÉNESTET (1829–1861). Dichter. Brief aan Joost van Vollenhoven (1814–1889), later Burgemeester van Rotterdam, d.d. Bloemendaal 18 Juni 1855. 1 bl. 137 × 212. Nederlands.
H. F. TOLLENS (1780–21 Oct. 1856). Dichter. Brief aan Joost van Vollenhoven (1814–1889), d.d. 5 October 1856. 2 bl. 136 × 212. Nederlands.
JOOST VAN VOLLENHOVEN (1877–1918), later o.a. Gouverneur Generaal van Frans Congo. Brief aan Johanna G. C. Pluygers, d.d. Algiers c. 1887. 2 bl. 139 × 212. Nederlands.
Dezelfde. Brief aan Johanna G. C. Piek geb. Pluygers, d.d. 27 Dec. 1908. 1 bl. 90 × 73. Frans.
Geschenk van de Heer P. C. Soeters te 's-Gravenhage.

134 C 1–7
67 A D. J. H. TER HORST (1899–1950). Conservator bij de Koninklijke Bibliotheek. Handschriftelijke nalatenschap, bevattende enkele opstellen, correspondentie, aantekeningen, verzamelingen van titels (grotendeels van zijn hand), overdrukken enz. Versch. formaten in 7 portefeuilles en 1 doos.
Geschenk van Mevrouw A. ter Horst geb. Klinkhamer te Rijswijk.

134 B 5 GÉNÉALOGIE et Descente De La famille de CUYPERS et ses alliez. 1 blad perkament. 668 × 645, aan een zijde beschreven. Met gekleurde wapens. 17e eeuw.
Geschenk van Mr. G. DIJCKMEESTER te Norg.

133 M 118 VERZAMELING BRIEVEN uit de jaren 1885–1941, bijeengebracht door A. J. DE MARE, ambtenaar aan de Koninklijke Bibliotheek van 1885 tot 1933. 29 stuks. Nederlands. Versch. formaten.
Geschenk van de Heer A. J. DE MARE te 's-Gravenhage.

133 M 121 FRIEDRICH WILHELM HEINRICH ALEXANDER VON HUMBOLDT (1769–1859). Natuuronderzoeker. Brief aan een onbekende, vermoedelijk een meteoroloog (H. W. Dove?) geschreven tussen 1854 en 1859. Duits. 2 bl. 217 × 137.

134 B 7 VERZAMELING brieven van letterkundigen uit de jaren 1936–1951, gericht aan JAN SCHEPENS, Redactie-secretaris van de Vlaamse Gids 111 stuks. Nederlands. Versch. formaten.
Geschenk van de Heer J. SCHEPENS te Brugge.

75 A 2[3] DAGBOEK van HUGO HUGENSOON VAN RIJCK en zijn zoon CORNELIS HUGENS VAN RIJCK (1544–1623) te Delft van hun reis naar Jerusalem van 10 Mei 1561 tot 25 Maart 1562. Nederlands. 84 fo. 105 × 145. Gebonden in perkamenten band. Met brief van Mr. J. SOUTENDAM, Oud-archivaris van Delft aan de boekhandel S. L. VAN LOOY te Amsterdam, d.d. Delft 15 Mei 1889, betreffende de familie VAN RIJCK.
Overgedragen door het Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage.

134 A 4 No. 71a WILLEM PIJPER (1894–1947). Componist. Pianouittreksel van de Opera Merlijn. 71 blz.
Overgedragen door de Stichting „Donemus" te Amsterdam.

133 M 120 COLMAN (verm. ROBERT COLEMAN). Luitenant in het 14e regiment Engelse infanterie onder Sir Ralph Abercromby. Dagboek van de veldtocht van 1794/5 in de Nederlanden en Hannover en van de expeditie van 1796/7 naar West-Indië, van 31 Mei 1794 tot 3 Aug. 1797. Engels. 84 fo. 120 × 185. Gebonden in bruin leren, beschadigde band.
cf. A list of the officers of the army and marines, enz. 46th ed. London, 1798, blz. 128.

134 B 8 NOTES on the colony of Surinam. Engels. Geschreven tussen 1 Febr. en Mei 1800 verm. door BOURDOIS. 17 fo. 205 × 333. Gebonden in groen leren met goud gestempelde band, gesigneerd RIVERS AND SON.

Op fo. 17vo: Account of Surinam R.29 May 1800 from M. Bourdois.
Op schutblad: Lot 97 of Melville Papers sold at Sotheby's 26th April 1926.
Voor Bourdois cf.: Maurice Hérisson. Autour d'une Révolution. 1788–1799. 4e ed. Paris, 1888, blz. 84.

11145 - '52 (4900)

027.1492
H147R
1952

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1952

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1953

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1952

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1952

THE LIBRARY OF THE

MAR 1 1965

UNIVERSITY OF ILLINOIS

C2R.1492
+1147R
1952

VERSLAG OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK OVER 1952

Het jaar 1952 is voor de Koninklijke Bibliotheek uitermate belangrijk geweest, omdat een beslissing is gevallen omtrent de uitbreiding van het gebouw der bibliotheek. Dank zij de medewerking van Uwer Excellentie's ambtgenoten van Financiën en Wederopbouw en Volkshuisvesting zal thans een begin gemaakt worden met de bouw van het nieuwe gebouw in de Kazernestraat. Weliswaar zal deze bouw voorlopig nog tot een klein gedeelte beperkt blijven, maar in ieder geval zal hiermede ruimte voor de aanwinsten van tien jaren worden verkregen.

Dat het nu eindelijk zover is, stemt tot grote voldoening. Wanneer deze bouw, die naar schatting twee à drie jaar zal kosten, voltooid zal zijn, zal het noodmagazijn in het gebouw Kazernestraat 3 vrijwel geen mogelijkheden meer bieden. Het nieuwe gebouw zal dus juist op tijd gereed komen.

Het is echter tevens uit het voorgaande wel duidelijk, dat onverwijld met de uitwerking van verdere plannen dient te worden voortgegaan. Het is immers maar ten dele juist, dat het nieuwe gebouw voor tien jaar toereikend zou zijn, aangezien de handschriften uit het gebouw Lange Voorhout uit veiligheidsoverwegingen zeker naar het nieuwe gebouw overgebracht moeten worden, terwijl dit laatste ook voor een deel in het meer en meer zich openbarende gebrek aan werkruimte zal dienen te voorzien. Bovendien wordt bij dit alles verondersteld, dat het

noodmagazijn in het gebouw Kazernestraat 3 in gebruik blijft, hetgeen de bestendiging voor onbepaalde tijd van een ongewenste toestand betekenen zou. Bij alle dankbaarheid voor hetgeen thans bereikt is, is er dus zeker alle aanleiding op voortvarendheid ten aanzien van de volledige uitvoering der destijds ontworpen uitbreiding aan te dringen.

Dit alles is van te meer belang, omdat de uitbreiding van de taken der bibliotheek, waarop in mijn vorige jaarverslag reeds even werd gezinspeeld, zich thans duidelijker aftekent.

De Permanente Commissie voor Overheidsdocumentatie, die bij besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken van 10 October 1952 werd ingesteld, heeft besloten tot het inrichten van een centrale catalogus van periodieken van de overheidsinstanties in Den Haag. Deze catalogus zal door de Koninklijke Bibliotheek worden beheerd, wat tevens betekent, dat deze de daarmede verband houdende documentatie aan de Departementen en verdere overheidsinstanties verstrekken zal. Deze op zichzelf aantrekkelijke taak stelt dus aan de organisatie van de Koninklijke Bibliotheek nieuwe eisen, waaraan slechts bij voldoende ruimte op behoorlijke wijze tegemoet te komen zal zijn.

Ook in het afgelopen jaar is de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" vooruitgegaan. Er zijn in het bibliotheekgebouw twee goedbezochte vergaderingen gehouden, waarop Mej. Dr E. de la Fontaine Verwey een lezing over boekbanden gehouden heeft en een door Dr G. van Alphen vervaardigde voordracht „Vijftien jaar aanwinsten van de handschriftenafdeling" bij diens

plotselinge verhindering door Mej. A. Dekker werd voorgelezen.
Op uitnodiging van de Directeur-Generaal van Unesco heb ik van 21–25 April de vergadering bijgewoond van het Comité international provisoire de bibliographie et de documentation, terwijl ik van 25–27 September deelnam aan de vergadering van het Comité international des bibliothèques te Kopenhagen. Op de van 19–20 December te 's-Gravenhage gehouden Conferentie van de Nederlandse letteren heb ik de Sectie Bibliotheekwezen voorgezeten.

Gebouw en Inventaris. Het houtwerk van de gevel aan het Lange Voorhout is in andere kleuren geschilderd, hetgeen ongetwijfeld een vooruitgang betekent. Bij de fietsenstalling is een houten loods aangebracht, die de taak van de fietsenbewaarder maar ook de gehele situatie daar ter plaatse wat vergemakkelijkt. Enige doorgeroeste ijzeren ramen in het gebouw Kazernestraat zijn vernieuwd, terwijl met het oog op het vocht de wingerd van een zijmuur van dit gebouw verwijderd is.
Ook binnen het gebouw is veel vernieuwd en verbeterd. De boekenliften zijn nu alle gereed gekomen en het resultaat is alleszins bevredigend. Doordat een lift tot in de kelder is doorgetrokken kon een andere bestaande lift vervallen. Er is een nieuwe kast voor de catalogusboekjes vervaardigd en het aantal kasten in de leeszaal is met twee uitgebreid. De vestiaire heeft met het oog op de hinderlijke tocht een glazen wand gekregen.
Wat de inventaris aangaat, zij melding gemaakt van een nieuwe ponsmachine in de binderij en een nieuw dubbel-

zijdig droogapparaat voor het fotografisch atelier. Verder is dank zij de medewerking van de Dienst voor 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen het vloerkleed in de Directeurskamer vernieuwd, hetgeen het aspect van dit fraaie vertrek zeer ten goede komt.

Personeel. Het afgelopen jaar heeft zeer veel wisseling in de personeelsbezetting gezien. Met ingang van 1 Februari verkreeg Mej. M. M. Smalt en met ingang van 1 Mei Mej. A. H. Thierry ontslag als bibliotheekambtenaar A, beiden wegens huwelijk. Als bibliotheekambtenaren op arbeidsovereenkomst werden aangesteld de dames R. Damstra, J. R. Schrek en P. Deinum resp. met ingang van 15 Maart, 1 Mei en 1 September. Mej. Schrek verdween echter al weer op 1 November en werd op 1 December vervangen door Mej. R. A. Middendorp.
Met ingang van 1 Januari werd de heer G. Chaudron tot bibliotheekambtenaar A en de heer J. F. Burger tot bibliotheekbediende B bevorderd. Mej. W. H. Laban verkreeg een bevordering tot bibliotheekambtenaar A met ingang van 1 Juli en de heer Dr J. Gerritsen een vaste aanstelling tot adjunct wetenschappelijk ambtenaar met ingang van 1 September.

Verzamelingen. Dank zij Uwer Excellentie's hulp beschikte de Koninklijke Bibliotheek in het afgelopen jaar over een belangrijk ruimer budget. Het was thans voor het eerst in een lange reeks van jaren mogelijk enigszins systematisch lacunes aan te vullen en ook een aantal zeldzame en kostbare werken aan te kopen, die gezien hun inhoud of uiterlijk het bezit der Koninklijke Biblio-

theek op gelukkige wijze aanvulden. Hetgeen echter vooral tot voldoening stemde was het feit, dat in veel ruimere mate aan de wensen van de wetenschappelijke staf tegemoet gekomen kon worden, zodat het vele werk, door deze voor de aankoop verricht, veel meer bevrediging gaf dan voorheen.
Intussen is het wel duidelijk, dat bij de hoge boekenprijzen men toch nog met beleid te werk moest gaan. Het overleg tussen de Koninklijke Bibliotheek en de Universiteitsbibliotheken inzake coördinatie van aankoop en ruil is dus geregeld voortgezet.
Dat een groot aantal geschenken te boeken viel, stemt tot bijzondere voldoening. In de eerste plaats mag wel genoemd worden een collectie boeken over Ierland, die dank zij de bemiddeling van de Ierse Gezante Mrs Josephine McNeill van de Ierse regering ontvangen werden. Ook de Canadese Ambassade schonk een aantal werken van Canadese auteurs. Verder vermeld ik hier gaarne het prachtige exemplaar van Mrs Mary Baker Eddy's werk „Science and Health", dat door bemiddeling van Mevrouw C. L. H. van Leersum ten geschenke werd ontvangen. Een zeer bijzondere aanwinst was ook de „Epitaphier de la maison de Mérode" door prinses Jean de Mérode geschonken. De Intercultural Publications Inc. (Ford Foundation) opende de mogelijkheid een aantal Amerikaanse tijdschriften van algemeen en cultureel karakter te verwerven. Voor de vele verdere geschenken uit binnen- en buitenland moet ik hier met een enkel woord van bijzondere dank volstaan.
Voor de handschriftenafdeling is het jaar 1952 een belangrijk jaar geweest. Door de vereniging „Vrienden der

Koninklijke Bibliotheek" werd een Latijns gebedenboek gekocht uit de eerste helft der 16e eeuw en waarschijnlijk vervaardigd in de Benedictijner Abdij Sint-Truiden. De tekst is geschreven in de z.g. cancelleresca, waarvan de Nederlandse verzamelingen weinig voorbeelden bezitten. De verluchting bestaat uit 12 kleine kalenderminiaturen en 38 grote miniaturen met randversieringen. De miniaturen hebben een uitgesproken Renaissance-karakter en zijn ook iconografisch van belang [1]). Een Nederlands getijdenboek uit de 2e helft der 15e eeuw, dat verworven kon worden, onderscheidt zich door fraaie miniaturen, die het karakter hebben van ingekleurde pentekeningen [2]). Het handschrift heeft een Utrechtse kalender. Voor de collectie handschriften van Nederlandse letterkundigen vormden een belangrijke aanwinst de nagelaten manuscripten van Jan Jacob Cremer, de handschriften van Hendrik Marsman, door Jhr Dr M. R. Radermacher Schorer geschonken en het door de heer G. H. 's-Gravesande geschonken manuscript van Jan Greshoff's „Ikaros bekeerd". Verder is van veel belang de collectie brieven aan Willem Pijper, die ten geschenke zijn aangeboden door de heer Karel Mengelberg. Voor een overzicht van alle aanwinsten op dit gebied raadplege men bijlage II.
Als vergelijkings- en illustratiemateriaal konden bij de ruimere geldmiddelen enige belangrijke facsimile-uitgaven worden gekocht. Allereerst zij hier vermeld de prachtige Zwitserse uitgave van „The Book of Kells", die enige jaren geleden gepubliceerd is, maar toen door de Koninklijke Bibliotheek niet gekocht kon worden. Thans kon nog

[1]) Zie afbeelding 1.
[2]) Zie afbeelding 2.

inter ceteras petitiones humiles et
flagito vt misericordem deū creato
rem omn̄ iugiter pro me intercede
re digneris quatenus queriq; prop
ter sim: honore & matris sue Marie
sanctorūq; suorū inchoaui per im
mensam pietatis sue largitatem ad
perfectionem me perducere ꝯcedat
Te quoq; miserū ac indignū bone vo
luntatis sue que a illo procedit effec
tu priuari nō patiatur. Qui cum deo
ancte. Ad S. Christophorū
Christophore martyr dei
preciose rogo te per nomen
Christi victoris tui & per illā cle

Afbeelding 1

Afbeelding 2

een antiquarisch exemplaar bemachtigd worden. Andere antiquarische aankopen zijn: K. Löffler's uitgave van „Der Landgrafenpsalter" (Leipzig, 1925); Das Reichenauer Lektionar der Herzog August-Bibliothek zu Wolfenbüttel. Bearb. von O. Lerche. (Leipzig, 1928); Das Evangelistar des Speyerer Domes. Hrsg. von K. Preisendanz und O. S. Homburger. (Leipzig, 1930).

Door het verhoogde budget kon de aankoop op een wat ruimere schaal geschieden dan voorheen. Daarbij is getracht gebieden, die tot nu toe zeer duidelijk te kort gekomen waren beter te verzorgen o.a. door de aanschaffing van allerlei aardrijkskundige literatuur. Vooral aan landen als de Zuid-Amerikaanse staten, Canada en het gehele Afrikaanse continent werd aandacht geschonken. Ook zijn er zeer veel antiquarische aankopen gedaan, waarmede dikwijls op gelukkige wijze bestaande lacunes konden worden aangevuld. In verband met de reorganisatie van de leeszaal werd de collectie woordenboeken uitgebreid evenals de tijdschriftencollectie.

Wanneer thans ter illustratie van de aankooppolitiek hier een aantal belangrijke werken worden opgesomd, kan een dergelijke opsomming alleen een zekere indruk geven van de gebieden en van het niveau, waarop aangekocht wordt. De omvang en de volledigheid van de aankoop, waarop het evenzeer aankomt, kunnen nu eenmaal niet door enkele voorbeelden worden verduidelijkt.

Er is der traditie getrouw veel op kunstgebied aangeschaft, waarbij een veel groter terrein te bestrijken valt dan in de kunsthistorische bibliotheken van musea en instituten het geval is. Vermelding verdienen (met voorbijgaan van de vele monografieën over kunstenaars): H. Breuil, Quatre

cents siècles d'art pariétal. (Montignac, 1952); A. Reifenberg, Ancient Hebrew arts. (New York, 1950); Fr. Matz, Forschungen auf Kreta 1942. (Berlin, 1952); H. Pallottino, La peinture étrusque. (Genève, 1952); J. Liègle, Der Zeus des Phidias. (Berlin, 1952); G. van Hoorn, Choes and Anthisteria. (Leiden, 1951); L. von Matt, Rom. (Zürich, 1950); Esplorazioni sotto la confessione di San Pietro in Vaticano. (Città del Vaticano, 1951); E. W. Anthony, Romanesque frescoes. (Princeton, 1951); L. Ouspensky und W. Lossky, Der Sinn der Ikonen. (Bern, 1952); M. H. Grant, A dictionary of British landscape painters from the 16th century to the early 20th century. (Leigh-on-Sea, 1952); J. C. Sloane, French painting between the past and the present. (Princeton, 1951); M. Meiss, Painting in Florence and Siena after the Black death. (Princeton, 1951); A Hald and S. E. Skawonius, Contemporary Swedish design. (Stockholm, 1951); I. W. Stehoukine, La peinture iranienne sous les derniers Abbâsides et les Il Khâns. (Bruges, 1936); Fr. Sapori, Modern Italian sculpture (Rome, 1949); H. S. Morrison, Early American architecture. (New York, 1952); E. Law, The history of Hampton Court Palace. (London, 1903); D. B. Green, Blenheim Palace. (London, 1951); P. Léon, La vie des monuments français. (Paris, 1951); W. E. Buchowiecki, Die gotischen Kirchen Oesterreichs. (Wien, 1952); Fr. Prieto-Moreno, Los jardines de Granada. (Madrid, 1952); L. von Baldass, Die Wiener Gobelinssammlung. (Wien, 1920); J. W. Frederiks, Dutch silver. (The Hague, 1952); B. Leach, A potter's portfolio. (London, 1951); O. Riesebieter, Die deutschen Fayencen des 17. und 18. Jahrhunderts. (Leipzig, 1921); J. F. Hayward, Viennese

porcelain of the Du Paquier period. (London, 1951); G. Janneau, Le meuble léger en France. (Paris, 1952); H. Arneberg, Norwegian peasant art men's handicraft. (Oslo, 1951); J. Gregor, Wiener szenische Kunst. (Wien, 1924–'25); F. F. Clough and G. J. Cuming, The world's encyclopaedia of recorded music. (London, 1952); E. Castelli, Il demoniaco nell'arte. (Milano, 1952); Th. B. Hess, Abstract painting. Background and American phase. (New York, 1951); J. B. Oldham, English blind-stamped bindings. (Cambridge, 1952).

Wanneer over geschiedenis en aardrijkskunde minder werken worden genoemd, is dit uitsluitend, omdat daarvan de gemiddelde prijs lager ligt. Het aantal aangekochte boeken op dit terrein is veel groter dan dat op kunstgebied. Te noemen vallen o.m.: Fr. Altheim, Niedergang der alten Welt. (Frankfurt a. M., 1952); Documentos ineditos para la historia di España. (Madrid, 1936–); Fr. Rosenthal, A history of Muslim historiography. (Leiden, 1952); A. Spekke, A history of Latvia. (Stockholm, 1951); A. Redford, The history of local government in Manchester. (London, 1939–'50); O. Hintrager, Geschichte von Süd-Afrika. (München, 1952); K. von Tippelskirch, Geschichte des zweiten Weltkriegs. (Bonn, 1951); I. Olagüe, La decadencia española. (Madrid, 1950–'51); G. W. Brown, Canada. (Berkeley, 1950); F. X. Garneau, Histoire du Canada. (Montreal, 1944–'46); J. Gregor, Kulturgeschichte der Oper. (Wien, 1950); Th. Shabad, Geography of the U.S.S.R. (New York, 1951); G. B. Cressey, Asia's land and peoples. (London, 1952); Tabulae geographicae quibus Colonia Bonae Spei antiqua depingitur. (Amsterdam, 1952); D. B. Durand, The Vienna-

Klosterneuburg Map Corpus of the fifteenth century. (Leiden, 1952); Danmark. Landet mellem Hav og Baelt. (Odense, 1946–'49); R. C. Buley, The old Northwest. Pioneer period 1815–1840. (Bloomington, 1951); A. Browning, Thomas Osborne, earl of Danby and duke of Leeds 1632–1712. (Glasgow, 1944–'51); M. J. Pusey, Charles Evans Hughes. (New York, 1952); N. Schachner, Thomas Jefferson. (New York, 1951).

Er zijn op het gebied van taal- en letterkunde verschillende kostbare handboeken en naslagwerken gekocht, terwijl verder de aandacht vooral op verzamelde werken van bepaalde auteurs gericht bleef. Melding zij gemaakt van: R. Kühner, Ausführliche Grammatik der Griechischen Sprache. (Hannover, 1890–1904); P. Merker und G. Lüdtke, Stoff- und Motivgeschichte der deutschen Literatur. (Berlin, 1929–'37); Fr. Schultz, Klassik und Romantik der Deutschen. (Stuttgart, 1952); A. R. Hein, Adalbert Stifter. Sein Leben und seine Werke. (Wien, 1952); N. Lenau, Sämtliche Werke und Briefe. Hrsg. von E. F. Castle. (Leipzig, 1910–'23); J. J. David, Gesammelte Werke. Hrsg. von Ernst Heilborn und Erich Schmidt. (München, 1908–'09); M. M. Mathews. A dictionary of Americanisms on historical principles. (London, 1951); F. Beaumont and J. Fletcher, The works. (London, 1750); F. E. Halliday, A Shakespeare companion 1550–1950. (London, 1952); Ben Jonson, Works. (London, 1756); W. M. Thackeray, Works. Ed. G. Saintsbury. (London, 1908); I. S. Toergenjew, Sämtliche Werke. Uebersetzt. (Berlin, 1910–'31); Miscellanea Giovanni Galbiati. (Milano, 1951); H. Schück och K. Warburg, Illustrerad Svensk litteraturhistoria. (Stockholm, 1926–'49); E. A.

Kock, Den Norsk Isländska Skaldediktningen (Lund, 1946–'49); L. A. Sanchez, La literatura peruana. (Buenos Aires, 1951).

Het spreekt vanzelf, dat met de aankoop van moderne literaire teksten geregeld werd voortgegaan. Daarbij konden nog allerlei lacunes worden aangevuld o.a. bij de Scandinavische talen.

Bij de afdeling Sociale wetenschappen werd ook rekening gehouden met het nieuwe International Institute for Social Studies. Aangekocht werden o.m.: Ed. Eichmann, Lehrbuch des Kirchenrechts. (Paderborn, 1950–'51); G. del Vecchio, Lehrbuch der Rechtsphilosophie. (Basel, 1951); Ed. Hambro, The case law of the International Court. (Leyden, 1952); H. J. W. Coulson and N. A. Forbes, The law of waters, sea, tidal, and inland and land drainage. (London, 1952); L. Morgand, La loi municipale. (Paris, 1952); A. Ph. Stokes, Church and State in the United States. (New York, 1950); Le Conseil d'Etat. Livre jubilaire. (Paris, 1952); E. Frey, Der frühkriminelle Rückfallsverbrecher. (Basel, 1951); N. K. Teeters and J. O. Reinemann, The challenge of delinquency. (New York, 1951); G. Spiro, Marxism and the Bolshevik State. (New York, 1951); J. N. Hazard, Soviet legal philosophy. (Cambridge, Ma., 1951); D. D. Egbert and St. Persons, Socialism and American life. (Princeton, 1952); Le monde des affaires en France de 1830 à nos jours. (Paris, 1952); R. F. Mikesell, United States economic policy and international relations. (New York, 1952); A. Weber, Agrarpolitik. (Berlin, 1951); P. V. Horn and H. E. Bice, Latin-American trade and economics. (New York, 1950); Die Schweizerische Kriegswirtschaft 1939–1948. (Bern, 1950);

Der Rhein. Ausbau, Verkehr, Verwaltung. (Duisburg, 1951); J. A. Schumpeter, Aufsätze zur ökonomischen Theorie. (Tübingen, 1952).
Meer dan vroeger is er, nu de financiën dat toelieten, naar gestreefd voor de afdeling Theologie allerlei werken aan te schaffen, die in het kader van de Koninklijke Bibliotheek passen. Het is niet altijd gemakkelijk de scheidingslijn tussen de laatste en de Universiteitsbibliotheken te trekken. De postaanvragen leggen hierbij ook enig gewicht in de schaal. Er werden enige bijbeluitgaven en -commentaren aangekocht o.a.: Das Neue Testament deutsch. (Göttingen, 1948–'50), Das Alte Testament deutsch. (Göttingen, 1949–) en The International Critical Commentary. (Edinburgh, 1912–). Verder zij de aandacht gevestigd op: G. Schreiber, Das Weltkonzil von Trient. (Freiburg, 1951) en G. M. F. M. Savonarola, Prediche e scritti commentati e collegati. (Firenze, 1952).
Evenals in vorige jaren was het streven er op gericht voor de rubriek Boek- en bibliotheekwezen zoveel mogelijk alle belangrijke werken aan te schaffen, daarbij geholpen door de financiële steun van de Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen. In aansluiting hierbij werden ook een aantal werken aangeschaft, voor de oude en moderne typografie van belang, w.o. I. Collyn, Svensk typografisk atlas. (Stockholm, 1952), een aantal drukken van de Italiaanse drukker-uitgever A. Tallone, de bekende druk van Stefan George's Der Teppich des Lebens und die Lieder von Traum und Tod. (Berlin, 1899). In dit verband zij tevens melding gemaakt van enige bijzondere boekbanden, die verworven konden worden nl. een band van rood marokijn à fers pointillés op de manier van Le

Gascon (ca. 1650), een band van bruin kalfsleer met het wapen van Mazarin en een semé van zijn monogram, een band van bruin kalfsleer met het wapen van de Duc de Richelieu (1696–1788), een modernere band van bruin kalfsleer van Zaehnsdorf (ca. 1890). Als specimina van een merkwaardige mode uit het begin der 19e eeuw schafte de Koninklijke Bibliotheek twee boeken met z.g. fore-edge paintings aan.
Bij de aankoop van oude drukken is vooral gelet op volksboeken, emblemata-bundels (waarvan een groot aantal werd verworven), Haagse drukken, die met name in de 18e eeuw zoveel voorkomen, maar daarom nog lang niet altijd in onze bibliotheken te vinden zijn.
Het aantal in 1952 verworven delen bedroeg 12 986 tot een gezamenlijke lengte van 272 m. (Deze getallen waren in 1951 resp. 8105 delen en 193 m.) Het aantal delen, dat gebonden werd, bedroeg 6837.

Catalogi. De groei van de beide alphabetische catalogi, waarvan de revisie geregeld voortging, is zodanig, dat in het volgend jaar in de cataloguskamer een volkomen nieuwe opstelling noodzakelijk zal zijn. Het zenden van de systematisch geordende lijsten van nieuwe aanwinsten aan de leden van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" bleek een succes.
De arbeid aan de Centrale Catalogus is belangrijk sneller verlopen, doordat meer personeel aan de werkzaamheden kon deelnemen. Het feit, dat twee werkloze hoofdarbeiders konden ingeschakeld worden bij het inhalen van een bestaande achterstand bij de titels van kloosterbibliotheken, is de gang van zaken zeer ten goede gekomen. Toch wordt

het werk aan de Centrale Catalogi zò omvangrijk, dat een reorganisatie van deze afdeling wel noodzakelijk zal worden. Het aantal postaanvragen is van 74 855 in 1951 gestegen tot 83 420, andermaal dus een belangrijke stijging. Het aantal aanvragen voor de C.C.P. bedroeg 25 851, dus evenals in het vorige jaar ruim 30% van het totaal. Het percentage van de in de C.C.P. niet gevonden titels is hetzelfde als in 1951 nl. 31%. Voor de C.C. was het dit jaar 23%, maar het laat zich aanzien, dat dit cijfer in het volgend jaar een daling vertonen zal.

Gebruik van de Bibliotheek. Ook dit jaar is het gebruik van de bibliotheek gestegen. Het aantal bezoekers bedroeg thans 71 403 (in 1951: 64 450), waarvan in de avonduren 3613. Het aantal geraadpleegde werken vertoont ook een dienovereenkomstige stijging nl. 77 344, dus 9310 meer dan in 1951, toen dit aantal 68 034 bedroeg. De reorganisatie van de leeszaal werd voortgezet en begint gaandeweg het einde te naderen.
Merkwaardig tegenover deze cijfers is de lichte achteruitgang, die de uitlening vertoont. Terwijl nl. het cijfer van de uitlening binnen de stad met 47 004 het cijfer van 1951 (43 882) met 3122 overtreft, is dat van de uitlening buiten de stad teruggelopen van 28 003 in 1951 tot 23 289 in het verslagjaar, een achteruitgang dus van 4714. Het totale cijfer van de uitlening van 70 293 werken blijft dus een weinig bij dat van het vorige jaar ten achter. Aan buitenlandse bibliotheken werden 142 (in 1951: 87) werken verzonden, waarvan 42 aan België, 21 aan West-Duitsland, 18 aan Engeland, 17 aan Italië, 16 aan Zuid-Afrika en de overige werken aan 9 verschillende landen.

Uit andere bibliotheken in het binnenland leende de Koninklijke Bibliotheek 863 (1057) delen en uit bibliotheken in het buitenland 157 (114) delen. Hiervan werden niet minder dan 60 delen uit Engeland en 54 delen uit West-Duitsland betrokken.

Het internationaal leenverkeer is, gelijk uit bovenstaande cijfers blijkt, sterk toegenomen, een ongetwijfeld verheugende ontwikkeling. De — op zichzelf niet te betreuren — achteruitgang van de uitlening buiten de stad zal wel in hoofdzaak veroorzaakt zijn door het veelvuldig uitgeleend zijn van allerlei werken, waardoor de aanvragen naar andere bibliotheken ter behandeling worden doorgezonden. De stijging van de uitlening binnen Den Haag is daarmede niet in tegenspraak, omdat bezoekers eerder reservering van uitgeleende werken vragen of over het gewenste onderwerp een ander werk lenen.

De cijfers van de handschriftenafdeling vertonen weinig opvallende veranderingen. Het aantal bezoekers bedroeg 373 (in 1951: 371), het aantal door hen geraadpleegde handschriften 998 (in 1951: 1030). Er werden 31 handschriften uit andere bibliotheken geleend, en aan andere instellingen 124 uitgeleend w.o. 91 voor tentoonstellingen, alle in het binnenland. Naar het Algemeen Rijksarchief werden 15 handschriften gezonden voor het vervaardigen van microfilms.

De foto-afdeling heeft in het afgelopen jaar minder druk werk gehad dan in 1951. Er werden 1607 fotocopieën afgeleverd (tegenover 3137 in 1951). Deze opvallende achteruitgang is vooral veroorzaakt, doordat de binnenlandse bestellingen van 3025 tot 1306 terugliepen (de buitenlandse bedroegen 76 tegen 88 in 1951). Aangezien

het totale aantal opdrachten met een getal van 275 slechts 2 minder bedroeg dan in 1951 is het wellicht niet gewaagd hier aan economische oorzaken te denken. Het aantal glansfoto's bedroeg 364 (338 in 1951), waarvan 333 voor binnenlandse rekening. Er waren 14 opdrachten voor microfilms (1209 opnamen).
Het aantal verzoeken om inlichtingen, door de wetenschappelijke staf behandeld, bedroeg ditmaal 263, waarvan 113 uit het buitenland. Bij deze buitenlandse verzoeken waren er 25 uit België, 20 uit Engeland, 18 uit de Verenigde Staten, 15 uit West-Duitsland en 35 uit 17 verschillende landen.
Ditmaal waren de tentoonstellingen, waaraan de Koninklijke Bibliotheek medewerkte, bijzonder groot in aantal. In chronologische volgorde waren het de volgende: „Rondom de duivel" in het Stedelijk museum te Amsterdam; „Leonardo da Vinci" in het Gemeentemuseum in Den Haag; „Ierse Bouwkunst" in de Koninklijke Bibliotheek; Tentoonstelling van Zuid- en Noord-Nederlandse religieuse kunst in de 15e–18e eeuw in Museum Het Prinsenhof te Delft; Nassau-Oranje tentoonstelling in de Koninklijke Militaire Akademie te Breda; „Van de olm tot de roos" in de Vleeshal te Haarlem; „De geschiedenis der Staten-Generaal" in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage; „Vertrouwd bezit van vreemde herkomst" in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden; „Het Haagse muziekleven in de 17e en 18e eeuw" in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage; de tentoonstelling ter gelegenheid van de Vlaamse dagen in het Stadhuis te Middelburg; „De kunst van de Maasvallei" in Museum Boymans te Rotterdam; „De tijd van de tachtigjarige oorlog" in

het Dordrechts Museum; de tentoonstelling over de Blaeu's in het Waaggebouw te Amsterdam; de tentoonstelling van Hollandse tekeningen in het Rijksbureau voor kunsthistorische documentatie te 's-Gravenhage; „De drie gasthuizen" in het Gemeentemuseum te Arnhem; „Om de bewoonbaarheid der aarde" in Museum Het Prinsenhof te Delft; de tentoonstelling ter gelegenheid van haar 375-jarig bestaan in de St-Laurenskerk te Weesp; „Meesters van de spotprent" in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage; de Ex-libris-tentoonstelling in het Raadhuis te Hilversum; „De Nederlandse letterkunde in honderd schrijvers" in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage.
Zelf heeft de Koninklijke Bibliotheek voor bepaalde gelegenheden ook enige kleine tentoonstellingen ingericht. De sectie Bedrijfleiders van de Federatie der Werkgeversorganisatieën in het Boekdrukkersbedrijf kwam ter gelegenheid van haar jaarvergadering in de Koninklijke Bibliotheek bijeen, waar een tentoonstelling van het oude boek ingericht was. Ik heb over dit onderwerp toen een korte inleiding gehouden. De najaarsvergadering van het Koninklijk Genootschap voor Geslacht- en Wapenkunde „De Nederlandsche Leeuw" is ook in de Koninklijke Bibliotheek gehouden en bij deze gelegenheid heeft men na een korte inleiding van Dr van Alphen over de handschriften der Koninklijke Bibliotheek gelegenheid gehad een tentoonstelling van handschriften, waaronder vele heraldische, te bezichtigen.
Er hebben ook nog andere bezoeken en rondleidingen plaats gehad o.a. van de Studiekring voor Overheidsdocumentatie; van de leerlingen der R.K. School voor Maatschappelijk Werk (bibliotheekopleiding) te Sittard;

van een groep van leden der Volksuniversiteit; van verschillende schoolklassen en jeugdgroepen.

Ruilbureau. De verscheping van ruilpublicaties naar het buitenland en de doorzending van dito publicaties naar geadresseerden in Nederland vertonen voor het jaar 1952 een ongeveer gelijk beeld als voor het voorafgaande verslagjaar. Omvang noch frequentie van deze transporten veranderden in belangrijke mate. Met dezelfde landen werden contacten onderhouden, met uitzondering evenwel van Indonesië voor welk land de verzending via het Ruilbureau te grote risico's zou meebrengen voor de Nederlandse afzenders. De ruil met Rusland en China kon in de verslagperiode niet worden hersteld. Naar de overige landen werden verzonden 11 239 (v. j. 12 287) ruilpakketten, verstuurd in totaal 145 (v. j. 156) kisten en 9 (v. j. 16) postpakketten. Er werd daarentegen ontvangen voor transport binnenslands 191 (v. j. 186) kisten en 58 (v. j. 43) postpakketten met een inhoud van totaal 16 445 (v. j. 15 496) ruilpakketten. De transporten vonden gedeeltelijk plaats met grote laadkisten, welke wijze van verzending een succes bleek te zijn. De lagere kistencijfers vermeld in bijlage I laten zich daaruit verstaan.
De ruil met overheidspublicaties is omvangrijker geworden eensdeels door dezerzijdse gevoerde propaganda met de bibliographie „Nederlandse Overheidsuitgaven" en anderdeels door buitenlandse activiteit met betrekking tot verzameling van officiële literatuur. Van Australië kwam een verzoek tot uitwisseling van stellen officiële publicaties. Een ruil van de belangrijkste staatsstukken is daarvan het gevolg. Evenals met Engeland en Dene-

marken geschiedt deze ruil aan de hand van selecties uit de lijsten die wederzijds van het officiële materiaal worden vervaardigd. De ruildiensten van België en Portugal zonden op eigen initiatief een groot aantal overheidsuitgaven die het Ruilbureau nu tracht regelmatig op ruilvoet te verkrijgen.

Op 1 Augustus werd aan het Ruilbureau opgedragen om de ruil van technische documenten, zoals deze sedert 1950 plaats vindt tussen landen verenigd in de O.E.E.S., voor Nederland over te nemen van het Technisch Documenten Centrum. Bij de overdracht bleek het noodzakelijk een geheel nieuwe en uitgebreide administratie op te zetten. Uit het buitenland kwamen meer dan 4500 documenten binnen, doch naar het buitenland werd niets verzonden. Het Nederlands Instituut voor Documentatie en Registratuur, dat met de verzameling van het Nederlandse ruilmateriaal is belast, zal echter binnenkort een collectie voor verzending gereed hebben.

De ruil van gesubsidieerde tijdschriften heeft zich gunstig ontwikkeld aangezien voor Neophilologus en Mnemosyne enige nieuwe belangstellenden konden worden gevonden. In een aantal gevallen kon het Ruilbureau weer zijn bemiddeling verlenen en zo ontstond o.m. ruilcontact tussen het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam en The New York Public Library te New York.

De bibliographie van Nederlandse overheidsuitgaven over het jaar 1951 verscheen medio 1952. Deze jaarlijst vermeldt 644 nummers, hetgeen wederom een stijging betekent. Een aanvang is gemaakt met vermelding van semi-officiële publicaties die om redenen van samenhang

met de zuivere overheidspublicaties moeilijk konden worden gemist.
Teneinde tegemoet te komen aan het verlangen der Departementale bibliotheken, die het wenselijk oordeelden dat het Ruilbureau meer dan tot nu toe zou fungeren als documentatiecentrum voor buitenlandse officiële literatuur, zal het Ruilbureau hieromtrent contact zoeken met de desbetreffende instanties in het buitenland.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,
L. BRUMMEL

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal postpak.
Australië	—	3	Argentinië	2	—
België	26 [2]	—	Australië	—	2
Denemarken	12	—	België	12 [1]	—
Duitsland	11	2	Brazilië	1	—
Finland	6	—	Denemarken	12	—
Frankrijk	10	—	Duitsland	7 [3]	—
Italië	6	—	Finland	4	—
Japan	2	—	Frankrijk	8 [2]	—
Noorwegen	2	—	Groot Brit. en Ierl.	4	1
Oostenrijk	7	—	Hongarije	2	—
Portugal	—	16	Italië	5	—
Spanje	—	37	Japan	1	—
Tsjechoslowakije	3	—	Malakka	—	1
Ver. St. v. Amerika	95	—	Nieuw Zeeland	—	2
Zwitserland	11	—	Noorwegen	3	—
			Oostenrijk	3	—
			Philippijnen	—	2
			Polen	3	—
			Portugal	1	—
			Spanje	1	1
			Tsjechoslowakije	2	—
			Ver. St. v. Amerika	44	—
			Zuid Afrika	5	—
			Zweden	10	—
			Zwitserland	15	—
Totaal	191	58	Totaal	145	9

[1]) waarvan 1 laadkist.
[2]) waarvan 2 laadkisten.
[3]) waarvan 3 laadkisten.

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

134 B 10 VERZAMELING BRIEVEN uit de jaren 1903–1904, grotendeels aan Mr Conrad Theodor van Deventer (1857–1915). 261 stuks. Vnl. Nederlands. Versch. formaten.
Overgedragen door het Gemeente-Archief te 's-Gravenhage.

134 B 9 JAN LAMMERTS DE BOER (1888–1951), journalist. „De wondere bouw van Elburg". 1951. 41 bl. machineschrift 288 × 210.
Geschenk van Mevrouw G. de Boer-de Jonge te Nunspeet.

133 M 122 BRIEVEN aan Isaac Benrubi (1876–1943) n.a.v. zijn werken over Franse wijsbegeerte (1928–1933), o.a. van H. L. Bergson. 5 stuks + aant. Frans. Versch. formaten.
Geschenk van Mr Dr J. J. Boasson te 's-Gravenhage.

134 C 11 IDA SAINT-ELME (= Maria Elselina Johanna Versfelt, 1776–1845), avonturierster en schrijfster, o.a. van Mémoires d'une Contemporaine. 27 Brieven aan verschillende personen + bijlagen. 1826–1835. Frans. Versch. formaten.
Gekocht van Antiquariaat Victor Degrange te Parijs.

133 M 92 A HENDRIK MARSMAN (1899–1940), schrijver. Handschriften, drukproeven e.d. van proza en poëzie. 1919–1931. 8 stuks. Nederlands. Versch. formaten.
Geschenk van Jhr Dr M. R. Radermacher Schorer te Utrecht.

134 C 8 TONEELSTUKKEN, afkomstig van de Rederijkerskamer „Van der Palm" te Kampen. 19de eeuw. 3 stuks. Nederlands. Versch. formaten.
Overgedragen door het Gemeente-Archief te Kampen.

133 M 123 JAN GRESHOFF (geb. 1888), schrijver. Gedicht „Ikaros Bekeerd". 1937. 51 bl. 210 × 167 in foudraal.
Geschenk van de Heer G. H. 's-Gravesande te Bilthoven.

T.C. D 65 MIEK (= WILHELMINE MARTHE CATHERINE) JANSSEN, schrijfster. Twee brieven aan G. H. 's-GRAVESANDE. 1920. Nederlands. 4 bl. 171 × 130.
Geschenk van de Heer G. H. 's-GRAVESANDE te Bilthoven.

134 C 9 BRIEF en CIRCULAIRE over een „Nederlandsche dramaturgie", namens de Secretaris-Generaal van Volksvoorlichting en Kunsten gericht aan G. H. 's-GRAVESANDE, ged. 's-Gravenhage, 14 Juli 1944. 2 bl. 295 × 205. Met gedrukt strooibiljet [1945] over het na-oorlogse persbeleid in Nederland.
Geschenk van de Heer G. H. 's-GRAVESANDE te Bilthoven.

133 M 124 NEDERLANDS GETIJDENBOEK. Perkament, 2de helft 15de eeuw. Utrechtse kalender. Gothisch boekschrift. Randversieringen, initialen (waarvan 5 gehistoriëerd) en 5 miniaturen in goud en kleuren. Gelijktijdige kalfslederen band met paneelstempels, voorstellende Johannes de Doper met het Lam Gods. Overblijfselen van zilveren sloten. 102 fol. 170 × 118, 1 kol., 19–20 r.
Gekocht van Antiquariaat BERNARD QUARITCH te Londen.

75 A 2[4] LATIJNS GEBEDENBOEK. Perkament. 1ste helft 16de eeuw. Geschreven voor een priester te Sint-Truiden. Kalender voor het bisdom Luik. Humanistisch schrift (cancelleresca). Randversieringen, initialen, 12 kleine en 38 grote miniaturen in goud en kleuren, in Zuid-Nederlandse stijl. Kalfslederen band in twee tinten bruin met goudstempeling (bandwerk, vogel- en bloemfiguren). 103 fol. 130 × 95, 1 kol., 15 r.
Gekocht van Antiquariaat A. L. VAN GENDT te Eemnes.

133 M 125 VERZAMELING PUNTDICHTEN, feiten van de dag, raadsels e.d. Fol. 1–27 geschreven van 1650–± 1691, vnl. Nederlands (fol. 1: „Eenige, soo nu ende dan geremerqueerde ende bij den anderen gestelde Veersen, ende anders, soo in Rijm als Prose. 1650. J.S."). Fol. 28–52 raadsels, 19de eeuw, vnl. Frans en Nederlands (fol. 28: „Réciul (sic) de Logogriphes d'Enigmes et de Charades"), met index. 51 fol. obl. 181 × 242 in bruin gemarmerde kartonnen band met opgeplakt gedrukt vignet, in foudraal.
Afkomstig uit Collectie VAN BAAK.

133 M 126 CORNELIS VAN ALKEMADE (1654–1737) en PIETER VAN DER SCHELLING (1691–1751), geschiedvorsers. „Stukken en Aantekeningen wegens Byzonderheden, rakende de Beschuldigingen, Proceduuren, Sententie, en het verschrikkelyk ombrengen van de H^ren Jan, en Kornelis de Wit. verzameld en ten deele geschreven door K. van Alkemade. P. van der Schelling". Bevat

aantekeningen en copieën van geschriften van tijdgenoten over de dood van de gebroeders De Witt, o.a. een „Memorie vant geene ik I(OACHIM) OUDAEN heb gehoord en gezien in s"Gravenhage op Zaterdag den 20 Augusti 1672", en enige gedrukte pamfletten. 1ste helft 18de eeuw. 18de-eeuwse perkamenten stempelband. 234 fol. 195 × 160.

Afkomstig uit Collectie VAN BAAK.

133 M 127 CORNELIS VAN ALKEMADE en PIETER VAN DER SCHELLING. „Beschryvinge van de Ridderschap en Eedelen van Holland en Westvriesland." 1ste helft 18de eeuw. 2 delen in 18de-eeuwse perkamenten stempelbanden. 116 en 154 fol. 183 × 117.

Afkomstig uit Collectie VAN BAAK.

133 M 128 BERNAERT VAN DYNCSLAKEN. „Hier volghen sommighe puncten ghenomen wtten collacien ons lieven eerweerdighen biechtvaders heer bernaert van dyncslaken om ons leven daer nae te richten." Fol. 1 inc. „Als ic denck susteren hoe seer dat ons god ghemint heeft...." Fol. 210v expl. „.... Mer om hem selven en dat hi natuerlick suet en goet is dat is volcomenheit der minnen gods". Geschreven in een vrouwenklooster in het bisdom Luik door zuster AGNEES VAN ENGHELEN in 1518. Gothisch boekschrift. Fol. 1 versierd met rood, blauw en groen penwerk. Papier. Moderne bruinlederen stempelband in Middeleeuwse stijl. 210 fol. 206 × 140, 1 kol., 26–29 r.

Afkomstig uit Collectie VAN BAAK.

134 C 10 VERZAMELING BRIEVEN enz., grotendeels gericht aan WILLEM PIJPER (1894–1947), componist, uit de jaren 1941–1947. 143 stukken. Vnl. Nederlands. Versch. formaten.

Geschenk van de Heer KAREL MENGELBERG te Amsterdam.

133 M 129 t VERBORGEN LEEVEN Der ziele met christus. Emblemata, geschreven in de 18de eeuw. 60 pentekeningen in navolging van de uitgave van 1714 van Jan Luyken's Jezus en de ziel. De begeleidende piëtistische tekst is niet aan Luyken ontleend. Inc. „Wanneer t genaaden Ligt een Arme Ziel omstraald....", expl. „.... de suijvere liefde saus: sal alles oversproejen bij al t gesegend volk in dit gesegend land". Beschadigde gelijktijdige bruinlederen band met goudstempeling op de rug. 168 fol. 202 × 160.

Gekocht van Antiquariaat J. L. BEIJERS te Utrecht.

134 B 11 JAN JACOB CREMER (1827–1880), schrijver en schilder. Verzameling manuscripten van vele van zijn novellen, romans en andere geschriften, portretten, brieven enz. Totaal 107 nummers uit de jaren 1842–1880 in versch. formaten.

Gekocht van Antiquariaat GIJSBERS EN VAN LOON te Arnhem.

134 C 14 GUIDO DE COLUMPNIS (13de eeuw), Siciliaanse litterator. 15de eeuwse copie van de eerste vier boeken van zijn Historia Casus Troye. Latijn. Gothisch cursiefschrift. Papier, ingenaaid. 26 fol. 300 × 225.
Overgedragen door Algemeen Rijks Archief.

134 C 15 CORNELIS LODEWIJK TORLEY DUWEL (geb. 1885), jurist. „Verslag over een reis naar Constantinopel in 1915. Het einde van de Nederlandsche „Missie" in Turkije in 1914 ter zake van de hervormingen in Armenië." 1915. Machineschrift. Gecartonneerd. 35 bl. 335 × 207.
Geschenk van de Schrijver.

134 C 16 MISSIVEN uit de jaren 1664–1671 van vertegenwoordigers van Nederland in het buitenland aan verschillende instanties en personen in Nederland (o.a. van COENR. VAN BEUNINGEN en JOH. BOREEL). Nederlands. Verzamelband. Gecartonneerd. 148 bl. 330 × 210.
Gekocht van Antiquariaat TEMPLUM SALOMONIS te Leiden.

134 C 17 GIDEON BARON VAN DEN BOETZELAER (1569–1634), o.a. Nederlands gezant te Parijs. Verzameling brieven (vnl. afschriften) aan de Staten-Generaal e.a. Parijs, 1614. Frans en Nederlands. 38 stukken ca. 320 × 200.
Gekocht van Antiquariaat TEMPLUM SALOMONIS te Leiden.

134 C 18 SIR HORACE VERE (1565–1635), o.a. gouverneur van Den Briel. Brief aan Sir ADAM NEWTON over ongeregeldheden te Den Briel. Ged. Den Briel, 8th of Aprill 1610. Engels. 2 bl. 270 × 183.
Gekocht van Antiquariaat MAGGS BROS. LTD. te Londen.

133 M 130 JOZEF ISRAELS (1824–1911), schilder. 2 brieven aan Mevrouw N. J. DE JONG te Londen, ged. Den Haag 2 Febr. 1895 en 27 April 1897. Nederlands. 3 bl. 176 × 112. – Albumblad met Nederlands gedichtje en Duits citaat, ongedateerd, gesigneerd. 1 bl. 143 × 141. – Pentekening met opdracht (verm. aan een kind van Mevr. N. J. DE JONG), gesigneerd, ongedateerd (omstr. 1881?). 1 bl. 134 × 210. – Potloodtekening, gesigneerd J. I., ongedateerd, geplakt op het blad met de pentekening, gesigneerd J. I., ongedateerd. 1 bl. 67 × 113. – ISAAC ISRAELS (1865–1934), schilder. Pentekening met gelijksoortige opdracht als die van zijn vader, gesigneerd, ongedateerd (omstr. 1881?). 1 bl. 134 × 210.
Gekocht van BRANNERS Bibliofile Antikvariat te Kopenhagen.

10654 - '53 (4169)

027.1492
H147R
1953

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1953

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1954

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1953

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1954

THE LIBRARY OF THE

MAR 1 1955

UNIVERSITY OF ILLINOIS

VERSLAG
OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
OVER 1953

Kon ik in mijn vorige jaarverslag melding maken van de gevallen beslissing omtrent de uitbreiding van het gebouw der bibliotheek, het jaar 1953 heeft nog niet mogen beleven, dat met deze bouw een begin werd gemaakt. Onderhandelingen met de gemeente 's-Gravenhage hebben veel tijd in beslag genomen, zodat de aanbesteding eerst in het laatst van het jaar plaats vond. Het laat zich echter aanzien, dat thans met de uitvoering van de plannen snel voortgang zal worden gemaakt.
Het is dan wel ten hoogste tijd. De moeilijkheden met de plaatsruimte in het boekenmagazijn worden zo groot, dat het alleen met veel overleg en tijdverlies mogelijk is de dienst nog tamelijk bevredigend te laten lopen. Om plaats te maken voor de nieuwe aanwinsten is het noodzakelijk voortdurend tijdschriftenreeksen naar het noodmagazijn in het gebouw Kazernestraat 3 over te brengen, hetgeen de overzichtelijkheid van het magazijn in hoge mate benadeelt. Bovendien biedt het noodmagazijn ook niet bijster veel plaats meer.
De plaatsruimte, die het nieuwe gebouw bieden zal, is ook daarom hard nodig, omdat de handschriften daar een veiliger bergplaats moeten krijgen en bovendien een aantal vertrekken in het gebouw Lange Voorhout ontruimd

zullen moeten worden in verband met reorganisatieplannen voor de Centrale Catalogi. Voorstellen hierover hebben Uwe Excellentie bereikt. Met de Centrale Catalogus van Periodieken van Overheidsinstanties is een begin gemaakt, maar eerst in 1954 kan meer vaart achter de uitvoeringsmaatregelen gezet worden.
Een belangrijke gebeurtenis voor de Koninklijke Bibliotheek is de stichting in het afgelopen jaar van het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum. Weliswaar is de bibliotheek hierbij niet onmiddellijk betrokken, maar het feit, dat ik met de directie van genoemd museum zal worden belast, heeft een nauwe samenwerking van beide instellingen ten gevolge. De stichtingsacte is op 13 December voor de notaris gepasseerd, zodat 1954 zeker een belangrijke ontwikkeling op dit terrein zien zal.
Helaas kan ten aanzien van de voortgang van de plannen betreffende het Museum van het Boek weinig goed nieuws worden gemeld. De voor de uitvoering van deze plannen nodige medewerking van het Ministerie van Financiën is nog niet verkregen.
Bij de Februari-ramp, die ons land getroffen heeft, hebben een aantal leden van het personeel zich op verschillende wijzen voor hulpverlening beschikbaar gesteld. De expeditieruimte van het Ruilbureau is gedurende een aantal weken bij het Rode Kruis in gebruik geweest als magazijn en sorteerruimte voor kleding.
Voor de in voorbereiding zijnde Bibliotheekstatistiek hebben enige ambtenaren van het Centraal Bureau voor de Statistiek een meting van de zich in de boekenmagazijnen bevindende werken verricht. De uitkomsten kwamen vrijwel overeen met de reeds bekende cijfers, op

grond van de door de bibliotheek verrichte telling en meting in 1939.
Ten einde allerlei gebeurtenissen en beslissingen betreffende de inwendige dienst vast te leggen is een dagboek ingevoerd.
De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" boekte ook in het afgelopen jaar een flinke vooruitgang. Er zijn twee vergaderingen gehouden, op één waarvan ik een causerie hield over de geschiedenis van de bibliotheek van het Brits Museum, terwijl op de andere Dr M. Niemeijer sprak over schaakboekerijen in het algemeen en die van de Koninklijke Bibliotheek in het bijzonder.
Van 20–25 April heb ik de vergadering bijgewoond van het Comité consultatif international de bibliographie in het Unescogebouw te Parijs, in welke vergadering ik tot secretaris-generaal van deze commissie ben benoemd. Van 22–27 Juni heb ik enkele bibliotheken in Keulen, Frankfurt a.M. en Marburg bezocht ter bestudering van centrale catalogi. Van 16 September tot 15 December heb ik met toestemming van Uwe Excellentie een reis gemaakt in de Verenigde Staten op uitnodiging van het Department of State.

Gebouw en Inventaris. Er zijn in het afgelopen jaar vrij veel werkzaamheden aan en in het gebouw Lange Voorhout nodig geweest. Een groot gedeelte van de kap en de pannen van het dak is vernieuwd. De zeer oude en ondeugdelijke riolering in dit gebouw is vervangen door een nieuwe.
Verder is in het gebouw Kazernestraat de verlichting op vele plaatsen ingrijpend veranderd. Vooral in de catalogus-kamer en de binderij is dit een zeer opvallende verandering.

In de magazijnen en de binderij is zeer veel schilderwerk verricht.
Om aan het plaatsgebrek in de magazijnen tegemoet te komen, zijn op een aantal kasten opstanden aangebracht, die het mogelijk maken ook bovenop de kasten nog boeken te plaatsen. In verband met de groei van de catalogus is in de cataloguskamer een nieuwe kast voor de berging van de catalogusboekjes geplaatst. De groei van de Centrale Catalogi maakte de aanschaffing van 200 nieuwe laden voor het bergen van de fiches noodzakelijk. Een door ouderdom ondeugdelijk geworden bordschaar in de binderij is door een nieuwe vervangen. Nieuwe werktafels betekenen daar ook een grote verbetering.
De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" heeft een „Microvist" leesapparaat geschonken, waarmede zowel microfilms als microkaarten gelezen kunnen worden.
Telkens weer blijkt het gemis van de personenlift, die nu al jaren defect en buiten gebruik gesteld is, voor oudere of gebrekkige bezoekers een grote last te zijn. Om enigermate aan de bezwaren tegemoet te komen, is thans in de benedenhal een bank geplaatst.

Personeel. Ook dit jaar hebben er onder het personeel zeer veel mutaties plaats gevonden. Aan de onderbibliothecaris Dr G. van Alphen werd verlof buiten bezwaar van de schatkist verleend in verband met zijn benoeming tot hoogleraar aan de Universiteit te Pretoria. Met ingang van dezelfde datum – 1 Februari – werd Dr A. J. de Mooy tot onderbibliothecaris bevorderd. Dr P. J. H. Vermeeren werd op 1 September benoemd tot wetenschappelijk ambtenaar 1e klasse.

Dr J. Gerritsen verkreeg met ingang van 1 Juni en Drs J. J. Woltjer met ingang van 1 September een bevordering tot wetenschappelijk ambtenaar.
Aan Mej. N. Langenberg werd met ingang van 1 Mei en aan Mej. H. S. W. van der Mersch met ingang van 1 Januari 1954 ontslag verleend, in beide gevallen wegens verandering van werkkring.
De heer J. G. F. Hasekamp werd met ingang van 1 Mei aangesteld als bibliotheekambtenaar op arbeidsovereenkomst en Mej. M. E. A. Braat op 1 April eveneens op arbeidsovereenkomst.
De bibliotheekbediende W. M. J. van der Stok verkreeg met ingang van 1 Januari een bevordering tot bibliotheekbediende A. Verder hadden verschillende aanstellingen en bevorderingen in de rangen van magazijnknecht C en B plaats.
De bibliotheekbedienden W. Clavan en C. Starrenburg herdachten resp. op 16 Januari en op 3 September de dag, dat zij 25 jaar geleden bij de Koninklijke Bibliotheek werden aangesteld.
Het verzuim wegens ziekte was vrij groot. Overigens verdient de toewijding, waarmede men over het algemeen zijn taak verrichtte, een woord van lof.

Verzamelingen. Evenals in het vorige jaar kon in 1953 uit een wat ruimere beurs worden gekocht. Daarmede is, gelijk ik in mijn vorige jaarverslag reeds heb gezegd, het volgen van een bepaald aankoopbeleid mogelijk gemaakt, maar anderzijds kan mijns inziens een voortdurend overleg op dit terrein tussen de grote wetenschappelijke bibliotheken niet worden gemist. Er is bij de aanschaffing

ook bewust gestreefd naar een verwerving van werken, die door universiteitsbibliotheken niet zo licht worden aangekocht. Het spreekt vanzelf, dat daarbij de aankoop van al te zeer gespecialiseerde werken vermeden moet worden.
De kunstgeschiedenis blijft altijd een belangrijk gebied voor de Koninklijke Bibliotheek, waarop echter een voorzichtig beleid, al dadelijk wegens de hoge prijzen van de literatuur op dit terrein, geboden is. Er is vrij veel aangekocht op het gebied van architectuur, omdat er niet veel bibliotheken zijn, die werken over de geschiedenis van de bouwkunst aanschaffen. Te noemen vallen: W. S. Stoddard, The West portals of Saint-Denis and Chartres. (Cambridge, Mass., 1952); P. N. Djelepy, L'architecture populaire en Grèce. (Paris, 1953); H. Schiller, Gartengestaltung. (Berlin, 1952); I. E. Myers, Mexico's modern architecture. (New York, 1952); A. Calderini, G. Chierici e C. Cecchelli, La basilica di S. Lorenzo Maggiore in Milano. (Milano, 1952); R. Newcomb, Architecture in old Kentucky. (Urbana, 1953); H. C. Smith, Buckingham Palace. (London, 1931). Ook aan kunstnijverheid is aandacht geschonken, blijkens aankopen als: A. Pedrini, Il ferro battuto . . in Italia. (Torino, 1951); H. R. d'Allemagne, Les accessoires du costume et du mobilier. (Paris, 1928); J. Evans, A history of jewellery. (London, 1953); A. C. Weibel, Two thousand years of textiles. (New York, 1952); F. Hurlbutt, Old Derby porcelain. (London, 1928); V. R. D'A Desborough, Protogeometric pottery. (Oxford, 1952); W. D. John, Nantgarw porcelain. (Newport, 1948). Van het zeer grote aantal historische werken kunnen hier slechts enkele kostbare exemplaren worden genoemd als: M. Roberti, Milano capitale napoleonica. (Milano, 1946–

'47); A. Baiao, H. Cidade e M. Múrias, História da expansao portuguesa no mundo. (Lisboa, 1937–'42); F. Venturi, Il populismo russo. (Torino, 1952); M. T. Florinsky, Russia. A history and an interpretation. (New York, 1953); H. Maiander, Sveriges historia genom tederna. (Stockholm, 1947–'48); J. F. Bannon, History of the Americas. (New York, 1952); E. Rota, Questioni di storia contemporanea. (Milano, 1952–'53); H. Quirino da Fonseca, Os Portugueses no mar. (Z.pl., 1926); J. N. Larned, The literature of American history. (Columbus, 1953).
De aankoop van moderne literaire teksten werd geregeld voortgezet, terwijl lacunes bij oudere literatuur werden aangevuld. Van handboeken op het gebied van taal- en letterkunde en van verzamelde werken kunnen de volgende titels worden vermeld: S. H. Steinberg, Cassell's Encyclopaedia of literature. (London, 1953); J. Austen, The novels. (Oxford, 1923); W. Cartwright, The plays and poems. Ed. by G. B. Evans. (Madison, 1951); C. D. Buck, A dictionary of selected synonyms in the principal Indo-European languages. (Chicago, 1949); A. T. Quiller-Couch, Tales and romances. (London, 1928–'50); F. Schmitt, Deutsche Literaturgeschichte in Tabellen. (Bonn, 1949–'52); A. Meillet et M. S. R. Cohen, Les langues du monde. (Paris, 1952); F. C. Sainz de Robles, Ensayo de un diccionario de la literatura. (Madrid, 1949–'50); J. J. Aakjaer, Samlede Vaerker. (Kjøbenhavn, 1918–'19); P. H. Ling, Samlade Arbeten. (Stockholm, 1866); J. P. Jacobsen, Samlede Vaerker. (Kjøbenhavn, 1924–'29); B. Aahlén, Svenskt författerlexikon 1900–1940. (Stockholm, 1942); M. Parenti, Bibliografia delle opere di Silvio Pellico. (Firenze, 1952).

Besluiten wij dit overzicht met de titels van een aantal werken op het gebied der sociale wetenschappen en der theologie nl.: The Theodosian Code and novels and the Sirmondian constitutions. (Princeton, 1952); R. G. Marsden, On the law of collisions at sea. (London, 1953); P. Lescot et R. Roblot, Les effets de commerce. (Paris, 1953); H. Schultz, Das schweizerische Auslieferungsrecht. (Basel, 1953); K. Heinig, Das Budget. (Tübingen, 1949–'51); C. J. Friedrich, Der Verfassungsstaat der Neuzeit. (Berlin, 1953); L. Cavaré, Le droit international public positif. (Paris, 1951); A. D. Gayer, W. W. Rostow and A. J. Schwartz, The growth and fluctuation of the British economy, 1790–1850. (Oxford, 1953). – H. B. K. Bonnet, Reallexikon der ägyptischen Religionsgeschichte. (Berlin, 1952); J. Haller, Das Papsttum. (Urach, 1950–'53); S. Leite, Historia da Companhia de Jesus no Brasil. (Lisboa, 1938–'50); J. B. Pritchard, Ancient near Eastern texts relating to the Old Testament. (Princeton, 1950). Ook dit jaar werd de afdeling Boek- en bibliotheekwezen met een aantal actuele werken verrijkt, die deels gekocht werden van het daarvoor ontvangen subsidie van de Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen. Een bestaande lacune werd aangevuld door de aanschaffing van R. B. McKerrow, A dictionary of printers and booksellers in England 1557–1640. (London, 1910) en H. R. Plomer, A dictionary of the booksellers and printers in England 1641–1667. (London, 1907). In dit verband zij tevens de aandacht gevestigd op een groot aantal oude Nederlandse drukken, waarvan vooral vermelding verdient een band met 7 postincunabelen, die door de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" werd

Afbeelding 1

Afbeelding 2

geschonken. Van deze 7 drukken waren er vijf van Simon Corver, waarvan drie volkomen onbekend.
Het aantal geschenken was dit jaar weer groot en een woord van bijzondere dank aan de velen, die de Koninklijke Bibliotheek hebben bedacht, is hier op zijn plaats. Gaarne wil ik hier de volgende schenkingen in het bijzonder vermelden: Epistolario del III duque de Alba, don Ferdinando Alvarez de Toledo 1536–1581. (Madrid, 1952; geschonken door de hertog van Alva); E. Soares, El re D. Ferdinando II artista (Lisboa, 1952; geschonken door Z. Exc. Mr Dr E. N. van Kleffens); M. Harrsen and G. K. Boyce, Italian manuscripts in the Pierpont Morgan Library. (New York, 1953; geschonken door de Pierpont Morgan Library); een collectie boeken geschonken door de Canadese Ambassadeur; een aantal werken geschonken door de Franse Ambassade (Maison Descartes); een aantal theosophische werken geschonken door het Theosophisch Genootschap; een uitgave van in die boekerij aanwezige werken door de Japanse boekerij Kanazawa Bunko.
Een zeer bijzonder geschenk was wel het door de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" aangeboden Nederlands Getijdenboek uit het begin der 15e eeuw. Het handschrift is Utrechts werk en bevat 10 miniaturen van zeer goede kwaliteit[1]). Verder was het voor de handschriftenafdeling wel een zeer bijzonder jaar, doordat zij van de Dienst voor 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen twee uit gerecupereerd bezit afkomstige handschriften in depot ontving. Beide handschriften zijn afkomstig uit de voormalige Keizerlijke bibliotheek te Sint Petersburg. Het fraaiste is wel een Valerius Maximus

[1]) Zie afb. 1.

uit het laatste kwart der 14e eeuw met 22 zeer mooie grote en kleine miniaturen[2]). Het andere handschrift is een Franse Plutarchus-vertaling van omstreeks 1500. De miniaturen in Renaissance-stijl zijn meer merkwaardig dan mooi, maar het betreft hier toch ook een belangrijk manuscript, dat in het bezit van Lodewijk XII is geweest. Het is een uitzonderlijk voorrecht voor de Koninklijke Bibliotheek deze twee handschriften van een omvang en kwaliteit als wel vrijwel nooit meer verworven worden kan te bezitten. Men vindt deze handschriften en de verdere aanwinsten op dit gebied beschreven in bijlage II. Er zijn in het afgelopen jaar 11 840 delen verworven tot een gezamenlijke lengte van 278 m. (In 1952 bedroegen deze cijfers 12 986 delen tot een gezamenlijke lengte van 272 m.) Het aantal delen, dat gebonden werd, bedroeg 7224.

Catalogi. Door de groei van de alphabetische catalogus was de wandruimte in de cataloguskamer niet langer toereikend. Een nieuwe kast voor de berging der catalogusboekjes is daarom in gebruik genomen. De systematisch geordende lijsten worden nu in ongeveer 1300 exemplaren aan de leden en begunstigers van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" toegezonden.
De arbeid aan de Centrale Catalogi verloopt bevredigend. Er zijn, dank zij de tewerkstelling van twee werkloze hoofdarbeiders, meer dan 30 000 titels van kloosterbibliotheken overgetypt. Door een ander systeem van invoegen wordt geen nieuw supplement meer gevormd en geleidelijk zal het nog bestaande supplement in de hoofdcatalogus worden opgenomen. Dit zal de tijd,

[2]) Zie afb. 2.

benodigd voor het opzoeken van de postaanvragen, zeer bekorten.
Intussen is het, nu er naast de Centrale Catalogus (C.C.) en de Centrale Catalogus van Periodieken (C.C.P.) nog een Centrale Catalogus van Periodieken van Overheidsinstanties (C.C.P.O.) wordt gevormd, wel duidelijk, dat een reorganisatie van deze afdeling meer en meer noodzakelijk wordt. Ik heb daaromtrent voorstellen aan Uwe Excellentie gedaan.
Het aantal postaanvragen, dat in 1952 nog 83 420 bedroeg, is in 1953 gestegen tot 88 945. Er zijn wel tekenen dat, nu zulk een hoog cijfer bereikt is, de stijging van de aanwas belangrijk gaat verminderen. Voor de C.C.P. bedroeg het aantal aanvragen 27 553 dus 32% van het totaal. Het percentage van de niet in de C.C.P. gevonden titels is thans gedaald tot 29,4%. Hoewel de tijdschriften op het gebied der exacte wetenschappen natuurlijk sterk in de meerderheid waren bij de aanvragen, werden er toch nog 4815 van de gezochte tijdschriften in de Koninklijke Bibliotheek gevonden, dus bijna 18%. Het percentage der niet gevonden titels bedroeg voor de C.C. 23%.
Er wordt bij de C.C.P. aantekening gehouden van alle aanvragen, die een negatief antwoord kregen. Aan de hand van het aldus verkregen materiaal kon worden vastgesteld, dat een betrekkelijk groot aantal tijdschriften, die nog voortdurend werden gevraagd, vroeger in een Nederlandse bibliotheek aanwezig waren, maar niet waren gecontinueerd (dikwijls ook ten gevolge van de oorlog niet waren voortgezet). Stappen bij deze bibliotheken gedaan hebben er in vele gevallen toe geleid, dat deze tijdschriften weer werden aangeschaft. Op deze wijze kan de C.C.P. een

zekere regulerende werking hebben ten aanzien van het Nederlandse tijdschriftenbezit.
Er is een nieuwe „Systematische en alfabetische lijst van lopende tijdschriften, in de leeszaal aanwezig" gepubliceerd, die de titels van ruim 850 tijdschriften bevat.
Aan de tweede druk van de „List of scientific and learned periodicals" verleende de Koninklijke Bibliotheek haar medewerking voor de opgave der tijdschriften op het gebied der humaniora, waarmede deze druk verrijkt is.

Gebruik van de bibliotheek. De stijging in het gebruik van de bibliotheek heeft zich ook dit jaar voortgezet. Het aantal bezoekers bedroeg 74 231 (in 1952: 71 403), waarvan in de avonduren 3634. Het aantal in de leeszaal geraadpleegde werken (met uitzondering dus van het daar geplaatste materiaal) bedroeg 82 417, hetgeen andermaal vergeleken bij 1952, toen dit getal 77 344 bedroeg, een belangrijke stijging betekent. De reorganisatie van de leeszaal, die dank zij de toewijding van het daarbij betrokken personeel zonder stoornis voor de dagelijkse dienst kon plaats vinden, is nu voltooid. De overzichtelijke plaatsing der boeken is voor de bezoekers een groot gemak. Er zal nu een nieuwe catalogus van de in de leeszaal en cataloguskamer geplaatste werken gedrukt moeten worden. Het is wel teleurstellend, dat de moeite, aan deze reorganisatie besteed, door enige bezoekers bij herhaling beloond werd met de ontvreemding van in de leeszaal geplaatste boeken. Enige series, die thans door dit bedrijf geschonden zijn, moesten derhalve weer uit de leeszaal worden verwijderd zeer ten ongerieve van de bezoekers, die door het optreden van enkele weinigen zich gedupeerd zien.

Het cijfer van de uitlening vertoont dit jaar, in tegenstelling met 1952, een stijging. Binnen de stad zijn 49 076 boeken uitgeleend (in 1952 bedroeg dit 47 004), buiten de stad 26 180 (tegenover 23 289 in 1952). Het totale cijfer van 75 256 overtreft dat van 1952 dus met 4963 en is hoger dan de Koninklijke Bibliotheek het zelfs in de drukste jaren heeft gekend. Een verheugende ontwikkeling, die men ook bij andere bibliotheken kan waarnemen. Aan buitenlandse bibliotheken werden 140 (in 1952: 142) werken verzonden, waarvan 53 aan België, 37 aan West-Duitsland, 11 aan Engeland, 9 aan Zweden, 8 aan Oostenrijk, 6 aan Indonesië en de overige werken aan 7 verschillende landen.
De Koninklijke Bibliotheek leende uit andere bibliotheken in het binnenland 1047 (in 1952: 863) delen en uit bibliotheken in het buitenland 203 (in 1952: 157) delen. Van deze laatste was Duitsland de grootste leverancier met 83, waarna Engeland volgt met 65, terwijl de overige boeken uit 9 verschillende landen werden betrokken. Het is een verheugend feit, dat onder deze laatste voor het eerst de Verenigde Staten voorkomen.
De cijfers van het internationaal leenverkeer vertonen door verschillende omstandigheden nogal eens een fluctuerend karakter, maar er valt daarbij toch een duidelijke stijging te onderkennen. Dat er weer meer boeken door de Koninklijke Bibliotheek buiten de stad zijn uitgeleend dan in 1952 zal waarschijnlijk wel toe te schrijven zijn aan het feit, dat er in het belang van de leners in het algemeen een limiet is gesteld aan het aantal boeken, dat men van de Koninklijke Bibliotheek in gebruik mag hebben.
De cijfers van de handschriftenafdeling zijn altijd onder-

hevig aan tamelijk grote wijzigingen, omdat bepaalde bezoekers soms zeer veel handschriften nodig hebben. Het aantal bezoekers was slechts weinig hoger dan in 1952 (387 tegen 373), maar het aantal door hen geraadpleegde handschriften bedroeg ditmaal 1226 (tegenover 998 in 1952). Uit andere bibliotheken werden 71 handschriften geleend (in 1952: 31), aan andere instellingen uitgeleend 55 w.o. 14 voor tentoonstellingen. Naar het Algemeen Rijksarchief werden 12 handschriften gezonden voor de vervaardiging van microfilms.

In tegenstelling tot het voorafgaande jaar is 1953 voor de foto-afdeling een druk jaar geweest. Er werden 365 opdrachten uitgevoerd, waarbij 2617 fotocopieën (w.o. 306 voor het buitenland) werden geleverd. Het aantal glansfoto's bedroeg 387 (tegenover 354 in 1952). Voor microfilms werden 27 (14) opdrachten geboekt voor in het totaal 2961 (1209) opnamen.

In 1953 zijn door de wetenschappelijke staf 244 verzoeken om inlichtingen behandeld, waarvan 94 uit het buitenland afkomstig waren.

Aan de volgende tentoonstellingen verleende de Koninklijke Bibliotheek haar medewerking: de tentoonstelling „Nieuw-Amsterdam 1653–1953", te New York in het Metropolitan Museum en het Museum of the City of New York gehouden; „De Nederlandse letterkunde in honderd schrijvers", eerst in het Gemeentemuseum in Den Haag en later in het Rijksmuseum en in de musea te Gent, Brussel en Antwerpen; „Maurits de Braziliaan" in het Mauritshuis; de tentoonstelling ter gelegenheid van het Rechtshistorisch Congres te Breda; een bijbeltentoonstelling te Wassenaar; de tentoonstelling ter gelegenheid

van het jubileum van de Haagse Journalistenvereniging, in het Gemeente-Archief te Den Haag; een tentoonstelling van de Maassluisse Gemeenschap te Maassluis; „Het dier in de kunst" te Arnhem; „Het Blazoen" in het Prinsenhof te Delft; „Rabelais in de Nederlanden" in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel; de tentoonstelling van reizen en beschrijvingen van buitenlanders in resp. over Nederland naar aanleiding van de opening van het nieuwe gebouw van de Rijksvoorlichtingsdienst.
In het gebouw van de Koninklijke Bibliotheek is ter gelegenheid van het 160-jarig bestaan der Maatschappij Diligentia een tentoonstelling gehouden „Den Haag en de natuurwetenschappen". Verder kan in dit verband worden vermeld, dat de Koninklijke Bibliotheek in dit jaar begonnen is met bij de ingang van cataloguskamer en leeszaal in enige vitrines gedurende 14 dagen boeken over bepaalde en actuele onderwerpen ten toon te stellen.
Een aantal groepen o.a. leden van de Volksuniversiteit en leerlingen van de hoogste klassen van verschillende middelbare scholen hebben de bibliotheek bezocht en zijn rondgeleid.

Ruilbureau. De verzending van publicaties heeft in 1953 op de gewone wijze plaats gevonden, met dien verstande, dat er in klimmende mate gebruik gemaakt wordt van laadkisten. Het gewone vervoer per kist wordt steeds duurder, zodat meer en meer tot verzending van postpakketten wordt overgegaan. Bovendien wordt ook zeer veel als drukwerk verstuurd. Verzonden zijn 139 kisten (w.o. 9 laadkisten) en 61 postpakketten, tezamen met het drukwerk inhoudende een totaal van 10 518 pakketten,

wegende 16 748 kg. Ontvangen werden 182 kisten (w.o. 2 laadkisten) en 74 postpakketten, inhoudende 16 254 pakketten, wegende 12 285 kg. Over de verzending geeft bijlage I nadere gegevens.
Betreffende de ruil met overheidspublicaties valt een bevredigende ontwikkeling van de uitwisseling met Australië te melden. De ruil met Denemarken heeft dit jaar betere resultaten opgeleverd dan voorheen. De ruil met België en Portugal laat nog te wensen over. Beide landen hebben een aantal publicaties gezonden, maar van een werkelijk regelmatig ruilverkeer kan nog niet gesproken worden. De ruil van technische documenten binnen het kader van de O.E.E.S. heeft heel wat administratie gekost, te meer omdat thans ook de Verenigde Staten deelnemen. De distributie van de ontvangen documenten verloopt echter zeer bevredigend.
De United States Book Exchange, die op een andere financiële basis wordt voortgezet, heeft het Ruilbureau tot deelname uitgenodigd, hetgeen werd aanvaard. Er moet echter nog afgewacht worden, in hoeverre deze ruil werkelijk lonend genoemd worden mag. Er is ook een meer daadwerkelijke medewerking aan de ruil van Unesco Clearing House gegeven, maar ook hier is een zeker scepticisme ten aanzien van de uitkomsten gerechtvaardigd. Dergelijke ruilorganisaties hebben de neiging een zeer uitvoerige administratie te ontwikkelen en aan de deelnemende bibliotheken zowel door de daaruit voortvloeiende werkzaamheden als door de verzending vrij belangrijke kosten te bezorgen. Het blijft voorlopig de vraag of de publicaties op deze wijze verkregen het maken van deze kosten wettigen.

Met de Universiteitsbibliotheek te Uppsala en de Nationalbibliothek te Wenen zijn de ruilbetrekkingen uitgebreid. Verder werden een 18-tal nieuwe ruilbetrekkingen aangeknoopt, w.o. een aantal met behulp van exemplaren van „Neophilologus".
Van „Nederlandse Overheidsuitgaven" verscheen het XXIVe deel. Deze jaarlijst breidt zich voortdurend uit en zal in den vervolge onder een gewijzigde naam verschijnen, omdat zeer vele semi-officiële publicaties worden opgenomen. Het laat zich aanzien, dat de bibliografie daarmede in zeer duidelijk bestaande behoeften voorziet.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,
L. BRUMMEL

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten
Australië	—	3	Antillen	—	13
België	24 [1])	—	Argentinië	1	—
Denemarken	9	—	Australië	3	10
Duitsland	12	—	België	9 [2])	—
Finland	4	—	Brazilië	1	—
Frankrijk	12	—	Canada	—	3
Italië	3	—	Denemarken	6	—
Noorwegen	1	—	Duitsland	8 [3])	—
Oostenrijk	6	2	Egypte	—	1
Portugal	—	21	Finland	2	3
Spanje	—	48	Frankrijk	8 [4])	—
Tsjechoslowakije	2	—	Groot Brit. en Ierl.	1	12
Ver. St. v. Amerika	95	—	Hongarije	—	3
Zwitserland	14	—	Israël	—	4
			Italië	8	—
			Malakka	—	4
			Noorwegen	3	—
			Oostenrijk	4	—
			Philippijnen	—	1
			Polen	1	—
			Portugal	1	—
			Spanje	—	2
			Tsjechoslowakije	—	5
			Ver. St. v. Amerika	53	—
			Zuid Afrika	8	—
			Zweden	14	—
			Zwitserland	8 [2])	—
Totaal	182	74	Totaal	139	61

[1]) waarvan 2 laadkisten.
[2]) waarvan 1 laadkist.
[3]) waarvan 3 laadkisten.
[4]) waarvan 4 laadkisten.

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

75 A 2[5] JACOB VISSER (1724–1811), landsadvocaat. „Receuil van Eenige Monumenten, waapens en grafschriften in Holland. Opgenoomen door –. A° 1772." 38 fol., 160 × 113. Gelijktijdig kartonnen bandje. Met potloodaantekeningen van latere hand.

Gekocht uit de bibliotheek van A. P. M. A. Storm de Grave, geveild door A. J. van Huffel's Antiquariaat in December 1952 te Utrecht.

134 B 12[1] JOB BASTER (1711–1775), geneeskundige en natuurkundige. Twee brieven aan Bernard de Jussieu (1699–1777), plantkundige. De eerste brief, gedateerd te Zierikzee 7 October 1759, is gesteld in het Latijn (waarbij een twintigste-eeuwse vertaling in het Frans), 2 bl., 245 × 195; de tweede brief, gedateerd te Zierikzee 3 Augustus 1760, is gesteld in het Frans, 2 bl., 234 × 185.

134 B 12[11] MARTIN COMTE DE VIGNOLLE (1763–1824), generaal. Brief aan de Minister van Oorlog van de Franse Republiek, gedateerd te 's-Gravenhage „3 nivose an III", handelende over verschillende vraagstukken met betrekking tot de Frans-Bataafse militaire samenwerking. 2 bl., 320 × 200.

Gekocht van Antiquariaat Victor Degrange te Parijs.

134 B 13 HENDRIK DE VRIES (geb. 1896), letterkundige. Vier gedichten.

a. „De Mythe der Twintigste Eeuw (naar het 19e eeuwsch van De Genestet)", 1 bl., 320 × 198.

b. „Rijmbrief, in antwoord op meerdere prozabrieven", 3 bl., 215 × 152.

c. Zonder titel; beginregel: „De klok sloeg twaalf hoog boven 't plein", 1 gelinieerd bl., 222 × 148.

d. Klad, zonder titel; beginregel: „'t Was een woud zonder wegen of sporen", 1 bl., 208 × 145; op de achterzijde losse aantekeningen.

Gekocht van Antiquariaat Gijsbers & Van Loon te Arnhem.

134 C 12 JAN PIETERSZOON KALAND. „Vervolg Geslachtslijst Familie CALAND, buiten Westkapelle". 's-Gravenhage, 1 November 1952. 3 bl., 212 × 335.

Geschonken door de samensteller.

66 B 13 VALERIUS MAXIMUS. „Des faits et des paroles mémorables" Franse vertaling van „Factorum dictorumque memorabilium libri novem". Laatste kwart der 14de eeuw. Perkament. 483 fol., 390 × 285 (240 × 170), 2 kol. van 44 regels, Franse bastarda. 22 grote en kleine miniaturen, initialen in goud en kleuren. 18de-eeuwse kalfslederen band. Aanvankelijk in Frans bezit; door Tsaar Alexander I gedurende zijn verblijf te Parijs in 1814 verworven en door hem aan de voormalige Keizerlijke Bibliotheek te Sint Petersburg geschonken. Na de eerste wereldoorlog naar het buitenland verkocht. (Vgl. A. de Laborde, Les principaux manuscrits à peintures conservés dans l'ancienne Bibliothèque Impériale publique de Saint-Pétersbourg. Première partie. Paris, 1936; 75 vlgg.).

In depot van de Dienst voor 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen.

134 C 19 PLUTARCHUS. „Des très illustres vies des aulcuns capitaines très prestantz Rommains", Franse vertaling naar het Latijn door SYMON BOURGOUYN. C. 1500. Perkament. 350 fol., 340 × 205 (245 × 135), 1 kol. van 28 regels. Gothisch boekschrift met opschriften en rubrieken in humanistisch schrift. 64 grote miniaturen in Renaissancestijl; initialen in goud en kleuren. Franse mozaïekband van het Groliertype. Aanvankelijk in Frans bezit (eigendom van Louis XII, wiens handtekening voorkomt op fol. 2 r), naderhand deel uitmakend van de Collectie Dubrowski en vervolgens berustend in de voormalige Keizerlijke Bibliotheek te Sint Petersburg. Na de eerste wereldoorlog naar het buitenland verkocht. (Vgl. A. de Laborde, Les principaux manuscrits à peintures conservés dans l'ancienne Bibliothèque Impériale publique de Saint-Pétersbourg. Seconde partie. Paris, 1938; 138 vlgg.).

In depot van de Dienst voor 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen.

133 M 131 NEDERLANDS GETIJDENBOEK. Perkament, begin 15de eeuw. Utrechtse kalender. Gothisch boekschrift. Randversieringen van uitgesproken Utrechtse herkomst, talrijke initialen (waarvan 25 gehistorieerd) en 10 miniaturen in goud en kleuren. Bevat de gebruikelijke getijden; gedeeltelijk in het Latijn, gedeeltelijk in het Nederlands. Gelijktijdige onversierde kalfslederen band met sporen van sloten. 273 fol., 133 × 100 (68 × 44), 1 kol., 12 r.

Gekocht van Antiquariaat MEIJER ELTE te 's-Gravenhage.

T.C. D 66 CHARLES BEETS. Artikel „De Kunstschilder JOHANNES THEODORUS TOOROP (1858–1928) Jeugdherinneringen". 9 bl. 285 × 220. In machineschrift met aantekeningen, toevoegingen en verbeteringen in handschrift, alsmede twee photographieën van TOOROP (gedagtekend Domburg, 1905) en een uit dezelfde tijd daterende photographie van Mevrouw E. BEETS–TOOROP, een zuster van de schilder.

Geschenk van de Heer CHARLES BEETS te 's-Gravenhage.

134 C 20 AANSTELLING tot Eerste Luitenant van MAXIMILIAAN LOUIS VAN HANGEST D'YVOY VAN MIJDRECHT. Gedagtekend te 's-Gravenhage, 27 April 1778, en ondertekend door Willem Prins van Oranje. 1 bl., 330 × 208.

Geschenk van de Heer C. R. VAN BLIJENBURGH te Wassenaar.

133 M 132, 1–4 JOACHIM BERVELINGH (1705–1781), oud-katholiek geestelijke, in 1731 aangesteld als pastoor der gemeente van de H.H. Johannes en Willebrordus te Amsterdam (Brouwersgracht). „Predikatien op de Zon- en Werkdagen van den Vasten, gedaan op de Brouwersgragt t'Amsterdam". 4 dln. in perkamenten banden. 1e deel 365 fol., 2e deel 328 fol., 3e deel 323 fol., 4e deel 316 fol., 210 × 160. (Autograaf).

Gekocht van de Firma A. VOGEL te 's-Gravenhage.

75 A 2[6] ANTIPHONARIUM a tempore Adventus usque ad Pascha. Papier en perkament, begin 15de eeuw. Noordnederlands, afkomstig uit een vrouwenklooster, geschreven door zuster MARIKEN ROEFS. Tekst en muziek in eenvoudige, duidelijke hand; de muzieknotatie in zwart op rode notenbalken van vier lijnen. Gothisch boekschrift. Matige en eenvoudige versiering met penwerk. Rode en blauwe initialen en hoofdletters; sommige initialen met penwerk, één (fol. 24 r) met pentekening van het Christuskind. Eén miniatuur (pentekening, fol. 87 r). Gelijktijdige onversierde perkamenten band. 147 fol., 135 × 95 (100 × 75).

Gekocht van Antiquariaat WILLIAM SALLOCH te New York.

11774 - '54 (4382)

027.1492
H147R
1954

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1954

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1955

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1954

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1955

THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

027.492
H 147 R
1954

VERSLAG
OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
OVER 1954

Het belangrijkste in dit verslagjaar te vermelden feit is wel, dat met de bouw van de uitbreiding van de Koninklijke Bibliotheek een begin is gemaakt. Aangezien het inmiddels dringend nodig gebleken is de overbelasting van het gebouw Lange Voorhout zo spoedig mogelijk te beëindigen zijn, dank zij Uwer Excellentie's tussenkomst en dank zij de medewerking van het Ministerie van Financiën en de Rijksgebouwendienst de gelden voor twee verdiepingen méér dan oorspronkelijk geraamd waren beschikbaar gesteld. Daardoor zullen dan duizenden delen uit het gebouw Lange Voorhout in het nieuwe gebouw een plaats kunnen vinden. Een bijkomend voordeel van de verandering in deze plannen is, dat het mogelijk is een luchtbrug tussen de twee gebouwen in de Kazernestraat aan te brengen, waardoor een veel practischer communicatie tot stand komt dan anders het geval zou zijn geweest. Verwacht mag worden, dat het nieuwe gebouw op het einde van 1955 gereed zal zijn.

Het stemde tot grote voldoening, dat op de Rijksbegroting voor 1955 gelden uitgetrokken waren voor de reorganisatie van het Museum Meermanno-Westreenianum tot een Museum van het Boek. Met de daarvoor nodige verbouwing zal hopelijk in 1955 een begin kunnen worden

gemaakt, waardoor binnen afzienbare tijd de totstandkoming verzekerd is van een Museum, dat aan een in wijde kringen gekoesterde wens tegemoet komt en voor de Koninklijke Bibliotheek een aantrekkelijk arbeidsveld opent.
De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" zag haar ledental ook dit jaar toenemen. Er werden twee vergaderingen gehouden. Op de voorjaarsvergadering heb ik gesproken over Amerikaanse bibliotheken, terwijl Mej. Dr. de la Fontaine Verwey op de najaarsvergadering het woord voerde over William Morris en de Kelmscott Press.
Van 30 Mei tot 4 Juni heb ik de vergadering van het Comité consultatif international de bibliographie in het Unescogebouw te Parijs bijgewoond en daarbij aansluitend een bezoek gebracht aan de Zwitserse centrale catalogus in de Schweizerische Landesbibliothek te Bern. Voor de bijeenkomst van de Conseil de la Fédération internationale des Associations de bibliothécaires, die ik niet kon bijwonen, heb ik met de inzending van rapporten over de internationale uitlening en over de centrale catalogi moeten volstaan.
Op 11 October heb ik in het kader van de door de Rijksvoorlichtingsdienst verzorgde rubriek „Nederland en de wereld" een radiolezing gehouden over „De Koninklijke Bibliotheek in Nederland en de wereld".
De wetenschappelijk ambtenaar 1e klasse, Dr P. J. H. Vermeeren heeft dank zij een subsidie van Z.W.O. tweemaal een korte studiereis naar Wenen kunnen maken.

Gebouw en inventaris. In het afgelopen jaar is het wel gebleken, dat de last van meer dan 300 000 boeken op de

lange duur voor het gebouw Lange Voorhout te zwaar is. Ter voorkoming van ernstige schade aan dit gebouw, dat een monument is, is spoedige ontruiming van de in het midden der vertrekken geplaatste kasten noodzakelijk.
Een schoorsteen in de concierge-woning, die gevaar voor brand opleverde, is grondig gerepareerd. Aan het dak, dat bij sneeuwval lekkage vertoonde, waren vrij omvangrijke voorzieningen nodig. Op enkele plaatsen in het oude en het nieuwe gebouw zijn radiatoren geplaatst.
In verband met de invoering van een bewaking gedurende de nacht is door het gehele gebouw een installatie met sleutels voor een controle-klok aangebracht.
Voor de handschriftenafdeling is een nieuwe plateau-trap aangekocht, terwijl het plaatsgebrek in het magazijn de aanschaffing van nieuwe stellingen nodig maakte.

Personeel. In 1954 verlieten de dienst van de Koninklijke Bibliotheek Mej. M. E. A. Braat (1 September) en op dezelfde datum de concierge N. Bekkering, die op 11 Juni van dit jaar nog de dag kon herdenken, dat hij 40 jaren in 's Rijks dienst was. In verband met zijn vertrek bleek het gewenst de bewaking van de gebouwen der bibliotheek gedurende de nacht te wijzigen, zodat met ingang van 1 September de heer A. J. van Dijk als nachtwaker op arbeidsovereenkomst werd aangesteld.
Mej. H. T. Knoppien werd met ingang van 1 Januari bevorderd tot bibliotheekassistent A, Mej. J. C. van Rijswijk de Jong op 1 Februari aangesteld tot bibliotheekassistent en op dezelfde datum Mej. E. B. Fleumer tot bibliotheekambtenaar, beiden op arbeidsovereenkomst. Op 1 Juni verkreeg Mej. R. Damstra en op 1 November Mej. P.

Deinum een vaste aanstelling als bibliotheekambtenaar. Met ingang van de laatste datum werd Mej. W. H. Laban bevorderd tot bibliotheekambtenaar A.
De heer K. A. L. de Haas verkreeg op 1 Januari de rang van bode C, de heer J. W. Bernhardi op 1 Mei die van magazijnknecht B, terwijl als magazijnknechts C op arbeidsovereenkomst resp. op 26 April en 1 Juni werden aangesteld de heren A. D. Lohuis en L. W. van Toledo. De heer G. L. van Agthoven werd met ingang van 1 Januari bevorderd tot chef vakman.
De heer J. L. Koegler, administratief ambtenaar C 2e klas herdacht op 5 Augustus de dag, dat hij 25 jaar geleden bij de Koninklijke Bibliotheek in functie trad.
Aan de wetenschappelijk ambtenaar J. J. Woltjer, werd gedurende vrijwel het gehele jaar buiten bezwaar van 's Lands schatkist verlof verleend een aantal uren per dag aan de voorbereiding van zijn proefschrift te wijden.
Mej. W. A. Laseur, Mej. R. A. Middendorp en de heer J. G. F. Hasekamp behaalden het diploma van speciale bibliothecaris (administratieve bibliotheken) uitgereikt door de Gemeenschappelijke Opleidingscommissie van het NIDER en de Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen.

Verzamelingen. Het is in het afgelopen jaar wel weer duidelijk gebleken, dat de boekenproductie zó groot is en de gemiddelde prijs van de aan te schaffen literatuur zó hoog, dat de voor aankoop beschikbaar gestelde gelden in het geheel niet meer toereikend zijn. Het aantal waardevolle boeken, dat niet gekocht wordt, omdat de middelen het eenvoudig niet toelaten, wordt elk jaar groter. Dit valt te

meer op, waar de Koninklijke Bibliotheek haar aankopen tot de humaniora (en dan nog met zeer grote beperkingen) bepaalt.
Er werd naar gestreefd de naslagwerken in de leeszaal geregeld aan te vullen, zodat er vrij veel woordenboeken en biografisch materiaal werden aangekocht. Ook een exemplaar van Chambers' Encyclopaedia valt in dat verband te noemen. Het aantal lopende tijdschriften, die in de leeszaal ter beschikking zijn, is ook uitgebreid.
Bij de aankoop van boeken op het gebied der beeldende kunsten moest in verband met de hoge prijzen van dit soort literatuur zeer selectief te werk worden gegaan. Allereerst werd natuurlijk aangekocht op gebieden, die men in de Koninklijke Bibliotheek verwacht gerepresenteerd te zien. Enkele voorbeelden hiervan zijn: Cl. Nissen, Die illustrierten Vogelbücher. (Stuttgart, 1953); T. H. Colding, Aspects of miniature painting. (Copenhagen, 1953); A. S. Roe (ed.), W. Blake, illustrations to the Divine Comedy. (Princeton, 1953); M. Craig, Irish bookbindings 1600–1800. (London, 1954); D. Miner (ed.), Studies in art and literature for Bella da Costa Greene. (Princeton, 1954); R. V. Tooley, English books with coloured plates. (London, 1954). Het spreekt vanzelf, dat er zeer veel boeken zijn, die, ondanks de hoge prijzen, in een collectie op kunsthistorisch gebied niet mogen ontbreken. Toch is steeds getracht voor aanschaffing van kostbare werken overleg met andere bibliotheken, in de eerste plaats die van het Rijksmuseum te doen plaats vinden. Ook is in dit verband veel aandacht geschonken aan literatuur, die niet in de eerste plaats in museumbibliotheken gezocht worden zal, gelijk: H. Ropers, Morgenländische Teppiche. (Braunsch-

weig, 1954); F. H. Man, 150 years of artists' lithographs, 1803–1953. (London 1953); R. Motherwell, The Dada painters and poets. (New York, 1951); W. Mankowitz, Wedgwood. (London, 1953); H. Clouzot, Le fer forgé. (Paris, 1953); A. G. I. Christie, English medieval embroidery. (Oxford, 1938); O. Hill, Scottish castles of the 16th and 17th centuries. (London, 1953); H. Read, Australia. Aboriginal paintings. (Paris, 1954); J. E. Aronin, Climate and architecture. (New York, 1953); Chr. Zervos, La civilisation de la Sardaigne. (Paris, 1954).

Zeer veel is ook dit jaar weer op het gebied van geschiedenis aangekocht, maar de productie is hier zó groot en het terrein zó ruim, dat toch steeds met een keuze moet worden volstaan. Er kan dan ook niet aan gedacht worden monografieën betreffende de geschiedenis der afzonderlijke landen enigszins systematisch aan te schaffen, zodat de nadruk wel valt op de werken van meer algemene aard. Hoe gevarieerd ook dan nog het beeld is blijkt wel uit titels als: A. Rumeu de Armas, Piraterias. (Madrid, 1947–'50); E. Barker, G. K. Clark and P. Vaucher, The European inheritance. (Oxford, 1954); I. Brant, James Madison. (Indianapolis, 1941–); A. J. Boëseken, D. W. Krüger en A. Kieser, Drie eeue. (Kaapstad, 1952–'53); Sveriges Historia. Utg. av E. Hildebrand och L. Stavenow. (Stockholm, 1919–1945); A. Castro, The structure of Spanisch history. (Princeton, 1954); F. Ruchon, Histoire politique de la république de Genève. 2 vol. (Genève, 1953); Den Danske Rigsdag, 1849–1949. (Kopenhagen, 1949–'53).

De aankoop van moderne letterkundige werken zowel in het Nederlands als in de voornaamste Westerse talen vond systematisch plaats. De Koninklijke Bibliotheek schaft deze

literatuur meer aan dan de meeste wetenschappelijke bibliotheken, zodat het aantal aanvragen van hen, die deze voor hun studie behoeven, voortdurend toeneemt. Er zijn dit jaar een aantal lacunes op het gebied van de Portugese letterkunde aangevuld. Ook een aantal reeksen, die zich half op letterkundig, half op folkloristisch terrein bewegen, werden aangekocht als: Islendiga Sögur. 39 vol. (Reykjavik, 1911–1953); Danske Sagn. 14 vol. (Aarhus, 1892–1939); Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning. (Kopenhagen, 1891- .) Het belangrijke tijdschrift Vlaamse Arbeid. 24 delen (Antwerpen, 1905–1930) verdient in dit verband ook vermelding.

Ook bij andere vakken van wetenschap die goed vertegenwoordigd zijn in de Koninklijke Bibliotheek als rechtswetenschap, philosophie en theologie is er voortdurend naar gestreefd de keuze zo te doen, dat zij althans voor een deel de aanschaffing der andere wetenschappelijke bibliotheken aanvult. Een terrein, waarop méér gedaan wordt dan bij andere bibliotheken, is dat van boek- en bibliotheekwezen, mede dank zij het subsidie van de Nederlandse vereniging van Bibliothecarissen.

Getrouw aan de traditie kocht de Koninklijke Bibliotheek ook dit jaar geregeld zeldzame oude Nederlandse drukken aan. Daarbij werd speciaal gelet op de Franse in Den Haag verschenen literatuur. Ook konden enige bijzondere boekbanden verworven worden w.o. een Horatius-uitgave met het wapen van Amalia van Solms, een mooi voorbeeld van 18e-eeuws Schots bindwerk, een Plutarchus-uitgave (1522) in een band van de Antwerpse binder Jacobus Clercx de Ghele, enige drukken van de Bremer Presse in banden van Frieda Thiersch.

De Koninklijke Bibliotheek ontving in het afgelopen jaar vele geschenken, waarvoor hier een woord past van bijzondere erkentelijkheid aan de gevers. Enkele van de geschenken mogen hier met name genoemd worden. Het prachtige boek van A. R. A. Hobson, French and Italian collectors and their bindings illustrated from examples in the library of J. R. Abbey (Oxford, 1953) werd geschonken door de eigenaar van de bibliotheek; Ch. Wilson, Geschiedenis van Unilever ('s-Gravenhage, 1954) werd geschonken door Unilever; Fr. Henry, Early Christian Irish art (Dublin 1954) werd geschonken door de Ierse gezante, terwijl van de Canadese ambassadeur andermaal een aantal boeken ontvangen werden.
Bijzondere vermelding verdient het geschenk van de Oostenrijkse Regering van alle boeken, die destijds op de tentoonstelling van het Oostenrijkse Boek waren geexposeerd. De Koninklijke Bibliotheek heeft van deze collectie een zeer belangrijk deel zelf behouden, terwijl zij de overige boeken onder een aantal meest in Den Haag gevestigde bibliotheken heeft verdeeld.
Zeer welkom was ook het legaat van bijna 300 boeken op het gebied van de geschiedenis van het Calvinisme uit de nalatenschap van wijlen Prof. Dr. A. A. van Schelven. Het betrof hier dikwijls zeer zeldzame werken, die voor de collecties van de Koninklijke Bibliotheek een belangrijke verrijking betekenden.
Uit de historische bibliotheek van wijlen Dr. H. A. Leenmans mocht de Koninklijke Bibliotheek een keuze doen, waardoor zij een aantal waardevolle geschiedkundige werken verwierf.
Ten slotte dienen nog te worden vermeld: 43 boeken ge-

schonken door de New York Public Library, 8 boeken over Dante (geschenk van de Heer J. Robbers), een Lutherse bijbel uit 1862 (geschenk van de Heer L. F. M. Busselaar).

De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" heeft dit jaar ook weer haar niet genoeg te waarderen hulp bij belangrijke aankopen verleend. Zij heeft de aankoop van een omvangrijke collectie uitgaven van de schrijver Du Perron, waaronder tal van uiterst zeldzame stukken, volledig voor haar rekening genomen. Verder heeft zij met een extra-bijdrage het de Koninklijke Bibliotheek mogelijk gemaakt de bijzonder mooie collectie van William Morris aan te kopen.

Het betreft hier een verzameling van de complete productie van de beroemde Kelmscott Press, geborgen in een kast, die in de werkplaats van Morris ontworpen en vervaardigd is. De verwerving van deze volledige verzameling, w.o. ook de beroemde Chaucer-uitgave, was voor de Koninklijke Bibliotheek met het oog op de werkzaamheid van het Museum van het Boek zó aantrekkelijk, dat ik meende aan Uwe Excellentie hiervoor een extra-crediet te moeten vragen. Dank zij de verlening hiervan en dank zij de bovengenoemde hulp van de „Vrienden" was het mogelijk de aankoop te financieren.

Voor de handschriftenafdeling zijn dit jaar geen kapitale aanwinsten te vermelden. Wel zijn er echter merkwaardige brieven aangekocht w.o. vooral de correspondentie van Koningin Sophie met de Amerikaanse historicus John Lothrop Motley te noemen valt. Een dagboek van een officier, die aan verschillende veldtochten van Napoleon deelgenomen heeft, vult soortgelijke manuscripten van de

Koninklijke Bibliotheek op gelukkige wijze aan. De aanwinsten van de handschriftenafdeling zijn nader beschreven in bijlage II.
In het afgelopen jaar zijn 11 583 delen verworven tot een gezamenlijke lengte van 269 m. (Deze cijfers waren in 1953 11 840 delen en 278 m). Het aantal delen, dat gebonden werd, bedroeg 7017.

Catalogi. Er is in 1954 een begin gemaakt met een algehele vernieuwing van de alfabetische catalogus, waarvan het uiterlijk dringend een opknap nodig had. Het laat zich aanzien, dat men daarmede in 1956 gereed zal komen.
Bij de systematische catalogus is de afdeling Folklore opgeheven en het titelmateriaal over de andere afdelingen verdeeld. Dit betekent uit het oogpunt der systematiek een verbetering, waardoor aan allerlei ongelijkheden in de catalogus een einde werd gemaakt.
Verder is en wordt de literatuur over theaterwetenschap, film en ballet uit verschillende afdelingen bijeengebracht, hetgeen de overzichtelijkheid van deze veel geraadpleegde rubrieken verhoogt.
In het afgelopen jaar werd het oude supplement van de C.C. tot en met de letter R in de hoofdcatalogus opgenomen. Door het gehele beschikbare personeel, dat daarvoor in aanmerking komt, één uur per week extra aan de Centrale Catalogus te laten werken, hoop ik in anderhalf jaar ook het restant van het supplement met de hoofdcatalogus te doen verenigen zonder de gewone gang der werkzaamheden daardoor te beïnvloeden. Het overtypen van titels van kloosterbibliotheken door werkloze hoofdarbeiders vond ook in dit jaar voortgang. De bibliotheek van het

Mathematisch Centrum werd in de Centrale catalogus opgenomen. De Centrale Catalogus van Periodieken van Overheidsinstanties (C.C.P.O.) breidt zich snel uit en zal in 1955 gereed zijn. Het aantal aanvragen voor de C.C.P. en daarmede ook voor de C.C.P.O. stijgt voortdurend. Het aantal postaanvragen is van 88 745 in 1953 in het afgelopen jaar gestegen tot 90 395. Voor de C.C.P. bedroeg het aantal aanvragen 29 806, dus ongeveer 33% van het totaal. Al is de stijging thans niet meer zo snel als in de vorige jaren, toch blijft zij nog aanhouden. Het percentage der nietgevonden titels bedroeg bij de C.C. ongeveer 21%, bij de C.C.P. ruim 32%.

Gebruik van de bibliotheek. Het aantal bezoekers bedroeg 76 534 (in 1953: 74 231), waarvan in de avonduren 3766. Het aantal in de leeszaal geraadpleegde werken (het daar geplaatste materiaal niet medegerekend) bedroeg 94 628, hetgeen een zeer grote stijging betekent bij het getal van 82 417 in 1953. Helaas moest ook dit jaar bij herhaling ontvreemding van boeken uit de leeszaal worden vastgesteld, waardoor scherpere controle-maatregelen nodig waren.
Het cijfer van de uitlening is wat lager dan het overigens zeer hoge cijfer van 1953. Het bedroeg 73 227 delen, waarvan 47 794 binnen en 25 433 buiten de stad. (In 1953 waren deze cijfers: 75 256, 49 076 en 26 180). Aan buitenlandse bibliotheken werden 228 (in 1953: 140) werken verzonden, waarvan thans voor het eerst verreweg het grootste deel naar West-Duitsland ging (94 tegenover 37 in 1953). Er werden meer boeken dan vroeger naar landen achter het ijzeren gordijn gezonden.

Uit andere bibliotheken in het buitenland leende de Koninklijke Bibliotheek 185 (in 1953: 203) delen, terwijl uit binnenlandse bibliotheken 962 (in 1953: 1047) delen geleend werden. Duitsland, Engeland, Frankrijk en België zijn de landen, waaruit de meeste boeken in leen betrokken worden.
De handschriftenafdeling telde dit jaar 403 (in 1953: 387) bezoekers, die 911 (1226) handschriften raadpleegden. Uit andere bibliotheken werden geleend 36 handschriften, aan instellingen werden geleend 70 handschriften (waarvan 27 voor tentoonstellingen).
Voor de foto-afdeling was 1954 een zeer druk jaar. Er werden 421 opdrachten uitgevoerd, waarbij 4815 fotocopieën (w.o. 599 voor het buitenland) werden afgeleverd. (In 1953 telde men 365 opdrachten en 2617 fotocopieën). Het aantal glansfoto's bedroeg 411 (in 1953: 387). Het aantal opdrachten voor microfilms bedroeg 28 (27), waarvoor 4632 (in 1953: 2961) opnamen werden gemaakt.
Door de wetenschappelijke staf zijn 278 verzoeken om inlichtingen behandeld, waarvan 119 uit het buitenland afkomstig waren. (In 1953 waren deze cijfers: 224 en 94). Van de buitenlandse verzoeken waren er 27 uit België, 26 uit de Verenigde Staten, 18 uit Engeland, 17 uit Duitsland, 10 uit Frankrijk en 21 uit 8 verschillende landen afkomstig.
De Koninklijke Bibliotheek verleende haar medewerking aan de volgende tentoonstellingen: een tentoonstelling ter gelegenheid van een „Alcohol Seminar" uitgaande van de World Health Organization; de tentoonstelling „Anvers, ville de Plantin et de Rubens" in de Bibliothèque Nationale te Parijs; een tentoonstelling van Limburgse handschriften

te Hasselt; de tentoonstelling „Rabelais en de Nederlanden" in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel; een theatertentoonstelling in het Gemeentemuseum te Den Haag; de tentoonstelling „De Bijbel en het Nederlandse volksleven" in het Rijksmuseum; de tentoonstelling „Zeven eeuwen Alkmaar" in het Murmellius-Gymnasium te Alkmaar; de tentoonstelling „Uit het land van de Bijbel" in het Gemeentemuseum te Den Haag; de tentoonstelling bij de Nationale Bonifatius-herdenking te Dokkum; de herdenkingstentoonstelling „Betje Wolff en Aagje Deken" achtereenvolgens te Vlissingen, Den Haag, Leiden en Beverwijk.
Door de Koninklijke Bibliotheek zelf werd een kleine tentoonstelling ingericht voor de deelnemers aan het Congres Volkszang en Volksdans, die aan een excursie naar de Koninklijke Bibliotheek deelnamen. Verder zijn er twaalf bezoeken door groepen aan de Koninklijke Bibliotheek gebracht w.o. een aantal studenten van een Engelse bibliotheekschool en groepen ambtenaren van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Bovendien ontving de handschriftenafdeling nog dertien groepen bezoekers w.o. studenten van de Universiteiten van Amsterdam en Utrecht en van de Haagse School voor taal- en letterkunde.

Ruilbureau. De werkzaamheden van het Ruilbureau breiden zich de laatste jaren meer en meer uit. Telkens dienen nieuwe zaken zich aan en vragen om aandacht. De hoofdaandacht blijft echter ook nu na 25 jaar ruilactiviteit van het Ruilbureau der Koninklijke Bibliotheek gevestigd op de doorvoer der gesloten pakketten. Gedurende de ver-

slagperiode zijn 136 kisten (w.o. 4 laadkisten) en 27 postpakketten alsmede een grote hoeveelheid als drukwerk verzonden poststukken naar het buitenland verstuurd. Het totaal van de pakketjes bedraagt 12 146 (v.j. 10 518) wegende 15 574 kg (v.j. 16 748 kg). Vanuit het buitenland werden gedurende diezelfde periode 218 kisten, 47 postpakketten alsmede een ongetelde hoeveelheid drukwerk ontvangen, waarvan de totale inhoud bestond uit 19 159 pakketjes (v.j. 16 254) wegende 13 821 kg (v.j. 12 285 kg). Over deze gesloten pakkettenruil geeft bijlage I nadere gegevens.

De ruil van overheidspublicaties speelt een steeds belangrijker rol doordat enerzijds de publicaties, die van regeringswege verschijnen in klimmende mate aan betekenis winnen en anderzijds de bibliografie van dit soort publicaties een steeds ruimer verspreiding vindt. De ruil met Australië groeit gestadig en een ruil met Canada is voorbereid. De uitwisseling met België en Portugal loopt helaas nog slecht.

Ten aanzien van de doublettenruil, welke in het afgelopen jaar door tussenkomst van Unesco Clearing House plaats vond en waarvan de verwachtingen bij het schrijven van het vorig jaarverslag al niet hoog gespannen waren, moet gezegd worden, dat de uitkomsten bepaald niet bemoedigend zijn geweest. Het is onmogelijk gebleken voor elk aangeboden doublet een passend tegengeschenk te verwerven en het blijft voorlopig de vraag welke andere wijze van ruilen bevredigender resultaten oplevert. Intussen heeft Unesco Clearing House zijn bemiddeling bij de doublettenruil stopgezet en het Ruilbureau verzocht voor Nederland de taak van bemiddelingsfiguur over te

nemen. Met ingang van 1 Januari 1955 heeft het Ruilbureau zich hiertoe bereid verklaard.
De ontwikkeling van de ruil van technische documenten in het kader van de O.E.E.S. vertoont een neergaande lijn. In vele gevallen blijkt dat deze ruil een volkomen overbodige herhaling geeft van reeds bestaande ruilcontracten. De administratie aan deze uitwisseling verbonden is groot en het nuttig effect gering. Slechts de medewerking van de Verenigde Staten van Amerika maakt deze ruil nog steeds waardevol. Tegengeschenken zijn in het afgelopen jaar niet beschikbaar gesteld.
Mede in verband met deze O.E.E.S.-ruil, alsmede als gevolg van de doublettenruil via Unesco Clearing House, heeft het ruilbureau nieuwe contacten kunnen leggen welke vruchtbare ruilresultaten hebben opgeleverd en die straks, afgezien van Unesco en O.E.E.S., beloven goede uitkomsten te zullen blijven bieden.
Van de van regeringswege gesubsidieerde tijdschriften is de verzendlijst van het „Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde" belangrijk gewijzigd. Kleinere wijzigingen zijn in de verzendlijsten van enige andere tijdschriften aangebracht. Ook bij deze tijdschriften zouden grotere herzieningen in niet geringe mate tot verbetering der ruilovereenkomsten kunnen leiden.
Enkele malen heeft het Ruilbureau weer hulp kunnen bieden bij het leggen van contacten tussen Nederlandse en buitenlandse belangstellenden in een ruil. Deze vorm van dienstbetoon zal met de jaren groeien en zeer zeker nu Unesco de doublettenruil niet meer over Unesco Clearing House wil laten lopen, doch overlaat aan de landelijke ruilbureaux.

De lijst van officiële geschriften welke 24 jaar lang verschenen is onder de titel „Nederlandse Overheidsuitgaven" heeft dit jaar het licht gezien onder een andere titel welke meer in overeenstemming is met de inhoud, die niet meer louter en alleen beperkt blijft tot de zuiver officiële literatuur. De titel luidt nu „Bibliografie van in Nederland verschenen officiële en semi-officiële uitgaven". De reacties die tot nu toe zijn binnengekomen over de ingevoerde wijziging in inhoud en titel zijn alle zeer gunstig.
Op verzoek van het Prins Bernhard Fonds heeft het Ruilbureau de aanschaffing geregeld van een groot aantal boeken, bestemd voor de Nederlandse lectoraten in Bonn, Göttingen, Keulen en Melbourne. Ook zijn enige boeken aangeschaft voor kosten van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, welke boeken zijn doorgestuurd naar het lectoraat te Helsinki.
De Universiteitsbibliotheek te Pretoria ontving uit het bezit der Koninklijke Bibliotheek een grote partij theologische boeken, die hier dubbel zijn en waarvoor een passend ruilgeschenk slechts met zeer veel moeite zou zijn te verkrijgen.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL

BIJLAGE I

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitelnand verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten
Australië	1	—	België	7 [1])	—
België	36	—	Denemarken	6	—
Denemarken	10	—	Duitsland	14 [2])	—
Duitsland	19	—	Finland	2	2
Finland	9	—	Frankrijk	24	—
Frankrijk	14	—	Groot Brit. en Ierl.	2	15
Italië	4	—	Hongarije	—	3
Japan	6	—	Noorwegen	4	2
Noorwegen	4	—	Oostenrijk	3	1
Oostenrijk	9	1	Polen	5	—
Portugal	—	11	Portugal	1	—
Spanje	1	34	Spanje	1	2
Tsjechoslowakije	3	1	Tsjechoslowakije	1	2
Ver. St. v. Amerika	91	—	Ver. St. v. Amerika	47	—
Zwitserland	11	—	Zuid Afrika	5	—
			Zweden	9	—
			Zwitserland	5 [1])	—
Totaal	218	47	Totaal	136	27

[1]) waarvan 1 laadkist.

[2]) waarvan 2 laadkisten.

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

134 G 17 GIDEON BARON VAN DEN BOETSELAER (1569–1634), o.a. Nederlands gezant te Parijs. Brief aan de Staten van Utrecht, met eigenhandig onderschrift en handtekening. Gedateerd Parijs, 5 Augustus 1914. Nederlands. 6 bll. f°.

69 B 27 f J. VAN DEN BERCH. Twaalf brieven aan zijn broeder Otto van den Berch, met een brief van C. van den Bergh aan Otto van den Berch, alle betreffende de krijgshandelingen bij Nijmegen in 1702. Gedateerd te Nijmegen en verschillende plaatsen in de omgeving, 17 Mei–23 Juli 1702. Nederlands. Verschillende formaten.

134 A 8 JOHANNES KNEPPELHOUT (1814–1885), schrijver. Brief aan een onbekende. Gedateerd Glasgow, 26 Avril 1852. Frans. 2 bll. 8°.
Gekocht van Antiquariaat Erik von Scherling te Oegstgeest.

134 C 24 VERZAMELING BRIEVEN EN GEDICHTEN van Nederlandse letterkundigen, gericht aan de schrijver Marja (pseudoniem van Arend Theodoor Mooy) in de jaren 1936–1948. 12 stukken. Versch. formaten.
Gekocht van Antiquariaat Gijsbers en Van Loon te Arnhem.

133 M 133 IDA SAINT-ELME (= MARIA ELSELINA JOHANNA VERSFELT, 1776–1845), schrijfster. Een ongedateerde brief aan Baron Fain, twee ongedateerde brieven aan de uitgever Ladvocat en een brief aan diens kassier Rousselle, met poststempel 23 Oct. 1831. Frans. Versch. formaten.
Gekocht van Antiquariaat Georges Privat te Parijs.

133 M 134 PATER BONAVENTURA KRUITWAGEN O.F.M. (1874–1954), incunabulist. 16 brieven aan A. J. de Mare uit de jaren 1929–1950, met 6 bijlagen. Versch. formaten. Nederlands.
Geschenk van de Heer A. J. de Mare te 's-Gravenhage.

133 M 135 VERZAMELING BRIEVEN aan en van JOHN LOTHROP MOTLEY (1814–1877), Amerikaans historicus, en diens naaste familie uit de jaren 1858–1873. Daaronder twintig eigenhandige, ten dele ongedateerde brieven van Hare Majesteit FREDERIKA MATHILDA SOPHIA, Koningin der Nederlanden (1818–1877). 27 stukken, verschillende formaten, gebonden in bruine halfleren band.

Gekocht van Antiquariaat SOTHEBY te Londen.

134 C 21 a-m VERZAMELING DICTATEN EN EXCERPTEN uit de nalatenschap van AART ARNOUT VAN SCHELVEN (1880–1954), Nederlands historicus. Daterend uit zijn studietijd (begin twintigste eeuw) en in hoofdzaak betrekking hebbend op apologetiek, historiographie, „Wissenschaftslehre" en encyclopaedie der philosophie. In het geheel dertien cahiers van verschillend formaat.

Geschenk van de ERVEN PROF. V. SCHELVEN.

134 C 21 n VERZAMELING BRIEVEN uit de nalatenschap van AART ARNOUT VAN SCHELVEN (1880–1954), Nederlands historicus. Verzegeld. Ter beschikking vijf en twintig jaar na zijn overlijden (19 Mei 1954). Volgens de omschrijving op de omslag inhoudend: briefwisseling met historici en vakgenoten in binnen- en buitenland.

Geschenk van de ERVEN PROF. V. SCHELVEN.

75 A 2 7 ALBUM AMICORUM van ANTHONY VAN DER WOORDT (1769–1794), dichter en jurist. 66 bll. 105 × 200. Bruine gemarmerde kalfslederen band met zwarte medaillons en goudstempeling. In bruin kartonnen foudraal. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1768–1794, o.a. van Cornelius Felix van Maanen en Samuel Wiselius.

Gekocht van Antiquariaat LOOSE te 's-Gravenhage.

133 M 136 I-III JOHANNES STROOTMAN (1785–1840), officier, nam deel aan verschillende Napoleontische veldtochten. „Journaal". Dit dagboek, tevens als reisjournaal bijgehouden, vangt aan met een autobiographische inleiding en geeft vervolgens, van November 1808 tot en met November 1839, een persoonlijk verslag van belevenissen; geïllustreerd door allerlei ingeplakte afbeeldingen, ontleend aan gedrukte werken. Drie delen (4°) in kartonnen banden; achtereenvolgens van 174, 107 en 175 bladzijden. Nederlands.

Gekocht van Antiquariaat J. L. BEIJERS te Utrecht.

134 C 22 VERZAMELING BRIEVEN in hoofdzaak daterend uit de tweede helft van de negentiende eeuw, afkomstig van verschillende geleerden en kunstenaars, onder wie: J. W. Holtrop, Herman ten Kate, W. de Klerk, Alexander Schaepkens, Theodore Schaepkens, Hugo de Vries en W. H. J. Baron van Westreenen van Tiellandt. 27 stuks. Nederlands, Duits en Frans. Versch. formaten.
Gekocht van Antiquariaat L. Ranzenhofer te Wenen.

134 C 23 HERMAN WITSIUS (1636–1708), Ned. Hervormd theoloog. Veertien eigenhandig geschreven preken en preekschetsen, waarvan één ongedateerd, de overige uit de jaren 1652–1674. Nederlands. 51 bll. 8°. In losse katernen.
Geschenk van Dr W. Moll te 's-Gravenhage.

133 M 139 I-II ELIZABETH WOLFF GEB. BEKKER. Extemporé aan mijnen waarde vriend den Heere Willem van Orden. Beemster 27 Mai 1771. 2 bll. 8°. Agatha Deken. Rouwklagt over het afsterven van Johanna Brouwenaar. Amsteldam, 27.st van Herfstmaand 1775. 4 bll. 8°, waarvan één onbeschreven.
Gekocht van Antiquariaat Nijhoff te 's-Gravenhage.

12038 - '55 (9129)

027.1492
H147R
1955

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1955

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1955

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1955

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1956

027.1492
H147R
1955

VERSLAG
OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
OVER 1955

Het jaar 1955 heeft de verwezenlijking gezien van de bouwplannen, waarvan in mijn vorige jaarverslag sprake was. Weliswaar is de toen uitgesproken verwachting, dat het nieuwe gebouw op het einde van 1955 gereed zou zijn, iets te optimistisch gebleken, maar op dat tijdstip lag de dag van de officiële opening toch in een nabij verschiet. Bedriegen de tekenen ons niet, dan lijkt het wel verantwoord te veronderstellen, dat in de zomer van 1956 het gebouw voldoende droog is om zonder gevaar voor handschriften en boeken in gebruik te worden genomen.
Het is dan de hoogste tijd. Er is voor de nieuwe aanwinsten alleen hier en daar nog enkele meters plankruimte, terwijl het gebouw Lange Voorhout maar al te duidelijke tekenen vertoont, dat een aanzienlijke vermindering van de overbelasting geen uitstel gedoogt. Met de overbrenging van een groot aantal boeken – het zullen er tienduizenden zijn – zal zo spoedig mogelijk een aanvang gemaakt moeten worden, waarbij het tempo van de verplaatsing echter afhankelijk zal zijn van de snelheid, waarmede de daardoor noodzakelijke vernummeringen in de catalogi kunnen worden aangebracht. De komende jaren zullen in dit opzicht zeer moeilijke organisatorische problemen brengen.

Aan de oplossing van deze problemen worden nog extra moeilijkheden in de weg gelegd door de vele veranderingen en inwendige verbouwingen, die in de andere gebouwen moeten geschieden. De volkomen vernieuwing van lichtleidingen en waterleiding in het gebouw Lange Voorhout en de verbouwing van de personenlift in het gebouw Kazernestraat, betekenen even zovele belemmeringen voor de normale functionnering van de dagelijkse dienst, waarbij dan nog gezwegen wordt van de vele beslommeringen, die na het overbrengen van de handschriften en boeken de reorganisatie van de afdeling der centrale catalogi, van de handschriftenafdeling en van de aanwinstenafdeling meebrengen zal.
Het vele extra-werk, dat er aldus in de eerstvolgende jaren te doen valt, mag niet uit het oog doen verliezen, wat stellig het allerbelangrijkste is: de voorbereiding van de plannen voor verdere uitbreiding. Bij de bouw van het nieuwe gebouw is er zeer bewust rekening mee gehouden, dat het slechts voor zeven à acht jaren toereikend zou zijn. Wil men zich derhalve na dit tijdsverloop niet andermaal voor dezelfde of nog grotere moeilijkheden geplaatst zien, dan is het nodig, dat men thans reeds begint met de plannen voor een bouw, waarmede op zijn allerlaatst in 1961 een aanvang gemaakt moet worden. Dit is te meer nodig, nu de verandering van rooilijn in de Kazernestraat, die de gemeente 's-Gravenhage wenst, een zeer belangrijke wijziging in de bestaande uitbreidingsplannen van de Koninklijke Bibliotheek ten gevolge hebben moet.
Bracht 1955 dus de sinds 1925 zo vurig begeerde uitbreiding, een grote teleurstelling was het, dat de moeilijke situatie in de bouwnijverheid een beletsel bleek te zijn

voor de uitvoering van de verbouwingsplannen van het Museum Meermanno-Westreenianum. De reorganisatie van dit Museum tot een Museum van het Boek is niet alleen een desideratum in het kader van het Nederlandse museumwezen, maar vormt ook een noodzakelijke afronding van de eigen taak, die de Koninklijke Bibliotheek in de bibliotheekwereld heeft. Het is wel zeer te hopen, dat op enigerlei wijze nog een oplossing van de bestaande moeilijkheden gevonden worden kan.

De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" heeft in het afgelopen jaar twee druk bezochte vergaderingen gehouden. Op de vergadering van 27 mei heeft Dr. A. J. de Mooy gesproken over „De bibliotheekcatalogus vroeger en nu" terwijl op de najaarsvergadering Dr. P. J. H. Vermeeren een causerie hield over „Facetten van het geschreven boek". In beide bijeenkomsten waren boeken en handschriften, die met het behandelde onderwerp verband hielden, tentoongesteld.

Van 10–18 juni heb ik de vergadering bijgewoond van het Comité consultatif international de bibliographie in het Unesco-gebouw te Parijs. Van 11–17 september heb ik deelgenomen aan het Congrès international des bibliothèques et des centres de documentation, waarbij ik rapporteur was over het onderwerp „Principes de collaboration nationale et internationale". De vergadering van een werkgroep van de Committee of cultural experts van de Raad van Europa op 27 en 28 september te Dublin woonde ik namens Nederland bij. In een tussentijdse vergadering van het Bureau van het Comité consultatif international de bibliographie, die van 6–8 december te Parijs plaats vond, was ik als secretaris-generaal van deze commissie aanwezig.

Verschillende leden van de wetenschappelijke staf hebben geruime tijd in het buitenland voor studieredenen vertoefd. De heer P. C. Soeters heeft ter bestudering van de Zwitserse centrale catalogus een zestal weken doorgebracht aan de Bibliothèque nationale suisse te Bern, terwijl hij van zijn verblijf aldaar gebruik gemaakt heeft ook andere bibliotheken in Zwitserland te bezoeken. Omgekeerd heeft Dr. Eugen Egger, die aan het hoofd van de Zwitserse centrale catalogus staat, een aantal weken in de Koninklijke Bibliotheek gewerkt. De directeur van de Zwitserse nationale bibliotheek deelt geheel mijn mening, dat deze uitwisseling stellig van groot nut is geweest.
Dr. P. J. H. Vermeeren heeft andermaal met steun van Z.W.O. een studiereis naar Wenen kunnen maken, waar hij zijn onderzoekingen in de handschriftenafdeling van de Nationalbibliothek kon voortzetten.
Dr. J. Gerritsen heeft zich als Fellow van de Folger Shakespeare Library te Washington daar een viertal maanden aan de studie van een speciaal onderwerp uit de Engelse literatuurgeschiedenis van de 17e eeuw gewijd.

Gebouw en inventaris. In het gebouw Lange Voorhout is een aanvang gemaakt met een algehele vernieuwing van de lichtleidingen. Daarbij is andermaal gebleken, hoe noodzakelijk het is zo spoedig mogelijk de belasting van het gebouw tot meer normale verhoudingen terug te brengen.
Na langdurige proefnemingen is voor de tafels in de leeszaal overgegaan op een verlichting met buislampen, die een grote verbetering betekent.
Voor de drooginstallatie en heteluchtverwarming in het

nieuwe gebouw was plaatsing van een vijfde ketel in de stookkelder noodzakelijk. Dientengevolge moest de ruimte, welke tijdens de avonddienst voor de stalling van fietsen werd gebruikt, als werkplaats voor de chef-vakman worden ingericht. Daardoor is openstelling van de fietsenstalling in de avonduren noodzakelijk geworden.
In de cataloguskamer is in verband met de uitbreiding van de alfabetische catalogus opnieuw een kast bijgeplaatst.

Personeel. Er is in het afgelopen jaar zeer veel wisseling onder het personeel geweest.
Aan de administratieve ambtenaar A 1e klasse G. J. Onstein werd in verband met het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd met ingang van 1 oktober eervol ontslag verleend. Met hem is weer een van de oude garde na een diensttijd van meer dan 48 jaren vertrokken.
De heer H. Struik, eveneens administratief ambtenaar A 1e klasse verkreeg op zijn verzoek eervol ontslag uit zijn betrekking met ingang van 1 januari 1956. Zeer tragisch was het overlijden van de bode K. A. L. de Haas op 16 juni, juist anderhalve maand, voordat hij zou worden gepensioneerd. Aan Mej. H. T. Knoppien werd wegens huwelijk eervol ontslag verleend als bibliotheekassistent A met ingang van 1 mei; zij bleef echter nog voorlopig voor halve dagen op arbeidsovereenkomst werkzaam. De bibliotheekambtenaren Mej. E. B. Fleumer en de heer J. G. F. Hasekamp verlieten met ingang van 1 oktober de dienst, de eerste wegens verandering van werkkring, de tweede wegens studieredenen.
Bevorderd werden: Mej. W. A. Laseur en Mej. L. van Hespen, beiden tot bibliotheekambtenaar A met ingang

van 1 januari; Mej. M. J. Schiltman en Mej. J. E. Visser, beiden tot administratief ambtenaar B 1e klasse resp. met ingang van 1 januari en van 1 oktober; de heer J. M. Romani tot administratief ambtenaar A 1e klasse met ingang van 1 oktober; de heer A. J. van Dijk tot magazijnbediende B met ingang van 1 januari.
Het vertrek van een aantal krachten maakte natuurlijk ook vrij veel nieuwe aanstellingen noodzakelijk, terwijl tevens aan de bezetting van de middenrangen enige uitbreiding gegeven werd. Met ingang van 1 augustus werden aangesteld de dames L. Arriëns en T. A. Kiel, resp. als bibliotheekambtenaar A in vaste dienst en als bibliotheekambtenaar op arbeidsovereenkomst. Met ingang van 1 september, 1 oktober en 1 november kregen achtereenvolgens een aanstelling Mej. T. M. I. Flothuis (bibliotheekambtenaar op arbeidsovereenkomst), Mej. A. M. Nugteren (bibliotheekambtenaar A in tijdelijke dienst) en Mej. C. J. van Boven (bibliotheekambtenaar in vaste dienst). Ten slotte werd bij het Ruilbureau per 1 april als administratief ambtenaar C 2e klasse Mej. H. van Hattem aangesteld, die echter op 1 september de Koninklijke Bibliotheek weer verliet en vervangen werd door Mej. C. W. Muller in dezelfde rang.
In de groep van het magazijnpersoneel valt nog te vermelden de aanstelling van de heren J. F. A. Bouwens en N. J. M. Tettero tot magazijnknecht C en de heer F. J. Treebusch tot magazijnknecht B, tevens rijwielbewaarder. De magazijnknecht A. D. Loohuis verliet op 1 september de Koninklijke Bibliotheek.
Het bleek in de laatste maanden van het jaar noodzakelijk voor de werkvrouwen andere diensturen in te voeren. In

verband hiermede werd aan de in dienst zijnde werkvrouwen ontslag verleend, terwijl een contract met een service-bedrijf werd gesloten.
Aan de heer J. J. Woltjer werd nogmaals voor een jaar verlof verleend buiten bezwaar van 's Lands schatkist enige uren per dag aan zijn dissertatie te werken.

Verzamelingen. Het budget voor aankoop was dit jaar een weinig verhoogd in verband met de behoefte aan bibliografisch naslagmateriaal bij de centrale catalogi, in de eerste plaats de C.C.P. Het is daardoor mogelijk geworden niet alleen het aantal tijdschriftenlijsten uit te breiden, maar ook de in het buitenland verschijnende indices op tijdschriften aan te schaffen. Juist met het oog op de binnen enkele jaren tot stand komende organisatie van de afdeling der centrale catalogi is het gewenst over een zo volledig mogelijk naslagmateriaal te beschikken.
De naslagwerken in de leeszaal werden systematisch uitgebreid. Verschillende encyclopedische werken werden aangeschaft en ook het biografische materiaal werd geregeld vernieuwd en aangevuld. Hoewel maatregelen waren getroffen om een groter aantal lopende tijdschriften in de leeszaal beschikbaar te stellen, is de aanwas zó groot geweest, dat hier met een keuze moest worden volstaan.
Behalve op de grote gebieden van wetenschap, die in de Koninklijke Bibliotheek vertegenwoordigd zijn, werd natuurlijk ook, wanneer zich de mogelijkheid daartoe voordeed, literatuur aangekocht betreffende de onderwerpen, waarover door allerlei oorzaken belangrijke collecties aanwezig zijn. Dat zijn onderwerpen als het kinderboek, de valkenjacht, de dierenpsychologie, de

grafologie, Jeanne d'Arc, Spinoza en nog verschillende andere. Daar is sinds enige tijd nu bijgekomen het schaakspel, waarvan de literatuur geregeld wordt aangevuld, dank zij de actieve hulp van Dr. M. Niemeijer. Hoe belangrijk de aanwezigheid van dergelijke speciale collecties is, blijkt wel uit het feit, dat de heren Dr. K. Venema en K. W. Kruyswijk daardoor het initiatief genomen hebben voor de Koninklijke Bibliotheek een zo volledig mogelijke verzameling over het damspel bijeen te brengen, die al gedeeltelijk overgedragen is. Een collectie, die evenzo, dank zij de generositeit van haar schenker, Ir. L. J. Koopman, gestadig groeit, is de zeer belangrijke en kostbare verzameling van moderne Franse belletrie in bijzondere edities.

Onderscheidt door dergelijke speciale verzamelingen een bibliotheek zich van haar zusters, ook overigens tracht de Koninklijke Bibliotheek haar aankooppolitiek een eigen karakter te geven, waardoor zij zich duidelijk onderscheidt van de universiteitsbibliotheken. Natuurlijk is dit al het geval, doordat gebieden als beeldende kunsten, volkskunde, moderne letterkunde bij haar een belangrijker plaats innemen, dan bij de andere grote wetenschappelijke bibliotheken. Het zijn echter ook kleinere onderwerpen, die de aandacht hebben, gelijk theater, ballet, film, fotografie, woninginrichting, tuinkunst, om slechts deze te noemen. Ten slotte zit bij de aanschaffing op gebieden als geschiedenis en beeldende kunsten steeds het streven voor literatuur te verwerven over onderwerpen, die elders waarschijnlijk wel weinig aan bod komen zullen. In dit verband vallen aankopen te noemen als: O. Johannsen, Geschichte des Eisens. Dritte Aufl. (Düsseldorf, 1953);

P. L. Duchartre, Histoire des armes de chasse et de leurs emplois. (Paris, 1955); A. Chapuis, Histoire de la boîte à musique. (Lausanne, 1955); H. and S. Berry-Hill, Antique gold boxes. (New York, 1953); G. Becatti, Oreficerie antiche. (Roma, 1955); R. Berliner, Die Weihnachtskrippe. (München, 1955).

De werken op kunstgebied omvatten naar ruimte en tijd een welhaast onbegrensd terrein. Enkele kostbare uitgaven mogen hier als voorbeelden genoemd worden: H. Breuil, The white lady of the Brandberg. (London, 1955); G. Bataille, La peinture préhistorique: Lascaux ou la naissance de l'art. (Genève, 1955); M. Bieber, The sculpture of the Hellenistic age. (New York, 1955); E. Michel, Peintures flamandes du XVe et du XVIe siècle. (Paris, 1953); J. G. Phillips, Early Florentine designers and engravers. (Cambridge, Mass., 1955); H. Swarzenski, Monuments of Romanesque art. (Chicago, 1954).

Dat bij de literatuur over kunst aan de bouwkunst ruime aandacht geschonken werd, is gegrond op een al jarenlang bestaande traditie. Hoe uiteenlopend de aankopen ook op een dergelijk gebied kunnen zijn moge blijken uit de weinige titels, die hier volgen: G. Marçais, L'Architecture musulmane d'Occident. (Paris, 1955); M. Herman, The early Australian architects and their work. (Sydney, 1954); E. Kaufmann, Architecture in the age of reason. (Cambridge, Mass., 1955); O. Powstenko, The cathedral of St. Sophia in Kiev. (New York, 1954); R. Tournier, Les églises comtoises. (Paris, 1954); G. Ferguson, Signs and symbols in Christian art. (New York, 1954).

Het spreekt vanzelf, dat de taak, die de Koninklijke Bibliotheek op het gebied van boekkunst te vervullen

heeft de aanschaffing meebracht van werken als: R. Limousin, Jean Bourdichon, peintre et enlumineur. (Lyon, 1954); A. A. Schmid, Die Buchmalerei des XVI. Jahrhunderts in der Schweiz. (Olten, 1954); H. Helwig, Handbuch der Einbandkunde. (Hamburg, 1953–1955); H. M. Nixon, Twelve books in fine bindings from the library of J. W. Hely-Hutchinson. (Oxford, 1953).
Er konden echter naast dergelijke werken over boekkunst ook een aantal specimina van deze kunst verworven worden. Voor de bandenverzameling kon de hand worden gelegd op een Engelse band, die een goed voorbeeld was van de z.g. sombre binding, en op een „reliure romantique" van Nederlandse oorsprong. Een mooie moderne aanwinst was een band naar een tekening van Charles Ricketts, die tegelijkertijd een door de Curwen Press gedrukt werk van zijn hand in zich borg. Ook van andere persen werden representatieve produkten aangekocht: van de Ernst Ludwig Presse, de Bremer Presse, de Essex House Press, de None Such Press, de Golden Cockerel Press. De kroon spande echter de prachtige bijbel in vijf delen, welke in de jaren 1903–1905 als een meesterstuk van de Doves Press kwam.
Het is bekend, dat de Koninklijke Bibliotheek in zeer ruime mate moderne belletrie aankoopt, die voor wetenschappelijke doeleinden kan worden uitgeleend. Toch verhindert dit niet, dat ook oudere drukken worden aangeschaft, als de in 1660 in Hamburg verschenen Nederduitse uitgave van Reinke de Vos en het werk van J. W. Zincgref, Der Teutschen Scharpfsinnige kluge Sprüch, Apophthegmata genannt. (Strassburg, 1628–1631). Van John Dryden's werken werd de uitgave van 1701 verworven,

van William Blake's Songs of Innocence de facsimile-uitgave in kleuren, die de Trianon Press in 1954 heeft bezorgd. Verdere kostbare uitgaven op literair gebied, die vermelding verdienen, zijn o.m.: Das Wienhäuser Liederbuch. Hrsg. von H. Sievers. (Wolfenbüttel, 1954); W. Cowper, Correspondence. Arranged by Th. Wright. (London, 1904); E. Dickinson, The poems. Ed. by Th. H. Johnson. (Cambridge, Mass., 1955); George Eliot, Letters. (New Haven, 1954–1955); V. Alfieri, Opere. (Asti, 1951–) en Ch. Baudelaire, Oeuvres complètes. (Paris, 1955). De afdelingen Theologie en Kerkgeschiedenis eisen altijd nog veel zorg doordat hier veel lacunes aan te vullen zijn. Zo zijn in dit jaar weer grote werken aangekocht als H. L. Strack und P. Billerbeck, Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch. (München, 1922–'28); E. Hatch und H. A. Redpathe, A concordance to the Septuagint and the other Greek versions of the Old Testament. (Graz, 1954); S. Mandelkern, Veteris Testamenti concordantia Hebraica atque Chaldaica. (Graz, 1955); J. T. Ellis, The life of James Cardinal Gibbons. (Milwaukee, 1952); E. Hirsch, Lutherstudien. (Gütersloh, 1954); A. Blaise, Dictionnaire latin-français des auteurs chrétiens. (Paris, 1954).

Met deze voorbeelden ter illustratie van het aankoopbeleid moet worden volstaan. Het spreekt vanzelf, dat voor vakken als geschiedenis en rechtswetenschap, waarvoor zeer veel wordt aangeschaft, gemakkelijk tal van soortgelijke voorbeelden gegeven konden worden, maar dit mag wel overbodig worden geacht.

Ook in dit jaar heeft de Koninklijke Bibliotheek weer reden tot grote dankbaarheid jegens de velen, die haar

met geschenken hebben bedacht. Zij kunnen hier niet met name worden genoemd, maar zij mogen zich verzekerd houden van de erkentelijkheid van de bibliotheek. Melding zij slechts gemaakt van de volgende schenkingen en schenkers: de Genealogie – Van Beresteyn, geschonken door Mevr. J. v. Beresteyn-Frowein; de pseudo-Haagse drukken van Reliquiae Sacrae Carolinae (1650, 1651, 1653) door Mr. F. Madan; verschillende Portugese uitgaven door Z. Exc. Mr. Dr. E. N. van Kleffens; een groot aantal werken gelegateerd door wijlen Mr. P. H. W. G. van den Helm; verschillende Braziliaanse boeken geschonken door de Braziliaanse Ambassade; een collectie Shakespeareana door de familie van wijlen Arthur van Schendel; de werken van Karl May en enige werken over hem door Drs. F. C. de Rooy; de fotografische reproduktie van het in de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden berustende handschrift van het Oera Linda Bok door de erven van wijlen de heer D. Vreede.

Een bijzondere vermelding verdient het legaat van een jarenlang trouwe bezoeker der Koninklijke Bibliotheek, de heer F. Vogels nl. zijn volledige verzameling materiaal over de geschiedenis der Watergeuzen en de verrassing van Loevestein in 1570. Een ander geschenk voor de handschriftenafdeling bestond uit vier alba amicorum, geschonken door Mr. H. Bos Kzn.

Zeer grote stukken heeft de handschriftenafdeling dit jaar niet verworven. Toch zijn behalve bovengenoemde alba een aantal stukken van Constantijn Huygens en een brief van Francis Vere stellig van belang. Men vindt de aanwinsten nader beschreven in bijlage II.

In het afgelopen jaar werden 11 630 delen aan de ver-

zamelingen toegevoegd tot een gezamenlijke lengte van 227 m. (In 1954 waren deze cijfers: 11 583 delen en 269 m.) Het aantal delen, dat gebonden werd, bedroeg 8176.

Catalogi. Er zijn in het afgelopen jaar twee gedrukte catalogi door de Koninklijke Bibliotheek gepubliceerd. Na jarenlange voorbereiding verscheen de „Catalogus der niet-Nederlandse drukken: 1500–1540, aanwezig in de Koninklijke Bibliotheek" bewerkt door Mej. Dr. R. Pennink. Tezelfder tijd kwam gereed de catalogus van de schaakcolletie, gepubliceerd onder de titel „Bibliotheca Van der Linde-Niemeijeriana. A catalogue of the chess collection in the Royal Library, The Hague". Had aanvankelijk de heer F. Knuttel zich aan de beschrijving van deze collectie gewijd, de eindredactie, in het Engels, en de zeer tijdrovende verzorging van de drukproeven is het werk van Dr. J. Gerritsen geweest. Op 15 maart is in een plechtige bijeenkomst, bijgewoond door Mr. F. P. Th. Rohling, Chef van de Afd. Oudheidkunde en Natuurbescherming van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en een aantal bekende figuren uit de schaakwereld aan Dr. M. Niemeijer, de schenker van de collectie, een gebonden exemplaar van de catalogus overhandigd. Ook de verschijning van de andere catalogus werd bij deze gelegenheid gememoreerd, terwijl aan Mej. Dr. Pennink het eerste exemplaar van haar werk kon worden aangeboden. Een kleine tentoonstelling van literatuur op schaakgebied werd in aansluiting bij deze plechtigheid ingericht.
Met de vernieuwing van de alfabetische catalogus werd

geregeld voortgang gemaakt. Het tempo werd echter ongunstig beïnvloed door de vele ziektegevallen bij het personeel en de restauratiewerkzaamheden in het gebouw Lange Voorhout, die dikwijls een belemmering waren voor de normale gang van zaken.
Verschillende onderdelen van de systematische catalogus werden herzien. Eerst wanneer echter de reorganisatie van de centrale catalogi is doorgevoerd, waardoor de wetenschappelijke staf ontlast wordt van de arbeid aan deze catalogi, zal een grondiger bewerking van de systematische catalogus mogelijk worden.
De extra-arbeid, aan de centrale catalogi verricht, heeft succes gehad. Het resterende „oude" supplement is geheel met de C.C. verenigd. De twee werkloze hoofdarbeiders hebben het overtypen van de titels van kloosterbibliotheken voorlopig beëindigd. Twee nieuwe bibliotheken hebben haar materiaal voor de C.C. beschikbaar gesteld. Het aantal gesorteerde nieuwe fiches bedroeg dit jaar 88 000. Voor de C.C.P. bedroeg het aantal nieuwe bibliotheken, die zich aanmeldden, ruim 20.
Het aantal postaanvragen, dat in 1954 het getal van 90 395 bereikt had, steeg in het afgelopen jaar tot 95 234. Aan deze stijging had de C.C.P. zijn deel, aangezien het aantal aanvragen hier gestegen is van 29 806 tot 32 505, waarmede dus ruim 34% voor rekening van deze catalogus kwam. Het percentage van de niet-gevonden titels bij de C.C.P. bedroeg 29,5%. Bij de C.C. bedroeg dit percentage 21%.
De Centrale catalogus van periodieken van Overheidsinstanties (C.C.P.O.) is nog niet geheel compleet, daar het materiaal van twee bibliotheken ontbreekt. Er is echter

goede hoop, dat het in 1956 aangevuld zal worden. Een gevolg van de aanwezigheid van deze catalogus is o.a. de stijging van het aantal telefonische aanvragen.
Er is in het afgelopen jaar ook een begin gemaakt met het werk aan een centrale muziekcatalogus. Het plan voor deze catalogus is opgezet door het studiecentrum voor muziekbibliotheken en wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Mevrouw Wilma Klinkert is als een werkkracht voor halve dagen sinds 1 april met de arbeid aan deze catalogus bezig.

Gebruik van de bibliotheek. In het verslagjaar bedroeg het aantal bezoekers 76 004, wat dus een lichte achteruitgang met 1954 betekent, toen het aantal 76 534 bedroeg. Deze achteruitgang komt geheel op rekening van het bezoek in de avonduren, dat van 3766 in 1954 tot 3195 is gedaald. Het cijfer van de uitlening is wat hoger dan in 1954, daar het van 73 227 tot 74 144 is geklommen. Deze stijging is vooral toe te schrijven aan de uitlening buiten de stad (26 666 tegenover 25 433 in 1954), terwijl binnen Den Haag een lichte daling merkbaar was (47 478 tegenover 47 794 in 1954). Aan buitenlandse bibliotheken werden 265 (in 1954: 228) werken verzonden, waarvan 78 naar België, 70 naar West-Duitsland, 23 naar Engeland, 17 naar Luxemburg, 15 naar Denemarken, 15 naar Hongarije en 36 naar 11 andere landen. Ook naar Willemstad (Curaçao) werden 11 werken gezonden. Evenals in het vorige jaar is er een zekere vooruitgang merkbaar van het leenverkeer met landen achter het ijzeren gordijn.
Het aantal landen, die boeken aan de Koninklijke Biblio-

theek leenden, is veel kleiner dan omgekeerd. Het bedraagt niet meer dan 8, waarbij Engeland aan het hoofd staat met 70 delen (die echter ten dele voor andere bibliotheken bestemd waren), van nabij gevolgd door West-Duitsland met 62 delen, waarna België als derde komt met slechts 27 delen. Het totale aantal delen, uit buitenlandse bibliotheken geleend, bedroeg 201 (in 1954: 185). Uit binnenlandse bibliotheken leende de Koninklijke Bibliotheek 1044 (in 1954: 962) delen.
Er is een zeker parallellisme tussen het getal der door het buitenland van de Koninklijke Bibliotheek geleende boeken en de verzoeken om inlichtingen uit het buitenland. De wetenschappelijke staf behandelde – alleen uit het buitenland – 154 van dergelijke verzoeken, waarvan 35 uit West-Duitsland, 20 uit België, 12 uit Groot-Brittannië en verder uit 25 verschillende landen. Tot deze landen behoren – en hier is een opvallend verschil met het leenverkeer – de Verenigde Staten met 31 verzoeken en geen enkel geleend boek en Frankrijk met 13 verzoeken, waartegenover slechts één geleend werk staat.
De handschriftenafdeling telde dit jaar 443 bezoekers (in 1954: 403) die 932 handschriften raadpleegden. Uit andere bibliotheken werden 76 handschriften geleend, terwijl 18 handschriften aan andere instellingen geleend werden, waaronder drie voor twee tentoonstellingen in het buitenland. In verband met bestellingen van microfilms werden in het fotografisch atelier van het Algemeen Rijksarchief van 29 handschriften films vervaardigd.
Voor de foto-afdeling waren de cijfers dit jaar niet bijzonder hoog, doordat een geruime tijd deze afdeling door ziekte van de fotograaf stil gelegen heeft. Het aantal op-

drachten bedroeg 396, het aantal afgeleverde fotocopieën 3849 (w.o. 451 voor het buitenland), het aantal glansfoto's 366 (w.o. 31 voor het buitenland). Voor microfilms was er een stijging: hier bedroeg het aantal opdrachten 36 (tegenover 28 in 1954) voor 5271 opnamen (in 1954: 4632).
De Koninklijke Bibliotheek heeft dit jaar aan een groot aantal tentoonstellingen haar medewerking verleend. In chronologische volgorde waren dit: een tentoonstelling over het leven en werk van Hugo de Groot in het Grotiuslyceum in Den Haag; een herdenkingstentoonstelling van H. C. Andersen in de Openbare Leeszaal te Nijmegen; een door de Belgische ambassadeur in Madrid georganiseerde tentoonstelling van Middeleeuwse handschriften; de tentoonstelling „Nassau 1255–1955" in het Oranje-Nassau Museum te Den Haag; de tentoonstelling „Holland's Glorie" in het Prinsenhof te Delft; de tentoonstelling „Antwerpen's Gouden eeuw" in de Stedelijke feestzaal te Antwerpen; de tentoonstelling „Steenwijk 700 jaar stad" te Steenwijk; een tentoonstelling van oude kinderboeken van het bureau „Boek en Jeugd"; de tentoonstelling „Oranje internationaal gezien" in het Oranje-Nassau Museum. Afzonderlijke vermelding verdient de medewerking aan de tentoonstelling van Nederlandse prenten en geïllustreerde boeken die op grond van het cultureel akkoord met Italië ten dele in 1955, ten dele in 1956 in Venetië, Turijn, Bologna en Napels te zien is geweest en ten slotte in ons land in het Rijksmuseum werd gehouden.
In de Koninklijke Bibliotheek zelf is van 26 augustus tot 9 september een tentoonstelling gehouden over Sigrid Undset en haar werk, zulks op verzoek van de Noorse

Legatie. Van de tentoonstelling van handschriften en boeken uit de schaakcollectie, die van 16–22 maart is gehouden, was reeds hiervóór sprake. Een zestal groepen bracht bezoeken aan de Koninklijke Bibliotheek, terwijl bovendien de handschriftenafdeling nog door vijf groepen belangstellenden werd bezocht.
Aan een aantal Rooms-Katholieke geestelijken, bibliothecarissen van kloosters of seminaries, werd gelegenheid gegeven één of meer weken in de Koninklijke Bibliotheek te werken, zulks in aansluiting bij een cursus, die hier voor hen van 15–25 april gegeven was.

Ruilbureau. Het aantal pakketten, dat door het Ruilbureau naar binnen- en buitenland is verzonden, is ongeveer gelijk aan dat van het vorige jaar. De verzending naar het buitenland vertoonde een lichte stijging (werden in het vorige jaar 12 146 pakketten verstuurd, nu waren het er 12 594), die naar het binnenland een kleine daling (18 316 pakketjes in 1955 tegenover 19 159 in 1954). Uitgedrukt in gewichten is het beeld der verzending enigszins anders: naar het buitenland werd verstuurd 14 740 kg (v. j. 15 574 kg), naar het binnenland 12 823 kg (v. j. 13 821 kg). De wijze van transport, alsmede de aantallen verzonden en ontvangen kisten en postpakketten, blijken uit bijgaande staat (bijlage I), welke alfabetisch naar de namen der landen, waarmee contact werd onderhouden, is ingericht. In stijgende mate is van Belgische zijde gebruik gemaakt van de mogelijkheid om boeken en tijdschriften als drukwerk tegen verlaagd tarief naar Nederland te versturen. Helaas kon van Nederlandse zijde om redenen van financiële aard aan een verzoek tot toepassing van deze

zelfde verzendtactiek geen gehoor gegeven worden. Slechts daar, waar zulks kosten bespaarde of waar verzending tot hinderlijke vertraging aanleiding zou hebben gegeven, is overgegaan tot verzending der stukken als drukwerk. Het aantal stukken, dat op deze wijze is verzonden noch het aantal stukken, dat op deze manier is binnengekomen, zijn statistisch vastgelegd, doch ook zonder statistische gegevens valt te constateren, dat bij de ruilzendingen verzending als drukwerk meer en meer in zwang komt. Dat ook Nederland, dat steeds een vooraanstaande rol heeft gespeeld bij de internationale ruil, tot zulk een verzending zal moeten overgaan, staat, gezien het belang van een snel transport, speciaal van technische literatuur, onomstotelijk vast.

Ruil met Nationalistisch China is weer mogelijk geworden, doordat de National Central Library, Taipei, Taiwan, zich bereid verklaard heeft verzamelzendingen te accepteren. In de Deutsche Demokratische Republik bestaat sedert het laatste kwart van 1955 een afzonderlijk ruilbureau. De ruil, die het Ruilbureau met overheidspublikaties alsmede met tijdschriften, welke vanwege de overheid worden gesubsidieerd, onderhoudt, vertoont weinig nieuwe aspecten. In het algemeen is deze ruil omvangrijker geworden, speciaal met bibliotheken in de Verenigde Staten en in Duitsland. Vermelding verdient de kaartenruil, die met de Map Room van het Brits Museum is aangegaan. Ruilakkoorden van enige omvang, waarbij Nederland als zodanig partij is, werden niet afgesloten. Een voorstel van Iran tot uitwisseling der proefschriften bracht het niet tot een ruilovereenkomst. Uit de toezending van een partij Japanse overheidspublikaties volgde even-

min een ruilakkoord. Van diverse Poolse instituten, merendeels behorende tot de Polska Akademia Nauk, ontving het Ruilbureau tal van publikaties. Omtrent de opzet van een omvangrijke ruil met deze instituten zijn momenteel onderhandelingen gaande met de bibliothecarissen der rijksuniversiteiten en de bibliothecaris der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Voor het tijdschrift „Neophilologus" vond het Ruilbureau twee, voor „Mmemosyne" eveneens twee en voor het „Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde" vier nieuwe ruilpartners.
De uitwisseling van technische literatuur in het verband der O.E.E.S. blijft zich in neergaande lijn bewegen. Als partner in deze ruil zijn de Verenigde Staten van Amerika afgevallen. Ook Groot-Brittannië liet weten, dat het zijn bijdrage niet op dezelfde hoogte zou kunnen handhaven. Desalniettemin verwerkte het Ruilbureau 5629 documenten. De verspreiding van deze documenten is in percentages uitgedrukt ongeveer zo: universiteitsbibliotheken 27,5%, bibliotheken van industriële ondernemingen 28,5%, bibliotheken van research-instellingen 23,5% en administratieve bibliotheken 20,5%.
De ruil van doubletten is op aandringen van Unesco niet meer mondiaal, doch nationaal georganiseerd. Aan het Ruilbureau is de taak toegedacht hier te lande deze ruil te stimuleren. Een circulaire is hierover uitgezonden; naar aanleiding daarvan hebben enkele vragen het Ruilbureau bereikt, welke hoofdzakelijk de vervaardiging en aanvulling van adreslijsten betroffen voor verzending der ruilaanbiedingen. Contact bestaat over deze soort ruil met het Medisch Ruilcentrum in Amsterdam.

Evenals in vorige jaren heeft het Ruilbureau in dit jaar door het verschaffen van inlichtingen alsmede door het aanschrijven van buitenlandse geleerde genootschappen ruilcontact weten te leggen tussen Nederlandse en buitenlandse wetenschappelijke instellingen. Ruilrelaties werden ten gevolge van deze bemiddeling aangeknoopt tussen het Internationaal Bureau voor Belastingdocumentatie te Amsterdam en diverse organismen, werkzaam op het gebied der belastingwetenschap, gevestigd in Zuid-Amerika, alsmede tussen de redactie van het „Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde" te Utrecht en enige Scandinavische verenigingen van landmeters.
Ondanks stage arbeid aan de samenstelling van de „Bibliografie van in Nederland verschenen officiële en semi-officiële uitgaven" kon de verschijning van deel XXVI (1954) niet meer in 1955 plaats vinden. Dit deel kwam kort na de jaarwisseling uit; het aantal daarin opgenomen titels bedraagt 955, hetgeen in vergelijking met de vorige jaargang een stijging van ± 75 titels betekent.
Ook in 1955 heeft het Ruilbureau zijn medewerking aan het Prins Bernhard Fonds verleend bij de besteding van enige door het fonds aan Nederlandse lectoraten verleende subsidies.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL

Bijlage I

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten
Australië	1	—	België	15 [1]	—
België	23	—	Brazilië	—	1
Denemarken	11	—	Denemarken	6	—
Duitsland	24	—	Duitsland	12 [1]	—
Finland	4	—	Finland	3	2
Frankrijk	12	—	Frankrijk	29	—
Italië	6	—	Groot Brittannië	2	18
Japan	8	—	Hongarije	—	3
Noorwegen	2	—	Italië	—	1
Oostenrijk	3	3	Noorwegen	3	1
Polen	—	2	Oostenrijk	3	4
Portugal	3	—	Polen	1	2
Spanje	1	47	Suriname	—	1
Tsjechoslowakije	3	2	Tsjechoslowakije	1	2
Ver. St. v. Amerika	80	—	Ver. St. v. Amerika	36	—
Zwitserland	11	—	Zuid Afrika	4	1
			Zweden	9	3
			Zwitserland	11	3
Totaal	192	54	Totaal	135	42

[1]) waarvan 1 laadkist.

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

134 C 29 DAVID ESAIAS BODE (1772–1842), officier. Eigenhandig geschreven en ondertekende brief, in zijn kwaliteit van kolonel der Hollandse artillerie gericht aan de divisie-generaal Séroux, en onder meer handelend over de door hem ingestelde inspectie der batterijen in Noord Beveland en te Wolfersdijk. Gedateerd Goes le 16 fevrier 1810. Frans. 1 bl. f°.

Gekocht van Antiquariaat Victor Degrange te Parijs.

133 M 138 PIETER CORNELIS BOUTENS (1870–1943), Nederlands letterkundige. Manuscript van „Morgengedachten". 10 bll. 264×208, waarvan vier onbeschreven. Gedateerd 11–19 augustus 1930. Gebonden in donkerblauwe linnen band. Toegevoegd een tweetal bladen met verschillende aantekeningen en gedichten, waaronder een fragment der Iliasvertaling, alsmede een visite-kaart van Dr. A. Rutgers van der Loeff met enkele notities.

Gekocht van Antiquariaat A. L. van Gendt te Blaricum.

134 C 18 SIR HORACE VERE (1565–1635), o.a. gouverneur van Den Briel. Brief aan een onbekende, onder meer handelend over het aan Holland gebrachte bezoek van de jonge prins Frederik V, later keurvorst van de Palts, in 1612 op doorreis naar Engeland, waar hij in 1613 huwde met Elisabeth, dochter van Jacob I. Gedateerd Hage this 29th of Sept: 1612 ould style. Engels. 2 bll. 4°.

Gekocht van Antiquariaat Maggs Bros Ltd te Londen.

133 M 140 VERZAMELING BRIEVEN gericht aan de Amsterdamse dichter en boekhandelaar-uitgever Pieter Johannes Uylenbroek (1748–1808). Daterend uit het laatste kwart der achttiende eeuw en het eerste decennium der negentiende eeuw, afkomstig van verschillende Nederlandse letterkundigen, onder wie: Juliana Cornelia de Lannoy, C. Loots, H. A. Spandaw, Simon Styl, N. S. van Winter, L. W. van Winter-van Merken en A. Ypey. 78 stuks. Nederlands. Verschillende formaten.

Gekocht van Antiquariaat Gijsbers en Van Loon te Arnhem.

133 M 141 HENDRIK FRANCISCUS CAROLUSZOON TOLLENS (1780–1856), Nederlands dichter. Manuscript van „Lierzang aan den Digter Pieter Johannes Uylenbroek, op alle zyne Tooneelstukken". 17 bll. 230×188. Gedateerd 10 Juli 1798. Gebonden in donkergroene marokijnen band. Toegevoegd „In het Album van Mr. W. Bilderdijk", per 6 september 1784 te Amsteldam gedateerd

gedicht van Pieter Johannes Uylenbroek; een ongedateerde huwelijkstoespraak van een onbekend predikant; alsmede twee Belgische drukwerkjes uit het laatste kwart der negentiende eeuw.

Gekocht van Antiquariaat GIJSBERS EN VAN LOON te Arnhem.

134 C 30 MARTIN BUBER (geb. 1878), wijsgeer. Verzameling brieven gericht aan Juliette Binger, vertaalster van zijn werk in Nederland. Daterend uit de jaren 1946–1955. Toegevoegd een portretfoto van Buber, alsmede een viertal concepten van aan hem door Mejuffrouw Binger gerichte brieven. 23 stuks. Duits. Versch. formaten.

Geschenk van de Heer RICO BULTHUIS te 's-Gravenhage.

134 C 25 CONSTANTIJN HUYGENS (1596–1687), Nederlands staatsman en dichter. Afschrift van „Cluyswerck". 10 bll. 337 × 210. Daterend uit de tijd van het voltooien van het gedicht (1681). Gebonden in gelijktijdige bruinlederen band met op voor- en achterplat het stempel „Constanter".

Gekocht op de door VAN STOCKUM's Antiquariaat in september 1955 te 's-Gravenhage gehouden auctie.

134 C 26 CONSTANTIJN HUYGENS (1596–1687). Staet en Administratie van alle mijne Goederen. Apr. 1639. – uytgesondert van mijne Meubelen en Boecken: daeraf pertinente Lijsten apart zijn. 135 bll. 275 × 210. Voortgezet tot 1686. Gebonden in gelijktijdige perkamenten omslag. Toegevoegd een zestal losse stukken van in hoofdzaak administratieve aard, geschreven door Constantijn Huygens en anderen.

Gekocht als voren.

134 C 27 ANNOTATA IN DIARIIS manu Proavi, Proaviae, et Avi mei. Hugeniorum et Hoefnagliae. ab anno 1606. usque ad annum. 1685. Geschreven door de kleinzoon van de dichter: Constantijn Huygens (1675–1739), vermoedelijk in het laatste decennium van de zeventiende eeuw. 27 bll. 322 × 204. Gebonden in gelijktijdige halfperkamenten band. Toegevoegd een tweetal brieven van A. D. Schinkel en een van Theod. Jorissen.

Gekocht als voren.

75 A 2 8 ALBUM AMICORUM van DIRK FRUYTIER, medicus. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1752–1777, merendeels geschreven te Leiden, 1752–1759, o.a. van J. J. van Drunen en P. Luchtmans. 152 bll. 117 × 185. Roodmarokijnen band met goudstempeling.

Geschenk van Mr. H. Bos KZN. te 's-Gravenhage.

75 A 2
9

ALBUM AMICORUM van JHR. PIETER HENDRIK SIX (1827–1905), leerling van Instituut Noorthey. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1840–1883, grotendeels gedateerd Noorthey, 1840 en 1845. Enige tekeningen. 34 bll. 91 × 140 in doos.
Geschenk van Mr. H. Bos Kzn. te 's-Gravenhage.

75 A 2
10

ALBUM AMICORUM van HERMANUS CHRISTIANUS HANEWINKEL, theoloog. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1754–1755, grotendeels van Groningse hoogleraren (P. Chevallier, N. Engelhard, D. Gerdes, E. Hollebeek, L. Offerhaus) en studenten. 92 bll. 92 × 147. Bruine gemarmerde kalfslederen band met goudstempeling.
Geschenk van Mr. H. Bos Kzn. te 's-Gravenhage.

133 M 142

ALBUM AMICORUM van PHILIPPUS ANSHELM, rechter te Mainz. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1556–1597, o.a. van de theoloog Martinus Mirus en de filologen Jacobus Christmannus en Petrus Dasypodius. Doorschoten exemplaar van Andreas Alciatus' Emblemata, Lugduni apud Math. Bonhomme, 1551. 238 bll. 170 × 119. Perkamenten band.
Geschenk van Mr. H. Bos Kzn. te 's-Gravenhage.

69 D 1-26

NALATENSCHAP F. VOGELS. Verzameling van aantekeningen, uittreksels en dergelijke (hoofdzakelijk in typescript), betrekking hebbend op de tachtigjarige oorlog. De collectie omvat de volgende delen:

a. Alfabet van Watergeuzen. 7 portefeuilles; genummerd 1–7; in de laatste een klapper.

b. Historische aantekeningen over allerlei onderwerpen uit de tijd van de tachtigjarige oorlog. 13 portefeuilles.

c. Historische aantekeningen over de verrassing van het slot Loevestein. 1 portefeuille.

d. Copieën van 16e-eeuwse stukken over de tachtigjarige oorlog, berustend in binnen- en buitenlandse archieven. 2 portefeuilles.

e. Exemplaar van het door J. F. van Someren gepubliceerde „Supplément au recueil de M. G. Groen van Prinsterer: Archives ou correspondance inédite de la maison d'Orange-Nassau" met toegevoegde aantekeningen.

f. Handschriftelijke notities. 2 enveloppes.
Legaat F. Vogels.

134 C 34 HENDRIK IV (1553–1610), koning van Frankrijk. Ongedateerde, eigenhandig ondertekende brief: „A Monsieur mon cousyn – Monsieur le prince dorange", handelend over zijn voorgenomen hulp aan de Staten. Frans. 2 bll. 4°.
Gekocht van Antiquariaat MAGGS BROS LTD. te Londen.

134 C 22 ALEXANDER HUGO BAKKER KORFF (1824–1882), schilder. Per 18 november 1847 te Antwerpen gedateerde brief aan de Haagse verzamelaar A. D. Schinkel, handelend over zijn akademische studiën te Antwerpen en zijn verblijf aldaar, alsmede over een tekening waarvan twee schetsen in de brief voorkomen. Nederlands. 2 bll. 4°. Toegevoegd een portretfoto van de schilder.
Gekocht van Antiquariaat L. RANZENHOFER te Wenen.

134 C 22 JOHANNES WARNARDUS BILDERS (1811–1890), schilder. Zonder jaar per 23 mei gedateerde brief aan een niet nader geïdentificeerde Graaf Nahuijs te Utrecht, handelend over het tijdelijk huren van een huis te Oosterbeek. Nederlands. 2 bll. 8°.
Gekocht als voren.

134 C 31–33 JAN MESSCHERT VAN VOLLENHOVEN (1748–1814), koopman en dichter. Gewijde poëzie. Drie delen (285 × 220) in kartonnen banden; achtereenvolgens van 261, 249 en 282 bladzijden. Telkens van dezelfde inhoud, nl.: De Godspraken van Jesaïas in dichtmaat, en: Gewijde poëzij uit het Oude testament. De drie bundels zijn achtereenvolgens opgedragen aan zijn zonen Antoni Jan en Josua van der Poorten van Vollenhoven, en aan C. W. Westerbaen, Remonstrants predikant te Amsterdam. De laatste bundel draagt de dagtekening: Amsterdam, 1812. De tekst is gedrukt in: Bundel van gewijde poëzie in Hollandsche dichtmaat gebragt door Jan Messchert van Vollenhoven. [Met levensbericht uitg. door D. J. van Lennep.] 's-Gravenhage, 1814.
Gekocht van A. J. VAN HUFFEL's Antiquariaat (Boekverkoping 9 november 1955) te Utrecht.

13326 - '56

027.1492
H147R
1956

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG
1956

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1957

SEP 3 0 1957

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1956

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1957

THE LIBRARY OF THE

SEP 30 1957

027.1492
H147R
1956

VERSLAG
OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
OVER 1956

Het belangrijkste feit uit het afgelopen jaar is wel, dat in de zomer het nieuwe gebouw in gebruik genomen is. In de twee weken van de zomersluiting is er door het toen aanwezige personeel hard gewerkt om een groot aantal werken uit het gebouw Lange Voorhout over te brengen naar het nieuwe magazijn. Dientengevolge zijn de kamers op de eerste verdieping van genoemd gebouw ontruimd voor de huisvesting van de afdeling Centrale Catalogi, terwijl in een benedenvertrek de enorme middenkasten, die onder de boekenlast dreigden te bezwijken, zijn afgebroken. Ook op de tweede verdieping moest een grote kast, die een te zware belasting bleek te zijn, worden ontruimd. Al deze omvangrijke en ingrijpende wijzigingen zijn echter nog slechts een begin van wat er in 1957 en de volgende jaren geschieden moet. Allereerst dienen de ontruimde vertrekken te worden gereed gemaakt voor hun nieuwe bestemming, voor de Centrale Catalogi moeten nieuwe kasten worden gemaakt en de overgebrachte boeken zullen van een nieuwe nummering moeten worden voorzien, die in de catalogi over te nemen valt. Deze laatste administratieve consequentie is een zeer zware en tijdrovende taak, die zeker niet zonder meer naast het gewone dagelijkse werk zal kunnen worden uitgevoerd.
Behalve de bovengenoemde transporten valt ook de over-

brenging van de incunabelen en de postincunabelen te vermelden, terwijl in de laatste maand van het verslagjaar de handschriften zijn gevolgd. Al deze kostbaarheden zijn in een afgesloten ruimte in de kelderverdieping van het nieuwe gebouw ondergebracht, waarvan de lucht door een daartoe geplaatste installatie de toegestane vochtigheidsgraad niet overschrijdt. Hoewel natuurlijk de plaatsing van deze werken in een ander gebouw dan waar zij geraadpleegd worden haar bezwaren heeft, kon toch de bewaring in het oude gebouw niet gehandhaafd blijven, nu een brandvrije berging mogelijk was geworden. De twee handschriftenkamers zullen thans grondig gerestaureerd moeten worden; in beide zullen naslagwerken en handapparaat voor de afdelingen handschriften en oude drukwerken worden geplaatst.
Met de geleidelijke ontruiming van een groot aantal kasten, ten einde de overbelasting van het oude gebouw te verminderen, zal in de komende jaren moeten worden voortgegaan. Allereerst komen daartoe een paar kamers in aanmerking, die tot fotografisch atelier moeten worden ingericht. Daarnaast echter zijn er tal van kamers, waarvan de zware, in het midden der vertrekken geplaatste kasten, zeer stellig verwijderd moeten worden. Dat de ruimte van het nieuw gebouwde magazijn dan ook na zeven jaren volkomen gebruikt zal zijn, is duidelijk en reeds nu ziet men met zorg, hoe snel de kasten worden gevuld met oud bezit. Gelijk ik dan ook in mijn vorige jaarverslag reeds heb uiteengezet, zal zo spoedig mogelijk met de voorbereiding van verdere uitbreidingsplannen een begin moeten gemaakt worden. Ik heb daartoe reeds voorstellen bij Uwe Excellentie ingediend. De uitwerking van deze plannen

wordt zeer bemoeilijkt door de wijziging van de rooilijn van de Kazernestraat, waarmede thans rekening te houden valt. Van deze wijziging zal ongetwijfeld een ingrijpende verandering van de oorspronkelijke plannen het gevolg zijn. Een verheugend feit in het verslagjaar was de toestemming, die tenslotte toch nog verkregen werd voor de verbouwing van het Museum Meermanno-Westreenianum, zij het dan, dat deze verbouwing voorlopig tot het hoofdgebouw beperkt blijft. Het is te hopen, dat met de werkzaamheden thans spoedig een begin wordt gemaakt, zodat binnen enige jaren de totstandkoming van het Museum van het Boek een feit zal zijn.

De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" heeft in het afgelopen jaar twee vergaderingen gehouden, waarvoor veel belangstelling was. In de vergadering van 19 april hield ik een causerie over „De toekomst van de Koninklijke Bibliotheek als gebouw", terwijl in de vergadering van 14 november de heer H. Dijkstra over de valkenjacht sprak. Bij deze laatste voordracht werden lichtbeelden vertoond en was een kleine tentoonstelling ingericht van een aantal boeken uit de collectie, welke de Koninklijke Bibliotheek op dit gebied bezit. De vereniging verheugt zich in een nog voortdurend groeiend ledental.

In dit verband mag hier nog wel gememoreerd worden de eer, die een der bestuursleden van de „Vrienden", Mej. Dr. M. E. Kronenberg, te beurt is gevallen ter gelegenheid van haar 75ste verjaardag. Door de Bibliographical Society te Londen is zij bij die gelegenheid geëerd met de Gold Medal Award van dat genootschap. De medaille is haar op 14 september in een plechtige bijeenkomst in de Konink-

lijke Bibliotheek door de oud-voorzitter van de Bibliographical Society, de bekende bibliograaf Dr. Victor Scholderer overhandigd.
Als secretaris-generaal heb ik de vergadering van het Bureau van het Comité consultatif international de bibliographie in het Unescogebouw te Parijs van 24–26 mei bijgewoond. Verder heb ik deelgenomen aan de vergadering van de Conseil de la Fédération internationale des associations de bibliothécaires, die van 2–5 september te München werd gehouden. In het kader van deze bijeenkomst werd een vergadering van de commissie voor de centrale catalogi gehouden onder mijn voorzitterschap. Op uitnodiging van de University of London heb ik op 15 oktober een lezing gehouden voor de London School of Librarianship.
Dr. P. J. H. Vermeeren heeft in het afgelopen jaar tweemaal een studiereis ondernomen n.l. van 20 juni tot 21 juli naar de handschriftenafdeling van het Brits Museum, en van 17 september tot 6 oktober naar de handschriftenafdeling van de Beierse Staatsbibliotheek te München. Voor de eerste reis werd een stipendium door Z.W.O. verleend. Mr. G. A. Hamel heeft als „observer" voor de Fédération internationale de documentation van 6–10 februari de vergadering in het Unesco-gebouw bijgewoond over een nieuwe internationale conventie betreffende de internationale ruil van geschriften. Verder is hij op 16 mei in Parijs in een vergadering tegenwoordig geweest ter regeling van de „O.E.E.C. documents exchange".

Gebouw en inventaris. De erkers van de achtergevel aan de Kazernestraat, die volkomen vernieuwing behoefden,

zijn gesloopt, hetgeen aan de gevel een veel beter aspect geeft. De erkers konden voor de dienst zonder veel bezwaar worden gemist.
Er is op het einde van het verslagjaar een begin gemaakt met de aanleg van een nieuwe personenlift in het gebouw Kazernestraat. Wanneer deze lift werkelijkheid geworden is, zal daarmede een einde gekomen zijn aan de onbevredigende toestand, dat het voor oudere en minder valide bezoekers onmogelijk is van de catalogus, uitlening en leeszaal der Koninklijke Bibliotheek gebruik te maken.
In de conciergewoning bleek de verouderde en defecte riolering zeer ingrijpende herstelwerkzaamheden nodig te maken, die veel ongerief hebben veroorzaakt, maar nu gelukkig tot een bevredigende situatie hebben geleid.
De eisen, die aan de brandleiding gesteld moesten worden, hebben een aanleg van nieuwe brand- en waterleidingen noodzakelijk gemaakt. Ook zijn overal nieuwe brandslangen aangebracht, die gemakkelijker hanteerbaar zijn dan de vroegere.
De vernieuwing van de lichtleidingen in het gebouw Lange Voorhout heeft in het afgelopen jaar haar beslag gekregen. Er is in de verschillende vertrekken van het oude gebouw een verlichting aangebracht, die beantwoordt aan de praktische eisen, welke aan deze ruimten gesteld moeten worden. Verder stemt het tot voldoening dat in de zaal tegenover de ingang en in de kamer van de bibliothecaris verlichtingsornamenten geplaatst zijn, die overeenstemmen met de stijl van deze vertrekken.
De kantoormeubelen zijn met enige stalen bureaus en schrijfmachinetafeltjes uitgebreid. Verder is het meubilair van de postkamer, dat dringend vernieuwing behoef-

de, vervangen door nieuwe stalen meubelen. Ook zijn ter vervanging van verouderde schrijfmachines een tweetal nieuwe machines aangeschaft.
De leeszaal is voorzien van een nieuwe loper. Voor de binderij is een „Planax" garenloos bindapparatuur aangekocht, die met name voor het binden van tijdschriften van groot nut blijkt te zijn.

Personeel. Er heeft in het afgelopen jaar zeer veel wisseling van personeel, vooral bij het magazijnpersoneel, plaats gehad. Dit verloop is natuurlijk een algemeen maatschappelijk verschijnsel in de huidige tijd, maar is evenzeer toe te schrijven aan de te lage lonen, die het ook ongeschoolden mogelijk maken beter gehonoreerde posities te verwerven. Van de vrij talrijke gevallen van hen, die in 1956 aangesteld en ook weer vertrokken zijn, wordt hier geen melding gemaakt.
Op 1 maart verliet de administratieve ambtenaar A 1e klas W. Kuyk Jr. de Koninklijke Bibliotheek, waar hij bijna 38 jaar werkzaam was geweest. Hij was gedurende die tijd vrijwel steeds aan de aanwinstenafdeling verbonden, waarvan hij in het laatst van zijn loopbaan de leiding had. Mevr. H. T. Woltjer–Knoppien, die nog enige tijd na haar huwelijk haar werk als bibliotheekassistente A aan de afdeling catalogisering had voortgezet, nam haar ontslag met ingang van 1 augustus. Mej. L. van Hespen zag zich wegens gezondheidsredenen genoodzaakt op 1 maart ontslag te nemen als bibliotheekambtenaar A. De heer F. Knuttel verwisselde op 1 september zijn post als wetenschappelijk ambtenaar met een leraarspositie. Een treurig voorval was het heengaan van de magazijnknecht

J. Smulders, die op 28 april tengevolge van een verkeersongeval overleed. De magazijnknecht K. Tillema verliet de dienst op 1 juli, de binder D. W. J. M. Westhuis op 1 oktober.
Dr. P. J. H. Vermeeren werd met ingang van 1 januari bevorderd tot wetenschappelijk hoofdambtenaar, de heer E. van Raan met ingang van 1 april tot bibliotheekassistent A en Mej. R. Damstra met ingang van dezelfde datum tot bibliotheekambtenaar A. Verder werden met ingang van resp. 1 januari en 1 juli tot binder D bevorderd L. J. Leunis en H. A. Uding, tot bibliotheekbediende C (met ingang van 1 januari) A. W. J. Remmerswaal en tot schrijver Mej. B. Coster (met ingang van 1 januari). Aangesteld werden tot bibliotheekambtenaar op arbeidsovereenkomst Mej. J. J. Th. C. M. van der Lugt (1 maart) en in vaste dienst Mej. H. L. Polak (1 november), tot administratief ambtenaar C1 in tijdelijke dienst Mej. E. N. Siauw en tot administratief ambtenaar C3 op arbeidsovereenkomst Mej. D. S. van den Bos, resp. op 1 november en op 15 maart. De heer J. J. Leenaert kreeg een voorlopige aanstelling als schrijver met ingang van 1 december. Verder werden de volgende magazijnknechts aangesteld: J. J. Visser (1 januari), J. Chr. van Riel (16 januari), H. Schouman (1 juli), J. B. Louran (11 juli) en J. C. W. van Lelieveld (26 oktober).
Er vallen in het afgelopen jaar veel ziektegevallen te vermelden, waaronder verschillende van zeer langdurige aard.

Verzamelingen. Hoewel het voor de aankoop van boeken en tijdschriften beschikbaar gestelde bedrag voor het verslagjaar was verhoogd, was het bij de steeds stijgende

boekenprijzen nauwelijks toereikend, zodat met veel beleid moest worden aangekocht.
Op het gebied van handschrift, boek en bibliotheek is veel aangekocht, waaronder een aantal kostbare werken. Te noemen vallen: Monumenti paleografici Veronesi. A cura di E. Carusi e W. M. Lindsay. (Roma, 1929–1934); Palaeographia Iberica. Facsimilés de manuscrits espagnols et portugais avec notices et transcriptions par J. M. Burnam. (Paris, 1912–1925); M. Salmi, La miniatura italiana. (Milano, 1956); I. Duft and P. Meyer, The Irish miniatures in the Abbey Library of St. Gall. (Olten, 1954); The St. Trond lectionary. A ms. from the abbey of St. Trond described by E. G. Millar. (Oxford, 1949); S. Sitwell, H. Buchmann and J. Fisher, Fine bird books, 1700–1900. (London, 1953); S. Sitwell and W. Blunt, Great flower books, 1700–1900. (London, 1956); H. J. Reynaud, Notes supplémentaires sur les livres à gravures du XVIIIe siècle. (Genève, 1955); Miscellanea di scritti vari in memoria di Alfonso Gallo. (Firenze, 1956); Catalogue of the Sterling Library. (London, 1954); Th. Besterman, A world bibliography of bibliographies. Third ed. (Genève, 1955–'56).
Een zeer bijzondere aanwinst op dit terrein, die de Koninklijke Bibliotheek dankt aan de financiële steun van de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" is het grote vierdelige werk van T. de Marinis, La biblioteca napoletana dei re d'Aragona. (Milano, 1947–'52).
De collectie schaakboeken werd door de niet aflatende activiteit van Dr. Niemeijer voortdurend aangevuld. De boeken over de valkenjacht werden vermeerderd met de Amerikaanse uitgave van Frederik de Tweede's De arte ve-

nandi cum avibus (Boston, 1955). Voor de verzameling oude kinderboeken werd door schenking en aankoop herhaaldelijk een vrij groot aantal exemplaren verworven. Bij de boeken over enigszins „buitenissige" onderwerpen vallen nog te noemen: W. von zur Westen. Vom Kunstgewand der Höflichkeit. (Berlin, 1921); M. Herzog. La montagne. (Paris, 1956); O. Baker, Black jacks and leather bottells. (London, 1921); N. Luján, Historia del Toreo, (Barcelona, 1954).

Bij de werken op kunstgebied is er ook dit jaar naar gestreefd vooral die onderdelen te doen vertegenwoordigen, die men in de speciale bibliotheken op kunsthistorisch terrein niet in de eerste plaats verwacht. De hierna volgende titels mogen dit toelichten: P. Graziosi, Die Kunst der Altsteinzeit. (Stuttgart, 1956); D. Selling, Wikingerzeitliche und frühmittelalterliche Keramik in Schweden. (Stockholm, 1955); R. Chambon, L'histoire de la verrerie en Belgique du II-me siècle à nos jours. (Bruxelles, 1955); A. B. Polak, Gammelt Norsk glass. (Oslo, 1953); J. D. Beazley, Attic black-figure vasepainters. (Oxford, 1956); Chr. Zervos, L'art de la Crète néolithique et minoenne. (Paris, 1956); W. Chaffers, The new keramic gallery. Third ed. (London, 1926); G. M. A. Richter, Ancient Italy. A study of the interrelations of its peoples as shown in their arts. (Ann Arbor, 1955); I. G. Phillips, China-trade porcelain. (London, 1956); P. d'Ancona, The Farnesina frescoes at Rome. (Milano, 1955); G. Bovini, Mosaici di Ravenna. (Milano, 1956); C. Cecchelli, I mosaici della Basilica di S. Maria Maggiore. (Torino, 1956); P. Tosca, Les mosaïques de la Chapelle palatine de Palerme. (Milano, 1956); F. J. Britten, Old clocks and watches and their

makers. Seventh edition. (London, 1956); P. Klee, Das bildnerische Denken. (Basel, 1956); Dimore genovesi. (Milano, 1956); R. Hamann, Die Abteikirche von St. Gilles und ihre künstlerische Nachfolge. (Berlin, 1955); V. Lorenzen, Vore byer. Studier i bybygning fra Middelalderens slutning til industrialismens gennembrud, 1536–1870. (København, 1947–); Chr. Hussey, English country houses. (London, 1955–); P. Damaz, Art in European architecture. (New York, 1956); Le décor du théâtre dans le monde depuis 1935. Textes et illustrations choisis et présentés par R. Hainaux. (Bruxelles, 1956); H. Sedlmayr, Johann Bernhard Fischer von Erlach. (Wien, 1956); Travel in aquatint and lithography, 1770–1860, from the library of J. R. Abbey. (London, 1956–).

Evenals in vorige jaren kon ook in het afgelopen jaar een aantal goede voorbeelden van boekkunst worden gekocht. Van de produktie van bekende persen dienen de volgende aanwinsten te worden vermeld: een vertaling van Shakespeare's Hamlet uitgegeven door de Cranach–Presse in 1929; twee drukken van de Janus-Presse, n.l. Goethe's Römische Elegien en Von Chamisso's Peter Schlemiels Schicksale, resp. van 1907 en 1922; een uitgave van de Kleukens Presse; twee uitgaven van Nietzsche met boekversiering van Henry van de Velde. Enige moderne banden van Duitse binders konden ook worden verworven. In aansluiting hierbij zij hier de bijzonder belangrijke aanwinst gememoreerd, die de Koninklijke Bibliotheek heeft verworven door het legaat van wijlen Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer, die op 5 augustus 1956 overleed. De heer Radermacher Schorer had in ons land naam als een bibliofiel, die een grote bibliotheek op het gebied

van moderne boekkunst en nieuwere Nederlandse literatuur bezat. Het was bij de ingewijden wel bekend, dat het zijn plan was deze verzameling aan de Koninklijke Bibliotheek te vermaken en na de laatste wereldoorlog was ik met hem overeengekomen, dat de bibliotheek te zijner tijd een plaats zou vinden in het in te richten Museum van het Boek, dat als een afdeling van de Koninklijke Bibliotheek beschouwd mag worden. Met de verbouwing van het Rijksmuseum Meermanno-Westreenianum wordt, zoals hiervoor reeds vermeld is, thans – in 1957 – een begin gemaakt, maar Radermacher Schorer heeft helaas de totstandkoming van het Museum van het Boek, dat zo zijn liefde had, niet meer mogen beleven.

Een verzameling van ongeveer 4000 delen, waaronder een bijzonder mooie collectie drukken van bekende Nederlandse en ook buitenlandse persen, is krachtens het testament van de overledene in het bezit der Koninklijke Bibliotheek overgegaan, die de collectie over enige jaren in het dan te openen Museum van het Boek hoopt op te stellen. Voor de afdeling moderne boekkunst van dit museum vormt het legaat Radermacher Schorer een goede basis om op voort te bouwen.

De Koninklijke Bibliotheek heeft natuurlijk ook nog vele andere schenkingen mogen boeken. Zij zijn te veel om hier op te sommen, maar naar de schenkers gaat onze bijzondere dank uit voor de wijze, waarop zij de bibliotheek hebben bedacht. Ik kan hier slechts melding maken van Mr. F. F. Madan te Londen, die een editie van Jacobus I, Basilikon Doron schonk; van fotocopieën van brieven van Willem Pijper geschonken door de heer Johan Franco, Virginia Beach, Virg. U.S.A.; van enige uitgaven van

Boutens, geschonken door Dr. Th. F. Egidius, Ramstadt bij Oslo; van een aantal gedichtenbundels geschonken door Drs. F. W. van Heerikhuizen; van een groot aantal werken van zijn hand, geschonken door de heer P. Dupays; van enige werkjes geschonken door Prof. Mr. S. A. van Lunteren en ten slotte van een aantal edities van werken van Marcellus Emants geschonken door Mevr. L. E. C. J. Emants.

Van de aanwinsten van de handschriftenafdeling in dit jaar zij hier de aandacht gevestigd op een Nederlands getijden- en gebedenboek uit de overgang van de 15e en 16e eeuw met een Utrechtse kalender en 13 grote miniaturen van verschillende meesters. Het getijdenboek is wel als Noordnederlands te kenmerken. Het is afkomstig uit de nalatenschap van Jhr. Dr. Radermacher Schorer evenals twee moderne handschriften n.l. Hendrik Marsman's „De dood van Angèle Degroux" en Henriette Roland Holst's „Verworvenheden". Aangekocht is verder een psalterium uit dezelfde tijd als bovengenoemd getijdenboek met een Latijnse en Nederlandse tekst, dat wel in de noordelijke Nederlanden geschreven is. Een aanvulling van bestaand bezit vormde een kopieboek van uitgaande brieven van de redactie van „De Nieuwe Gids". Ten slotte konden ook een viertal alba amicorum verworven worden.

De aanwinsten zijn nader beschreven in bijlage II.

In het afgelopen jaar werden 12 108 delen tot een gezamenlijke lengte van 293 meter aan de verzamelingen toegevoegd. Men kan zich een beeld vormen van de plaatsruimte, die daarbij de periodieke uitgaven innemen, wanneer men ziet, dat de tijdschriften jaarlijks ongeveer 54 meter en de kranten jaarlijks 30 meter vragen. Het aantal

gebonden en herstelde delen bedroeg in 1956 niet minder dan 12 286.

Catalogi. Met de vernieuwing van de alfabetische catalogi werd geregeld voortgegaan. Het is een zeer tijdrovend werk, waarmede, ondanks alle inspanning, nog enige jaren gemoeid zullen zijn.
De bij de C.C.P. bestaande achterstand werd ingelopen.
De behandeling van de postaanvragen was aanzienlijk vergemakkelijkt nu het supplement van de C.C. in de hoofdcatalogus was opgenomen. Het aantal gesorteerde nieuwe fiches bedroeg dit jaar 107 000. De C.C. bevat thans het titelmateriaal van 59 bibliotheken, de C.C.P. van 206 bibliotheken.
Het aantal postaanvragen bedroeg in het afgelopen jaar 97 508. Bij de C.C.P. is het aantal aanvragen gestegen van 32 505 tot 34 027, zodat 35% van het totale aantal aanvragen tijdschriften of seriewerken betrof. Het percentage van de niet gevonden titels bedroeg bij de C.C.P. 28%, bij de C.C. 20%.
De titels van de C.C.P.O. (Centrale Catalogus van periodieken van Overheidsinstanties) worden thans opgenomen in de C.C.P., zodat de C.C.P.O. als afzonderlijke catalogus daarmede zal hebben opgehouden te bestaan. Een bespoediging van de postbehandeling wordt door deze vereniging natuurlijk zeer bevorderd.
De werkzaamheden van de Centrale muziekcatalogus vorderen goed. Het is natuurlijk een bezwaar, dat de toestand der catalogi van de op te nemen bibliotheken dikwijls een hercatalogisering noodzakelijk maakt. Des-

ondanks stemt de voortgang van het werk tot tevredenheid.

Gebruik van de bibliotheek. In 1956 hebben 75 633 personen de Koninklijke Bibliotheek bezocht (in 1955: 76 004), waarvan 3289 in de avonduren (in 1955: 3195). Het aantal uitgeleende boeken bedroeg 75 022 (tegenover 74 144 in 1955). Andermaal heeft zich de stijging van de uitleningen buiten de stad voortgezet met een getal van 27 938 uitgeleende werken (in 1955: 26 666), terwijl de uitlening in Den Haag een langzame daling vertoont met 47 084 (tegenover 47 478 in 1955). In de leeszaal zijn 29 047 delen geraadpleegd. Aan buitenlandse bibliotheken werden 244 (in 1955: 265) werken verzonden, waarvan 69 naar België, 68 naar Duitsland, 27 naar Engeland, 17 naar Italië, 15 naar Luxemburg en 48 naar 10 andere landen. De gebeurtenissen in Oost-Europa maakten het in de laatste maanden van het jaar wenselijk de uitlening naar landen achter het gordijn tijdelijk te staken.
Uit bibliotheken in 11 landen werden boeken geleend, tot een totaal van 252 delen. De grootste aantallen kwamen uit Duitsland (90), België (79) en Engeland (38). Is dus het getal der uit buitenlandse bibliotheken geleende boeken gestegen (252 tegenover 201 in 1955), dat der uit bibliotheken in het binnenland afkomstige werken is gedaald op 966 (in 1955: 1044).
De handschriftenafdeling moest van 26 november tot 29 december gesloten worden in verband met de overbrenging van de handschriften naar de kelder van het nieuwe gebouw. Desondanks is het gebruik van deze afdeling toegenomen in vergelijking met het vorige jaar.

Het aantal bezoekers bedroeg 543 (tegenover 443 in 1955) en dat van de geraadpleegde handschriften 1043 (tegenover 932 in 1955). Uit andere instellingen werden geleend 29 handschriften, terwijl er 37 aan andere instellingen werden geleend, waarvan 8 voor tentoonstellingen. De handschriftenafdeling werd achtmaal door groepen bezocht.

De foto-afdeling heeft in het afgelopen jaar druk werk gehad. Het aantal afgeleverde fotocopieën bedroeg 4623 (w.o. 511 voor het buitenland), het aantal glansfoto's 550 (w.o. 23 voor het buitenland). In 1955 bedroegen deze cijfers 3849 en 366. Het aantal bestelde microfilms is met 4623 opnamen tegenover de 5271 van 1955 een achteruitgang. De tentoonstellingen, waaraan de Koninklijke Bibliotheek haar medewerking verleend heeft, zijn de volgende: tentoonstelling van prenten en geïllustreerde boeken in het Rijksmuseum, de Rembrandt-tentoonstellingen in het Rijksmuseum en het Museum Boymans, de tentoonstelling „Wat tegels vertellen" in het Nederlandse Openluchtmuseum, de tentoonstelling van buitenlandse schrijvers in Engeland in het gebouw van de National Book League te Londen, de tentoonstelling „Renaissance der Rederijkers" in de Vleeshal te Haarlem, de tentoonstelling „5000 Jaar Schrift en Schrijvers" in het Koninklijk Instituut voor de Tropen, de tentoonstelling over de geschiedenis van de Nederlandse pers in het Gemeentearchief te Rotterdam en de Pierre Bayle-tentoonstelling in het Museum Boymans te Rotterdam.

De Koninklijke Bibliotheek werd in het afgelopen jaar herhaaldelijk door groepen belangstellenden bezocht, die in het gebouw werden rondgeleid.

Ruilbureau. De internationale ruil van pakketten vertoont zowel op het terrein van de import als op dat van de export maar weinig verschil met het vorig jaar. In cijfers uitgedrukt vertoont de omvang van deze ruil wel een lichte daling van het aantal pakketten (export 11 538 tegenover v.j. 12 594; import 17 308 tegenover v.j. 18 316), doch daartegenover staat een lichte stijging van de hoeveelheid verzonden kilogrammen (export 18 898 kg tegenover v.j. 14 740 kg en import 10 997 kg tegenover v.j. 12 823 kg). Dat het gewicht iets is opgelopen, terwijl toch het aantal pakketten is gedaald, vindt zijn verklaring in het feit, dat de verzending naar Australië, welke als één partij staat geboekt een gewicht vertegenwoordigt van niet minder dan 3000 kg. De daling van de import hangt nauw samen met een nieuwe verzendmethode, welke door Frankrijk wordt gevolgd en die hierop neerkomt, dat pakketten beneden het maximum drukwerkgewicht (3 kg) door de Franse ruildienst per post rechtstreeks naar de geadresseerde worden verzonden. Ook België verzendt voor een belangrijk deel op deze wijze.
Van het eind 1955 opgerichte Oost-duitse ruilbureau, gevestigd in de Deutsche Staatsbibliothek te Berlijn, ontving het Ruilbureau in de verslagperiode 5 kisten en 6 postpakketten gevuld met ruilpublikaties bestemd voor geadresseerden in Nederland. Omgekeerd stuurde het Ruilbureau in dezelfde periode een gelijk aantal kisten alsmede 2 postpakketten naar genoemde staatsbibliotheek. Deze cijfers alsmede die voor de overige landen, waarmee werd geruild, zijn in een staatje verenigd en als bijlage no. I bij dit verslag gevoegd.
De ruil van overheidsuitgaven ontwikkelt zich gestadig.

Het verzamelen en verzenden van het Nederlandse materiaal alsmede de distributie van het buitenlandse materiaal wordt een steeds tijdrovender bezigheid. Het ziet er dan ook naar uit, dat het hoofdaccent van de activiteiten van het Ruilbureau in deze sector zal komen te liggen.
Ook de ruil van publikaties in het kader van de O.E.E.S. blijft veel tijd en aandacht vergen. Vooralsnog heeft deze ruil internationaal noch landelijk de goede organisatievorm gekregen. De conferentie van 16 mei 1956 te Parijs heeft een aantal belangrijke initiatieven opgeleverd. De verwachting lijkt gewettigd, dat de ruil langzamerhand naar vorm en inhoud in de goede richting zal evolueren. Ter voorbereiding van het Nederlandse antwoord op de Parijse suggesties tot verbetering van de ruil is een soort „working party" opgericht, welke onder voorzitterschap staat van Ir. M. Verhoef van het NIDER.
De ruil van gesubsidieerde tijdschriften vertoont, behoudens één nieuw adres voor Mnemosyne en twee nieuwe adressen voor het Tijdschrift voor de Nederlandse taal en letterkunde, weinig nieuwe aspecten.
Zoals steeds zijn een aantal doubletten geruild. Vermeldenswaard is een zending Verslagen van de handelingen van de Staten-Generaal, die in november naar de Commonwealth National Library te Canberra, Australië, is verstuurd. Als centrale voor Nederland heeft het Ruilbureau een aantal doublettenlijsten ontvangen ter verspreiding onder belanghebbenden hier te lande.
In een aantal gevallen heeft het Ruilbureau met succes ruilingen tot stand gebracht tussen Nederlandse en buitenlandse instellingen. Het initiatief tot deze ruilingen ging hierbij steeds uit van het buitenland.

Hulp werd geboden bij de verspreiding van het tijdschrift „Schakels" uitgegeven door het Ministerie van Zaken Overzee. Ook werd hulp geboden bij de aanschaf van een groot aantal boekwerken bestemd voor het Institut Néerlandais te Parijs. De betaling van de boeken geschiedde door het Prins Bernhard Fonds en het Dr. Hendrik Muller Vaderlands Fonds.

Van de „Bibliografie van in Nederland verschenen officiële en semi-officiële uitgaven" kwam in september het 27ste deel uit, dat de publikaties bevat, uitgegeven in 1955. In ruime mate werd aan dit deel verspreiding gegeven. De opsporing van het materiaal dat voor opname in de Bibliografie in aanmerking kwam, kostte veel tijd; in het afgelopen jaar was er veel extra arbeid als gevolg van de uitbreiding van het apparaat van de overheid op het terrein van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. De Bibliografie over 1955, die slechts een klein deel van dit materiaal vermeldt, sluit af met in totaal 933 nummers.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL

Bijlage I

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten
Australië	1	1	Australië	43	—
België	20	—	België	17	—
Denemarken	9	1	Denemarken	5	—
Duitsland	29	6	Duitsland	19[1])	2
Finland	5	—	Finland	4	4
Italië	4	—	Frankrijk.	32	—
Japan	8	—	Groot Brittannië . .	—	25
Noorwegen	2	—	Hongarije	—	3
Oostenrijk	8	—	Noorwegen	2	3
Portugal	—	17	Oostenrijk	2	5
Spanje	1	31	Polen	—	10
Tsjechoslowakije . .	1	—	Portugal	—	2
Ver. St. v. Amerika .	70	—	Tsjechoslowakije . .	—	3
Zwitserland.	14	—	Ver. St. v. Amerika .	37	—
			Zuid-Afrika	5	—
			Zweden	8	3
			Zwitserland.	10	3
Totaal	172	56	Totaal	184	63

[1]) waarvan 1 laadkist.

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

134 C 40 MISCELLANEA. Verzameling gedichten en teksten (grafschriften, letterkeren, naamdichten, raadsels en dergelijke) op allerlei gebeurtenissen, personen en toestanden, in verschillende talen. Door één hand in de tweede helft van de 18de eeuw in Nederland geschreven. 8°. 214 bladzijden. In gelijktijdige kartonnen band.
Gekocht van Antiquariaat Nijhoff te 's-Gravenhage.

134 C 45 ALBUM AMICORUM van PIETER DE HAAN (1790–1875), laatstelijk ontvanger der registratie te Leiden. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1809–1825, o.a. van J. M. Kemper en M. Siegenbeek. Twee tekeningen. 24 losse dubbelbladen 97 × 152 in roodlederen band met goudstempeling en foedraal.
Gekocht als voren.

134 C 43 ALBUM AMICORUM van JHR. ISAAC VAN SCHINNE (1759–1831), o.a. maire van 's-Gravenhage. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1778–1785, o.a. van J. Wolters van de Poll en J. Romswinckel. 130 bll. 114 × 180. Roodmarokijnen band met goudstempeling en foedraal.
Gekocht als voren.

134 C 44 ALBUM AMICORUM van JOANNES WILLMET (1750–1835), oriëntalist. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1768–1826, o.a. van J. Scheidius, H. A. Schultens, J. H. Pareau, W. Bilderdijk, Rhijnvis Feith, H. D. Guyot, H. A. Hamaker, H. C. Cras, B. G. Niebuhr en G. H. Bernstein. Een tekening. 113 losse bladen 103 × 165 in bruinlederen band met goudstempeling en foedraal.
Gekocht als voren.

134 C 46 ALBUM AMICORUM van PIETER HENDRIK DE LA COURT (1778–1848). Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1795–1797, o.a. van M. van Doorninck en G. Sandifort. 18 tekeningen. 34 losse bladen 90 × 147 in groenmarokijnen band en bruinlederen foedraal, beide met goudstempeling.
Gekocht als voren.

134 C 36 DEBLAVEAU, Ingenieur Ordinaire du Roy. Journal du voyage d'Holande. Depuis le depart d'Ostende le 14. 8.bre jusqu'au retour à Ostende le 20.9.bre. Année 1762. 41 bll. 320 × 202, waarvan 34 beschreven. Ingenaaid. Ingeplakt gedrukte plattegronden van Walcheren, Rotterdam, 's-Gravenhage, Leiden en Utrecht.
Gekocht van Antiquariaat Georges Privat te Parijs.

134 C 41 GERHARD WESTENBERG. Gedichten. 8°. 18de eeuw. 514 bladzijden, waarvan een aantal onbeschreven. Nederlands. Gelijktijdige donkerbruine lederen band met stempelversiering op voor- en achterplat. Rugtitel: G. W. 1700.

Gekocht van Antiquariaat J. L. Beijers te Utrecht.

134 C 42 GERHARD WESTENBERG. De Doorlughtige Wereldt. Voorstellende Een seer nette Genealogische, Historische en Politische beschrijvinge aller tegenwoordigh-levende keijseren, koningen, vorsten en graven des geheelen Aerdtbodems: Daer bij der selver, Naemen, Afkomst, Geboorte-tijdt, Trouw en Sterf-tijdt Gemalinnen, kinderen, Geslaghs-oorsprongh, verdeelingh in Stamhuysen ende linien, Titels, Religie van elck in 't bijsonder, waepen &c. beginnende met het jaer nae Christi Geboorte tot op desen dagh toe. 8°. 18de eeuw. 720 bladzijden, waarvan enkele onbeschreven. Soortgelijke band als 134 C 41. Rug hersteld.

Gekocht als voren.

69 F 23 KOPIEBOEK der uitgaande brieven van de redactie van De Nieuwe Gids van de hand van WILLEM KLOOS, 13 maart 1890–12 december 1893. Drie stukken van drie kopieboeken, in het geheel 463 bll. 4°. Toegevoegd zijn het manuscript der Inleiding van Willem Kloos tot de Lieven Nijland-kwestie, alsmede een zevental brieven aan en van Willem Kloos. (Vgl. G. H. 's-Gravesande, Het conflict tusschen Willem Kloos en Frederik van Eeden. 's-Gravenhage, 1947. Idem, De geschiedenis van De Nieuwe Gids. Arnhem, 1955).

Gekocht van de Heer A. A. M. Stols te 's-Gravenhage.

134 C 47 NEDERLANDS GETIJDEN- EN GEBEDENBOEK. Perkament, overgang 15de–16de eeuw. Utrechtse kalender. Gothisch boekschrift. Randversieringen en talrijke initialen (waarvan een gehistorieerd en acht gedecoreerd). 13 miniaturen welke het gehele blad beslaan, en 27 kleinere miniaturen. Bevat de kruisgetijden, de getijden van Onze Lieve Vrouw, de zeven boetpsalmen en vele gebeden. Miniaturen en randversieringen van verschillende meesters. Noordnederlands. Moderne roodmarokijnen band met wapen op voor- en achterplat, en op de rug als titel: Gebedenboek Mss. 205 fol., 160 × 110 (102 × 63), 1 kol., 20 r.

Verzameling Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer.

134 C 37 HENDRIK MARSMAN (1899–1940), Nederlands letterkundige. Manuscript van de roman „De dood van Angèle Degroux". 179 bll. 255 × 206. Gedateerd: 1931–1933 (16 Augustus). Donkergroene linnen band.

Verzameling Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer.

134 C 38 HENRIETTE ROLAND HOLST GEB. VAN DER SCHALK (1869–1952), Nederlands letterkundige. Manuscript van de verzenbundel „Verworvenheden" (1927). 38 bll. 257×205. Roodmarokijnen band.

Verzameling Jhr. Dr. M. R. Radermacher Schorer.

134 C 48 PSALTERIUM, gevolgd door litanie, begrafenisliturgie voor een kloosterzuster en verschillende gebeden. Latijn met enige aanwijzingen in het Nederlands. Perkament. Overgang 15de–16de eeuw. Voorgevoegde Utrechtse kalender van 1525 of later. Gothisch boekschrift. Initialen en randversieringen in veelkleurig penwerk. Drolerieën met spreukbanden. Geschreven in de noordelijke Nederlanden. 16deeeuwse bruinlederen band met latere rugtitel: Psalterium XIV Siècle. Koperen klampen. 186 bll. 137×101 (96×66), 1 kol., 19 r.

Gekocht van Internationaal Antiquariaat te Amsterdam.

707991

027.1492
H147R
1957

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1957

THE LIBRARY OF THE
JAN 8 1959
UNIVERSITY OF ILLINOIS

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE
1958

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1957

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1958

027.1492
H 147 R
1957

VERSLAG
OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
OVER 1957

Was in 1956 door de ingebruikneming van het nieuwe gebouw de ontruiming van drie kamers op de eerste verdieping van het gebouw Lange Voorhout mogelijk, in 1957 heeft de installatie van de afdeling Centrale Catalogi in deze vertrekken haar beslag gekregen. In alle opzichten betekent deze verandering een grote verbetering. Aan het jarenlange verblijf van de Centrale Catalogus in de kelder van het gebouw Kazernestraat met alle bezwaren van dien is een einde gekomen. De Centrale Catalogus van Periodieken is in dezelfde ruimten ondergebracht, wat grote voordelen voor de samenwerking van beide catalogi heeft. Aangezien er voortdurend personeel aanwezig is, kunnen bebezoekers, die een der catalogi wensen te raadplegen, gemakkelijk ontvangen en geholpen worden, terwijl telefonische aansluiting van C.C. en C.C.P. het mogelijk maakt langs die weg uit het gehele land om inlichtingen te vragen. De licht geschilderde en behangen vertrekken zijn aangename werkruimten geworden, waartoe ook het moderne meubilair het zijne bijdraagt.

Tot de ontruiming van twee kamers op de tweede verdieping, die tot fotografisch atelier moeten worden ingericht, kon nog niet worden overgegaan in verband met de bestedingsbeperking. Voorbereidende maatregelen om de overbrenging van de boeken in 1958 zo spoedig als dit nodig zal blijken te doen geschieden zijn reeds genomen.

De restauratie van de twee handschriftenkamers is gereed gekomen. Eén dezer vertrekken is ingericht voor de raadpleging van incunabelen en post-incunabelen en het ligt in de bedoeling in beide kamers het handapparaat en de naslagwerken voor de afdelingen der handschriften en der oude drukken te plaatsen. Dit zal echter eerst kunnen geschieden, wanneer de overbrenging en vernummering der boeken uit de tot fotografisch atelier bestemde kamers heeft plaats gehad.
Tegelijk met deze veranderingen in het interieur van de Koninklijke Bibliotheek is ook de inwendige verbouwing van het Museum Meermanno-Westreenianum begonnen. In het afgelopen jaar is daar een installatie voor centrale olieverwarming aangelegd, terwijl de gehele elektrische lichtleiding is vernieuwd en uitgebreid. De benedenkamers, waar achttiende-eeuwse behangsels te voorschijn zijn gekomen, zijn gerestaureerd en wachten nu op de inrichting tot museumvertrekken. Zo zal zich, naar gehoopt mag worden, daar in het Museum van het Boek voor de Koninklijke Bibliotheek de mogelijkheid openen, haar schatten in een waardige omgeving te tonen.
De Vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" heeft op 4 april een vergadering gehouden, waarin prof. mr. H. de la Fontaine Verwey sprak over „Een verzamelaar uit de Renaissance: Alfonso de Grootmoedige, Koning van Napels". Aanleiding tot deze spreekbeurt was het werk van T. de Marinis over de bibliotheek van de Koningen van Napels, dat in 1956 door de Vereniging aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken was.
Van 11–14 juni heb ik in Lübeck de jaarlijkse bijeenkomst van de verenigingen van Duitse bibliothecarissen bijgewoond. Aan de vergadering van de Conseil de la Fédération internationale des associations de bibliothécaires, die van 23–26 september te

Parijs plaats vond, heb ik deelgenomen, terwijl ik in het kader van deze zitting een vergadering van de Commissie voor centrale catalogi heb gepresideerd. Op het Symposium on library methods, dat van 24–26 oktober op uitnodiging van de Amerikaanse regering te Brussel werd gehouden, heb ik over praktijk en theorie van de Amerikaanse centrale catalogi en haar betekenis voor Europa gesproken. Tenslotte heb ik als secretaris-generaal van 9–13 december de vergadering van het Comité consultatif international de bibliographie te Parijs bijgewoond.
Mr. G. A. Hamel heeft te Parijs op 9 en 10 juli aan een vergadering betreffende de ruil van documenten in het kader van de O.E.E.S. deelgenomen. Dr. P. J. H. Vermeeren heeft van 2–14 september een onderzoek ingesteld op de handschriftenafdeling der Koninklijke Bibliotheek van België.

Gebouw en inventaris. De aanleg van de personenlift in het gebouw Kazernestraat is gereed gekomen. Dit betekent een grote verbetering voor bejaarde en minder valide bezoekers van de Koninklijke Bibliotheek. De inrichting van de vertrekken voor de centrale catalogi heeft natuurlijk de aanschaffing van allerlei meubilair nodig gemaakt. Er zijn een groot aantal laden voor de berging van het titelmateriaal en kasten voor de opstelling van deze laden aangekocht. Verder waren een aantal werktafels met opbergruimte nodig voor het raadplegen van de centrale catalogi. Ten slotte zijn voor deze afdeling nog een aantal stalen bureaus met bijbehorende stoelen aangekocht.
Ook voor enkele andere afdelingen was de aankoop van enig nieuw kantoormeubilair nodig, terwijl verder nog tot de aanschaffing van een nieuwe schrijfmachine moest worden overgegaan.
In enige aan het Lange Voorhout gelegen kamers zijn ter ver-

vanging van de versleten en niet meer verkrijgbare gordijnen aluminium Luxaflex jalouzieën aangebracht.
Teneinde de raadpleging van handschriften en oude drukken te vergemakkelijken werd besloten tot de aankoop van enkele gemakkelijk verstelbare bureaulampen op de desbetreffende afdelingen.
Een elektrische slijpmachine moest ter vervanging van de oude, die geheel versleten was, ten behoeve van de technisch vakman worden aangeschaft.
Dank zij de medewerking van de directeur van het Rijksprentenkabinet te Amsterdam zijn de in de directeurskamer hangende portrettekeningen van J. W. Holtrop en zijn vrouw, die sterk van vocht hadden geleden, op zeer deskundige wijze gerestaureerd.

Personeel. Het aantal veranderingen in de personeelsbezetting was ook dit jaar bijzonder groot, ditmaal vooral in de middenrangen. Van de gevallen, waarbij na korte tijd de aangestelden weer vertrokken zijn, is in het volgende geen melding gemaakt. In de rangen van magazijnknechts en bibliotheekbedienden vonden een aantal opschuivingen plaats, waarvan kortheidshalve hier slechts vermeld wordt dat met ingang van 1 januari de bibliotheekbedienden B. J. F. Burger en W. Clavan tot bibliotheekbediende A, de bibliotheekbedienden C. M. Balt en V. Lohman tot bibliotheekbediende B en de magazijnknechts B. W. Donders, J. J. Hageman, Th. J. Ham en A. M. van der Starre tot bibliotheekbediende C werden bevorderd. De magazijnknecht B. J. W. Bernhardi is met ingang van dezelfde datum bevorderd tot concierge B, J. F. A. Bouwens tot halfvakman en de bibliotheekbediende A. W. M. J. van der Stok tot administratief ambtenaar C 2. Tenslotte werd met ingang van 1 augustus

de heer P. A. Tichelaar van bibliotheekassistent bevorderd tot wetenschappelijk ambtenaar in vaste dienst.
De volgende aanstellingen in tijdelijke dienst vallen verder te vermelden: de heer H. Sleurink tot wetenschappelijk ambtenaar (1 februari), mej. F. J. A. Huismans tot schrijver A (1 maart), de heer A. W. Willemsen tot wetenschappelijk ambtenaar (1 juni) mej. E. Vintges tot administratief ambtenaar C 3 (1 juni), mej. D. M. Teljeur tot administratief ambtenaar C 2 (18 juli), mej. M. C. Geudeker tot bibliotheekambtenaar (1 augustus), mevr. M. J. Lintel-Hoorn tot schrijver A (14 oktober), mej. R. Terpstra tot bibliotheekambtenaar (1 december). Op arbeidsovereenkomst werd met ingang van 1 juli als magazijnknecht B aangesteld P. J. Alexandre.
Ontslag op verzoek werd verleend aan mej. L. Arriëns als bibliotheekambtenaar A, aan mej. C. W. Muller als administratief ambtenaar C 2, aan L. W. van Toledo als magazijnknecht C, allen per 1 april. Mevr. D. S. de Jong-van den Bos, administratief ambtenaar C 3, nam op 1 mei haar ontslag, de heer J. J. Woltjer, wetenschappelijk ambtenaar, op 1 juni, mej. W. H. Laban, bibliotheekambtenaar A, op 1 juli en mevr. R. A. Gorissen-Middendorp, bibliotheekambtenaar, op 1 augustus. Tenslotte verliet mej. E. N. Siauw, administratief ambtenaar C1 op 1 november de dienst.
Gedurende de zomermaanden zijn een aantal studenten te werk gesteld voor de werkzaamheden voortvloeiende uit de overplaatsing van boeken naar het nieuwe magazijn. Deze werkzaamheden zijn nog bij lange na niet voltooid, zodat nog wel eens naar dit redmiddel zal gegrepen moeten worden.
Ook in dit jaar was het aantal ziektegevallen vrij groot.
Door enige ambtenaren werd de Rijkstalencursus gevolgd.

Verzamelingen. Dat het tot de taak van de Koninklijke Bibliotheek behoort haar grote collectie Nederlandse incunabelen en postincunabelen aan te vullen is dit jaar door de aankoop van een vrij groot aantal zeldzame drukken duidelijk tot uiting gekomen. Het feit, dat vele exemplaren van de collectie Arenberg aan de markt kwamen, heeft daartoe natuurlijk medegewerkt. De voornaamste aanwinsten op dit gebied zijn de volgende: Alexander Hegius, Farrago. Deventer, R. Pafraet, vóór 1485. (niet in CA en Kronenberg, Contributions); Virgilius, Georgica. Daventriae, J. de Breda, 1505. (Nijh.-Kronenb. 2139); Virgilius, Aeneis. Daventriae, R. Pafraet, 1508. (Nijh.-Kronenb. 4020); Virgilius, Bucolica. Daventriae, J. de Breda, 1509. (niet in Nijh.-Kronenb.); [Pseudo-] Bernardus, Boecxken van verduldich lijden. Haerlem, [Hugo Jansz. van Woerden, c. 1507]. (Nijh.-Kronenb. 099); Soete meditacie, hoe dat die verloren siel van den sone gods gevonden is. [Haarlem, Hugo Jansz. van Woerden, c. 1507]. (Nijh.-Kronenb. 0884=0885); Franciscus Philelphus, Breviores elegantioresque epistole. Daventrie, Th. de Borne, 1511. (niet in Nijh.-Kronenb.); Parabole sive Proverbia Salomonis. Daventriae, A. Pafraet, 1519. (Nijh.-Kronenb. 334); Johannes Eckius, Quintae partis declamatoriae operum in Lutherum et alios. Antverpiae, M. Hillen van Hoochstraten, 1536. (Nijh.-Kronenb. 2830=2831).

Dank zij de financiële hulp van de Vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" kon verder nog worden aangekocht: De autoritate officio et potestate pastorum ecclesiasticorum. [Zwolle, S. Corver, c. 1522]. (Nijh.-Kronenb. 157).

Van zeldzame aangekochte drukken uit latere eeuwen vallen nog te noemen: Petrus van Afferden, Tyrocinium linguae latinae. Amstelreodami, 1593; Cosmopolite, dat is: Borgher der werelt. Amsterdam, 1627; H. Velthuysen, Drie theologische tractaten.

Amsterdam, 1634; J. H. Krul, Eenighe bruyloftsgedichten. Amsterdam, 1640; P. Dubbels, Bezige uren, bestaande in allerley geestelijke gedichten. Amsterdam, 1661; Den wiizen en welbescheiden burger. Harlingen, 1668; Den wysen gheck, uytdeylende, soo oude als nieuwe geestigheden. Door I.D.G. [= Joan de Grieck]. Brussel, 1672; Dictionarium belgico-latinum. Lugduni in Batavis, 1684 (Toegeschreven aan Wigardus a Winschooten); J. J. Putman, Gemeenzame zamenspraken, behorende bij de: Proeve eener Hollandsche spraakkunst. Tweede stukje. Santarosa, 1853; J. J. Putman i Joanne Adr. Putman, Meditasjon arieba soefrimeentoe di noos Senjoor Hesoe Kriestoe. Santarosa, 1853. Tenslotte vulde een kleine collectie straatliederen uit de 19e eeuw de in de Koninklijke Bibliotheek aanwezige collectie op gelukkige wijze aan.

Gelijk steeds is ook dit jaar op het gebied van de kunst en de kunstgeschiedenis veel aangekocht, waarbij er naar gestreefd werd het bezit van andere bibliotheken aan te vullen. De volgende titels kunnen hiervoor ten voorbeeld strekken: S. T. Madsen, Sources of Art nouveau. (Oslo, 1956); Décoration de France: En ville. (Paris, z.j.); A. Pigler, Barockthemen. Eine Auswahl von Verzeichnissen zur Ikonographie des 17. und 18. Jahrhunderts. (Budapest, 1956); E. Mader, Mambre. Die Ergebnisse der Ausgrabungen im heiligen Bezirk Râmet el-Halil in Südpalästina, 1926-1928. (Freiburg i. B., 1957); J. K. Brock, Fortesta. Early Greek tombs near Knossos. (Cambridge, 1957); S. Paranavitana, Ceylon. Paintings from temple, shrine and rock. (New York, 1957); C. Zervos, L'art des Cyclades du début à la fin de l'âge du bronze, 2500–1100 avant notre ère. (Paris, 1957); S. K. Lothrop, W. F. Foshag and J. Mahler, Pre-Columbian art. (London, 1957); N. K. Sandars, Bronze age cultures in France. (Cambridge, 1957); Le haut Moyen-âge du quatrième au onzié-

me siècle: A Grabar. Mosaïques et peintures murales. Carl Nordenfalk. L'enluminure. (Genève, 1957); J. Lassaigne, La peinture flamande. Le siècle de Van Eyck. (Genève, 1957); N. Pevsner, Europäische Architektur von den Anfängen bis zur Gegenwart. (München, 1957); H. Koepf, Deutsche Baukunst. Von der Römerzeit bis zur Gegenwart. (Stuttgart, 1956); M. Elsässer, W. Harting u.a., Handbuch moderner Architektur. (Berlin, 1957); R. Avermaete, Jan-Pieter van Baurscheit de Jonge en het Huis Osterrieth. (Antwerpen, 1956); H. Haug, R. Will e.a., La Cathédrale de Strasbourg. (Strasbourg, 1957); F. D. Nichols, The early architecture of Georgia. (Chapel Hill, 1957); H. H. Möller, Gottfried H. Krohne und die Baukunst des 18. Jahrhunderts in Thüringen. (Berlin, 1956); H. W. Janson, The sculpture of Donatello. (Princeton, N. J., 1956); R. Krautheimer, Lorenzo Ghiberti. (Princeton, N.J., 1956); V. Moschini, Francesco Guardi. (London, 1957); F. G. Roe, Sea painters of Britain. (Leigh-on-Sea, 1947–1948); M. Sauvage, Vlaminck. Sa vie et son message. (Genève, 1956); Ch. Sterling, La peinture française de Poussin à nos jours. Musée de l'Ermitage. (Paris, 1957); F. Winkler, Albrecht Dürer. Leben und Werk. (Berlin, 1957); J. Rewald, Post-impressionism from Van Gogh to Gauguin. (New York, 1956); F. Dworschak, Der Maler Martin Johann Schmidt, genannt „der Kremser Schmidt", 1718–1801. (Wien, 1955); D. Baud-Bovy, Corot. (Genève, 1957); J. I. H. Baur, New Art in America (New York, 1957); B. S. Myers, Mexican painting in our time. (New York, 1956); E. G Grimme, Aachener Goldschmiedekunst im Mittelalter von Karl dem Grossen bis zu Karl V. (Köln, 1957); A. Chapuis et E Jaquet, The history of the self-winding watch, 1770–1931 (Neuchâtel, 1956). Een aantal boeken op kunstgebied betroffen meer in het bijzonder handschriften en oude boeken o.a. de nieuwe uitgave

van de Codex Lindisfarnensis (Olten, 1956–); Sacramentarium Veronense. Hrsg. von L. C. Mohlberg u.a. (Roma, 1956, 1955); P. Metz, Das goldene Evangelienbuch von Echternach im Germanischen National-Museum zu Nürnberg. (München, 1956); H. Buchthal, Miniature painting in the Latin Kingdom of Jerusalem. (Oxford, 1957); V. A. Mošin i S. M. Traljič, Filigranes des XIIIe et XIVe siècles. (Zagreb, 1957); A. Blum, Les primitifs de la gravure sur bois. (Paris, 1956); H. M. Nixon, Broxbourne Library. Styles and designs of bookbindings from the twelfth to the twentieth century. (London, 1956).

Aan de afdeling Land- en Volkenkunde werd in het afgelopen jaar bijzondere aandacht geschonken. Op een aantal tijdschriften werden abonnementen genomen en op deze weg zal nog worden voortgegaan. Verder werden een groot aantal monografieën en naslagwerken aangekocht, waarvan te noemen vallen: Goldmanns grosser Weltatlas. (München, 1955); G. Dietrich, Allgemeine Meereskunde. (Berlin, 1957); W. M. first Baron Hailey, An African survey. A study of problems arising in Africa south of the Sahara. (London, 1957); An illustrated ethnography of Formosan aborigines. (Tokyo, 1956–); het gedenkboek van de tentoonstelling ter herdenking van de 500-ste geboortedag van Amerigo Vespucci. (Milaan, 1955); J. Leo Africanus, Description de l'Afrique. (Paris, 1956); J. K. Charlesworth. The Quaternary era. (London, 1957).

Het is onmogelijk een beeld te geven van het vele, dat voor grote afdelingen als die van de geschiedenis en van de staatswetenschappen wordt aangekocht, maar enkele voorbeelden van kostbare aankopen kunnen althans een zeker licht werpen op de uiteenlopende gebieden, die daarbij worden verzorgd. Op historisch gebied mogen worden genoemd: G. Franz, Bücherkunde zur Weltgeschichte. (München, 1956); S A. Pallis, The Anti-

quity of Iraq. (Copenhagen, 1956); F. Jacoby, Abhandlungen zur griechischen Geschichtschreibung (Leiden, 1956); M. Rostowtsew, The social and economic history of the Roman Empire. (Oxford, 1957); Kr. Erslev, Repertorium diplomaticum regni Danici mediaevalis. (Kobenhavn, 1894–1939); Cl. Sanchez-Albornoz, España, un enigma historico. (Buenos Aires, 1956); F. A. Encina, Resumen de la historia de Chile. (Santiago, 1956); E. R. Huber, Deutsche Verfassungsgeschichte seit 1789. (Stuttgart, 1957–); M. Reinhard, Histoire de France. (Paris, 1954); Cl. Farrère, Histoire de la marine française. (Paris, 1956); H. Keussen, Urkundenbuch der Stadt und Herrlichkeit Krefeld. (Krefeld, 1938–'40); O. Schulmeister, Spectrum Austriae. (Wien, 1957); S. Seymour Biro, The German policy of revolutionary France. (Cambridge, 1957); La vie de la France sous l'occupation (1940–1944). (Paris, 1957).

Over recht en economie handelen werken als: W. P. Tucker, The Mexican government today. (Minneapolis, 1957); W. Haustein und W. Pschirrer, Internationales Eisenbahnrecht. (Frankfurt a.M., 1956); G. Lyon-Caen et P. Lavigne, Traité théorique et pratique de droit du cinéma français et comparé. (Paris, 1957); F. J. Berthold und H. von Hartlieb, Filmrecht. (München, 1957); N. Spielber, The economics of communist Eastern Europe. (New York, 1957); S. Kuznets, W. E. Moore and Joseph J. Spengler, Economic growth: Brazil, India, Japan. (Durham, N.C., 1955); The Western European markets. (New York, 1957).

Op het gebied van taal- en letterkunde is zeer veel moderne Nederlandse letterkunde aangekocht en aangevuld. Ook met de aankoop van Scandinavische literatuur naast die van de meer bekende talen werd voortgegaan. Van enkele kostbare literair-historische en linguistische werken volgen hier de titels: A.

Pope, The correspondence, 1704–1744. (Oxford, 1956); L. A. Marchand, Byron. A biography. (New York, 1957); Byron, Don Juan. (Austin, Tex., 1957); A. Stender-Petersen, Geschichte der russischen Literatur. (München, 1957); F. Koch, Idee und Wirklichkeit. Deutsche Dichtung zwischen Romantik und Naturalismus. (Düsseldorf, 1956); G. Montgomery, Concordance to the poetical works of John Dryden. (Berkeley, 1957); V. Pandolfi, La Commedia dell' arte. (Firenze, 1957–); J. M. Edmonds, The Fragments of Attic comedy. (Leiden, 1957–); F. Panzer, Bayerische Sagen und Bräuche. (Göttingen, 1954–'56); R. Laffont et V. Bompiani, Dictionnaire biographique des auteurs de tous les temps et de tous les pays. (Paris, 1957–); E. J. Dobson, English pronunciation 1500–1700. (Oxford, 1957); B. Collinder, Survey of the Uralic languages. (Stockholm, 1957); E. Löfstedt, Syntactica. Studien und Beiträge zur historischen Syntax des Lateins. (Lund, 1956).

Evenals in vorige jaren is de Koninklijke Bibliotheek ook in 1957 vele malen met schenkingen bedacht. De Canadese Ambassadeur heeft een aantal boeken uit zijn eigen bibliotheek afgestaan, de heer H. H. Haas en de heer A. H. Maas Geesteranus, beiden te 's-Gravenhage, hebben een reeks deels 18e-eeuwse pamfletten geschonken, prof. mr. H. G. P. Duyfjes te 's-Gravenhage droeg uit zijn bezit een grote collectie waardevolle boeken over. Een zeer bijzondere aanwinst was het dank zij de bemiddeling van onze ambassadeur te Rome door Credito Italiano geschonken werk Fontes Ambrosiani in lucem editi cura et studio Bibliothecae Ambrosianae. (Milano, 1950). Het is niet mogelijk alle verdere geschenken afzonderlijk te vermelden, maar naar alle milde gevers gaat de bijzondere dank van de Koninklijke Bibliotheek uit.

Eén speciale vermelding is hier echter nog wel op haar plaats,

nl. de schenking van alle werken van de heer Etienne Giran, die van 1900 tot 1920 Waals predikant te Amsterdam is geweest. Al deze werken, in bijzondere banden gebonden, werden op 16 mei 1957 aangeboden door ir. L. J. Koopman in tegenwoordigheid van mevr. Giran en een aantal genodigden, w.o. vertegenwoordigers van de Franse Ambassade en van de Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.
Het bezit van de handschriftenafdeling werd vermeerderd met een bundel „Spelen van Sinne", die uit de bibliotheek van Constantijn Huygens stamt. De bundel was geschonken door mevr. E. A. P. L. S. Blink-Lagerwey te 's-Gravenhage. Een andere schenking van mr. H. Bos Kzn. te 's-Gravenhage betrof een Nederlands gebedenboek, dat uit Limburg stamt en merkwaardige pentekeningen bevat.
Verschillende brieven en documenten werden aangekocht. Onder de laatste waren een paar stukken betreffende de winterkoningin, die voor het leven van haar hof in Den Haag een merkwaardige bijdrage leveren. Men vindt nadere gegevens over de aanwinsten der handschriftenafdeling in Bijlage II.
In 1957 werden 10026 delen verworven tot een gezamenlijke lengte van 201 meter. Het aantal gebonden en gerepareerde delen bedroeg dit jaar 11965. Hieronder bevonden zich 383 delen couranten.

Catalogi. In het afgelopen jaar is de organisatie van de catalogi der Koninklijke Bibliotheek ingrijpend veranderd. De betere huisvesting van de centrale catalogi maakte het mogelijk thans een afzonderlijke afdeling van deze catalogi te maken met eigen leiding en personeel. Daardoor kon aan de reeds lang bestaande plannen tot een verder gaande reorganisatie van de dienst der centrale catalogi een begin van uitvoering worden gegeven.

Zowel de C.C. als de C.C.P. kregen een telefonische verbinding, waardoor men uit het gehele land de gelegenheid kreeg tot het snel verkrijgen van inlichtingen. Van deze mogelijkheid wordt een steeds stijgend gebruik gemaakt. Aan bezoekers van de Koninklijke Bibliotheek, die dit wensten, kon thans zonder veel bezwaar worden toegestaan de centrale catalogi te raadplegen. Vooral van belang echter was het, dat één van de twee alfabetische catalogi van de Koninklijke Bibliotheek over de centrale catalogus aldus werd verdeeld, dat in elke lade van de C.C. het corresponderende gedeelte van de K.B.-catalogus als een zelfstandig stuk bijeen werd geplaatst. Hierdoor is een snellere behandeling van de postaanvragen mogelijk, zonder dat de alfabetische catalogus van de Koninklijke Bibliotheek met de C.C. werd vermengd. Inmiddels heeft de vernieuwing van de alfabetische catalogus goede voortgang gemaakt, zodat het zich laat aanzien, dat deze in 1958 voltooid zal zijn. Het aantal bij de C.C. aangesloten bibliotheken bedroeg in het verslagjaar 64. Voor de C.C.P. was dit aantal 210. De C.C. ontving niet minder dan 126.000 nieuwe titels.

Een verrassende stijging vertoonden de postaanvragen. Bedroeg haar aantal in 1956 nog 97508, in het afgelopen jaar steeg dit tot 112578, zodat in één jaar de tot nu toe ongekende stijging van 15.000 aanvragen te boeken viel. Waaraan na enige jaren van kleine schommelingen in het totaal thans deze onverwachte vooruitgang toe te schrijven valt, kan moeilijk worden gezegd. Van het totale aantal postaanvragen nam de C.C.P. er 39664, dus 35%, voor zijn rekening. Het percentage van de niet-gevonden titels bedroeg bij de C.C. 17,8%, bij de C.C.P. 26,7%. Voor het eerst is in het verslagjaar nagegaan, hoeveel van de gevonden tijdschriftentitels voor rekening van de Koninklijke Bibliotheek kwamen.Gelet op het overwegend aantal aanvragen voor tech-

nische, natuurwetenschappelijke en medische tijdschriften is het feit, dat ruim 20% van de gevraagde periodieken in de Koninklijke Bibliotheek aanwezig was, zeker opmerkelijk genoeg te noemen.
De werkzaamheden aan de Centrale muziekcatalogus gaan regelmatig voort en hebben een gunstig verloop.

Gebruik van de bibliotheek. Het aantal bezoekers, dat in 1957 de Koninklijke Bibliotheek bezocht heeft, bedroeg 75417 (in 1956: 75633), waarvan 3214 in de avonduren (in 1956: 3289). Is hier dus een lichte daling met het voorgaande jaar, de cijfers van de uitlening vertonen een ander beeld. Het aantal uitgeleende boeken bedroeg 80.287 (tegenover 75.022 in 1956). Deze stijging van 5.265 vertoont dus een opmerkelijke parallel met de stijging van het aantal schriftelijke aanvragen bij de Centrale Catalogi. Van het aantal uitgeleende werken zijn er 48.647 in Den Haag uitgeleend (47.084 in 1956) en 31.650 buiten de stad (in 1956 27.938). In de leeszaal zijn 29.156 delen geraadpleegd. Aan buitenlandse bibliotheken zijn 330 delen verzonden, hetgeen dus vergeleken bij de 244 in 1956 verzonden werken een grote stijging betekent. Duitsland is thans met 96 werken België, dat tot nu toe leidend was en 88 werken in 1957 heeft geleend, voorbijgestreefd. Verdere grote afnemers zijn Engeland met 31 werken, Denemarken met 13, Hongarije met 12, Tsjechoslowakije met 10 en Zweden met 13. Een afzonderlijke plaats nemen Suriname en de Antillen met 32 geleende werken in. Verder zijn naar 10 andere landen 35 boeken verzonden. Gelijk uit het bovenstaande blijkt is de uitlening naar landen in Oost-Europa ook niet zonder belang.
Uit bibliotheken in 12 landen werden in totaal 267 delen geleend. Ook hier stond Duitsland met 86 delen vooraan, gevolgd

door Engeland met 54, België met 48 en Zwitserland met 32 werken. Het totale aantal van 267 ligt iets hoger dan in 1956 (252), evenals dat der uit het binnenland geleende delen, dat 975 bedraagt tegenover 966 in 1956.
Het aantal bezoekers der handschriftenafdeling was met 444 ruim 100 lager dan het jaar daarvoor (543), maar het aantal geraadpleegde handschriften overtrof met 1124 toch nog het totale aantal van 1043 in 1956. Er werden 30 handschriften uit andere instellingen geleend. Aan andere instellingen leende de Koninklijke Bibliotheek 51 handschriften, waarvan 34 voor tentoonstellingen. Bovendien werden voor de vervaardiging van microfilms ten behoeve van de catalogus van gedateerde manuscripten, waarmede dr. G. J. Lieftinck te Leiden is belast, 141 handschriften naar het Algemeen Rijksarchief gezonden. De handschriftenafdeling werd viermaal door groepen bezocht.
Ook dit jaar heeft de foto-afdeling over gebrek aan werk niet te klagen gehad. Het aantal afgeleverde fotocopieën bedroeg 5687 (w.o. 756 voor het buitenland). In 1956 waren deze cijfers 4623 en 511, hetgeen dus op een aanzienlijke vooruitgang wijst. Het aantal glansfoto's bedroeg 531 (in 1956 550), waarvan 106 voor het buitenland (23 in 1956). Het aantal microfilms is dit jaar met 3099 opnamen vrij laag, doch hier speelt het toeval een grote rol. Verder is een begin gemaakt met het op microkaart brengen van een deel van het handschriftenbezit. In de bibliotheek der Technische Hogeschool werden 513 microkaarten door de fotograaf der Koninklijke Bibliotheek vervaardigd.
De Koninklijke Bibliotheek heeft aan de volgende tentoonstellingen (in chronologische volgorde) meegewerkt: de tentoonstelling van publikaties van vluchtelingen wegens geloofsvervolging in de 17e en 18e eeuw, georganiseerd door de Anglo-Netherlands Society in de Nederlandse Kerk te Londen; de

tentoonstelling ter herdenking van de tiende sterfdag van Willem Pijper, achtereenvolgens in het Gemeentemuseum te Den Haag, het Stedelijk Museum te Amsterdam en de Openbare Leeszaal te Groningen; de herdenkingstentoonstelling van de 350ste geboortedag van M. A. de Ruyter in het Rijksmuseum te Amsterdam; de tentoonstelling voor de wederopbouwdag te Oude Tonge; de tentoonstelling ter gelegenheid van het 600-jarig bestaan van de stad Edam; de tentoonstelling over de eerste te Dordrecht gehouden vrije vergadering der Staten van Holland; de tentoonstelling „Het Houten Huis" in het Begijnhof te Amsterdam; de tentoonstelling over leven en werken van Jacob van Campen te Amersfoort; de jubileumtentoonstelling van de Nederlandse Boekverkopersbond in het Prinsenhof te Delft; de tentoonstelling „De Renaissance van de Nederlandse Boekdrukkunst" in het museum Het Catharina Gasthuis te Gouda; de tentoonstelling „Hier Uw haven" in het museum „De Waag" te Amsterdam.
In het afgelopen jaar werd de Koninklijke Bibliotheek herhaaldelijk door groepen belangstellenden bezocht, w.o. enige malen door studenten onder leiding van hoogleraren.

Ruilbureau. De hoeveelheid pakketten, die in de verslagperiode is verwerkt, steekt gunstig af bij het vorig jaar. Naar het buitenland werden verzonden 14.494 (v.j. 11.538) pakketten met een totaalgewicht van 17.018 kg (v.j. 18.898 kg) en naar het binnenland 20.002 (v.j. 17.308) pakketten met een totaalgewicht van 14.403 kg (v.j. 10.977 kg). Ook de financiële balans van de pakkettenruil toont een gunstiger beeld als gevolg van een begin 1957 ingevoerde tariefverhoging. Voor uitgaande pakketten wordt aan de afzenders nu *f* 0,40 per kg (voordien *f* 0,30) berekend, terwijl de inkomende pakketten de ontvangers

op *f* 1,— (voordien *f* 0,50) voor de eerste 10 kg en *f* 0,50 (voordien *f* 0,25) voor elke volgende 10 kg komen te staan. De cijfers van verzonden en ontvangen pakketten en kisten zijn als gebruikelijk op een afzonderlijke staat vermeld, die als bijlage no. 1 bij dit verslag is gevoegd.

De ruil van overheidsuitgaven met Engeland is vereenvoudigd. Wederzijds worden geen pro forma nota's meer opgemaakt, zodat in wezen een vrije ruil is ontstaan. Niettemin blijft de ruil met Engeland een tijdrovende zaak. Hetzelfde geldt ook voor de ruilingen met de Verenigde Staten van Amerika, Denemarken en Australië. De ruil met Canada – waarover enige jaren geleden een afspraak is gemaakt – is nog niet op gang gekomen.

Met een aantal buitenlandse instellingen heeft het Ruilbureau contact opgenomen en is het ruilingen begonnen. Met andere heeft het de bestaande ruilingen uitgebreid, zo bijvoorbeeld met de Deutsche Akademie der Wissenschaften te Berlijn. Ook heeft het in het afgelopen jaar weer met succes kunnen bemiddelen bij de totstandkoming van ruilingen tussen instellingen in het buitenland en dito instellingen hier te lande. Slechts in één geval ging het initiatief tot de ruil uit van een Nederlandse instelling.

Aan het fonds van gesubsidieerde tijdschriften is toegevoegd het „Nederlands Kunsthistorisch jaarboek". Het Ruilbureau heeft een begin gemaakt met de distributie van dit jaarboek en staat momenteel hierover met diverse buitenlandse belangstellenden in correspondentie. Voor het tijdschrift „Neophilologus" zijn weer vier gegadigden gevonden, die allen een geschenk in ruil aanbieden.

De O.E.E.S.-ruil is tot september 1957 nog door het Ruilbureau in samenwerking met het NIDER behartigd, daarna is aan de gedeelde verantwoordelijkheid van deze ruil een einde gekomen

ten gunste van het NIDER, op voorwaarde dat bij uitbreiding van de ruil tot een uitwisseling van waarlijk nationale importantie de plaats van het Ruilbureau in deze ruil opnieuw zal worden bezien.

Hulp werd wederom verleend aan het Prins Bernhard Fonds en het Dr. Hendrik Muller Vaderlandsch Fonds bij de aanschaf van een aantal boeken bestemd voor het Institut Néerlandais te Parijs, de universiteit van Leopoldville, de universiteit van Melbourne en de Université de la Sorbonne te Parijs.

Van het 28ste deel van de „Bibliografie van in Nederland verschenen officiële en semi-officiële uitgaven" kwamen de kopij en de drukproef in 1957 gereed. Het aantal opgenomen nummers bedraagt 999.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,
L. BRUMMEL

BIJLAGE I

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten
België	45	—	België	13[1])	—
Denemarken	11	—	Denemarken	6	1
Duitsland	56	7	Duitsland	24[2])	—
Finland	6	—	Finland	4	2
Groot Brittannië	2	—	Frankrijk	35[1])	—
Italië	8	—	Groot Brittannië	1	21
Japan	7	—	Hongarije	—	3
Noorwegen	2	—	Noorwegen	3	4
Oostenrijk	8	—	Oostenrijk	4	4
Polen	1	6	Polen	2	5
Portugal	—	15	Portugal	—	4
Spanje	2	—	Tsjechoslowakije	—	13
Tsjechoslowakije	—	7	Unie v. Zuid-Afrika	5	—
Ver. St. v. Amerika	81	—	Ver. St. v. Amerika	41	—
Zwitserland	10	—	Zweden	10	2
			Zwitserland	11	2
Totaal	239	35	Totaal	159	61

[1]) waarvan 1 laadkist.
[2]) waarvan 2 laadkisten.

Bijlage II

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

134 C 39 DIRCK FRANCKENSZ. PAUW. Chronica des landts van Arkel ende der stede Gorchum. Anno 1635. Kopie. Eerste helft 17e eeuw. Staand schrift; een hand. Op de rectozijde van het voorafgaande schutblad de aantekening: Hoort toe Franchois Jansz. de Jongh 1641. Gelijktijdige perkamenten band met rugtitel: Chronica des lands van Arkel & der steede Gorkum. 188 bll., 310 × 205.

Gekocht van Antiquariaat Geerts te Arnhem.

135 A 1 VERZAMELING brieven en andere stukken.
HUBERTUS BERCHIUS aan Johannes Isacius Pontanus. Leiden, 1 mei 1634. Latijn. 2 bll. folio. (Over de geschiedenis van Gooiland. Het antwoord van Pontanus, gedateerd Harderwijk, 10 mei 1634, is afgedrukt bij Antonius Matthaeus, Veteris Aevi Analecta², Tomus II, Hagae Comitum 1738, blz. 381–383).
ANTHONIE HEINSIUS aan Johan Theodoor van Friesheim. 's-Gravenhage, 11 juli 1704. Frans. 2 bll. 4⁰. Met couvert.
HERMAN WILLEM DAENDELS aan de Municipaliteit van Hoorn. Monnikendam, 8 oktober 1799. 2 bll. folio.
JAN CAREL JOSEPHUS VAN SPEIJK aan de Kapitein van Z.M. Wachtschip Minerva te Vlissingen. Voor Antwerpen, 15 december 1830. 1 bl. folio.

Gekocht op veiling van 12 maart 1957 bij J. L. Beijers te Utrecht (Catalogus nrs. 5, 15, 11 en 29).

134 C 57 PIETER BURMAN II (1713–1778), klassiek filoloog en hoogleraar. Brief aan Lourens van Santen, gedateerd Santhorst 7 oct. 1767. Nederlands. Over collatie van handschriften enz. 2 bll. 4⁰.

Overgedragen door het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum te 's-Gravenhage. (Oorspronkelijk geschenk van E. Gewin).

134 C 50 ALBUM AMICORUM van GEORG HEINRICH MOSER (1780–1858), filoloog. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1809–1810 (Leiden) en 1821 (Ulm), o.a. van J. M. Kemper, J. Bake, E. A. Borger, J. Kappeyne van de Coppello, C. J. van Assen en J. R. Thorbecke. 45 bll. omstr. 90 × 152. Kartonnen foedraal.

Gekocht van Antiquariaat M. Nijhoff te 's-Gravenhage.

134 C 51 JOHN LOTHROP MOTLEY (1814–1877), Amerikaans historicus. Brief aan een onbekende. Antwoord op een verzoek om inlichtingen over het lot der afstammelingen van De Witt, waarin de schrijver – onder verwijzing naar gelijktijdige gedrukte literatuur – mededeelt zelf niet over gegevens daaromtrent te beschikken. Gedateerd London 24 Oct. 76. Engels. 2 bll. 8°.

Gekocht van Antiquariaat MAGGS BROS LTD te Londen.

134 C 52 S. BONAVENTURA (†1274), kardinaal en kerkleraar. Itinerarium mentis in Deum. Papier, einde 15e eeuw. Gotisch boekschrift (littera bastarda). In rood uitgevoerde titel en capita-opschriften; initialen niet uitgevoerd. Vermoedelijk geschreven in de Zuidelijke Nederlanden. Gelijktijdige slappe band met overslag, gestempeld met losse stempels. Papier 41 bll. 140 × 103 (95 × 75), 1 kol., gemiddeld 24 r.

Gekocht van het MISSIEHUIS TILBURG der Missionarissen van het H. Hart.

134 C 55 SPELEN VAN SINNE bij de XIX, Geconfirmeerde cameren van Rhetorijcken Binnen der Stadt van Ghendt,comparerende . . . op dese questie Welck den mensche steruende, meesten, troost is; . . . M.C.C.C.C.C. XXXIX.
Afschriften naar de in hetzelfde jaar gedrukte bundel, voor welks uitgaven vgl. De Spelen van Zinne vertoond op het Landjuweel te Gent van 12–23 Juni 1539. Uitgegeven en toegelicht door L. M. van Dis en B. H. Erné. I. Groningen, 1939. Toegevoegd zijn (blz. 198–228) afschriften van de eveneens in het jaar 1539 gedrukte REFEREIJNEN int wijse en int sotte van het Gentse landjuweel, alsmede:
blz. 230–253: Jacob Duym, SPEEL DER LIEFFDE (gedrukt in diens Een Spiegelboeck. Leyden 1600);
blz. 254–261: TAEFFELSPEL van twee personagien;
blz. 262–278: REFEREIJNEN;
blz. 279–281: RONDELEN;
blz. 282–292: Stichtelijke BESCHOUWINGEN in proza en rijm.
Eerste helft 17e eeuw. Staand schrift; een hand. Midden op het titelblad (blz. 1) handtekening van Constantijn Huygens met jaartal 1654. Gelijktijdige perkamenten band met rugtitel: Spelen van Sinne van Cameren van Rhetorijcken. 147 bll., 192 × 157.

Geschenk van Mevrouw E. A. P. L. S. BLINK-LAGERWEY te 's-Gravenhage.

135 A 2 ELIZABETH STUART (1596–1662), echtgenote van Frederik V van de Palts, Koning van Bohemen, (de „Winterkoningin"). Schuldbekentenis aan bakker Jacob Gesell. 's-Gravenhage, 26 april 1653. Frans. Eigenhandig ondertekend. 1 bl. 8⁰. – Lijst van de Gemeene Crediture, van de Conninginne van Bohemen alle Burgeren en Ingesetenen van 's-Gravenhage van 't geene haar Competeert. 24 mei 1659. 2 bll. folio.

Gekocht op veiling van 8 november 1957 bij J. A. STARGARDT te Marburg (Katalog 534 nr. 567).

134 C 59 VIER NOVELLEN door PIERRE H. DUBOIS, J. W. HOFSTRA, J. VAN HATTUM, COLA DEBROT. In handschrift afgestaan aan BERNARD W. M. OTTEVANGER. Illustraties, vignetten en opschriften door PAM G. RUETER. Februari 1943. 36 bll. 275 × 206. Groene linnen band.

Gekocht van Antiquariaat SCHUHMACHER te Amsterdam.

134 C 58 ZES GEDICHTEN van CLARA EGGINK, J. C. BLOEM, ED. HOORNIK, BERTUS AAFJES, PIERRE H. DUBOIS, J. W. HOFSTRA. In handschrift afgestaan aan BERNARD W. M. OTTEVANGER. Opschriften e.d. door H. FRIEDLAENDER. 15 bll. 211 × 159. Groene linnen band.

Gekocht van Antiquariaat SCHUHMACHER te Amsterdam.

134 C 53 NEDERLANDS GEBEDENBOEK. Papier, overgang 15e–16e eeuw. Kalender van het bisdom Maastricht voor Minderbroederskloster. Gotisch boekschrift; verschillende handen. Door één hand gerubriceerd. Blauwe en rode lombarden; randversieringen van Zuidnederlandse herkomst; talrijke met penwerk versierde initialen (waarvan drie met goud) en drie miniaturen (pentekeningen) in kleuren. Bevat een groot aantal gebeden, ten dele aansluitend op de gang van het kerkelijk jaar; alsmede het passieverhaal met daarop betrekking hebbende gebeden. Limburgs in taal en uitvoering (Maastricht?). 19e-eeuwse lederen band in middeleeuwse stijl. 306 bll., 140 × 100 (88 × 62), 1 kol. 24 r.

Geschenk van MR. H. BOS KZN. te 's-Gravenhage.

824262-41

027.1492
H147R
1958

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1958

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1959

OCT 21 1959

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1958

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1959

027.1492
H 147 R
1958

VERSLAG
OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
OVER 1958

De ontruiming van twee vertrekken op de tweede verdieping, waarvan reeds in mijn vorige jaarverslag melding werd gemaakt, heeft in het afgelopen jaar plaats gevonden. De verbouwing van deze kamers moest nog wachten tot 1959, maar het laat zich aanzien, dat in dat jaar het nieuw ingerichte fotografische atelier volledig geïnstalleerd zal zijn.

Met de restauratie van de vertrekken in het gebouw Lange Voorhout is geregeld voortgang gemaakt. De kamer van de administratie en die van de secretarie zijn belangrijk verbeterd. Door de restauratie van twee kleine vertrekken op de eerste verdieping zal het mogelijk zijn de afdeling bibliografie beter en overzichtelijker op te stellen.

Zowel door het overbrengen van oude werken uit het gebouw Lange Voorhout als door het in gebruik nemen van de bovenste verdieping van het nieuwe magazijn voor het plaatsen van nieuwe aanwinsten, raakt het nieuwe gebouw meer en meer gevuld. Voorstellen voor uitbreiding van dit gebouw met drie verdiepingen zijn door mij gedaan.

De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" heeft in het afgelopen jaar twee vergaderingen gehouden. In de vergadering van 15 april hield de heer G. Borgers, Conservator bij het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum een lezing over deze instelling. Een

kleine tentoonstelling van documenten en voorwerpen lichtte dit betoog toe. In de vergadering van 24 november sprak dr. P. J. H. Vermeeren over „Problemen van middeleeuwse handschriften", zulks als inleiding tot een bezoek aan een tentoonstelling van middelnederlandse handschriften uit het bezit van de Koninklijke Bibliotheek, die in het Museum Meermanno-Westreenianum was ingericht. Het ledental van de vereniging breidt zich nog voortdurend uit. Van 28 mei tot 7 juni heb ik de door Unesco te Brussel bijeengeroepen vergadering van regeringsvertegenwoordigers ter voorbereiding van een nieuwe conventie voor de internationale ruil van geschriften bijgewoond. Op 25 en 26 juli heb ik als gast van de Beierse regering deelgenomen aan de viering van het 400-jarig bestaan der Bayerische Staatsbibliothek. Verder nam ik namens ons land deel aan het door Unesco georganiseerde Symposium over nationale bibliotheken, dat van 8 tot 27 september te Wenen werd gehouden. Tenslotte heb ik als tijdelijk lid van de Nederlandse delegatie de 10e zitting van de Algemene vergadering van Unesco te Parijs van 10 tot 14 november bijgewoond.
Dr. P. J. H. Vermeeren heeft van 16 mei tot 4 juni een aantal handschriften bestudeerd op de handschriftenafdeling van de Bibliothèque Nationale te Parijs.

Gebouw en Inventaris. Vrij ingrijpende voorzieningen zijn nodig geweest voor het herstel van de riolering in het gebouw Lange Voorhout. Verder is het werkvertrek van de ambtenaren van secretarie en ruilbureau gerestaureerd. Er zijn in het afgelopen jaar andermaal nog aanschaffingen voor de vertrekken van de centrale catalogi geschied.

Voor de berging van het titelmateriaal zijn ruim 400 houten laden gekocht en een werktafel met tabouretten. In de werkplaats van de technisch vakman is een nieuwe werkbank geplaatst. Voor de dienst in de stookkelder is overgegaan tot de aankoop van een kolentransportwagen. Verder zijn voor verschillende afdelingen een schrijfmachine en enige schrijfbureaus met bijbehorende stoelen aangeschaft.
Aangezien de tijd- en datumstempelklok, die bij het uitleenbureau in gebruik is, geheel versleten was, werd zij door een nieuwe, van een lichter en gemakkelijker te bedienen model, vervangen.
Overgegaan werd tot de aankoop van een Laborator 3 S reproductiecamera met vergrotingsapparaat. Deze camera dient ter vervanging van een geheel verouderd toestel en is een van de onderdelen van het in 1959 nieuw in te richten fotografisch atelier.

Personeel. Er vallen in het verslagjaar twee ambtsjubilea te vermelden. De heer J. Mathlener herdacht op 18 februari de dag, dat hij 40 jaar geleden in 's Rijks dienst trad. Mej. M. Gutterswijk was op 8 augustus 40 jaar in dienst bij de Koninklijke Bibliotheek. Vervult de heer Mathlener zijn technische taak achter de schermen, de dienst van mej. Gutterswijk speelde zich uitsluitend in de leeszaal af, zodat ook de getrouwe bezoekers van hun belangstelling bij haar jubileum hebben doen blijken. Op 1 september verliet mej. Gutterswijk wegens het bereiken van de 65-jarige leeftijd de Koninklijke Bibliotheek, die in haar een bijzonder toegewijde ambtenares verloor. Verder werd op hun verzoek ontslag verleend aan mevr. C. J. Hofman-van Boven,

bibliotheekambtenaar (1 februari), aan mej. D. M. Teljeur, administratief ambtenaar C 2e klas (1 mei), aan mej. N. A. F. Ottochian, schrijfster (1 september), aan dr. J. Gerritsen, wetenschappelijk ambtenaar (1 september) en aan mej. P. Deinum, bibliotheekambtenaar (1 oktober).
Aangesteld werden als bibliotheekambtenaar: de heer H. Groen (1 februari), mej. E. E. van Kruijssen (1 februari), de heer F. Verschuyl (19 juni), de heer L. P. Uding (1 oktober), de heer F. J. Volborth (15 augustus). Mevrouw C. V. van Rheeden-van der Star kreeg met ingang van 1 mei een aanstelling als administratief ambtenaar C 2e klas. Mej. M. C. M. Sandfort werd met ingang van 1 januari aangesteld als administratief ambtenaar C 1e klas.
Met ingang van 1 januari werden bevorderd: de bibliotheekambtenaar mej. A. M. Nugteren tot bibliotheekambtenaar A; de administratieve ambtenaar C 2 J. L. Koegler tot administratief ambtenaar C 1, de bibliotheekbedienden B. V. Lohman en C. Starrenburg tot bibliotheekbedienden A en de chef-vakman J. Mathlener tot technisch assistent A. Mevr. H. C. de Ruyter-Polak werd op 1 april van bibliotheekambtenaar tot bibliotheekambtenaar A bevorderd.
Meer en meer blijkt het met de toenemende werkzaamheden, dat er een tekort aan personeel is. Bij de vrij veelvuldige verzuimen, waaronder soms van langdurige aard, is handhaving van de normale dienst meermalen bijzonder bezwaarlijk.
Evenals in 1957 werd door enige ambtenaren de Rijkstalencursus gevolgd.

Verzamelingen. Ook in dit jaar heeft de Koninklijke Bibliotheek een aantal oude Nederlandse drukken gekocht,

waarbij allereerst een incunabel en een vijftal postincunabelen te noemen vallen, maar daarnaast toch ook vrij veel zeldzame uitgaven, daterende van de 16e tot de 19e eeuw. Slechts enkele daarvan kunnen in de volgende opsomming vermeld worden: Gregorius, Liber pastoralis cure. [Zwolle, P. van Os], 1480. (C. A. 856); Seneca, Tragoedia prima [Hercules furens. Deventer], Th. de Borne, [c. 1519?]. (Nijh. Kronenb. 3876); Virgilius, Aeneidos Liber primus. [Deventer, Weduwe Th. de Borne, c. 1521]. (Nijh. Kronenb. 4033); Nicolaus Bartholomaeus Lochiensis, Christus Xylonicus. Tragoedia. Busciducis, G. van der Hatart, 1537. (Nijh. Kronenb. 2377); Petrus Papeus, Samarites comoedia de Samaritano Evangelico. Busciducis, G. van der Hatart, 1539. (Nijh. Kronenb. 4417); Novum Testamentum. Per D. Erasmum Roterodamum novissime recognitum. Antverpiae, G. Montanus, 1540. (Nijh. Kronenb. 2452). Verder zij nog vermeld: Walter Raleigh, The prerogative of parliaments in England: Proved in a dialogue (pro et contra) betweene a councellour of state and a justice of peace ... Midelburge, 1628; Moralia Horatiana, in reiner Hochdeutschen Sprache zu lichte gebracht durch Filip von Zesen. Amsterdam, 1656; The Bee Hive of the Romishe Church ... [By Isaac Rabbotenu, ps. of Philips Marnix van St. Aldegonde]. Transl. out of Dutch by George Gilpin The Elder. London, 1579; Pieter Bockenberg Corn.zn, Catalogus, genealogia et brevis historia regulorum Hollandiae, Zelandiae et Frisiae. Lugduni Batavorum, 1584.

Bij de aankopen in het afgelopen jaar bleek duidelijk, dat de stijging van de boekenprijzen door enkele verhogingen van het budget voor aankoop niet opgevangen worden.

Voortdurend wordt men geconfronteerd met soms zeer drastische prijsverhogingen van boeken en tijdschriften, waardoor een dikwijls pijnlijk voelbare beperking bij de aankooppolitiek noodzakelijk wordt.
Volgens gewoonte volgen hier thans enkele voorbeelden van aankopen op verschillende gebieden van wetenschap, ten einde een indruk te geven van het aankoopbeleid en van het terrein, dat daardoor bestreken wordt. Voor de leeszaal werden een aantal naslagwerken aangeschaft als de nieuwe editie van Chambers' Encyclopaedia, de nieuwe Encyclopedia Canadiana, Riemann's Musiklexikon (12. Auflage), de Algemene Muziek-encyclopedie onder leiding van August Corbet en Wouter Paap. Verder ook woordenboeken als Webster's New international dictionary. 2nd edition. (Springfield, 1958); P. Grimal, Dictionnaire des biographies. (Paris, 1958); J. E. van Grieken, Le dictionnaire du traducteur. (Heule, 1959); W. Bauer, Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments. 5. Aufl. (Berlin, 1958). Ten slotte oriënterende werken als The British Union-Catalogue of early music printed before the year 1801. Ed. by Edith B. Schnapper. (London, 1957); American universities and colleges. Ed. by Mary Irwin. 7th edition. (Washington, 1956); L. Moussinac, Le théâtre des origines à nos jours. (Paris, 1957); J. M. Jacobstein and M. G. Pimsleur, Lawbooks in print. (South Hackensack N. J., 1957).
Op het gebied van taal- en letterkunde is, gelijk steeds, zeer veel Nederlandse literatuur aangekocht. Enkele titels uit de buitenlandse letterkunde mogen volstaan om aan te geven, hoe wijd het terrein ook hier is: J. Dryden, The poems. (Oxford, 1958); J. Swift, The poems. 2nd edition.

(Oxford, 1958); J. Keats, The letters, 1814-1821. (Cambridge, Mass., 1958); G. Charlier et J. Hanse, Histoire illustrée des lettres françaises de Belgique. (Bruxelles, 1958); Ch. Vellay, Les légendes du cycle Troyen. (Monaco, 1957); J. G. Fucilla, Saggistica letteraria italiana. (Firenze, 1956); A. Lombard, Le verbe roumain. (Lund, 1954); E. Kästner, Gedichte. (Köln, 1959); P. Lagerkvist, Dramatik. (Stockholm, 1956); J. Schatz, Wörterbuch der Tiroler Mundarten. (Innsbruck, 1958). Verder kon een groot aantal Nederlandse vertalingen van de op de eeuwwende der 18e eeuw ten onzent zo gevierde toneelschrijver A. von Kotzebue gekocht worden.

Het aantal geschiedkundige werken, dat de Koninklijke Bibliotheek geregeld aanschaft, is zó groot, dat het niet doenlijk is, daarvan een indruk te geven. Slechts enkele werken van algemene aard worden hier dan ook opgesomd: W. Pagel, Paracelsus. An introduction to philosophical medicine in the era of the Renaissance. (Basel, 1958); E. A. Underwood, Science, medicine and history. (London, 1953); W. R. Shepherd, Historical atlas. 8th edition. (London, 1956); P. E. Schramm, Sphaira, Globus, Reichsapfel. (Stuttgart, 1958); H. Ch. Lea, Materials toward a history of witchcraft. (New York, 1957); C. Giardini, Il Risorgimento italiano (1796-1861). (Milano, 1958); J. et B. Guérin, Des hommes et des activités autour d'un demi-siècle. (Lormont, 1957); M. Rousselet, Histoire de la magistrature française. (Paris, 1957); K. Bachem. Vorgeschichte, Geschichte und Politik der deutschen Zentrumspartei. (Köln, 1927-1932).

Voor de afdeling Kunst zijn een aantal zeer kostbare werken aangekocht, die voor een deel ook de antieke geschie-

denis betreffen. Te noemen vallen in dit verband het grote werk Scavi di Ostia. (Roma, 1953-); V. Spinazzola, Pompei alla luce degli scavi nuovi di Via dell' Abbondanza. (Roma, 1953); Neue Ausgrabungen in Deutschland. (Berlin, 1958); A. Grabar, L'iconoclasme byzantin. (Paris, 1957). Verder zij de aandacht gevestigd op een aantal werken van algemene aard als: A. Waley, An introduction to the study of Chinese painting. (London, 1958); D. von Bothmer, Amazons in Greek art. (Oxford, 1957); W. N. Lasarew and O. Demus, USSR early Russian icons. (New York, 1958); F. Rossi, Chefs-d'oeuvre de l'orfèvrerie. (Milano, 1957); A. Lübke, Die Uhr. (Düsseldorf, 1958); W. Winckelmann, Der Bergbau in der Kunst. (Essen, 1958); Le vitrail français. (Paris, 1958); G. Marchini, Italian stained glass windows. (London, 1957); Ch. Oman, English church plate 597 - 1830. (London, 1957); G. E. Pearse, Eighteenth century architecture in South-Africa. (London, 1957); J. Peter, Masters of modern architecture. (New York, 1958); P. Pollack, The picture history of photography. (New York, 1958); G. Mazzotti, Venetian villa's. (Roma, 1957); .C Donzelli, I pittori Veneti del Settecento. (Firenze, 1957); J. Lassaigne et R. L. Delevoy, La peinture flamande de Jérome Bosch à Rubens. (Genève, 1958); A. Grabar et C. Nordenfalk, La peinture romane. (Genève, 1958); W. F. Volbach und M. Hirmer, Frühchristliche Kunst. (München, 1958); E. Maindron, Les affiches illustrées. (Paris, 1896); R. Myer, Chats on old english tobacco jars. (London, 1824); A. Steinmann, Batik. (Leigh-on-Sea, 1958); R. Grand, L'art roman en Bretagne. (Paris, 1958).

In aansluiting bij deze afdeling mag ook wel melding worden gemaakt van de aankoop van enige moderne,

typografisch belangrijke drukken nl. een uitgave van de Ashendene Press, Les amours pastorales de Daphnis et Chloe (Chelsea, 1933) en een van de Golden Cockerell Press, William Browne, Circe and Ulysses. The Inner Temple masque. (London, 1954). De collectie boekbanden is dit jaar verrijkt met een band van bruin kalfsleer, gestempeld met goud, met op beide platten het wapen van Pieterson en een randschrift „Liber ex bibliotheca Gulielmi Antonii Pieterson". De band bevat een Haagse druk uit 1720 (de Bellegarde, Les règles de la vie civile). Verdere aanwinsten voor de afdeling boek- en bibliotheekwezen zijn: C. Santoro, I codici miniati della Biblioteca Trivulziana. (Milano, 1958); D. Diringer, The illuminated book. (London, 1958); Amor librorum. A tribute to A. Horodisch. (Zürich, 1958); J. B. Oldham, Blind panels of English binders. (Cambridge, 1958); H. Jensen, Die Schrift in Vergangenheit und Gegenwart. 2. Aufl. (Berlin, 1958); W. Doede, Bibliographie deutscher Schreibmeisterbücher. (Hamburg, 1958); Scientific serials in Australian libraries. (Melbourne, 1958); Dezimalklassifikation. Dreisprachige Kurzausgabe. (Berlin, 1958); Aslib Directory. (London, 1957).

Van allerlei zijden is de Koninklijke Bibliotheek ook in dit jaar met geschenken bedacht geworden. Dr. H. E. van Gelder heeft een volledige collectie overdrukken van de talrijke door hem geschreven artikelen, voor een goed deel reeds in bundels gebonden, aan de Koninklijke Bibliotheek geschonken. Door bemiddeling van mevr. C. Philippi-Siewertz van Reesema hebben de Stichting voor Kinderstudie en de Vereniging tot opleiding van leerkrachten volgens Montessori-beginselen haar bibliotheek van peda-

gogische werken overgedragen. Bovendien heeft mevr. Philippi ook haar eigen collectie op dit gebied geschonken. Hierbij bevinden zich zeer veel aantekeningen en correspondentie, die een waardevol studiemateriaal vormen. Van mevr. C. C. Radermacher Schorer-Hasselman werden een aantal handschriften van de dichteres Henriette Roland Holst-van der Schalk ontvangen. Mevr. B. J. Keuning-van Eck heeft aan de Koninklijke Bibliotheek het uitgebreide wetenschappelijke documentiemateriaal, dat door haar echtgenoot, de bekende aardrijkskundige J. Keuning, was nagelaten, afgestaan. Zo schonken ook mej. M. L. D. Roche werken uit de nalatenschap van haar vader en mevr. E. C. J. van der Tak-Vrouwenvelder brieven uit de nalatenschap van de bekende Spinozist W. G. van der Tak. Met tal van aardige oude kinder- en schoolboekjes werd de Koninklijke Bibliotheek verrijkt door Jkvr. L. H. Baronesse Schimmelpenninck van der Oye, door mevr. A. Broeckhoven-Stapel en door mej. M. F. Cool. Het gemeentearchief te Amersfoort droeg enige 19e-eeuwse couranten over. Van ds. H. W. Meihuizen ontving de bibliotheek een aantal theologische werken, van de heer J. W. van Nouhuys zijn aantekeningen betreffende het "De Veer-verschijnsel". Verder vallen nog enige legaten te vermelden: van wijlen de heer J. H. Sikemeier (theologische werken) en van wijlen de heer H. J. Verhellouw (alba amicorum). Van de Pierpont Morgan Library te New York werd het fraaie werk van Meta Harrsen, Central European manuscripts in the Pierpont Morgan Library. (New York, 1958), van de Fairburn Marine Educational Foundation Inc. te Center Lovell, Maine, het grote werk van William A. Fairburn, Merchant Sail .(Center Lovell, 1945-1955) ontvangen. Aan al deze mil-

de gevers alsmede ook aan de zeer velen, die hier niet genoemd konden worden, is een woord van grote erkentelijkheid hier op zijn plaats.
De Koninklijke Nederlandse Alpen-Vereniging gaf haar bibliotheek in bruikleen. Zelf stond de Koninklijke Bibliotheek haar collectie krantenknipsels over en van Nederlandse letterkundigen in bruikleen aan het Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum af, terwijl met ministeriële toestemming enige prenten aan het Prenttenkabinet van het Rijksmuseum werden overgedragen. In 1958 werden 12.172 delen verworven tot een gezamenlijke lengte van 270 meter. Het aantal gebonden en gerepareerde delen bedroeg 11.116, waaronder 390 delen couranten.

Catalogi. De reorganisatie van de afdeling der centrale catalogi, die in het vorige jaarverslag reeds vermeld werd, heeft in het afgelopen jaar tot over het algemeen zeer bevredigende uitkomsten geleid. Dat de C. C. en de C. C. P. in dezelfde ruimten zijn ondergebracht kwam de samenwerking zeer ten goede. Door de in het vorige verslag reeds besproken combinatie van de C. C. met één van de alfabetische catalogi der Koninklijke Bibliotheek is het aantal laden van de C. C. van 1.358 tot 2.252 gestegen. De C. C. P. is ruimer geplaatst, zodat het aantal laden hier 195 bedraagt. De betere accommodatie maakte het veel gemakkelijker bezoekers te ontvangen. De telefonische verbindingen hebben een duidelijke stijging van het aantal aanvragen per telefoon ten gevolge gehad.
Teleurstellend was het echter, dat met de bestaande per-

soneelsbezetting deze afdeling niet in staat bleek alle werkzaamheden, met name het bijhouden van de catalogi met de stroom van nieuwe aanwinsten (dit jaar ten getale van 123.000), naar behoren te verrichten. Er zijn hiervoor verschillende oorzaken aan te wijzen, waaronder natuurlijk allereerst de stijging van het aantal aanvragen te noemen valt. Ook de snelle wisseling van personeel, waardoor de nieuw aangekomenen nog onvoldoende waren ingewerkt en het algemene personeelsgebrek, dat invaldiensten in andere afdelingen noodzakelijk maakte, spelen hierbij evenzeer een rol. Het gevolg van dit alles was, dat de leden van de wetenschappelijke staf opnieuw moesten ingeschakeld worden, hetgeen dan weer zijn consequenties had voor andere terreinen, waar allereerst de hulp van de wetenschappelijke ambtenaren nodig was. In de gegeven omstandigheden was het gelukkig, dat deze hulp niet meer nodig was bij de herziening van de alfabetische catalogus, die in de loop van het verslagjaar gereed kwam. Het aantal catalogusboekjes is daardoor van 5.175 op 7.909 gebracht. Een werk, waaraan vier jaren gearbeid is, is hiermede voltooid.

Het aantal bij de C. C. aangesloten bibliotheken steeg in 1958 tot 65, terwijl bij de C. C. P. thans het materiaal van 212 bibliotheken opgenomen is. Het aantal postaanvragen vertoonde andermaal een grote stijging nl. van 112.578 in 1957 tot 125.797. Sinds 1956 bedraagt het accres dus 28.289 of 29%. Het aantal postaanvragen bij de C. C. P. bedroeg 45.908, dus bijna 37% van het totaal. Dat ook het buitenland de centrale catalogi weet te vinden, blijkt wel uit het cijfer van 833 buitenlandse aanvragen, waarvan ruim de helft uit België en Duitsland afkomstig

was. Het percentage van de niet gevonden titels bedroeg bij de C. C. 16,5%, bij de C. C. P. 28%. Het aantal niet gevonden tijdschriften bij de C. C. P. vertoont dus een zekere stijging, hetgeen wellicht mede toe te schrijven is aan het feit, dat niet alle bij de instituten van universiteiten of hogescholen aanwezige tijdschriften bij de centrale bibliotheek bekend zijn en daardoor ook niet opgegeven worden aan de C. C. P.. Dat dit uiteindelijk een nadeel betekent voor het wetenschappelijk onderzoek hier te lande, behoeft geen betoog. Dat bij het grote aantal aanvragen voor natuurwetenschappelijke, medische en technische tijdschriften van de gevonden periodieken 27% voor rekening van de Koninklijke Bibliotheek kwam, blijft een opmerkelijk verschijnsel.
Het aantal telefonische inlichtingen bedroeg bij de C. C. P. 1.286, bij de C. C. 525. De werkzaamheden aan de Centrale muziekcatalogus verlopen regelmatig en bevredigend. Het aantal bibliotheken, dat daarin kan worden opgenomen, is echter te gering.
Van de „Lijst van lopende tijdschriften in de leeszaal aanwezig" verscheen een nieuwe druk.

Gebruik van de bibliotheek. In 1958 bezochten 75.637 personen de Koninklijke Bibliotheek, waarvan 3.236 in de avonduren. (In 1957 waren deze cijfers resp. 75.417 en 3.214). In de leeszaal werden 29.387 delen geraadpleegd. Uitgeleend werden 84.045 werken (in 1957: 80.287), waarmede, evenals in het vorige jaar, de uitlening van de Koninklijke Bibliotheek dus parallel gaat met de stijging van het aantal aanvragen bij de centrale catalogi. Overigens is het getal der in Den Haag uitgeleende werken met

50.881 sterker vooruitgegaan dan de buiten de stad uitgeleende delen, dat 33.164 bedroeg (in 1957 resp. 48.647 en 31.650). Aan buitenlandse bibliotheken zijn ditmaal 306 delen verzonden (in 1957: 330). België staat thans met 79 geleende werken weer op de eerste plaats, gevolgd door Duitsland met 70. Tot de landen, waarheen vrij veel geleend werd, behoren verder Engeland (31), Frankrijk (19), Denemarken (19). Zwitserland (13), Italië (11), Hongarije (10) en Tsjechoslowakije (10). Naar Suriname en de Antillen gingen 21, naar Curaçao 3 werken. Verder werden nog naar 8 landen 20 boeken verzonden. Bij het cijfer voor Engeland moet bedacht worden, dat daarin ook boeken, die voor andere bibliotheken in Nederland geleend zijn, begrepen zijn.

Uit bibliotheken in 10 landen werden in totaal 330 delen geleend. Hier ging Duitsland met 140 delen voorop, gevolgd door Engeland met 101, Frankrijk met 32 en België met 32. Er is hier een belangrijke stijging vergeleken bij 1957, toen slechts 267 delen uit het buitenland werden geleend. De uit het binnenland geleende werken bedroegen thans 1.041 delen, wat dus tegenover de 975 delen in 1957 een vooruitgang betekent.

De handschriftenafdeling werd in 1958 door 437 bezoekers bezocht (in 1957: 444). Het aantal geraadpleegde handschriften was belangrijk lager: 890 tegenover 1.124 in 1957. Er werden 116 handschriften uit andere instellingen geleend, een zeer hoog getal in vergelijking met dat van 30 in het vorige jaar. Aan andere instellingen leende de Koninklijke Bibliotheek 59 (in 1957: 51) handschriften, waarvan 14 voor tentoonstellingen. Voor de vervaardiging van microfilms werden 43 handschriften

naar het Algemeen Rijksarchief gezonden. Twaalfmaal bezochten in dit jaar groepen de handschriftenafdeling.
De leden van de wetenschappelijke staf hebben inlichtingen verstrekt op 290 schriftelijke verzoeken, waarvan 154 uit het buitenland. Dit laatste aantal was over 23 landen verdeeld, waarbij Duitsland met 32, de Verenigde Staten met 24, Frankrijk met 22 en België met 21 verreweg in de meerderheid waren.
De foto-afdeling heeft in 1958 een druk jaar gehad. Er werden afgeleverd 5.487 fotocopieën, waarvan 340 voor het buitenland (in 1957 waren deze cijfers 5.687 en 756). Het aantal glansfoto's bedroeg 520, waarvan 73 voor het buitenland (in 1957 resp. 531 en 106). Het aantal microfilms bedroeg 5.933 opnamen (tegenover 3.099 in 1957). Het op microkaart brengen van de handschriften in de bibliotheek der Technische Hogeschool moest in het laatste kwartaal worden gestaakt, daar men in Delft de apparaten zelf te veel nodig had.
De Koninklijke Bibliotheek heeft aan de volgende tentoonstellingen (in tijdsorde gerangschikt) meegewerkt: de tentoonstelling over Nederland en de Noordpoolstreken in het Maritiem Museum "Prins Hendrik" te Rotterdam; de tentoonstelling "Toen Elisabeth regeerde" in het Gemeentemuseum te Den Haag; de wereldtentoonstelling te Brussel; de tentoonstelling van Lombardische kunst in het Palazzo Reale te Milaan; de tentoonstelling ter herdenking van het 250-jarig bestaan der Anglicaanse Kerk in het Historisch Museum te Rotterdam; de jubileumtentoonstelling "Middeleeuwse kunst der Noordelijke Nederlanden" in het Rijksmuseum; de tentoonstelling over Willem V en zijn tijd in het museum "Het Prinsenhof" te

Delft; de tentoonstelling van kruidboeken in het Gemeentemuseum te Den Haag; een tentoonstelling van kinderboeken in de Openbare leeszaal te Wassenaar; de tentoonstelling "De gulden tijd der grote steden" in de voormalige St. Pietersabdij te Gent; de tentoonstelling ter herdenking van de 150ste geboortedag van Potgieter in het Provinciaal Overijssels Geschiedkundig Museum te Zwolle; de tentoonstelling "Kinderen lazen, kinderen lezen" in het Stedelijk Museum te Amsterdam; de tentoonstelling ter herdenking van de 300ste sterfdag van Witte de With in het Maritiem Museum "Prins Hendrik" te Rotterdam; de tentoonstelling "Een vorstelijk vak" bij Bührmann's Papiergroothandel te Amsterdam.

De Koninklijke Bibliotheek werd in 1958 door een vrij groot aantal groepen van belangstellenden bezocht. Afzonderlijke vermelding verdient hierbij het bezoek van een groep Franse boekverkopers en uitgevers, die enkele dagen in ons land vertoefden. Het grote aantal buitenlandse bezoekers deed reeds lang de behoefte gevoelen aan een klein geschrift, waarin een beknopt overzicht gegeven wordt van de geschiedenis, taak en organisatie van de Koninklijke Bibliotheek. Een dergelijk boekje met Engelse tekst en verlucht met enkele foto's zag in het afgelopen jaar het licht en werd op ruime schaal verspreid.

Daarnaast is een "Gids voor bezoekers" uitgegeven, die aan hen, die voor het eerst de Koninklijke Bibliotheek bezoeken, een handleiding geeft omtrent de mogelijkheden, die deze instelling biedt. Uitvoerige inlichtingen omtrent de leeszaal, de catalogi en het leenverkeer zullen ongetwijfeld voor velen het gebruik van de Koninklijke Bibliotheek vergemakkelijken. Het boekje wordt gratis verstrekt.

Ruilbureau. Het aantal pakketten door tussenkomst van het Ruilbureau naar het buitenland verzonden bedroeg in de verslagperiode 13.597 (v. j. 14.494). Aan buitenlandse pakketten zond het Ruilbureau door 18.346 pakjes (v. j. 20.002). De gewichten van deze partijen bedroegen resp. 16.524 kg (v. j. 17.018 kg) en 12.187 kg (v. j. 14.403 kg). Omtrent de spreiding van deze zendingen naar land geeft bijlage 1 inlichtingen. Verzamelzendingen uit België komen nauwelijks meer voor.
De ruil van overheidsuitgaven met Australië, die enkele jaren geleden met de Commonwealth National Library te Canberra is begonnen, beweegt zich sedert het afgelopen jaar meer en meer buiten die bibliotheek om en verschaft het Ruilbureau - juist door deze decentralisatie - bijzonder veel werk.
De ruil met Canada, waarvan in de vorige jaarverslagen reeds sprake was, is op zeer bescheiden voet begonnen en zal eerst in 1959 tot ontwikkeling komen.
Evenals vorige jaren heeft het Ruilbureau in 1958 met succes bemiddeld, zodat contacten gelegd zijn tussen instellingen in het buitenland en Nederland. Niet alleen indirect heeft het Ruilbureau tot ruiling bijgedragen, ook zelf heeft het nieuwe ruilrelaties aangeknoopt en oude uitgebreid. Vermeldenswaard zijn de ruilingen die met de Koninklijke Bibliotheek in Stockholm, de universiteitsbibliotheek in Olomouc en met de Akademie der Wissenschaften und der Literatur te Mainz zijn aangegaan.
De ruil met Mnemosyne is weer eens onder de loupe genomen. Enige adressen die vroeger het tijdschrift gratis ontvingen, sturen nu een ruilgeschenk.
Hulp aan het Prins Bernhard Fonds en aan het Dr Hendrik

Muller's Vaderlandsch Fonds is ook dit jaar verleend. Deel 29 van de "Bibliografie van in Nederland verschenen officiële en semi-officiële uitgaven" kwam voor het eind van het jaar gereed. Het getal bibliografische eenheden bedroeg dit jaar voor het eerst meer dan duizend.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek

L. BRUMMEL

Bijlage I

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten	Namen der landen	Aantal kisten	Aantal post-pakketten
België	9	—	Australië	—	5
Denemarken	10	—	België	9[1])	—
Duitsland West	29	—	Denemarken	4	2
Duitsland Oost	8	8	Duitsland West	18[2])	—
Finland	7	—	Duitsland Oost	7	5
Italië	2	—	Finland	2	6
Japan	8	—	Frankrijk	23[2])	—
Noorwegen	3	—	Gr. Brittannië	—	8
Oostenrijk	7	—	Noorwegen	1	8
Polen	4	—	Oostenrijk	2	6
Portugal	—	6	Polen	1	7
Spanje	2	—	Tsj. Slowakije	1	2
Ver. St. v. Amerika	88	—	Unie v. Z.-Afrika	4	—
Zwitserland	9	—	Ver. St. v. Amerika	31	—
			Zweden	16	—
			Zwitserland	11	4
Totaal	186	14	Totaal	130	53

[1]) waarvan 2 laadkisten

[2]) waarvan 1 laadkist

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

134 C 60 JAN WILLEM VAN NOUHUYS (geb. 1869), oud-directeur van het Museum voor Land- en Volkenkunde en Maritiem Museum „Prins Hendrik" te Rotterdam. Het De Veer-verschijnsel „347 ans après". Aantekeningen, uittreksels, brieven en knipsels over dit verschijnsel en de desbetreffende polemiek, verzameld tot het jaar 1956. 210 bll. 220 × 150. Groene linnen band met goudgestempelde titel.

Geschenk van de Heer J. W. van Nouhuys.

134 A 4/34a WILLEM PIJPER. Havanaise. Voor Bart van Schaick. 26 mei 1920. 2 bll. 340 × 270. Ingevoegd in Pijpercollectie onder nr. 134 A 4/34a.

Gekocht van Mevrouw J. A. van Schaick-van Straten.

134 C 61 RECUEIL DE PLUSIEURS CHANSONS NOUVELLES. 1751. Verzameling van 247 genummerde liederen, veelal met opgave der zangwijzen. Door één hand in het derde kwart der 18de eeuw geschreven. Met achteraan geplaatste inhoudsopgave. 80. 360 blz. In gelijktijdige lederen band met rugtitel: Recueil de plusieurs chansons.

Gekocht van Antiquariaat M. Nijhoff te 's-Gravenhage.

135 A 3 VERZAMELING BRIEVEN uit de jaren 1911-1955, gericht aan WILLEM GERARD VAN DER TAK (1885-1958), secretaris der vereniging „Spinozahuis". Daarbij ook enkele stukken uit vroegere jaren (1897 en 1903) en gericht aan andere bestuursleden (met name Dr. Willem Meijer). 97 stuks. Nederlands, Duits, Engels, Frans en Latijn. Verschillende formaten.

Geschenk van Mevrouw E. J. C. van der Tak-Vrouwenvelder te 's-Gravenhage.

134 C 63 GEBEDENBOEK. Perkament, overgang 15de/16de eeuw. Gotisch boekschrift; één hand, met enige toevoegingen door latere handen. Rode opschriften, vele rode en blauwe initialen en lombarden, rood aangestreepte hoofdletters. Een gehistorieerde initiaal in goud en kleuren (Man van Smarten omgeven door de lijdenswerktuigen). Vijf initialen in goud en kleuren, acht in veelkleurig penwerk. Bevat voornamelijk Communiegebeden. Westmiddelduits in taal en uitvoering. Gelijktijdige bruinlederen blindgestempelde band met koperen klampen; moderne in goud gestempelde rugtitel. 177 bll. 121 × 80 (81 × 49), 1 kol. 16-17 r. Vroegere bezitters: Suster Anna Neiszerts, H. von Aussem, Charles Butler, Wilfred Merton.

Gekocht van Antiquariaat Martin Breslauer te Londen.

135 A 4; 1-11 HENRIETTE ROLAND HOLST GEB. VAN DER SCHALK (1869-1952), Nederlands letterkundige. Handschriften met wijzigingen, varianten en enkele drukproeven, hoofdzakelijk uit de jaren 1930-1940, en o.m. inhoudende manuscripten van het spel „Kinderen van dezen Tijd" (1931), en van de verzenbundels „Tusschen Tijd en Eeuwigheid" (1934), en „Wordingen" (1949). Elf cahiers met in totaal 514 bll. gem. 210 × 165. Twaalf losse bll. Verschillende formaten. Een blocnote 58 bll. 260 × 210.

Geschenk van Mevrouw C. C. RADERMACHER SCHORER-HASSELMAN.

134 C 67 NICOLAUS HEINSIUS (1620-1681), diplomaat en klassiek filoloog. Brief aan Carlo Roberto Dati, over aankoop van boeken etc. Gedateerd Hagae Comitum, 24 sept. 1674. Latijn. 2 bll. 211 × 150.

Gekocht van Antiquariaat ROUX-DEVILLAS te Parijs.

916715

027.1492
H147R
1959

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1959

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1960

LIBRARY OF THE
FEB 13 1961
UNIVERSITY OF ILLINOIS

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1959

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1960

027.1492
H147R
1959

VERSLAG
OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
OVER 1959

Met de inwendige verbouwingen en restauraties in het gebouw Lange Voorhout is ook in het afgelopen jaar goede voortgang gemaakt. Het belangrijkste feit is wel de verbouwing van enige vertrekken op de tweede verdieping voor een fotografisch atelier, waarover hierna nog uitvoeriger sprake zal zijn. Voor de Koninklijke Bibliotheek betekent dit atelier een belangrijke schrede op de weg naar modernisering en vernieuwing, die na de tweede wereldoorlog ingeslagen is.

Dat de vergaderzaal met het prachtige Lodewijk XIV-plafond door de restauratie thans een waardig karakter heeft gekregen, dat haar zeer geschikt maakt voor ontvangsten, stemt tot vreugde. Wanneer nu nog de restauratie van de directeurskamer, het enige stijlvertrek in het gebouw, in 1960 haar beslag zal hebben gekregen, zal het gehele gebouw Lange Voorhout een belangrijke vernieuwing hebben ondergaan.

Bijzonder verheugend was het bericht, dat op het eind van 1960 tot aanbesteding van de uitbreiding van het nieuwe gebouw zal worden overgegaan. Deze uitbreiding komt dan juist op tijd, aangezien op het tijdstip, dat zij tot stand zal zijn gekomen, het nieuwe in 1956 in gebruik genomen gebouw voor een belangrijk gedeelte gevuld zal zijn.

Ook in ander opzicht ziet de toekomst voor de Koninklijke Bibliotheek er hoopgevend uit nl. ten aanzien van

het Museum van het Boek. In het Museum Meermanno-Westreenianum zal in 1960 het nodige worden verricht om in dat jaar het Museum van het Boek te kunnen openen. Het is duidelijk, dat dit ook voor de Koninklijke Bibliotheek een zeer belangrijke gebeurtenis is, aangezien zij daardoor in staat zal zijn zich op een gebied te ontplooien, dat tot nu toe al te veel verwaarloosd is geweest.
De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" heeft in het afgelopen jaar slechts één bijeenkomst gehouden, aangezien in het najaar de vergaderzaal door restauratiewerkzaamheden niet te gebruiken was. In de vergadering van 25 mei hield ik een causerie over de betekenis van de fotografie en de reprografie voor de wetenschappelijke bibliotheek.
Van 11 tot 16 mei heb ik te Parijs als secretaris-generaal van het Comité consultatif international de bibliographie een gecombineerde vergadering van deze commissie en een dergelijke commissie voor de exacte wetenschappen bijgewoond. Ook ben ik van 19 tot 21 mei aanwezig geweest bij de jaarlijkse bijeenkomst van de verenigingen van Duitse bibliothecarissen te Freiburg i.B. Op uitnodiging van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel heb ik deel genomen aan het symposium „Le développement historique des grandes bibliothèques", dat op 15 en 16 juni te Brussel plaats vond. De vergadering van de Conseil de la Fédération internationale des associations de bibliothécaires had dit jaar plaats van 13 tot 17 september te Warschau. In het kader van deze bijeenkomst heb ik een vergadering van de Commissie voor de centrale catalogi en het internationale leenverkeer gepresideerd.

De heer P. van Dullemen, aan wie de leiding van het fotografisch atelier is toevertrouwd, heeft in verband met de inrichting daarvan en de aankoop van een microfilmcamera op 27 en 28 april een reis naar Hannover gemaakt. Dr. P. J. H. Vermeeren heeft van 29 juni tot 18 juli een studiereis naar Wenen gemaakt voor het instellen van een onderzoek op de handschriftenafdeling van de Oesterreichische Nationalbibliothek.
Een kort artikel van mijn hand over de Koninklijke Bibliotheek is verschenen in het tijdschrift *Higher Education and Research in the Netherlands*.

Gebouw en inventaris. Van het gebouw Kazernestraat zijn, zoals dat in 1956 met de voorzijde het geval was, thans de erkers aan de tuinzijde, waarvan het metaal verteerd was, gesloopt. De buiten gebruik zijnde luchtverwarmingsinstallatie voor de leeszaal is afgebroken, waardoor nuttige bergruimte gewonnen werd.
Verreweg het belangrijkste feit echter, dat in dit verslag te vermelden valt, is de totstandkoming van het nieuwe fotografisch atelier. De ontruiming van twee als boekenmagazijn dienende vertrekken op de tweede verdieping van het gebouw Lange Voorhout heeft het mogelijk gemaakt hier een uit vier ruimten bestaand fotografisch atelier in te richten. In één vertrek zijn opgesteld het reeds lang in het bezit van de Koninklijke Bibliotheek zijnde fotocopieerapparaat „Triplex", een nieuw aangekochte microkaartcamera, vervaardigd door de N.V. Nederlandse Document Reproductie en een eveneens nieuw aangekochte Kontophot microfilmcamera „Unimat 59". In een belendend vertrek, dat tevens als donkere

kamer is ingericht, is de in 1958 aangekochte „Laborator 3 S" reproduktiecamera met vergrotingsapparaat opgesteld. Een grote modern ingerichte donkere kamer sluit hierbij aan, waarin zich een elektrische droogkast voor films en microkaarten en een „Hansen" ontwikkelapparaat bevinden. Ten slotte vinden in een vierde vertrek een elektrische boiler, een elektrische droogtrommel en een snijmachine een plaats. De inrichting van de donkere kamer is geheel bekostigd door de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek", die ook een gedeelte van de kosten der microkaartcamera voor haar rekening genomen heeft. Met dit fotografisch atelier is een lang gekoesterde wens in vervulling gegaan, waardoor de Koninklijke Bibliotheek aan alle voorkomende bestellingen op het gebied van reproduktie kan voldoen, maar bovendien ook zelf de verfilming van kranten en het op microkaart brengen van codices ter hand nemen kan.
De vergaderzaal in het gebouw Lange Voorhout is geheel gerestaureerd. Door het aanbrengen van rode velours gordijnen en een Deventer tapijt heeft dit vertrek een voornaam karakter gekregen, dat het bijzonder geschikt maakt voor bijeenkomsten, ontvangsten en kleine manifestaties op cultureel gebied.
Een van de keukens in het souterrain van het oude gebouw, die diende als krantenmagazijn, werd ontruimd en door de Rijksgebouwendienst op smaakvolle wijze ingericht als cantine voor het personeel, waaraan sinds lang dringend behoefte bestond. Het is een bijzonder aardig vertrek geworden, dat in 1960 in gebruik zal worden genomen.
De binnentuin, die mede door de vele verbouwingswerk-

zaamheden zeer verwaarloosd was, is opnieuw aangelegd, hetgeen de aanblik uit de omringende vertrekken, met name uit de leeszaal veel aantrekkelijker heeft gemaakt. De binderij heeft een ladenkast gekregen voor het opbergen van de nummers voor de boeken, terwijl er een elektrische aansluiting is gemaakt voor een krachtaandrijving van de handsnijmachine.
Voor de technische werkplaats is een handcirkelzaagmachine aangekocht en een verhuistransformator. Ten behoeve van de afdeling centrale catalogi zijn nog een lange werktafel voor de C.C.P. en 300 kaartenbakken aangeschaft.
De treden van de grote trap voor de bezoekers, alsmede die bij de ingang van het gebouw Kazernestraat zijn met rubber bekleed, evenals dit is geschied met de niet ongevaarlijke trappen in de leeszaal. Het trappenhuis in het gebouw Kazernestraat is opnieuw geschilderd.
Tenslotte zijn in het gebouw Kazernestraat 3 nieuwe rekken aangebracht voor de berging van kranten.

Personeel. Op 1 maart herdacht de heer J. M. Romani, administratief ambtenaar A 1 de dag, dat hij 40 jaar geleden in dienst trad bij de Koninklijke Bibliotheek.
Met ingang van 1 januari werden de magazijnknechts B. J. J. Visser en J. B. Louran tot bibliotheekbediende C en de bibliotheekbedienden C. J. J. Hageman, Th. J. Ham en W. Donders tot bibliotheekbediende B bevorderd. Mej. J. C. van Rijswijk de Jong kreeg een vaste aanstelling als bibliotheekassistent met ingang van 1 februari. Mej. C. de Goede de Koning werd aangesteld tot bibliotheekassistent A met ingang van 1 april. Met ingang van 1 mei

werd mej. L. I. A. Godron van bibliotheekassistent bevorderd tot bibliotheekassistent A en mevr. J. F. van Anrooy van bibliotheekambtenaar tot bibliotheekambtenaar A.
Mej. M. M. Th. van Laarhoven kreeg een tijdelijke aanstelling als wetenschappelijk ambtenaar met ingang van 1 januari, terwijl met ingang van 1 september de heer W. J. M. Harm tijdelijk aangesteld werd tot bibliotheekambtenaar. In dezelfde rang werd mej. C. J. van der Caay benoemd met ingang van 7 september. Mevr. A. C. Luymes-van der Voort van Zijp werd voor het tijdvak van 1 oktober tot 1 januari 1960 in los dienstverband te werk gesteld in de rang van bibliotheekambtenaar.
Eervol ontslag verkregen mej. J. J. Th. C. M. van der Lugt (1 november), mej. T. M. I. Flothuis (1 december), mevr. F. J. A. van Vilsteren-Huismans (1 december) en mej. R. Terpstra (15 december).
Het ziekteverzuim was in het afgelopen jaar door enige langdurige ziektegevallen groot. Twee bibliotheekambtenaren behaalden het z.g. G.O.-diploma voor administratieve bibliotheken.
Ook in het verslagjaar hebben een aantal werkstudenten dienst gedaan voor de vernummering in de catalogi van de uit het gebouw Lange Voorhout naar het nieuwe gebouw in de Kazernestraat verplaatste boeken.

Verzamelingen. Hoewel het budget voor aankoop in dit jaar werd verhoogd, was het toch bij de gestegen boekenprijzen zaak een zeer voorzichtig aankoopbeleid te voeren. Toen zich dan ook in het afgelopen jaar de gelegenheid voordeed op een veiling belangrijke aankopen te doen

moest om een extra-krediet worden verzocht, dat tot mijn grote voldoening beschikbaar gesteld is.
Op deze veiling is een exemplaar van Polytes Basilius (ps. van Urbanus Rhegius), Dialogus oft Tsamen sprekinghe [Z. pl.] Magnus vanden Merberghe, 1557 aangekocht, aangezien dit in werkelijkheid een druk van Nicolaas van Oldenborch is. Verdere oudere drukken, die verworven werden, waren o.m.: Johan de Brune, Ziel-gherechten. Middelburgh, 1643; Johan de Brune, Bancket-werk van goede gedachten. Middelburgh, 1657; Jacob Boehme, Clavis oder Schlüssel etlicher vornehmen Puncten. Amsterdam, 1662; Quirinus Kuhlmann, Neubegeisterter Böhme. Leiden, 1674 en een incompleet exemplaar van diens Epistolae duae. Lugduni Batavorum, 1674. Ten slotte verdient in dit verband de aankoop van 46 oude volksboeken uit de collectie Versnel vermelding.
Een aantal nieuwe naslagwerken werd voor de leeszaal aangekocht als The Encyclopedia Americana. (New York, 1959); The Australian Encyclopaedia. (Sydney, 1958); The Standard Jewish Encyclopedia. Ed. by Cecil Roth. (London, 1959); Dansk skønlitteraert Forfatterleksikon, 1900-1950. (København, 1959—); Dizionario universale della letteratura contemporanea. (Milano, 1959—); Géographie universelle Larousse. Sous la direction de Pierre Deffontaines. (Paris, 1959—). Andere oriënterende werken zijn o.a.: La librairie belge. Ouvrages d'expression française édités en Belgique, 1945-1955. (Bruxelles, 1959); Ulrich's Periodicals directory, 9th edition. (New York, 1959); J. D. Pearson, Index Islamicus, 1906-1955. (Cambridge, 1958); Katherine Golden Bitting, Gastronomic bibliography. (San Francisco, 1939); Lazarus

Goldschmidt, Subject concordance to the Babylonian Talmud. (Copenhagen, 1959); John Edwin Sandys, A history of classical scholarship. (New York, 1958); Jacques Boussard, Atlas historique et culturel de la France. (Paris, 1957).

Op het gebied van de kunst en de kunstgeschiedenis is ook dit jaar een groot aantal kostbare werken aangekocht, waarvan slechts enkele van algemene aard genoemd worden om een indruk te geven van het grote terrein, dat hier bestreken wordt: A. J. Bernet Kempers, Ancient Indonesian Art. (Amsterdam, 1959); Amedeo Maiuri, Ercolano. I nuovi scavi. (Roma, 1958); The Great Palace of the Byzantine Emperors. (London, 1947—1958); Martin Robertson, La peinture grecque. (Genève, 1959); Christian Zervos, L'art de l'époque du Renne en France. (Paris, 1959); Basil Gray, Buddhist cave paintings at Tunhuang. (London, 1959); Hans Himmelheber, Negerkunst und Negerkünstler. (Braunschweig, 1959); Akihisa Hasé, Emaki. Die Kunst der klassischen japanischen Bilderrollen. (Zürich, 1959); Walter Holzhausen, Lackkunst in Europa. (Braunschweig, 1959); Theodor Müller, Die Bildwerke in Holz, Ton und Stein von der Mitte des XV. bis gegen Mitte des XVI. Jahrhunderts. (München, 1959); Maria Aggházy, Alte Holzfiguren in Ungarn. (Budapest, 1958); Gian Alberto dell' Acqua, Arte lombarda dai Visconti agli Sforza. (Milano, 1959); Jean Laran, L'estampe. (Paris, 1959); Jakob Rosenberg, Great draughtsmen from Pisanello to Picasso. (Cambridge, Mass., 1959); Arno Schönberger und Halldor Soehner, Die Welt des Rokoko. Kunst und Kultur des 18. Jahrhunderts. (München, 1959); Jean Marcel, Histoire de la peinture sur-

réaliste. (Paris, 1959); Louis Réau, Les monuments détruits de l'art français. (Paris, 1959); J. M. dos Santos Simões, Carreaux céramiques au Portugal et en Espagne. (La Haye, 1959); Lothar Günther Buchheim, Der Blaue Reiter und die „Neue Künstlervereinigung München". (Feldafing, 1959); Lothar Günther Buchheim, Graphik des deutschen Expressionismus. (Feldafing, 1959); A. Stubbe, De Madonna in de kunst. (Brussel, 1959).

In aansluiting hierbij mogen enkele werken op het gebied van de boekkunst genoemd worden: Marcel Cohen, La grande invention de l'écriture et son évolution. (Paris, 1958); Jan Květ, Czechoslovakia. Romanesque and Gothic illuminated manuscripts. (Paris, 1959); J. de Wit, Die Miniaturen des Vergilius Vaticanus. (Amsterdam, 1959); L. M. J. Delaissé, Miniatures médiévales. (Bruxelles, 1959); Damianus Moyllus, A newly discovered treatise on classic letter design. Printed at Parma circa 1480. (Paris, 1927); Ruth Hill Viguers, Marcia Dalphin and Bertha Miller, Illustrators of children's books, 1946–1956. (Boston, 1958); Francisco de Bofarull y Sans, Animals in watermarks. (Hilversum, 1959); Roger Devauchelle, La reliure en France de ses origines à nos jours. (Paris, 1959—).

De afdeling muziekgeschiedenis wordt eveneens geregeld bijgehouden, wat ook meermalen de aanschaffing van dure uitgaven noodzakelijk maakt. Te noemen vallen hier: Giacomo Meyerbeer, Briefwechsel und Tagebücher. (Berlin, 1959—); W. Gillies Whittaker, The cantatas of Johann Sebastian Bach. (London, 1959); Cecil Hopkinson, A bibliography of the works of C. W. von Gluck. (London, 1959); Winton Dean, Handel's dramatic

oratorios and masques. (London, 1959) en Eric Werner, The sacred bridge. The interdependence of liturgy and music in synagogue and church during the first millennium. (London, 1959).
Het is natuurlijk volkomen onmogelijk een beeld te geven van het zeer vele, dat op het gebied van taal- en letterkunde wordt verworven. Er wordt naar gestreefd allereerst een representatieve collectie op het gebied van de Nederlandse taal- en letterkunde op te bouwen, die ten aanzien van vele auteurs wel een zekere volledigheid bereikt. Maar ook de literatuur van andere talen moet goed vertegenwoordigd zijn: voor het Frans is dit reeds een oude traditie, maar het Duits en het Engels mogen hierbij niet achterblijven. Bij de andere talen wordt steeds getracht standaardwerken en complete uitgaven van bekende auteurs te kopen. Enige voorbeelden mogen het bovenstaande toelichten: Julius Petersen, Die Wissenschaft von der Dichtung. 2. Aufl. (Berlin, 1944); Hans Walther, Initia carminum ac versuum medii aevi posterioris Latinorum. (Göttingen, 1959); Leo Spitzer, Romanische Literaturstudien 1936-1956. (Tübingen, 1959); Alexandre Cioranescu, Bibliographie de la littérature française du seizième siècle. (Paris, 1959); Erich Haase, Einführung in die Literatur des Refuge. (Berlin, 1959); Lucien Tesnière, Eléments de syntaxe structurale. (Paris, 1959); Anna M. Manna, La raccolta dantesca della Biblioteca Universitaria di Napoli. (Firenze, 1959); Giuseppe Fatini, Bibliografia della critica ariostea (1510-1956). (Firenze, 1958); Sprague B. Allen, Tides in English taste (1619-1800). A background for the study of literature. (New York, 1958); The London Shakespeare. Ed. by John

Munro. (London, 1958); Matthew Prior, The literary works. (Oxford, 1959); Richard Ellmann, James Joyce. (New York, 1959); Theodore Dreiser, Letters. A selection. (Philadelphia, 1959); Die deutschen Gedichte der Vorauer Handschrift (Kodex 276-II.Teil). Facsimile-Ausgabe. (Graz, 1958); Anton Dörrer, Tiroler Umgangsspiele. (Innsbruck, 1957); Hermann Schmitz, Goethes Altersdenken im problemgeschichtlichen Zusammenhang. (Bonn, 1959); Erich Kästner, Gesammelte Schriften. (Köln, 1959).

De handschriftenafdeling kan dit jaar op bijzonder grote aanwinsten wijzen, die mogelijk gemaakt zijn door het hierboven genoemde extra-krediet. Allereerst valt wel te noemen een wapenboek van de Duitse en Nederlandse studenten aan de universiteit van Bourges over de jaren 1642—1671, dat aansluit bij een soortgelijk wapenboek over de jaren 1621—1641, dat in de Bibliothèque Nationale berust. In verband hiermede is ook de aankoop van belang van het album amicorum van Frans Banninck, die student in de rechten was te Poitiers en te Bourges. De inscripties dateren uit de jaren 1625—1628. Een hoogst belangrijk handschrift, waarvan de aankoop is bekostigd door de vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" is een Psalterium, vervaardigd in of voor het Birgittinessenklooster Coudewater, dat dateert uit 1468. Het is in een Vlaamse paneelstempelband van rond 1500 gebonden. Tenslotte zijn op dezelfde veiling ook enige voor onze geschiedenis van belang zijnde brieven gekocht w.o. een brief van prins Maurits aan Henri de la Tour d'Auvergne, gedateerd 5 juni 1603; een brief van de zevenjarige Frederik Hendrik aan dezelfde van 11 mei

1591 in een keurig gekalligrafeerd schrift; twee brieven van Jacob Cats uit 1640 en 1644 aan Frederik Hendrik. Er zijn verder verschillende handschriften en brieven van Nederlandse letterkundigen uit de 19e en 20e eeuw verworven, waarvan vooral te noemen vallen enige manuscripten van Jacques Perk. Een nadere beschrijving van de aanwinsten van de handschriftenafdeling vindt men in Bijlage II.

Vele geschenken hebben ook dit jaar de Koninklijke Bibliotheek weer bereikt. Soms hebben zij een droeve oorzaak, als zij in de vorm van legaten de bibliotheek toevallen. Dit is o.a. het geval met de collectie werken over Port Royal van wijlen jkvr. M. baronesse van Tuyll van Serooskerken, die zelf over Port Royal geschreven heeft en een van de oudste en trouwste lezeressen van de Koninklijke Bibliotheek was. Een ander legaat van wijlen mevr. J. H. J. Koppeschaar-Swijser in Den Haag betrof o.a. een stalen ladenkast en twee boekenkasten. Dr. M. Niemeyer verrijkte evenals in andere jaren de door hem geschonken collectie met nieuwe aanwinsten. Van de heer Edw. Steichen, Ridgefield, Conn. ontving de Koninklijke Bibliotheek een 4-delige biografie van Beethoven in facsimile, zoals deze geschreven was door wijlen mrs. Dana Steichen. Wel zeer uitzonderlijk was ook de grote collectie foto's en geschriften van ons vorstenhuis en foto's van allerlei regerende vorsten en hun familie van vroeger en nu, die in jarenlange samenwerking was bijeengebracht door mevr. J. C. W. van Holthe tot Echten - geb. Mollerus en mevr. C. W. M. Harmens. De Openbare Leeszaal te Bergen op Zoom stond een grote collectie verouderde kinderboeken af en

de R.K. Openbare Leeszaal te Breda een aantal tijdschriftenjaargangen. Voor de handschriftenafdeling was een welkome aanwinst de door de heer Alastair B. Martin te New York gezonden reeks foto's van een getijdenboek in zijn bezit. Voor al deze schenkingen en ook nog voor de zeer vele, die hier niet genoemd zijn, gaat de bijzondere dank van de Koninklijke Bibliotheek naar de milde gevers uit.
In 1959 werden 12 208 delen verworven tot een gezamenlijke lengte van 275 meter. Het aantal gebonden en gerepareerde delen bedroeg 12 616, waaronder 300 delen couranten. In dit verband zij er op gewezen, dat het aantal der reparaties stijgende is in verband met het steeds veelvuldiger gebruik van het bezit der bibliotheek. De vraag mag worden gesteld of bij een nog groter stijging van het aantal verzoeken om uitlening aan deze uitlening geen paal en perk moet worden gesteld, teneinde de toestand van boeken en tijdschriften niet al te zeer te zien achteruitgaan.

Catalogi. De nieuwe ruimten, waarin sinds 1957 de centrale catalogi zijn ondergebracht, blijven goed voldoen. De gestadige groei van deze catalogi, zowel in omvang als in gebruik, bewijst overigens, dat deze nieuwe behuizing niet veel later had moeten betrokken worden. Deze groei is langzaam en geleidelijk, wanneer men let op het aantal bibliotheken, dat bij de centrale catalogi is aangesloten: voor de C.C. is dat 66 (in het vorige jaar 65) en voor de C.C.P. 214 (tegenover 212 in 1958). Veel groter is intussen deze groei, wanneer men het aantal nieuw binnengekomen titels vergelijkt met dat van 1958:

bijna 131 000 tegenover 123 000. En met deze cijfers corresponderen de cijfers van het aantal postaanvragen, die 132 500 hebben bedragen tegenover 125 797 in het voorgaande jaar. Van deze stijging neemt de C.C.P. het grootste gedeelte voor zijn rekening met 49 565 aanvragen (in 1958 : 45 908), zodat de C.C.P. thans meer dan 37% van het totaal telt. Opvallend is ook het aantal aanvragen uit het buitenland, dat 1 368 heeft bedragen (in 1958: 833). Deze aanvragen kwamen uit 24 landen. België met 440, Oost- en West Duitsland met resp. 335 en 269 aanvragen waren verreweg de grootste „klanten", maar het is wel opvallend, dat voor het eerst de Sowjet-Unie hierbij ook te vermelden valt met niet minder dan 66 aanvragen.

Het percentage van de niet gevonden titels bedroeg bij de C.C. 17,1% (in 1958: 16,5%) en bij de C.C.P. 25% (in 1958: 28%); bij de C.C. dus een geringe stijging, toe te schrijven aan een tijdelijke achterstand bij het supplement, waardoor recente titels niet gevonden werden, bij de C.C.P. een verheugende daling. Van het aantal gevonden periodieken kwam ook dit jaar een hoog percentage n.l. 28,5% op rekening van de Koninklijke Bibliotheek.

Het aantal telefonische inlichtingen stijgt vrij snel; bij de C.C.P. is het van 1286 op 1575 gekomen, bij de C.C. van 525 op 860. Door de betere accommodatie konden ook meer bezoekers ontvangen en geholpen worden: 233 tegenover 147 in 1958.

Nu de werkzaamheden voor de herziening van de alfabetische catalogus beëindigd zijn, is er een begin gemaakt met voorbereidende maatregelen voor een algehele omwerking van de alfabetische klapper op de systematische

catalogus. Ook de vernieuwing van bepaalde onderdelen van deze catalogus is ter hand genomen.

Gebruik van de bibliotheek. Het aantal bezoekers, dat in 1959 de Koninklijke Bibliotheek bezocht, bedroeg 75 721, waarvan 3 282 in de avonduren. (In 1958 waren deze cijfers 75 637 en 3 236). Uitgeleend werden 85 322 werken, wat dus een zekere stijging betekent in vergelijking met het voorgaande jaar, toen dit getal 84 045 bedroeg. Opmerkelijk is, dat deze stijging geheel voor rekening komt van de uitlening buiten de stad, die met een getal van 35 641 het cijfer van 1958 met 2 487 overtreft. De uitlening binnen Den Haag is dus met 1 200 gedaald. Het aantal in de leeszaal geraadpleegde delen bedroeg 30 017.

Aan buitenlandse bibliotheken werden 410 delen geleend (tegenover 306 in 1958). Verreweg het grootste aantal daarvan ging naar Duitsland (115), waarna België volgt met 72 delen. De belangrijkste afnemers waren verder Rusland met 46, Engeland met 30, Frankrijk met 27, Zweden met 18, Tsjechoslowakije met 16, Oostenrijk met 13, Denemarken en Polen elk met 11 werken. Ongerekend Suriname en de Nederlandse Antillen, waarheen 16 werken werden gezonden, werden nog naar 8 landen 35 werken verstuurd.

Het aantal werken uit buitenlandse bibliotheken vertoont in tegenstelling met het verkeer in omgekeerde richting een sterke daling. Er werden uit bibliotheken in 14 landen 215 delen geleend (in 1958: 330 delen), waarvan uit Duitsland en Engeland elk 62, uit België 30 en uit Frankrijk 19. De uit het binnenland geleende werken zijn in

aantal gestegen: 1 202 delen tegenover 1 041 delen in 1958. De handschriftenafdeling heeft een druk jaar gehad. Het aantal bezoekers bedroeg 508 (in 1958: 437), het aantal geraadpleegde handschriften 1 294 (tegenover 890 in 1958). Uit andere instellingen werden 30 handschriften geleend, naar andere instellingen 55 handschriften, waarvan 19 voor tentoonstellingen. Onder deze laatste waren 3 buitenlandse tentoonstellingen, die 10 handschriften vroegen. Dank zij het nieuwe fotografische atelier is het niet meer nodig buiten het gebouw handschriften te doen verfilmen. Acht groepen hebben in dit jaar de handschriftenafdeling bezocht.

De foto-afdeling heeft pas in mei van het afgelopen jaar de nieuwe ruimten in gebruik kunnen nemen, zodat de cijfers nog niet een juist beeld geven. Toch kan reeds van een sterke stijging gesproken worden. Het aantal afgeleverde fotocopieën bedroeg 7 972, waarvan 956 voor het buitenland (in 1958 waren deze cijfers 5 487 en 340). Het aantal glansfoto's bedroeg 695, waarvan 53 voor het buitenland (in 1958 resp. 520 en 73). Het totaal der microfilmopnamen beliep 6 790 tegenover 5 933 in het voorgaande jaar. Het aantal vervaardigde microkaarten was nog gering, doordat eerst tegen het einde van het jaar daarmee aangevangen is.

De schriftelijke verzoeken om inlichtingen — verzoeken, die door de leden van de wetenschappelijke staf behandeld moeten worden — waren ook dit jaar weer talrijk. Alleen uit het buitenland reeds kwamen ongeveer 150 van dergelijke vragen binnen, waarbij ook thans weer Duitsland, de Verenigde Staten, Frankrijk, Engeland en België de leiding hadden. De vragen betreffen in hoofdzaak onder-

werpen op het gebied van het recht en de sociale wetenschappen, de geschiedenis, de letterkunde en de aardrijkskunde. Omstandige onderzoekingen zijn dikwijls nodig, gelijk o.m. voor de samenstelling van een lijst van Nederlandse historische periodieken ten behoeve van de World List of Historical Periodicals, voor de samenstelling van een lijst van Nederlandse tijdschriften over sociale verzekering ten behoeve van de Bibliothek der Bundesversicherungsanstalt für Angestellte te Berlijn, voor het bijeenzoeken van tal van gegevens voor een uitgave van de werken van Klaus Groth, voor het verstrekken van een opgave omtrent de aanwezigheid van Nederlandse edities van Montesquieu en de desbetreffende literatuur, enz. Ook uit het binnenland komen vragen over de meest uiteenlopende onderwerpen, variërende van de oudere literatuur over het kortschrift, Covent Garden Theatre, de wijzen van nationale hymnen, tot spirituals, mangelplanken, een kaart van Vlaanderen en de landbouwmogelijkheden in Peru.

De Koninklijke Bibliotheek heeft aan de volgende tentoonstellingen (in chronologische volgorde) meegewerkt: de tentoonstelling ter ere van J. Greshoff in het Museum „De Waag" te Amsterdam; de tentoonsteling „Lodewijk Napoleon en het Koninkrijk Holland" in het Institut Néerlandais te Parijs en het Rijksmuseum; de tentoonstelling "De gouden eeuw der Vlaamse miniatuur" achtereenvolgens in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel, het Rijksmuseum en de Bibliothèque Nationale te Parijs; de tentoonstelling „In het kielzog van Hudson" in het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam; de „Hemony-tentoonstelling" te Amersfoort; de tentoon-

stelling ter herdenking van Jacques Perk te Dordrecht; de tentoonstelling „Cisterciënser ordeleven rond Assens oude Abdij" te Assen; de tentoonstelling „Stoute kinderen, zoete kinderen" in het Stedelijk Museum te Schiedam; de tentoonstelling „Oud-Scheveningen" in het Gemeentemuseum te Den Haag; de tentoonstelling over Paus Adrianus VI in het Centraal Museum te Utrecht en later te Leuven; de tentoonstelling „400 jaar Oud-Beierland"; de Schiller-tentoonstelling in de Rotterdamse Schouwburg; de tentoonstelling „Van Friezen, Franken en Saksen" in het Fries Museum te Leeuwarden, later in het Gemeentemuseum te Den Haag; de tentoonstelling over de La Fargue's in het Gemeentearchief te Den Haag. Ook in het afgelopen jaar is de Koninklijke Bibliotheek vele malen door groepen bezoekers, die rondgeleid werden, bezocht.

Ruilbureau. De hoeveelheid pakketten die het Ruilbureau in het afgelopen jaar heeft verwerkt is ongeveer gelijk aan de hoeveelheid, welke het Ruilbureau in de vorige verslagperiode te versturen had. Een bijzondere ontwikkeling vertoont deze ruil dan ook niet, al valt het op, dat het aantal Nederlandse instellingen, dat van de diensten van het Ruilbureau gebruik maakt, de laatste jaren terugloopt. In totaal werden 13 682 (vorig jaar 13 597) pakketten geëxporteerd met een gewicht van 18 481 kg (v.j. 16 524 kg); de import sloot af met 18 796 (v.j. 18 346) pakketten met een gewicht van in totaal 11 875 kg (v.j. 12 187 kg). Verdere cijfers omtrent deze ruil geeft Bijlage 1.
De verzending naar Zuid-Afrika geschiedt sedert medio

1959 gratis dank zij de welwillende medewerking van de N.V. Vereenigde Nederlandsche Scheepvaartmaatschappij Holland-Afrika Lijn.
Met het West-Duitse ruilbureau is een nieuwe overeenkomst getroffen over de kosten van het transport. Deze komen nu geheel voor rekening van de afzender.
Een grote partij doubletten, die op verzoek van twee Nederlandse kunsthistorische instituten naar Florence werd verzonden, is aan de Italiaanse grens lange tijd opgehouden. Een afdoend middel ter bestrijding van zulk soort vertragingen heeft UNESCO verschaft in de beide conventies, die eind 1958 door de Algemene Vergadering zijn aanvaard. Deze conventies zijn evenwel nog niet van kracht. Op een verzoek tot ratificatie is door het Ruilbureau een gunstig advies uitgebracht.
De ruil van officiële publikaties is ook in het afgelopen jaar weer sterk uitgebreid. Met diverse buitenlandse instellingen zijn overeenkomsten gesloten, waarvan sommige geheel ten voordele strekken van andere bibliotheken. Van een aantal Amerikaanse overheidspublikaties gelukte het meer dan één exemplaar te verkrijgen. Aan de ruil in het kader van de O.E.E.S., waarover in vorige jaren bij herhaling is gerapporteerd, is in de loop van deze verslagperiode een eind gekomen.
Zoals gebruikelijk heeft het Ruilbureau ook dit jaar een aantal binnen- en buitenlandse bibliotheken en geleerde genootschappen met elkander in contact kunnen brengen. In het merendeel der gevallen ging het initiatief tot de ruil uit van het buitenland. Een voorbeeld van Nederlands initiatief leverde het Economisch Instituut voor de Middenstand, dat via het Ruilbureau betrekkingen met

enkele buitenlandse instellingen heeft weten aan te knopen. Op een uitnodiging van de World Health Organization om deel te nemen aan een door haar opgericht ruilsysteem van doubletten en daarbij voor Nederland op te treden als een soort agent, is negatief geantwoord.
Alle inspanning ten spijt kon het dertigste deel van de „Bibliografie van in Nederland verschenen officiële en semi-officiële uitgaven" niet meer in 1959 gereedkomen. De verschijning moest tot begin 1960 worden uitgesteld. Het aantal titels bedraagt 1 087. Het Ruilbureau deed ten behoeve van een tweetal Nederlandse culturele instellingen in het buitenland enkele bescheiden aankopen voor het Prins Bernhard Fonds en het Dr. Hendrik Muller Vaderlandsch Fonds.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek

L. BRUMMEL

BIJLAGE I

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten/ dozen	Aantal post-pakketten	Namen der landen	Aantal kisten/ dozen	Aantal post-pakketten
Denemarken	12	1	België	13	—
Duitsland West	37	—	Denemarken	4	7
Duitsland Oost	7	9	Duitsland West	13[1])	—
Finland	6	—	Duitsland Oost	6	3
Gr. Brittannië	1	—	Finland	2	2
Italië	2	—	Frankrijk	23	—
Japan	6	—	Griekenland	—	3
Noorwegen	2	—	Gr. Brittanië	—	7
Oostenrijk	11	—	Hongarije	—	3
Polen	2	—	Italië	2[2])	—
Portugal	—	8	Noorwegen	2	2
Spanje	1	—	Oostenrijk	8	—
Ver. St. v. Amerika	82	—	Polen	1	3
Zwitserland	15	—	Portugal	1	—
			Spanje	1	—
			Tsj. Slowakije	2	2
			Unie v. Z.-Afrika	4	—
			Ver. St. v. Amerika	33	—
			Zweden	8	—
			Zwitserland	8	1
Totaal	184	18	Totaal	131	33

[1]) waarvan 3 laadkisten

[2]) twee laadkisten

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

134 C 68 FRANÇOIS HAVERSCHMIDT (1835—1894), Nederlands letterkundige en predikant. Brief van 8 oktober 1892 gericht tot een onbekende, in de aanhef genoemd: Waarde „Doortje!" 1 bl. 215×135.
Geschenk van Dr. B. A. Vermaseren.

134 C 60 PSALTERIUM. Perkament, 1468. Geschreven in of voor het Birgittinessen-klooster Coudewater (bij Rosmalen in de nabijheid van 's-Hertogenbosch). Voorgevoegde kalender van het bisdom Luik. Gotisch boekschrift; met uitzondering van de kalender en behoudens enkele latere toevoegingen van één hand. Rode opschriften; vele blauwe en rode initialen en lombarden. Een miniatuur (S. Petrus). Een gehistorieerde initiaal (Kruis waarop hart omgeven door doornenkroon). Negentien in veelkleurig penwerk uitgevoerde gedecoreerde initialen. Op verschillende folia marginale decoratie met figuren van engelen en heiligen. In paneelstempelband van rond 1500, vervaardigd door een der Van Gaveres te Gent. De beschrijving daarvan bij W. H. J. Weale (Bookbindings and rubbings of bindings in the National Art Library South Kensington, Vol II: Catalogue; London, 1894, blz. 181 nr. 370) is naar dit exemplaar gemaakt. 290 bll. 147×102 (100×60), 1 kol. 19 r. Op fol. 1 recto: suster alit snoex wel betaelt.
Gekocht op veiling 21 april 1959 bij J. L. Beijers te Utrecht (catalogus nr. 40).

134 C 69 ALBUM AMICORUM van FRANS BANNINCK, student in de rechten. Bijdragen in verschillende talen uit de jaren 1625—1628, de meeste geschreven te Poitiers en Bourges; vele met wapens, o.a. van Christoffel Bernard von Galen. 118 bll. 104×163. Perkamenten band met goudstempeling en roodlederen rugtitel.
Gekocht op veiling 21 april 1959 bij J. L. Beijers te Utrecht (catalogus nr. 74).

135 A 6 WAPENBOEK van het Genootschap der Duitse en Nederlandse studenten (Natio Germanica et Belgica) aan de Universiteit van Bourges over de jaren 1642—1671. Perkament. In het geheel 92 bll. (410×275) waarvan 81 op de rectozijden in goud en kleuren uitgevoerde wapens met namen van de voorzitters van het genootschap dragen; op de versozijden komen namen van andere leden voor. Gelijktijdige bruine kalfslederen band met op voor- en achterplat het grote wapen, omgeven door over de gehele platten en de rug aangebrachte kleine wapens van het genootschap; een en ander in goud gestempeld. Het manuscript sluit aan bij het op de Nationale Bibliotheek te Parijs berustende wapenboek, onder signatuur Fonds

latin 9088 omschreven als: „Registre de la nation germanique à l'université de Bourges, 1621—1641".

Gekocht op veiling 21 april 1959 bij J. L. Beijers te Utrecht (catalogus nr. 58).

134 C 70 NICOLAES KOLIJN. Dat geschichte historiael-rijm der Graaven van Holland. Uit het oorspronkelijke of een zeer oude en de eenigste, voor zoo veel men overal heeft kennen te weeten koomen, overgebleven kopy nageschreven door K. van Alkemade met aantekeningen van P. van der Schelling. 99 bll. (150×100) waarvan 69 beschreven, gebonden in gelijktijdige perkamenten band met rugtitel: MS Rijmkronijk van Klaas Kolijn. Aan de kroniek van Kolijn is toegevoegd een kopie van de „Kronyke van Holland" (gelijk afgedrukt in de door Frans van Mieris bezorgde uitgave der Chronyk van Holland, van den Klerk uit de Laage Landen by der Zee, Leyden 1740; blz. 209—235); een kopie van een „Oud Cronijckje met de pen op francijn geschreven en gevonden onder eenige geestelijke schriften. Van 1303 tot 1438"; en enkele aantekeningen over historische figuren.

Gekocht op veiling 21 april 1959 bij J. L. Beijers te Utrecht (catalogus nr. 63).

135 A 7 VERZAMELING BRIEVEN.

1. FREDERIK HENDRIK (1584—1647), graaf van Nassau, prins van Oranje. Brief van de zevenjarige prins aan Henri de la Tour d'Auvergne, burggraaf van Turenne, hertog van Bouillon (1555—1623) over een beloofd verblijf aan het Franse hof. A Middelburgh le 11 de May 1591. Frans. 2 bll. 308×200 met adres en twee zegels.

2. MAURITS (1567—1625), graaf van Nassau.
Brief aan zijn zwager Henri de la Tour d'Auvergne, burggraaf van Turenne, hertog van Bouillon, o.a. over bemiddeling in de moeilijkheden van laatstgenoemde met Hendrik IV. De la haye ce 5 de Juin 1603. Frans. 2 bll. 301×204 met adres en twee zegels.

3. ADRIANUS JUNIUS, rector van de Latijnse school te Rotterdam. Brief aan zijn opvolger Hendrik Swaerdecroon met bericht van diens benoeming. Ongedateerd [Rotterdam, najaar 1634]. Latijn. 1 bl. 323×190 met adres en zegel. Op de achterzijde berekeningen.

4. JACOB CATS (1577—1660). 2 brieven aan Frederik Hendrik over staatszaken: 1° A la Haye le XVe d' Aoust 1640. Frans. 2 bll. 320×201. 2° Haghe den 2 Iulii 1644. Nederlands. 1 bl. 309×198.

5. CONSTANTIJN HUYGENS (1596—1687) staatsman en dichter. Brief aan Amelis van den Bouchorst, heer van Wimmenum, curator van de Leidse Universiteit, over een door Willem II ten behoeve van Daniel Heinsius aan curatoren geschreven brief. 25 Novemb. [16]47. Op hetzelfde blad het ongedateerd antwoord van Van den Bouchorst. Beide in het Frans. 2 bll. 310×201. Met twee adressen en resten van zegel.

(Vgl. een brief van Huygens aan Heinsius van dezelfde datum, in minuut aanwezig in handschrift Kon. Akad. XLIV nr. 405).

Gekocht op veiling 21 april 1959 bij J. L. Beijers te Utrecht (catalogus nrs. 7, 26, 15, 3 en 13).

134 C 71 WILLEM KLOOS (1859—1938), Nederlands letterkundige. Losbladig exemplaar van Verzen (Amsterdam, 1894) gebruikt als kopij voor de vierde druk (Amsterdam, 1932). Met aantekeningen in handschrift van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Exemplaar uit het bezit van Nico van Suchtelen.

Gekocht van Antiquariaat Schuhmacher te Amsterdam.

135 A 8 ALBERT VERWEY (1865—1937), Nederlands letterkundige. Gedicht: De zeven boeven. Muziek Hanna Beekhuis. Ballet (pantomime) met declamatie en kamerorkest (bezetting: twee fluiten, hobo, klarinet, hoorn en piano). 12 bll. 350 × 263.

Gekocht van Antiquariaat Schuhmacher te Amsterdam.

134 C 72 JACQUES PERK (1859—1881), Nederlands dichter. Handschriften van Iris (dubbelblad; kopij voor De Tijdspiegel van 1881); twee sonnetten uit de Mathilde-cyclus (Het Bosch en Maneschijn), en een op 18-10-1877 gedateerd vers Zonnebloem (Wijze: het bekende eer uit de Martha). In het geheel 4 bll. gem. 220 × 136.

Gekocht van Mevrouw M. M. A. Geleynse-Kronemeijer.

68 D 53/4a HENDRIK MARSMAN. Brief aan J. W. Havermans van 14 januari 1929. Bij de Marsman-collectie gevoegd.

Geschenk van de Heer J. W. Havermans.

007102

027.1492
H147R
1960

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG
1960

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE
1961

THE LIBRARY OF THE
JAN 5 1962
UNIVERSITY OF ILLINOIS

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1960

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1961

027.149
4147
1960

VERSLAG
OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
OVER 1960

Dat op 29 augustus 1960 in het Rijksmuseum Meermanno-Westreenianum het Museum van het Boek geopend is, kan natuurlijk ook voor de Koninklijke Bibliotheek als een belangrijke gebeurtenis beschouwd worden. Het was een gelukkig toeval, dat deze opening kon geschieden met een zeer mooie tentoonstelling van „Oude drukken uit de Nederlanden" zijnde de boeken, die door de Amerikaanse collectioneur Lessing J. Rosenwald uit de verzameling Arenberg gekocht waren. Het feit, dat de heer Rosenwald deze boeken nog eenmaal beschikbaar stelde om in Den Haag en Brussel geëxposeerd te worden, maakte het mogelijk deze tentoonstelling met de opening van het Museum van het Boek te doen samenvallen. In dit museum, dat dagelijks geopend is, bezit de Koninklijke Bibliotheek thans een bijzonder aantrekkelijke omgeving om in wisseltentoonstellingen haar schatten onder het oog van een ruimer publiek te brengen.

De restauratiewerkzaamheden van het inwendige van het gebouw Lange Voorhout kregen haar beslag, doordat de restauratie van de directeurskamer met grote smaak door de Rijksgebouwendienst is geschied.

De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" kon door deze werkzaamheden, die het nodig maakten in het eerste halfjaar de vergaderzaal te gebruiken als directeurskamer, alleen in het tweede halfjaar vergaderen. Op deze bijeenkomst van 10 november heb ik een causerie

gehouden over het nieuwe Museum van het Boek. Een aantal archivalia uit het bezit van het Museum Meermanno-Westreenianum waren bij die gelegenheid tentoongesteld. Van 7 tot 12 maart heb ik als secretaris-generaal van het Comité consultatif international de bibliographie een gecombineerde vergadering van de twee adviserende commissies bijgewoond, die in 1961 door één nieuwe zullen vervangen worden. Van 9 mei tot 6 juni heb ik op grond van het cultureel akkoord met Italië een studiebezoek aan Italiaanse bibliotheken gebracht. Van 8 juni tot 11 juni heb ik de Duitse „Bibliothekartag" te Trier bijgewoond en van 7 tot 12 augustus de vergadering van de Conseil de la Fédération internationale des associations de bibliothécaires te Malmö en Lund. Als gast van het Instituto Brasileiro de Bibliografia e Documentaçaô kon ik van 22 juli tot 3 augustus in Rio de Janeiro deelnemen aan de bijeenkomst van de Fédération internationale de documentation.
Dr. A. W. Willemsen heeft voor besprekingen in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel een korte dienstreis naar die plaats gemaakt. Dr. P. J. H. Vermeeren heeft van 13 augustus tot 4 september voor een handschriftenonderzoek de Oesterreichische Nationalbibliothek te Wenen bezocht, daartoe door een subsidie van Z.W.O. in de gelegenheid gesteld.

Gebouw en inventaris. In het gebouw Lange Voorhout is de directeurskamer, die nog geheel de Lodewijk XV-stijl vertoont, gerestaureerd met nieuwe bekleding en bijpassende gordijnen, zodat een zeer waardig interieur verkregen is. De nieuwe kantine, die in een van de keukens van het

oude gebouw op smaakvolle wijze door de Rijksgebouwendienst is ingericht, kon op 3 mei in gebruik genomen worden.
De zolder, waar het voormalige fotografische atelier gehuisvest was, is door het aanbrengen van stellingen tot boekenbergplaats ingericht, waardoor een nieuwe mogelijkheid tot plaatsing van grote formaten is geschapen.
In de tunnel, die naar het nieuwe gebouw in de Kazernestraat leidt, is een waterdichte deur aangebracht, zodat een onvoorziene hoge waterstand nog geen calamiteit voor de kelderverdieping van dit gebouw, waar o.a. de handschriften zijn geborgen, behoeft te betekenen.
Ter aanvulling van de plaatsingsmogelijkheden in het nieuwe gebouw zijn nog 140 nieuwe stalen legborden aangekocht. Voor de Centrale Catalogus was de aankoop van 331 houten laden noodzakelijk, terwijl het meubilair op deze afdeling nog aangevuld is met een werktafelkast. De nieuwe kantine werd met 7 tafels en 32 stoelen ingericht. De verouderde standcatalogus is geheel vernieuwd met 7 stalen ladenkasten. Ook voor de handschriftenafdeling is een 18-ladige stalen kast aangeschaft. Het materiaal van de binderij is uitgebreid met een pletpers voor het drogen van de boeken na het binden en plakken. Ten slotte is in de hal vóór de ingang van de cataloguskamer een nieuwe kast geplaatst.
De werkzaamheden in het perceel Kazernestraat 3, waar een geheel nieuwe centrale verwarmingsinstallatie werd aangebracht, hadden een zodanige vervuiling van het zich in dit gebouw bevindende nood–boekenmagazijn ten gevolge, dat het schoonmaken daarvan aan een schoonmaakdienst moest worden uitbesteed.

Personeel. De werkclassificatie werd in het afgelopen jaar voor de loongroepen van de Koninklijke Bibliotheek doorgevoerd, hetgeen dus de niet altijd gemakkelijke overgang tot een nieuwe taakbeoordeling en een daarop gebaseerd rangenstelsel ten gevolge had. Aangezien een en ander pas vrij laat in het jaar zijn beslag kreeg zijn in het volgende meestal nog de oude benamingen van de rangen gebruikt.

Tot magazijnknecht B in tijdelijke dienst werden met verschillende data van ingang achtereenvolgens benoemd J. C. Colijn, H. J. Wijdom, J. van Dongen en R. Snijders, terwijl M. Breuklander aangesteld werd tot rijksambtenaar F in tijdelijke dienst. Een vaste aanstelling als magazijnknecht B verkreeg W. M. van Berkel.

Een tijdelijke aanstelling als bibliotheekambtenaar werd verleend aan G. Siesling, H. T. Douwes Dekker, J. E. Jaarsma, mej. W. L. Ferguson en mevr. Mr. A. C. Luymes-van der Voort van Zijp. Tot bibliotheekambtenaar in vaste dienst werd mej. C. J. van der Caay benoemd, tot bibliotheekassistent in tijdelijke dienst mej. S. H. Bladergroen. Vaste aanstelling verkregen de bibliotheekambtenaren F. Verschuyl en F. J. Volborth en de administratieve ambtenaar B 1 mej. S. L. Coutinho. Mevr. J. F. van Anrooy verliet als bibliotheekambtenaar A de dienst wegens huwelijk.

Bevorderd werden: de wetenschappelijke ambtenaren mej. S. Roelofs en P. C. Soeters, beiden tot wetenschappelijk ambtenaar 1e klas, de bibliotheekambtenaar A mej. W. A. Laseur tot bibliotheekassistent.

Een bibliotheekambtenaar behaalde het G.O.-diploma voor administratieve bibliotheken. Het ziekteverzuim was

ook dit jaar groot mede door een zeer langdurig ziektegeval.
Een aantal werkstudenten hebben in de zomermaanden dienst gedaan bij de vernummering in de catalogi van naar het nieuwe gebouw verplaatste boeken.

Verzamelingen. Mede door een zekere verruiming van het budget was het mogelijk een aantal oude drukken aan te kopen, ondanks de dikwijls hoge prijzen, die hiervoor betaald moeten worden. In de eerste plaats zij hier wel vermeld de Nederlandse incunabel: Dat caetspeel ghemoraliseert in gheestelike ende waerliken justicien. Delft, H. Eckert van Homberck, 1498. 4°. (CA 1061). Het is het exemplaar, dat oorspronkelijk aan C. P. Serrure toebehoorde en afkomstig is uit de collectie Arenberg. Een incunabel, die door schenking in het bezit van de Koninklijke Bibliotheek kwam, is: Vocabularius breviloquus (door Johann Reuchlin) cum arte diphtongandi, punctandi et accentuandi (door Guarinus Veronensis). Argentine (drukker van de Jordanus de Quedlinburg), 1488. fol.
Andere door aankoop verworven oude drukken zijn o.a.: A. Geulincs, Ethica. (Amsterdam, 1709); G. Brand, Leben und Taten des fürtreflichen und sonderbahren See-Helden Herrn M. de Ruiter. (Amsterdam, 1687); J. Verheiden, Praestantium aliquot theologorum effigies. (Den Haag, 1602). Voor de leeszaal en de cataloguskamer werden o.m. de volgende naslagwerken aangeschaft: Harrap's Standard French and English dictionary. Ed. by J. E. Mansion. (London, 1958 –'59); Encyclopedia of educational research. Ed. by Ch. W. Harris, 3rd ed. (New York, 1960); R. Laffont et V. Bompiani, Dictionnaire des personnages

littéraires et dramatiques de tous les temps et de tous les pays. (Paris, 1960); The Worldmark Encyclopedia of the nations. (New York, 1960); Elsevier's dictionary of criminal science. (Amsterdam, 1960); Weltkirchenlexikon. Handbuch der Oekumene. Hrsg. von F. H. Littell und H. H. Walz. (Stuttgart, 1960); Grand Larousse encyclopédique. (Paris, 1960—); Technical and commercial dictionary. Ed. by R. A. Langford and R. W. Aeberhard. (Zürich, 1959); R. G. Haggart, The concise encyclopedia of continental pottery and porcelain. (London, 1960); H. W. Eppelsheimer, Handbuch der Weltliteratur. 3. Aufl. (Frankfurt a.M., 1960); Ottův Slovnik Naučný (Otto's wetenschappelijke encyclopedie). (V Praze, 1888–1943).

Op het gebied van taal en letterkunde vallen de volgende aanwinsten te noemen: H. Lausberg, Handbuch der literarischen Rhetorik. (München, 1960); J. Bédier et P. Hazard, Littérature française. Nouv. éd. refondue sous la dir. de P. Martino. (Paris, 1958); J. D. Bruce, The evolution of Arthurian romance. 2nd ed. (Gloucester, Mass., 1958); R. Foulché-Delbosc et L. Barrau-Dihigo, Manuel de l'Hispanisant. Repr. (New York, 1959); G. P. Landmann, Stefan George und sein Kreis. (Hamburg, 1960); J. M. Stewart, Rudyard Kipling. (Toronto, 1959); H. von Beit, Symbolik des Märchens. (Bern, 1956—1960); J. F. Cooper. The letters and journals. (Cambridge, Mass., 1960).

Het aantal werken, dat op kunstgebied wordt aangekocht, is zó groot, dat hier moet worden volstaan met de vermelding van slechts enkele werken van algemene aard, aangevuld met een aantal monografieën over zeer speciale

onderwerpen. Als gewoonlijk bedoelt deze korte opsomming alleen een denkbeeld te geven van het gevarieerd karakter, dat de aankooppolitiek hier kenmerkt: Richard Hamann, Geschichte der Kunst. Jubiläumsausgabe. (München, 1958–'59); K. E. Maison, Themes and variations. (London, 1960); N. Ponente, Peinture moderne. (Genève, 1960); R. H. Wilenski, Flemish painters, 1430–1830. (London, 1960); P. Haesaerts, Histoire de la peinture moderne en Flandre. (Bruxelles, 1960); A. Parrot, Sumer. (Paris, 1960); G. M. A. Richter, Kouroi. Archaic Greek youths. 2nd ed. (London, 1960); P. Toesca and F. Forlati, The mosaics in the church of St. Mark in Venice. (London, 1959); Ch. Oursel, Miniatures cisterciennes. Nouv. éd. (Macon, 1960); S. Ducret, Die landgräfliche Porzellanmanufaktur Kassel 1766–1788. (Braunschweig, 1960); P. Toesca, Il battistero di Parma. (Milano, 1960); D. Sutton, Christie's since the war, 1945–1958. (London, 1959); R. A. Miller, Japanese ceramics. (Tokyo, 1960); R. J. Mehta, The handicrafts and industrial arts of India. (Bombay, 1960); V. E. G. Kenna, Cretan seals. (Oxford, 1960); J. Baltrušaitis, Réveils et prodiges. Le gothique fantastique. (Paris, 1960); W. Hofmann, Das irdische Paradies. Kunst im neunzehnten Jahrhundert. (München, 1960); W. P. Belknap Jr., American colonial painting. (Cambridge, Mass., 1959); G. Mariacher, Il vetro soffiato da Roma antica a Venezia. (Milano, 1960); E. F. Twining, A history of the crown jewels of Europe. (London, 1960); H. und S. Wichmann. Schach. Ursprung und Wandlung der Spielfigur in zwölf Jahrhunderten. (München, 1960); E. Bassermann-Jordan. Uhren. Ein Handbuch für Sammler und Liebhaber. 4. Aufl. (Braunschweig, 1960); P.

Gammelbo, Dutch still-life painting from the 16th to the 18th centuries in Danish collections. (Amsterdam, 1960). Vergeleken met het aantal werken, dat op kunstgebied verworven wordt, zijn de aanschaffingen op het terrein van geschiedenis, aardrijkskunde en staatswetenschappen vele malen groter. Wanneer dan ook hiervan slechts in beperkte mate melding wordt gemaakt, dan is dit alleen toe te schrijven aan het feit, dat hier minder vaak sprake is van zeer kostbare uitgaven. Intussen moge toch wel op een aantal publikaties de aandacht gevestigd worden, als: Propyläen-Weltgeschichte. Hrsg. von G. Mann. (Berlin, 1960—); M. D. George, English political caricature to 1832. (Oxford, 1959); A. da Mosto, I dogi di Venezia nella vita pubblica e privata. (Milano, 1960); L. J. Paetow, A guide to the study of medieval history. Repr. (New York, 1959); Etudes historiques. (Budapest, 1960); Généalogie de la famille Bourbon. (La Haye, 1954); E. Schulthess, Antarctica. (Zürich, 1960); G. Cocchiara, Il folklore siciliano. (Palermo, 1957); R. Almagià, L'Italia. (Torino, 1959); P. Pelliot, Notes on Marco Polo. (Paris, 1959—); E. Schulthess, Africa. (London, 1960); P. Zucker, Town and square. From the agora to the village green. (New York, 1959); Atlas de France (Métropole). (Paris, 1951–'58); O. Groth, Die unerkannte Kulturmacht. Grundlegung der Zeitungswissenschaft. (Berlin, 1960—); USA. Europa sieht Amerika. (Einsiedeln, 1959); N. A. Citrine, Trade union law. 2nd ed. (London, 1960); E. M. Emme, The impact of air-power. (Princeton, N.J., 1959); W. W. Kulski, Peaceful co-existence. (Chicago, 1959); The Adams-Jefferson letters. Ed. by L. J. Cappon. (Chapel Hill, 1959); A. Demickel, Le contrôle de l'Etat

sur les organismes privés. (Paris, 1960); R. Taubenschlag, Opera minora. (Warszawa, 1959); Die europäische Wirtschaftsgemeinschaft. (Berlin, 1960).
Mede met het oog op het Museum van het Boek zijn herhaaldelijk publikaties van particuliere persen aangekocht als van de Ashendene Press (o.a. Dante's Divina Commedia. 1902—1905), de Cresset Press (Milton's Paradise lost. Paradise regained. 1931), de Essex House Press (R. Browning, The flight of the Duchess. 1905). Enige malen werden ook dergelijke publikaties in bijzondere banden verworven o.a. van de Chiswick Press, de Daniel Press (band van Katherine Adams) en de Florence Press (Shelley's Lyrical Poems, 1917 in een band, gemerkt K.E.B.). Ook overigens kon nog op een aantal Engelse banden uit het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw de hand worden gelegd. Ten slotte is de Koninklijke Bibliotheek nog met drie historische banden verrijkt, w.o. een Engelse band uit de 2e helft van de 17e eeuw met stempels van de admiraliteit van Amsterdam en een Italiaanse band van 1762 met het wapen van paus Clemens XIII.
Voor de handschriftenafdeling werden o.m. enige brieven aangekocht, die van belang zijn voor de strijd in de Betuwe tijdens het beleg van Den Bosch. Vooral echter was het een gelukkige omstandigheid, dat het mogelijk bleek een aantal brieven van Koningin Sophie aan Motley te kopen, die aan de Koninklijke Bibliotheek in 1954 waren ontgaan en die een andere dergelijke collectie aanvullen. De Dienst voor 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen gaf een Horarium uit de overgangstijd van de 15e en 16e eeuw in depot, het Rijksmuseum droeg een aantal gebedenboeken en andere religieuze handschriften over. Van de heer J. W.

van Nouhuys werden nog aanvullingen ontvangen op zijn reeds eerder geschonken aantekeningen betreffende het „De Veer-verschijnsel" en een bundel aantekeningen over „De Nederlandsche Vlag". Een nadere beschrijving van de voornaamste aanwinsten vindt men in Bijlage II.
Ook op het gebied van de drukwerken ontving de Koninklijke Bibliotheek vele geschenken. Mr. W. J. van Balen te Den Haag stond een aantal geschriften, o.a. over Portugal af, de heer A. Vermerris te Hardinxveld-Giessendam een aantal werken over handelswetenschappen en fototechniek. De Russische Ambassade schonk een collectie Russische letterkundige werken, de Theosofische Vereniging en de Nillmij een aantal werken op verschillend gebied, mevr. A. Wttewaal-von Mansbach te Olst enige werken over Zweedse geschiedenis. Uit de nalatenschap van Jkvr. H. de Vaynes van Brakell werden vele werken, o.a. van Louise Stratenus, uit de nalatenschap van Jkvr. A. C. A. J. Clifford geschriften over verschillende onderwerpen benevens een album amicorum en een 18e-eeuws receptenboek ontvangen, terwijl de ex-libris collectie verrijkt werd met een aantal ex-libris uit de nalatenschap van wijlen de heer J. J. Vürtheim. Een bijzonder voorrecht was het, dat de erven van de letterkundige J. W. F. Werumeus Buning toestonden uit zijn nagelaten bibliotheek een keuze te doen, waardoor zeer veel werken op het gebied van Spaanse letterkunde, theater en ballet verworven werden. Zeer veel andere schenkingen kunnen hier niet genoemd worden, maar de Koninklijke Bibliotheek spreekt gaarne haar dank uit aan allen, die haar hebben bedacht.
In 1960 werden 11 844 delen verworven tot een gezamen-

lijke lengte van 293 meter. Het aantal gebonden en gerepareerde delen bedroeg 14 280, waaronder 404 delen couranten.

Catalogi. De groei van de centrale catalogi gaat voortdurend door, zij het in een wat regelmatiger tempo dan bij het gebruik het geval is. Het aantal bibliotheken, dat bij de C.C. aangesloten is, bleef met 66 ongewijzigd, terwijl het cijfer van de in de C.C.P. opgenomen bibliotheken met één tot 215 steeg. Het aantal nieuw ingevoegde aanwinsten van de C.C. bedroeg 132 056 (in 1959: 130 797). Het aantal postaanvragen steeg van 132 500 in het vorige jaar tot 136 116 in 1960. Hiervan waren er 50 714, dus 37 % voor de C.C.P. Het aantal buitenlandse aanvragen is andermaal gestegen tot 1 641 (in 1959: 1 368). Opvallend is de stijging van het aantal telefonische aanvragen. Bij de C.C.P. is het van 1 575 gestegen tot 1 716, bij de C.C. van 860 tot 1 038. Ook het aantal bezoekers gaat in de stijgende lijn: het bedroeg in het verslagjaar 310 (tegenover 233 in 1959). Het percentage van de niet-gevonden titels is bevredigend. Bij de C.C. bedroeg dit 15,9 % (tegenover 17,1 % in 1959); bij de C.C.P. 24 % (in 1959: 25 %).
De Centrale Muziekcatalogus, waarvan de opbouw enige jaren in de Koninklijke Bibliotheek heeft plaats gevonden, is in het verslagjaar definitief naar de Openbare Muziekbibliotheek in Den Haag overgebracht.
In het afgelopen jaar is voortdurend voorbereidend werk gedaan voor de herziening van de alfabetische klapper op de systematische catalogus, die in 1961 ter hand genomen zal worden. Deze herziening gaat gepaard met een groot

aantal verbeteringen van de systematische catalogus zelf. Twee gedrukte catalogi, die door de Koninklijke Bibliotheek werden bewerkt, zagen in 1960 het licht. Beide hielden verband met het Museum Meermanno-Westreenianum. De eerste was de „Inventaris van handschriften van het Museum Meermanno-Westreenianum", die door dr. P. J. H. Vermeeren en mej. drs. A. F. Dekker vervaardigd werd, terwijl enkele dagen later de tentoonstellingscatalogus „Oude drukken uit de Nederlanden" verscheen, die door drs. W. Post in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek te Brussel werd verzorgd. Aan deze laatste gaf mej. dr. R. Pennink, oud-conservator van de Koninklijke Bibliotheek haar zeer gewaardeerde medewerking.

Gebruik van de bibliotheek. De Koninklijke Bibliotheek werd in 1960 bezocht door 75 945 bezoekers, waarvan 3 307 in de avonduren. (In 1959 waren deze cijfers 75 721 en 3 382). Het aantal in de leeszaal geraadpleegde werken bedroeg 30 863.
Uitgeleend werden 90 512 werken, waarvan in Den Haag 52 342 en buiten de stad 38 170. Dit is een opmerkelijke stijging in vergelijking met het vorige jaar, toen het totale aantal der uitgeleende werken 85 322 bedroeg. Het getal der binnen Den Haag uitgeleende werken is 2 251 hoger dan in 1959, terwijl dat van de buiten de stad verzonden delen het aantal van 1959 met 2 939 overtreft. Andermaal blijkt uit deze cijfers, dat het percentage der buiten de stad uitgeleende werken voortdurend stijgt.
Het aantal der aan buitenlandse bibliotheken geleende delen bedroeg 413 (tegenover 410 in 1959). Is in dit totaal-

cijfer dus weinig verandering met het vorige jaar, de aantallen der naar de verschillende landen verzonden delen vertonen grote verschillen. Thans gaat België met 80 delen voorop, gevolgd door Duitsland met 79. Daarna volgt Tsjechoslowakije met 51, Rusland met 38, Polen met 27, Engeland met 24 delen. Naar nog 13 andere landen werden 94 werken verzonden en bovendien naar Suriname en Curaçao 20 delen. Uit het buitenland werden ditmaal van bibliotheken in 13 landen 230 delen geleend (in 1958: 215), uit binnenlandse bibliotheken 1 070 tegenover 1 202 in het voorgaande jaar.

Voor de handschriftenafdeling was 1960 andermaal een druk jaar, zij het dat sommige cijfers lager liggen dan in het jaar daarvoor. Het aantal bezoekers bedroeg 478 (in 1959: 508), het aantal geraadpleegde handschriften 929 (tegenover 1 294 in 1959). Er werden uit andere instellingen 26 handschriften geleend, terwijl aan andere instellingen 59 handschriften ter beschikking werden gesteld, waarvan 12 voor tentoonstellingen. Het bezoek van groepen is ditmaal zeer groot geweest: veertien groepen hebben de handschriftenafdeling bezocht. Dat de Inventaris van de handschriften van het Museum Meermanno-Westreenianum, die door de ambtenaren van de handschriftenafdeling is bewerkt, dit jaar verscheen, vond hiervoor reeds vermelding.

Waren de cijfers omtrent de foto-afdeling in het vorige jaar nog weinig sprekend, omdat deze afdeling nog geen jaar in vol bedrijf was geweest, de aantallen over 1960 geven wel een indruk van hetgeen er op deze afdeling omgaat. Er werden 8 450 fotocopieën vervaardigd, waarvan 843 voor het buitenland. (In 1959 waren deze cijfers

7 972 en 956). Het aantal glansfoto's bedroeg 1 123, waarvan 42 voor het buitenland (In 1959: 695 en 53), Verrassend hoog was het totaal der microfilmopnamen, dat 20 599 bedroeg tegenover 6 790 in 1959. Ten slotte werden nog 385 microkaarten vervaardigd. Onafhankelijk van dit alles, wat in bestelling geleverd is, werden door de reproduktieafdeling ten behoeve van de Koninklijke Bibliotheek nog 37 204 microfilmopnamen van een aantal kranten gemaakt.

Ook dit jaar waren er weer zeer veel schriftelijke verzoeken om inlichtingen door de wetenschappelijke staf te behandelen. Uit het buitenland kwamen – verdeeld over 27 landen – 155 aanvragen binnen, waarbij Duitsland met 43 de kroon spande. Uit Nederland werden 143 verzoeken om inlichtingen ontvangen. Ook thans waren het weer de meest uiteenlopende zaken, waarover vragen gesteld werden als literatuur over de rechten van de mens, de bejaardenzorg, de doodstraf, de 18e – eeuwse society in Londen, de landbouw in de kustvlakte van Peru, edities van de dichter Claudianus, klokken en uurwerken en het Spaanse interieur.

De Koninklijke Bibliotheek heeft aan de volgende tentoonstellingen (in chronologische volgorde) medegewerkt: een tentoonstelling van oude kook- en huishoudboeken van de oudheidkundige kring „De Ghulden Roos" te Roosendaal; de Cats-tentoonstelling in het Catshuis „Sorghvliet" te Den Haag; de tentoonstelling „Gedrukt in Nederland" in het Rijksmuseum. Verder werd de tentoonstelling „Oude drukken uit de Nederlanden", waarmede het „Museum van het Boek" geopend werd, geheel door de Koninklijke Bibliotheek ingericht.

Een groot aantal groepen bezoekers is ook dit jaar in de Koninklijke Bibliotheek rondgeleid.

Ruilbureau. De verzending van de pakketten bestemd voor binnen- en buitenland verliep, ondanks de langdurige en dikwijls hinderlijke brekerijen in het pand Kazernestraat 3, normaal. Gelijk vorige jaren verwerkte het Ruilbureau rond 30 000 pakjes. Naar het buitenland werden verstuurd 13 537 (v.j. 13 682) pakketten met een gewicht van in totaal 14 299 kg (v.j. 18 481 kg) en naar het binnenland 16 475 (v.j. 18 346) pakketten met een gewicht van in totaal 11 962 kg (v.j. 11 875 kg). Het aantal postpakketten naar het buitenland groeit gestadig en was ditmaal dubbel zo groot als het vorige jaar. Voor verdere gegevens inzake de ruil van pakketten zij verwezen naar bijlage I.
De ruil van officiële publikaties ontwikkelde zich gunstig. Speciaal verdient hier vermelding de ruil met Canada. Van het tijdschrift „Wentia" kreeg het Ruilbureau een aantal exemplaren voor ruil ter beschikking.
Ook dit jaar heeft het Ruilbureau enige Nederlandse en buitenlandse instellingen met elkaar in contact kunnen brengen. Tamelijk veel ruilvoorstellen kwamen, evenals het vorige jaar, van Oost-Europese kant. Van die zijde ging ook het initiatief uit tot de Europese conferentie inzake de internationale ruil, die met medewerking van Unesco van 13 tot 19 september in Boedapest is gehouden en waaraan Mr. G. A. Hamel als officieel afgevaardigde heeft deelgenomen.
Op verzoek van Unesco is door het Ruilbureau een lijst samengesteld, welke voor Nederland de belangrijkste wetenschappelijke instellingen vermeldt met de publi-

katies die deze voor ruil beschikbaar hebben. Deze lijst zal worden gepubliceerd in de derde druk van het „Handbook on the international exchange", dat op het punt staat te verschijnen.
Op kosten van het Prins Bernhard Fonds en het Dr. Hendruk Muller's Vaderlandsch Fonds heeft het Ruilbureau, evenals vorige jaren, enige aankopen gedaan, bestemd voor een tweetal culturele instellingen in het buitenland.
De tekst van deel XXXI (1959) van de „Bibliografie van in Nederland verschenen officiële en semi-officiële uitgaven" kwam op tijd gereed en ging in september naar de drukker, maar kwam eerst in maart van de pers. In totaal vermeldt dit deel 1 144 nummers.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL

Bijlage 1

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten/dozen	Aantal postpakketten	Namen der landen	Aantal kisten/dozen	Aantal postpakketten
België	1	—	Australië	2	—
Denemarken	10	—	België	10	—
Duitsland West	30	—	Denemarken	2	6
Duitsland Oost	8	6	Duitsland West	13 [1]	—
Finland	3	—	Duitsland Oost	6	2
Italië	4	—	Finland	1	3
Japan	8	—	Frankrijk	21	—
Noorwegen	1	—	Noorwegen	1	4
Oostenrijk	6	—	Oostenrijk	1	6
Polen	3	—	Polen	3	3
Portugal	—	28	Unie v. Z.-Afrika	5	—
Spanje	1	—	Ver. St. v. Amerika	32	—
Ver. St. v. Amerika	85	—	Zweden	8	—
Zwitserland	9	—	Zwitserland	7	—
Totaal	169	34	Totaal	112	24

[1]) waarvan 1 laadkist

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

JAN WILLEM VAN NOUHUYS (geb. 1869), oud-directeur van het Museum voor Land- en Volkenkunde en Maritiem Museum „Prins Hendrik" te Rotterdam:

135 A 18 Dossiermap „De Nederlandsche Vlag". Aantekeningen, briefwisseling, knipsels en publikaties – in het geheel 197 stukken van verschillend formaat – betrekking hebbend op onderzoekingen over de Nederlandse vlag.

135 A 19 Dossiermap met aantekeningen, briefwisseling, knipsels en uittreksels – in het geheel 98 stukken van verschillend formaat – betrekking hebbend op het „De Veer-verschijnsel".

135 C 6 Reis: 1935. Aantekeningen, brieven en knipsels over een in de eerste maanden van 1935 ondernomen reis door het Saargebied, Frankrijk, Italië, Oostenrijk en Duitsland. 80 bll. 220×145. Grijsblauwe cahieromslag.

Geschenk van de Heer J. W. van Nouhuys.

135 A 10 VERZAMELING BRIEVEN voornamelijk gericht aan de redactie van De Vriend des Vaderlands (1827—1842). Daterend uit de jaren 1822—1838 en afkomstig van verschillende medewerkers, onder wie: P. van Genabeth, J. van Haastert, Chs. Hauff, C. ten Hoet, W. van den Hoonaard, W. van den Hull en F. M. Roest van Limburg. 12 stuks. Nederlands en Frans. Verschillende formaten.

Gekocht op veiling 5 april 1960 bij A. J. van Huffel's Antiquariaat te Utrecht (catalogus nr. 94).

135 A 11 TWEE BRIEVEN OVER BOMMEL EN DE BOMMELERWAARD.

1. ADRIAEN VAN DER POLL. Brief aan Heren Burgemeesteren en Schepenen der stad Bommel over de verdediging dezer plaats. Nijmegen den 21 Augusti 1628. Nederlands. 2 bll. 315×205 met adres en zegel.

2. JOHAN TORCK. Brief aan de Heer De Bye, gecommitteerde in het Statenleger, over het arrest van de Heer Van Cortome en Boutevile, alsmede over de strijd in de Bommelerwaard. 1629. Nederlands. 2 bll. 320×210 met adres en resten van zegel.

Gekocht op veiling 5 april 1960 bij A. J. van Huffel's Antiquariaat te Utrecht (catalogus nr. 22 en 23).

134 C 73 FREDERIKA MATHILDE SOPHIA (1818—1877), Koningin der Nederlanden. Verzameling brieven aan John Lothrop Motley (1814—1877), Amerikaans historicus, en diens naaste familie uit de jaren 1870—1877. Engels. 128 stukken, verschillende formaten; een aantal enveloppen toegevoegd.

Gekocht van Antiquariaat MAGGS BROS Ltd. te Londen.

135 C 4 HORARIUM. Perkament, overgang 15e/16e eeuw. Franse kalender. Gotisch boekschrift (littera textualis formata). Randversieringen in Franse stijl, talrijke initialen (waarvan vele gedecoreerd) en 6 miniaturen in goud en kleuren. Latijn. 18-eeuwse groen-kalfslederen band met goudstempeling op platten en rug; resten van sloten. Op de binnenzijde van het voorplat wapen met ex-libris: Bibliotheca Suchtelen. Aeqva mente. Op de binnenzijde van het achterplat linnen strookje waarop in schrijfmachineletters: Florence yeatrakas. 157 bll. 187×137 (90×62), 1 kol., 14 r.

In depot van de Dienst voor 's Rijks verspreide kunstvoorwerpen.

135 C 7 NEDERLANDS EVANGELIARIUM. Perkament, midden 15e eeuw. Gotisch boekschrift (littera textualis formata). Rode opschriften. Rood aangestreepte hoofdletters. Afwisselend rode en blauwe lombarden. Drie gedecoreerde initialen met randversiering in rood, blauw en groen penwerk. Geschreven in de Noordelijke Nederlanden. Onvolledig. 18e-eeuwse gladde perkamenten band met als rugtitel: Evangelilessen. 70 bll. 215×162 (166×108), 2 kol., 33 r.

Overgedragen door het Rijksmuseum.

135 C 8 LEVEN VAN CHRISTUS EN MARIA, gevolgd door tractaten over verschillende heiligen. Papier, overgang 15e 16e eeuw. Gotisch boekschrift (littera bastarda). Rood aangestreepte hoofdletters. Opschriften, onderstrepingen en paragraaftekens in rood. Rode en blauwe lombarden. Zestien gedecoreerde initialen met randversiering in blauw en rood penwerk. Geschreven in de Noordelijke Nederlanden. Oorspronkelijke (beschadigde en zeer versleten) bruine lederen band met resten van klampen en paneelstempel op beide platten. De schrijfster maakt zich op fol. 370r bekend als „suster margriet goessens". Op fol. 3r eigendomsmerken van Johan Schersle (ongedateerd) en Malingrez (1749 en 1750). 374 bll. 140×100 (102×68), 1 kol., 19 r.

Overgedragen door het Rijksmuseum.

135 C 9 NEDERLANDS GEBEDENBOEK. Papier en perkament, overgang 15e/16e eeuw. Voorafgegaan door Utrechtse kalender. Gotisch boekschrift (verschillende schriften in verschillende handen; hoofdzakelijk littera bastarda). Rood aangestreepte hoofdletters. Opschriften, paragraaftekens en op zichzelf staande hoofdletters in rood.

Rode en blauwe lombarden. Tien gedecoreerde initialen met randversiering in blauw en rood penwerk. Geschreven in de Noordelijke Nederlanden. Oorspronkelijke slappe perkamenten band. 329 bll. 140×90 (95×58), 1 kol., wisselend regelaantal.
Overgedragen door het Rijksmuseum.

135 C 10 NEDERLANDS GEBEDENBOEK. Papier, overgang 15e/16e eeuw. Gotisch boekschrift (verschillende schriften in verschillende handen; hoofdzakelijk littera textualis). Rood aangestreepte hoofdletters. Opschriften, paragraaftekens en onderstrepingen in rood. Rode initialen en lombarden. Een gedecoreerde initiaal (fol. 4r) met randversiering in rood en purper penwerk. Geschreven in de Noordelijke Nederlanden. Oorspronkelijke bruinlederen band met ruitversiering. 173 bll. 145×106 (100×66), 1 kol., 25 r.
Overgedragen door het Rijksmuseum.

135 C 11 NEDERLANDS GETIJDEN- EN GEBEDENBOEK. Perkament, overgang 15e/16e eeuw. Utrechtse kalender. Gotisch boekschrift (littera textualis). Rood aangestreepte hoofdletters. Opschriften, enkele tekstgedeelten en op zichzelf staande hoofdletters in rood. Afwisselend rode en blauwe lombarden. Drie gedecoreerde initialen met randversiering in rood, blauw en groen penwerk. Geschreven in de Noordelijke Nederlanden. 18e-eeuwse bruine lederen band met goudstempeling op platten en rug. 202 bll. 125×90 (82×60), 1 kol., 17 r.
Overgedragen door het Rijksmuseum.

135 C 12 NEDERLANDS GEBEDENBOEK MET PASSIE. Papier, overgang 15e/16e eeuw. Gotisch boekschrift (littera bastarda); verschillende handen. Rood aangestreepte hoofdletters. Opschriften, enkele tekstgedeelten en op zichzelf staande hoofdletters in rood; rode lombarden. Vier gedecoreerde initialen in goud en kleuren. Geschreven in de Noordelijke Nederlanden. 19e-eeuwse bruinlederen goudgestempelde band met klamp. Op fol. 215r vermelding van het overlijden van Peter Loper (1532). 215 bll. 90×65 (70×46), 1 kol., wisselend regelaantal.
Overgedragen door het Rijksmuseum.

106508*

C27.1492
H147R
1961

~~Lib. Sci., Rl. to.~~

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG
1961

MAY 2 9 1963
LIBRARY

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE
1962

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

VERSLAG

1961

STAATSDRUKKERIJ, 'S-GRAVENHAGE

1962

VERSLAG

OMTRENT DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

OVER 1961

In het algemeen kan gezegd worden dat de toename der werkzaamheden welke reeds gedurende een reeks van jaren bij de Koninklijke Bibliotheek te constateren viel, zich in het het verslagjaar onverminderd heeft voortgezet. Bij deze voortdurende groei der aan de bibliotheek gestelde taken, welke slechts ten dele tot uiting komt in het cijfermateriaal, zal de noodzaak van een zekere uitbreiding der personeelssterkte in de nabije toekomst onder ogen moeten worden gezien.

De vereniging „Vrienden der Koninklijke Bibliotheek" vergaderde twee maal. Op de eerste vergadering, welke gehouden werd op 16 mei, sprak de wetenschappelijk ambtenaar dr. A. W. Willemsen over „De courant als studie-object en historiebron". Op de najaarsvergadering, die plaats vond op 8 november, sprak de tweede onderbibliothecaris, dr. C. Reedijk, over „Erasmus in de Nederlanden". Tijdens beide vergaderingen, welke goed bezocht waren, bestond tijdens de pauze gelegenheid tot het bezichtigen van een kleine, op het onderwerp betrekking hebbende tentoonstelling.

De uitgave van een door mej. drs. S. H. Bladergroen samengesteld propagandaboekje over het Museum van het Boek kon uit de fondsen van de vereniging bekostigd worden.

Op 12 juli vond in de Koninklijke Bibliotheek een fees-

telijke bijeenkomst plaats, waarin mej. dr. M. E. Kronenberg, de grote specialiste op het gebied der Noord- en Zuidnederlandse post-incunabelen, gehuldigd werd ter gelegenheid van haar tachtigste verjaardag. Op 9, 10 en 11 januari heb ik te Parijs vertoefd voor een door het Bestuur van de International Federation of Library Associations bijeengeroepen vergadering, waaraan deel genomen werd door een tiental bibliothecarissen uit verschillende landen. Tijdens deze vergadering heeft men zich beraden op het programma voor de komende tien jaren van deze organisatie. Van 23 tot 27 mei woonde ik te München de 51e Bibliothekartag bij. Van 26 tot 30 juni bracht ik een bezoek aan de Universiteitsbibliotheek te Göttingen, waar ik met mijn collega, wijlen prof. dr. W. M. Luther overleg gepleegd heb over problemen samenhangende met de centrale catalogus, met het telexverkeer en met het dépôt légal. Van 3 tot 8 september nam ik te Edinburgh deel aan de 27e vergadering van de Council van de International Federation of Library Associations, waar ik tot Vice-President van deze Federatie werd verkozen. Tijdens deze bijeenkomst werd een vergadering gewijd aan de plannen tot voortzetting van de Gesamtkatalog der Wiegendrucke. Een der daar gemaakte afspraken heeft er toe geleid, dat een aantal beschrijvingen aan de Koninklijke Bibliotheek ter beoordeling werden gezonden. In aansluiting bij mijn verblijf te Edinburgh heb ik te Londen enige vergaderingen van de Fédération Internationale de Documentation bijgewoond. Van 9 tot 18 oktober nam ik, tezamen met een andere Nederlandse afgevaardigde, deel aan de International Conference on cataloguing principles. Tijdens deze conferentie werden besluiten ge-

nomen, die verstrekkende gevolgen kunnen hebben voor de catalogiseermethoden in alle betrokken landen.
Van 10 tot 18 november vertoefde ik op uitnodiging van het Secretariaat-Generaal van de Verenigde Naties in de Verenigde Staten, waar ik op 16 november te New York de inwijding van de naar wijlen Dag Hammarskjöld genoemde bibliotheek der V.N. bijwoonde en ik de volgende dagen deelnam aan een „panel" waartoe een veertigtal bibliothecarissen uit vele landen waren uitgenodigd. Tevoren had ik een bezoek gebracht aan Washington waar ik besprekingen voerde met de bibliothecaris van de Library of Congress en met enige andere collega's.
Dr. P. J. H. Vermeeren verrichtte van 14 augustus tot 5 september een handschriftenonderzoek in de Oesterreichische Nationalbibliothek te Wenen.
Tussen de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage en die te Brussel werd overeengekomen, dat beide instellingen hun voornaamste Middelnederlandse handschriften op microkaart zullen brengen en elkaar vier positieve afdrukken van elke microkaart ter beschikking zullen stellen. Met deze afspraak werd een begin van uitvoering gegeven aan een resolutie van de vijfde Conferentie der Nederlandse Letteren, welke voorziet in uitwisseling van microreprodukties van het belangrijkste bezit op dit gebied tussen een aantal grote Nederlandse en Belgische wetenschappelijke bibliotheken. Wegens personeelsgebrek en door overstelpende drukte bij de reproduktie-afdeling kwam onze bibliotheek in het verslagjaar niet gereed met haar aandeel in deze uitwisseling.

Gebouw en inventaris. De verbouwing, welke onder meer een

vergroting van de nuttige werkruimte van de postkamer ten gevolge zal hebben en welke in 1961 had moeten plaats vinden kon door onvoorziene omstandigheden nog niet uitgevoerd worden. Hetzelfde geldt ten aanzien van de verbouwing van het koetshuis met woonhuis behorende bij het Museum Meermanno-Westreenianum. Het ligt in de bedoeling dat op de begane grond de drukkerswerkplaats van wijlen mr. J. F. van Royen gereconstrueerd zal worden. Het woonhuis zal in gebruik worden genomen door een te benoemen concierge, zodat uiteindelijk het gebouw aan de Prinsessegracht geheel beschikbaar zal komen voor museum-doeleinden. Om voor de hand liggende redenen valt de ernstige vertraging in de uitvoering van deze plannen zeer te betreuren.

In verband met de benoeming van een tweede onderbibliothecaris werd in het gebouw Lange Voorhout een tot dusver voor de dienst niet gebruikt vertrekje naast de directeurskamer ingericht als werkkamer,

In de leeszaal werden vier nieuwe kasten geplaatst voor de berging van losse nummers van tijdschriften. Zij zijn ingedeeld in ruim 1200 vakken van verschillende grootte. Deze verbetering heeft tengevolge dat thans van ongeveer 2000 tijdschriften weer alle losse nummers onmiddellijk door het publiek geraadpleegd kunnen worden. De verschillende bureaux der dienstdoende ambtenaren nabij de ingang van de leeszaal werden vervangen door een meer doelmatige balie.

De garderobe- en toiletvoorzieningen ten behoeve van de afdeling handschriften werden verbeterd. In het gebouw Kazernestraat werden de boekenmagazijnen op de begane grond en eerste verdieping van tochtdeuren voorzien.

De in gebruik zijnde Multigraph offsetmachine werd vervangen door een nieuwe machine van hetzelfde type. Enig nieuw kantoormeubilair werd aangeschaft.

Personeel. Met ingang van 1 juli werd de dienst zoveel mogelijk aangepast aan de vijfdaagse werkweek, en wel in dier voege, dat degenen, die des zaterdags voor de uitvoering van de publieke dienst gemist kunnen worden op die dag vrij zijn, terwijl de overige personeelsleden beurtelings een vrije zaterdag en een vrije middag in de week hebben. De werktijden werden als volgt vastgesteld: gedurende de vijf volle werkdagen van 8.15 tot 17.30 uur met een lunchpauze tussen 12.30 en 13.30 uur, des zaterdags van 8.15 tot 12.15 uur.
Nadat in 1960 tweemaal een zogenaamde proefronde had plaats gevonden werd in 1961 het systeem van verdienstebeloning voor de loongroepen metterdaad ingevoerd. Het verloop van personeel in verschillende rangen was dit jaar zorgwekkend groot. In enkele gevallen konden vacatures pas na geruime tijd vervuld worden, zodat slechts ten koste van veel hoofdbrekens een redelijke voortgang der werkzaamheden verzekerd kon blijven. Onder dergelijke omstandigheden kan de dagelijkse dienst slechts in stand gehouden worden ten nadele van die werkzaamheden, waarvan de resultaten pas op langere termijn zichtbaar worden; het spreekt vanzelf, dat vertraging of onderbreking van deze werkzaamheden op den duur afbreuk doet aan een verantwoorde en efficiente vervulling van de taak van de Koninklijke Bibliotheek.
Ontslag werd verleend aan de rijksambtenaar F J. B. Louran, aan de schrijver mej. J. E. M. van Eupen, aan de

schrijver A mevr. M. J. Lintel-Hoorn, aan de administratieve ambtenaren C 2 mej. I. Geradts, mevr. C. van Rheeden-van der Star en mej. E. Vintges, aan de bibliotheekambtenaren J. E. Jaarsma, G. Siesling en F. J. Volborth, aan de bibliotheekassistente A mej. C. de Goede de Koning en aan de wetenschappelijk ambtenaar drs. H. Sleurink. Een tijdelijke aanstelling als rijksambtenaar F werd verleend aan A. J. H. van Leur. Mej. M. C. H. van der Burg, mej. I. Bijlsma, mevr. H. C. J. A. Noordhuis-Beer, mevr. C. E. Vaalburg-Huizer en mevr. A. Versteeg-Oldenburg ontvingen een tijdelijke aanstelling als schrijfster A, de drie laatstgenoemden voor halve dagen. Mej. E. M. Baars en mej. mr. D. van Tijen zagen zich tijdelijk aangesteld als administratief ambtenaar C 2. Een tijdelijke aanstelling als bibliotheekambtenaar kregen mevr. E. A. E. Evers-Meinardi, de heer K. Sekeris en mej. R. S. B. Sluyter. Mevr. A. J. Hellema-van de Pol ontving een tijdelijke aanstelling als bibliotheek-ambtenaar A, drs. A. B. Broekhuyzen en drs. J. L. M. Kits Nieuwenkamp kregen een tijdelijke aanstelling als wetenschappelijk ambtenaar. Mej. drs. W. A. Flinterman, aangesteld in de rang van wetenschappelijk ambtenaar eerste klasse, werd belast met de leiding van de catalogiseer-afdeling. Op 1 september aanvaardde de tweede onderbibliothecaris, dr. C. Reedijk, zijn nieuwe functie. Gedurende de maanden september en oktober bleef hij zich echter nog gedeeltelijk bezig houden met de afwikkeling van zaken bij de Rotterdamse Gemeentebibliotheek, waarvan hij tot op eerder genoemde datum de leiding had gehad.
Een vaste aanstelling ontvingen de rijksambtenaar G A. J. van Dijk, de rijksambtenaar F J. C. Colijn en de rijks-

ambtenaar E J. van Dongen; voorts de bibliotheek-ambtenaar H. T. Douwes Dekker en de bibliotheek-assistente mej. drs. S. H. Bladergroen.
De rijksambtenaar F M. Breuklander werd bevorderd tot rijksambtenaar E, de schrijfster A mej. M. C. H. van der Burg tot administratief ambtenaar C 2, de administratieve ambtenaar C 1 mej. M. C. M. Sandfort tot administratief ambtenaar B 1, de administratieve ambtenaren B 1 mej. J. E. Visser en mej. M. J. Schiltman tot administratief ambtenaar A 2, en de wetenschappelijke ambtenaren mej. drs. A. F. Dekker, drs. W. Post en drs. P. A. Tichelaar tot wetenschappelijk ambtenaar eerste klasse.
Op 13 april herdacht de administratieve ambtenaar C 2 W. M. J. van der Stok de dag, waarop hij voor vijf en twintig jaren bij de Koninklijke Bibliotheek in dienst trad.
Het G.O.diploma voor administratieve bibliotheken werd behaald door F. J. Volborth.
Ook dit jaar was het ziekteverzuim groot, mede door enkele langdurige ziektegevallen.

Verzamelingen. Onder de belangrijke aanwinsten van dit verslagjaar dient in de eerste plaats vermeld te worden de Nederlandse incunabel: Leonardus de Utino, Quadragesimale cui titulus est sertum fidei. [Delft, J. J. van der Meer, c. 1480]. fol. (Polain 2473). Ook enkele exemplaren van uitgaven uit het eerste kwart der 16e eeuw moeten genoemd worden, niet in de laatste plaats vanwege hun merkwaardige banden. Allereerst: Caesar, Commentarii tradotti per Agostino Urtica. Venetiis, per Bernardinum Venetum de Vitalibus, 1517. (Venetiaanse band, 16e eeuw). Vervolgens: Erasmus, Paraphrases in omnes epistolas

Pauli. Moguntiae, J. Schoeffer, 1522. (Engelse band met paneelstempels, waarschijnlijk door Reginald Oliver of Ipswich, c. 1525). Tenslotte: Lucianus, (Opera), Des. Erasmo interprete, Basileae, Io. Frob[en], 1521. (Franse marokijnen band, c. 1540).
Andere door aankoop verworven oude drukken zijn o.a.: Traité de l'autorité du Pape [par Jean Levesque de Burigny]. La Haye, 1720; G. Saldenus, Het geestelijk avondmaal. (Delft, 1683).
Voor de leeszaal werden o.m. de volgende naslagwerken aangeschaft: S. F. W. Hoffmann, Bibliographisches Lexicon der gesamten Literatur der Griechen, 2. Ausg. (Amsterdam, 1961); S. Battaglia, Grande dizionario della lingua italiana. (Torino, 1961—); J. A. do Prado Coelho, Dicionario das literaturas portuguesa, brasileira e galega. (Porto, 1960); G. Ehrismann, Geschichte der deutschen Literatur bis zum Ausgang des Mittelalters. (Fotomech. herdr., München, 1959); A. Veinstein, Bibliothèques et musées des arts du spectacle dans le monde. (Paris, 1961); G. S. Duncan, Bibliography of glass. (London, 1960); The American Historical Association's guide to historical literature. (New York, 1961); Encyclopédie pratique de l'éducation en France. (Paris, 1960); J. Gründler, Lexikon der christlichen Kirchen und Sekten. (Wien, 1961); G. Jobes, Dictionary of mythology, folklore and symbols. (New York, 1961).
Enkele aanwinsten op het gebied van taal- en letterkunde zijn: G. Finsterer-Stuber, Geistige Väter des Abendlandes. (Stuttgart, 1960); E. A. Bétant, Lexicon Thucydideum. (Fotomech. herdr., Hildesheim, 1961); B. Weinberg, A history of literary criticism in the Italian Renaissance.

(Chicago, 1961); R. Dragonetti, La technique poétique des trouvères dans la chanson courtoise. (Brugge, 1960); H. Naïs, Les animaux dans la poésie française de la Renaissance. (Paris, 1961); P. B. Shelley, Prometheus unbound. A variorum edition. Ed. by L. J. Zillman. (Seattle, 1959); The Arundel Harington manuscript of Tudor poetry. Ed. by R. Hughey. (Columbus, Ohio, 1960); A. Schnitzler, Gesammelte Werke. (Frankfurt a.M., 1961—); F. Grillparzer, Sämtliche Werke. (München, 1960—).
Op kunstgebied werd weer een groot aantal werken aangekocht; de hier volgende opsomming van enkele titels kan dus slechts een indruk geven van de veelzijdigheid der aanschaffing: J. Itten, Kunst der Farbe. (Ravensburg, 1961); R. Bloch, Etruscan art. (London, 1959); F. Jaspert, Vom Städtebau der Welt. (Berlin, 1961); H. Th. Musper, Gotische Malerei nördlich der Alpen. (Köln, 1961); A. Terukazu, La peinture japonaise. (Genève, 1961); E. Akurgal, Die Kunst der Hethiter. (München, 1961); C. Giedion-Welcker, Contemporary sculpture. (London, 1961); R. Pallucchini, La pittura veneziana del settecento. (Venezia, 1960); G. E. Pearse, Eighteenth century furniture in South Africa. (Pretoria, 1960); G. Liverani, Italienische Majolika. (Köln, 1960); M. Mujica Gallo, Gold in Peru. (Recklinghausen, 1959); K. Onasch, Ikonen. (Gütersloh, 1961); A. E. Hangeldian, Les tapis d'Orient. (Paris, 1961); R. de Solier, L'art fantastique. (Paris, 1961); D. D. Duncan, Picasso's Picassos. The treasures of La Californie. (London, 1961); S. Bettini, Le pitture di Giusto de'Menabuoi nel battistero del duomo di Padova. (Venezia, 1961); Ny arkitektur i Sverige. Red. M. J. Larsson. (Stockholm, 1961); L. Frede, Das klassische Weimar in

Medaillen. (Leipzig, 1960); F. B. Gilhespy, Derby porcelain. (London, 1961); Essays in honor of Erwin Panofsky. Ed. by M. Meiss. (New York, 1961); E. E. Rosenthal, The cathedral of Granada. (Princeton, N.J., 1961); A. Santangelo, Art italien. Le tissu du XIIe au XVIIIe siècle. (Milan, 1959); H. Mondor, Les gens de médecine dans l'oeuvre de Daumier. (Paris, 1960).

Bij enkele van de hierboven afgedrukte titels is aangegeven dat sprake is van een fotomechanische herdruk. Dit procédé, dat de mogelijkheid schept om oudere werken welke hun betekenis in hoofdzaak niet verloren hebben ongewijzigd opnieuw uit te geven, heeft in de afgelopen jaren sterk terrein gewonnen. Ook door de Koninklijke Bibliotheek wordt herhaaldelijk gebruik gemaakt van de kans om langs deze weg een oude lacune aan te vullen.

Ook van de talrijke aanwinsten op de gebieden van godsdienst, geschiedenis, aardrijkskunde en staatswetenschappen kunnen hier slechts zeer weinige titels genoemd worden: K. Aland, Kirchengeschichtliche Entwürfe. (Gütersloh, 1960); E. Wolf, Ordnung der Kirche. Lehr- und Handbuch des Kirchenrechts auf ökumenischer Basis. (Frankfurt a.M., 1961); H. Gressmann, Altorientalische Texte und Bilder zum Alten Testament. 2. Aufl. (Fotomech. herdr., Berlin, 1954); The dawn of civilization. The first world survey of human cultures in early times. Ed. by S. Piggott. (London, 1961); R. L. Morton, Colonial Virginia. (Chapel Hill, 1960); P. M. Duval, Paris antique des origines au troisième siècle. (Paris, 1961); E. I. Strubbe en L. Voet, De chronologie van de middeleeuwen en de moderne tijden in de Nederlanden. (Antwerpen, 1960); D. F. Fleming, The Cold War and its origins, 1917—1960.

(London, 1961); J. Robinson and Ph. Friedman, Guide to Jewish history under Nazi impact. (New York, 1960); J. N. Kane, The American counties. (New York, 1960); S. Lorant, The life and times of Theodore Roosevelt. (New York, 1959); C. A. Landauer, European socialism. (Berkeley, 1959); Wirtschaft, Gesellschaft und Kultur. Festgabe für Alfred Müller-Armack. (Berlin, 1961); O. Veit, Grundriss der Währungspolitik. (Frankfurt a.M., 1961); M. Kröll, Gesellschaft und Staat. (Berlin, 1961); P. van Ommeslaghe, Le régime des sociétés par actions et leur administration en droit comparé. (Bruxelles, 1960); Dynamic America. A history of General Dynamics and its predecessor companies. (New York, 1960); Handbuch der österreichischen Wirtschaftspolitik. Hrsg. von A. Tauscher. (Wien, 1961); Kartelle und Monopole im modernen Recht. (Karlsruhe, 1961); E. Kaufmann, Gesammelte Schriften. (Göttingen, 1960).

Wederom zijn, met het oog op het Museum van het Boek, een aantal uitgaven van particuliere persen gekocht. Zo bijvoorbeeld van de Golden Cockerel Press (o.a. Chaucer's Canterbury tales, 1929—1931), van de Ashendene Press (Don Quixote, transl. by Th. Shelton, 1927—1928), van de Stanbrook Abbey Press (Siegfried Sassoon, The path to peace, 1960), de Halcyon Pers (Jan van Nijlen, De slaapwandelaar, 1948) en de Bremerpresse (Bacon's Essays, 1920). Voorts konden 27 van de 40 oorlogsuitgaven uit de collectie Werkman verworven worden.

Voor de bandencollectie werden, afgezien van de drie eerder genoemde 16e-eeuwse werken, nog een Engelse band uit de tweede helft van de 16e eeuw, een uit de

tweede helft van de 17e eeuw en tenslotte twee Engelse bandjes uit de twintigste eeuw aangekocht.
De handschriftenafdeling werd verrijkt met enige belangrijke aanwinsten. Zo werden op een Londense veiling vijf brieven aangekocht die betrekking hebben op de Nederlandse geschiedenis en geschreven zijn door Karel IX van Frankrijk, Johan Evertsen, Parma en Gustaaf Adolf. Vermelding verdienen ook een brief van Johan de Witt, een verzamelbundel over de veroordeling van Johan van Oldenbarnevelt, onder meer bevattende 27 satirische portretten van gerechtelijke functionarissen, vermoedelijk van de hand van Taco Hajo Jelgersma, en een brief van Pierre Bayle. Mevrouw J. L. Goslinga-Huisken stond uit de nalatenschap van haar echtgenoot, wijlen prof. dr. A. Goslinga, een verzameling aantekeningen af, welke betrekking hebben op zijn werk „Slingelandt's efforts towards European peace". Zeer verheugend is het, dat mevr. C. C. Radermacher Schorer-Hasselman thans ook de overgrote meerderheid van de handschriftencollectie van haar echtgenoot, wijlen jhr. dr. M. R. Radermacher Schorer, aan de Koninklijke Bibliotheek overgedragen heeft. Deze uiterst gewichtige verzameling bestaat uit manuscripten, brieven en andere stukken van of met betrekking tot voornamelijk Nederlandse schrijvers en beeldende kunstenaars. Een uitvoerig overzicht van de collectie werd opgenomen in Bijlage II, welke voor het overige bijzonderheden vermeldt omtrent de eerder genoemde handschriften.
Ook vele gedrukte boeken vonden als geschenken of legaten hun weg naar de Koninklijke Bibliotheek. Door bemiddeling van de heer Jan Hudig L. Jzn. te Rotterdam

kwam de bibliotheek in het bezit van een aantal werken die ten dele door wijlen de heer James Guthrie op zijn handpers, de Pear Tree Press, gedrukt waren, ten dele op zijn aanwijzing tot stand gekomen waren. Uit de nalatenschap van wijlen mevr. dr. C. L. Thijssen-Schoute verkreeg de Koninklijke Bibliotheek een verzameling van werken over Spinoza. De regeringen van Portugal en Argentinië schonken werken over de geschiedenis van deze landen. Prof. dr. F. Sassen te 's-Gravenhage stond uit zijn verzameling af het uit 19 delen bestaande werk van Ch. R. Billuart, Summa S. Thomae hodiernis academiarum moribus accomodata. (Leodii, 1746—1751). Dr. ir. M. H. Damme te Wassenaar schonk een aantal vroeg-18e-eeuwse uitgaven van P. C. Hooft. Het is onmogelijk hier alle schenkingen te vermelden; het spreekt echter vanzelf dat de Koninklijke Bibliotheek zich tot grote dankbaarheid verplicht voelt jegens al diegenen, die het hunne tot haar verrijking hebben bijgedragen. In 1961 werden 11 761 delen verworven tot een gezamenlijke lengte van 295 meter. Het aantal gebonden en gerepareerde delen bedroeg 14 616, waaronder 408 delen couranten.

Catalogi. De groei van de centrale catalogi gaat onverminderd voort, evenals de toename van het gebruik, dat van dit apparaat gemaakt wordt. Het aantal bibliotheken, dat bij de C.C. aangesloten is, bedraagt thans 69, terwijl 210 bibliotheken in de C.C.P. opgenomen zijn. Het aantal nieuw ingevoegde aanwinsten van de C.C. bedroeg 136 627 (vorig jaar: 132 056). Het aantal postaanvragen steeg van 136 116 in het voorafgaande jaar tot 141 867 in 1961. Hiervan waren 53 525, dus ruim 37 %, voor de

C.C.P. bestemd. Het aantal buitenlandse aanvragen onderging weer een duidelijke stijging: 1 994, tegenover 1 641 in 1960. Het aantal telefonische aanvragen bedroeg voor de C.C. 1 085 (1960: 1 038) en voor de C.C.P. 1 671 (1960: 1 716). Ook dit verslagjaar geeft weer een aanzienlijke toename te zien van het aantal bezoekers: 397 tegenover 310 in 1960. Het percentage van niet-gevonden titels was bij de C.C. 16,8 % (1960: 15,9 %) en bij de C.C.P. 25 % (1960: 24 %).
In de loop van het jaar werd een begin gemaakt met de herziening van de alfabetische klapper op de systematische catalogus. Aan dit zeer omvangrijke werk, dat, naar zich laat aanzien, een reeks van jaren zal vergen, wordt door vrijwel alle leden van de wetenschappelijke staf deelgenomen, terwijl het bovendien vrij veel tijd vergt van enkele administratieve krachten.

Gebruik van de bibliotheek. In verband met de invoering van de vijfdaagse werkweek dienden de uren van openstelling gewijzigd te worden. Gedurende de lunchpauze (van 12.30 tot 13.30 uur) moest de bibliotheek voor het publiek gesloten worden. Daar kwam tegenover te staan, dat het publiek des morgens een half uur eerder (van 9 uur af) en des middags een half uur langer (tot 17 uur) toegang kreeg. Voor de zaterdag werd de openstelling beperkt tot de ochtenduren, en wel van 9 tot 12 uur. Deze wijzigingen zijn niet zonder gevolg gebleven voor de aantallen der in de bibliotheek geraadpleegde en aan de Haagse lezers uitgeleende werken.
De Koninklijke Bibliotheek werd in 1961 bezocht door 74 152 bezoekers, waarvan 3 098 in de avonduren. (In

1960 waren deze cijfers 75 945 en 3 307). Het aantal in de leeszaal geraadpleegde werken bedroeg 27 975 (vorig jaar 30 863).
Uitgeleend werden 87 974 werken, waarvan in Den Haag 48 621 en buiten de stad 39 353. Het totaalcijfer vertoont een teruggang ten opzichte van het vorige verslagjaar, toen tezamen 90 512 werken uitgeleend werden. Deze teruggang komt uitsluitend voor rekening van de uitleningen binnen de stad, die met 3 721 verminderden; buiten de stad werden 1 183 werken meer uitgeleend.
Het aantal der aan buitenlandse bibliotheken uitgeleende delen bedroeg 471 (tegenover 413 in 1960). Andermaal staat België bovenaan, dit jaar zelfs met een grote voorsprong op andere landen; het leende 158 delen. Daarop volgen Duitsland met 81 delen, Engeland met 34 en Tsjechoslowakije met 31 delen. Naar 16 andere landen werden 152 delen verzonden, naar Curaçao, de Nederlandse Antillen en naar Westelijk Nieuw-Guinea tezamen nog 15 delen. Uit het buitenland werden van bibliotheken in 13 landen 354 delen geleend (in 1960: 230), uit binnenlandse bibliotheken 985 tegenover 1 070 in het voorafgaande jaar.
In de handschriftenafdeling werden dit jaar 426 bezoekers ontvangen (in 1960: 478), het aantal geraadpleegde handschriften bedroeg 893 (tegenover 929 in 1960). Uit andere instellingen werden 34 handschriften geleend (in 1960: 26), terwijl aan andere instellingen 69 handschriften werden uitgeleend, waarvan 1 ten behoeve van een tentoonstelling (in 1960: resp. 59 en 12). De afdeling werd door 11 groepen bezocht.
Dat de reproduktie-afdeling in een duidelijke behoefte

voorziet blijkt uit de wel zeer sprekende cijfers. Er werden 10 771 fotocopieën vervaardigd, waarvan 475 voor het buitenland. (In 1960 waren deze cijfers 8 450 en 843). Het aantal glansfoto's bedroeg 1 133 waarvan 195 voor het buitenland. (In 1960: 1 123 en 42).
Er werden 20 392 microfilmopnamen gemaakt (vorig jaar: 20 599). Van eerstgenoemd aantal waren 7 266 opnamen bestemd voor het buitenland. Bovendien werden voor eigen gebruik 47 324 microfilmopnamen gemaakt uit couranten (1960: 37 204). In totaal kwamen dus 67 720 van deze opnamen tot stand tegenover 57 803 in 1960.
Inmiddels is komen vast te staan, dat het fotocopieerapparaat, dat reeds vele jaren dienst heeft gedaan vervangen moet worden. Een onderzoek naar het voor onze doeleinden meest geschikte type was in het verslagjaar nog niet afgesloten.
Wederom kreeg de wetenschappelijke staf zeer veel schriftelijke verzoeken om inlichtingen, afkomstig uit Nederland en uit een groot aantal andere landen, te beantwoorden. Vragen werden gesteld over de meest uiteenlopende zaken, zoals de vindplaats van Franse gouvernementsbesluiten tot naturalisatie van vreemdelingen in de jaren 1864—1897, literatuur over Ameland, diverse uitgaven van Herman Bodius' Unio dissidentium, literatuur over de vlaamse gaai, over het rekenonderwijs bij het B.L.O., over de watersnood bij Hoorn in 1675, over de kunst- en rariteitenkabinetten, gegevens over de 17e-eeuwse Engelse toneelschrijver Cyril Turner en over Tauler-handschriften.
De Koninklijke Bibliotheek heeft aan de volgende tentoonstellingen (in chronologische volgorde) medege-

werkt: de tentoonstelling „De Winkel van Blaeu" te Amsterdam, de Nederlandse boekententoonstelling in het Oude Stadhuis te Kaapstad, de tentoonstelling „Belle van Zuylen", welke in het Institut Néerlandais te Parijs en vervolgens in het Rijksmuseum te Amsterdam gehouden werd, de tentoonstelling „Arnhem 1911" in het Gemeentemuseum te Arnhem, een tentoonstelling over elektriciteit in de 17e en 18e eeuw in het Rijksmuseum voor de geschiedenis der natuurwetenschappen te Leiden, de Menno Simonstentoonstelling in het gemeentehuis te Witmarsum, de tentoonstelling „Amsterdamse boekbanden uit de 16e en 17e eeuw" in het Museum Willet Holthuysen te Amsterdam, de tentoonstelling van werken van Pieter Jansz Saenredam in het Centraal Museum te Utrecht, de tentoonstelling „Die Haghe — dorp der dorpen" in het Gemeentemuseum te 's-Gravenhage en de tentoonstelling „Dichtend Delft" in het museum Het Prinsenhof te Delft. Ter gelegenheid van een bijeenkomst van de secties voor wetenschappelijke en speciale bibliotheken en de kring Den Haag van de Nederlandse Vereniging van Bibliothecarissen werd op 5 en 6 april in overleg met de sectie voor speciale bibliotheken in de Koninklijke Bibliotheek een tentoonstelling van vakliteratuur gehouden. Deze tentoonstelling bestond voor het merendeel uit bezit van de Koninklijke Bibliotheek; dit was aangevuld met materiaal van het N.I.D.E.R., van de bibliotheek der Landbouwhogeschool te Wageningen en van enkele andere bibliotheken. Een groot aantal groepen belangstellenden, waaronder veel deelnemers aan cursussen op bibliotheekgebied, werd ook dit jaar in de Koninklijke Bibliotheek rondgeleid.

Ruilbureau. Naar gewicht en aantal gerekend ontloopt de ruil van de gesloten pakketten in 1961 nauwelijks die van het vorig jaar. Dit geldt zowel voor de zendingen naar het buitenland als voor de doorzendingen naar binnenlandse adressen. Naar het buitenland werden 13 593 pakketjes met een gewicht van 15 651 kg verstuurd tegen vorig jaar 13 537 pakjes met een gewicht van 14 299 kg. Voor de binnenlandse verzendingen beloopt het aantal 17 987 (v.j. 16 475) en het gewicht 12 048 kg (v.j. 11 962 kg). Een overzicht naar land van herkomst c.q. bestemming geeft bijlage I.

De ruil met overheidspublikaties en met van overheidswege gesubsidieerde uitgaven breidde zich ook dit jaar weer uit. Met dertig instellingen buitenslands werden ruilingen aangeknoopt of uitgebreid, terwijl verder kon worden bemiddeld bij de opzet van een 15-tal ruilingen tussen wetenschappelijke instellingen hier te lande en dito instellingen elders. Van de „Bibliografie van in Nederland verschenen officiële en semi-officiële uitgaven" kwam deel 30 over 1960 in oktober gereed. In totaal vermeldt dit deel 1 088 nummers.

De Bibliothecaris
der Koninklijke Bibliotheek,

L. BRUMMEL

Bijlage 1

OVERZICHT DER ZENDINGEN VAN HET RUILBUREAU

Uit het buitenland ontvangen			Naar het buitenland verzonden		
Namen der landen	Aantal kisten/ dozen	Aantal post-pakketten	Namen der landen	Aantal kisten/ dozen	Aantal post-pakketten
Denemarken	10	—	België	10	—
Duitsland West	22	—	Denemarken	4	2
Duitsland Oost	6	14	Duitsland West	10 [1])	—
Finland	6	—	Duitsland Oost	8	1
Italië	5	—	Finland	2	—
Japan	9	—	Frankrijk	13 [1])	—
Noorwegen	3	—	Groot-Brittannië	—	6
Oostenrijk	5	—	Nederl. Antillen	—	1
Polen	3	—	Noorwegen	3	—
Portugal	—	40	Oostenrijk	3	—
Spanje	1	—	Polen	3	1
Ver. St. v. Amerika	88	—	Rep. v. Zd.-Afrika	3	—
Zwitserland	13	—	Ver. St. v. Amerika	28	—
			Zweden	8	—
			Zwitserland	9	—
Totaal	171	54	Totaal	104	11

[1]) waarvan 2 laadkisten

AANWINSTEN HANDSCHRIFTENAFDELING

135 A 22 VERZAMELING BRIEVEN

1. KAREL IX (1550—1574), koning van Frankrijk. Door de vorst ondertekende brief aan de Franse ambassadeur in Spanje over de inval van prins Willem van Oranje in Frankrijk. Escript a Orleans le XXIIIme jour du Novembre 1568. Frans. 1 bl. 340 × 225 met adres.

2. KAREL IX (1550—1574), koning van Frankrijk. Door de vorst ondertekende brief aan de Franse ambassadeur in Spanje. Handelend over twee aangelegenheden: *a.* de indiensttreding aan het Franse hof van graaf Lodewijk van Nassau op verzoek van een aantal naar het protestantisme neigende onderdanen, *b.* het voorgenomen huwelijk van 's konings zuster Margaretha met Hendrik van Navarre. Escript a Bury le XVIIIme jour Octobre 1571. Frans. 2 bll. 355 × 255 met adres.

3. JOHAN EVERTSEN (1600—1666), luitenant-admiraal van Zeeland. Door de vlootvoogd ondertekend schrijven aan de Admiraliteit in Zeeland. De brief – daterend van na de slag bij Lowestoft – bevat allerlei mededelingen en maakt tevens melding van een transport Engelse gevangenen naar het vasteland. Schip Zeelandia de Mase O ten Zuijden naer gissinge ontrent 15 a 16 mijlen van ons de xj Junij 1665. Nederlands. 2 bll. 303 × 193 met adres en rest van zegel.

4. ALEXANDER FARNESE (1545—1592), prins van Parma, gouverneur-generaal van de Zuidelijke Nederlanden. Door de veldheer ondertekende brief aan: „Burgemeester schepenen ende Raedt der stadt Ruermunde" over binnenlandse handel en het vrachtverkeer op de Maas. Gescreuen tot Bergen In Hennegouwe den 5. Nouembris 1580. Nederlands. 2 bll. 325 × 210 met adres en zegel. Toegevoegd een in kopergravure uitgevoerd portret van Alexander Farnese door Adriaan van der Werff.

5. GUSTAAF ADOLF (1594—1632), koning van Zweden. Door de vorst ondertekend schrijven aan de Zweedse gezant bij de Verenigde Nederlanden. De brief opent met gelukwensen voor de Nederlandse overwinningen op Spanje, maar handelt verder over de daaruit ontstane mogelijkheid tot het sluiten van een afzonderlijke vrede tussen Holland en het Spaanse rijk. Dit toch zou de gemeenschappelijke, ook door Gustaaf Adolf voorgestane zaak ernstig schaden, en bovendien 's konings expeditie in Duitsland in gevaar kunnen bren-

gen. Tot in détails wordt medegedeeld wat de gezant als protest te berde zou moeten brengen indien zulk een afzonderlijke vrede ter sprake mocht komen. Arnstät. 24 Octobris. A°. 1632. Latijn. 2 bll. 295 × 183 met adres en zegel. Toegevoegd een in kopergravure uitgevoerd portret van Gustaaf Adolf door Tho. Cecill.

Gekocht op veiling 10 april 1961 bij SOTHEBY & Co. te Londen (catalogus nrs. 25, 26, 41, 43, 51).

135 A 25 JOHAN DE WITT (1625—1672), raadpensionaris van Holland. Brief aan PIETER DE GROOT (1615—1678), ordinaris-ambassadeur van de Vereenigde Nederlanden in Zweden, o.a. over de Triple Alliantie. Gedateerd Haege den 11en Ianuarii 1668, met eigenhandige ondertekening. Nederlands. 8 beschreven blz. 314 × 207.

Gekocht van ANTIQUARIAAT M. BRESLAUER te Londen.

135 A 26 VERZAMELBUNDEL over de veroordeling van JOHAN VAN OLDENBARNEVELT.
Perkament met papier doorschoten. 18e eeuw. Bevat: „Namen en afbeeldsels van de vierentwintig gedeligeerde ontmenschte Rechteren van den Heer Johan van Oldenbarnevelt": 27 satirische portretten (dierfiguren) van de rechters, twee fiscalen en de geweldige provoost, vermoedelijk van de hand van TACO HAJO JELGERSMA (1702—1795), met anonieme Nederlandse tekst. Hieraan gaan vooraf enige korte teksten, een portret van Johan van Oldenbarnevelt en een van prins Maurits, beide vermoedelijk eveneens door T. H. Jelgersma; een portret (pentekening) van Johan van Oldenbarnevelt, gesigneerd I. FABER 1691, en vier allegorische voorstellingen. Achterin twee gekleurde pentekeningen. Los inliggend twee aantekeningen en een ontwerp voor een grafmonument. Uit het bezit van de nazaten van Arent Meinertsz. Fabricius, een van de afgebeelde rechters. 18e-eeuwse zwartbruine rundlederen band met goudstempeling, in bruingemarmerd kartonnen foedraal. 75 bll. 232 × 183.

Gekocht van A. BARON VAN HEECKEREN VAN BRANDENBURG te Heukelum.

135 C 13 ADRIAAN GOSLINGA (1884—1961), Nederlands historicus. Aantekeningen ten behoeve van zijn werk „Slingelandt's efforts towards European peace", waarvan het eerste deel, als Leids proefschrift, is gepubliceerd (The Hague 1915), en waarvan het tweede deel niet is verschenen. Voornamelijk afschriften van en uittreksels uit bronnen, alsmede excerpten uit latere literatuur. 36 convoluten.

Geschenk van mevrouw J. L. GOSLINGA-HUISKEN.

135 A 27 NAAM EN WAPENEN der Hoog Edele Heeren welke in de Ridderschap van de Provincie van Holland en West Vriesland zijn beschreven geweest ende ter Vergaderinge van de Edele Groot Mogende Heeren Staten derzelverlanden hebben gecompareert, met bijvoeging van

dezelven Hoog Adelijke Stamdeelen Eertitelen en bedieningen, sedert den jaren 1566, tot deze tijd toe vervolgd [tot 1795]. Met „Voorreden" en registers van families, kwartieren en functies. 656 gekleurde afbeeldingen van wapens. Begin 19e eeuw. Gelijktijdige zwarte halflederen band. 170 bll. 319 × 200.

Gekocht op veiling 10 oktober 1961 van de verzameling F. H. M. Ouwerling bij J. L. Beijers te Utrecht (catalogus nr. 579).

135 A 28 PIERRE BAYLE (1647—1706), wijsgeer. Brief aan de schrijver GILLES MÉNAGE (1613—1692) over de heruitgave van diens Mescolanze door de Rotterdamse drukker R. Leers (verschenen in 1692), waarbij Bayle zijn bemiddeling verleende, en met nieuws uit de geleerde wereld. Gedateerd Rotterdam le 4. avril 1689. Frans. 4 beschreven blz. 191 × 145.

Gekocht op veiling 16 november 1961 (verzameling Robert Ammann) bij Antiquariaat J. A. Stargardt te Marburg.

VERZAMELING JHR. DR. MATTHIEU RENÉ RADERMACHER SCHORER.

Manuscripten, brieven en dergelijke van en met betrekking tot voornamelijk Nederlandse schrijvers en beeldende kunstenaars. 172 mappen; 5 gebonden delen.

MANUSCRIPTEN EN DERGELIJKE VAN GROTERE OMVANG:

135 C 2. Hendrik Marsman. Door de auteur gecorrigeerde drukproef van de roman „De dood van Angèle Degroux" (1933) met aantekeningen van E. du Perron. 214 bll. 215 × 135. In halflederen band met goudgestempelde rugtitel.

Hendrik Marsman en Simon Vestdijk:

135 B 1. Handschrift met bijlagen van hun roman „Heden ik, morgen gij" (1936). 552 bll. 255 × 210. In kartonnen portefeuille.

135 B 2. Getypte doorslag van de kopij voor „Heden ik, morgen gij". 279 bll. 345 × 220. In kartonnen portefeuille.

135 C 3. Twee stellen gecorrigeerde drukproeven van „Heden ik, morgen gij". 574 bll. 235 × 155. In kartonnen portefeuille.

135 B 3. Antoon Coolen. Handschrift van „De vier jaargetijden – Tooneelspel in vier bedrijven" (1934). 141 bll. 280 × 215. In kartonnen portefeuille.

135 B 4. Anton van Duinkerken (pseudoniem van W. J. M. A. Asselbergs). Geschreven drukkerskopij van hoofdzakelijk uit de jaren 1930—1931 daterende en in het dagblad De Tijd verschenen bijdragen en kritieken.

In totaal 611 bll., gemiddeld 290×230. In kartonnen portefeuille.

135 C 1. Jan Engelman. Handschrift van „Sine nomine" (1930). 44 bll. 210×155. In rood-saffianen band met goud-gestempelde rugtitel.

Henriette Roland Holst geb. van der Schalk:

135 B 5. Handschrift met gedeelten van „De vrouw in het woud" (1912). 51 bll. 280×215. In blauwe halflederen band met goud-gestempelde rugtitel.

135 B 6. Handschrift van „Het feest der gedachtenis" (1915). 272 bll. 270×210. In perkamenten band met goud-gestempelde rugtitel.

135 B 7. Handschriften van een aantal ongepubliceerde, hoofdzakelijk uit de jaren 1946 en 1947 daterende gedichten. 42 bll. 280×175. In rood-saffianen band.

BRIEVEN, MANUSCRIPTEN VAN GERINGERE OMVANG EN DOSSIERS:

135 B 8 – 174

8. B. Aafjes.
9. K. J. L. Alberdingk Thijm.
10. A. Ariëns.
11. C. A. van Assendelft.
12. F. Batten.
13. W. ten Berge.
14. D. A. M. Binnendijk.
15. D. Bles.
16. J. C. Bloem.
17. W. Bogtman.
18. H. Borel.
19. N. Bosman.
20. P. C. Boutens.
21. M. ter Braak.
22. G. den Brabander.
23. G. Brom.
24. A. M. Brouwer.
25. G. Bruning.
26. J. Cantré.
27. C. A. Cingria.
28. W. Cordan.

29. D. Coster.
30. J. Daemen.
31. N. Debrot.
32. C. A. J. van Dishoeck.
33. A. van Dobbenburgh.
34. N. A. Donkersloot.
35. A. den Doolaard.
36. A. van Duinkerken.
37. J. van Dullemen.
38. J. H. Eekhout.
39. J. Engelman.
40. E. Erens.
41. C. Eyck.
42. L. J. M. Feber.
43. E. Fernhout.
44. J. Gans.
45. D. van Gelder.
46. H. E. van Gelder.
47. J. van Gelder.
48. L. Gestel.
49. G. Gossaert.
50. W. Graadt van Roggen.
51. G. H. 's-Gravesande.
52. J. Greshoff.
53. W. J. de Gruyter.
54. M. Gijsen.
55. A. van Haersolte geb. van Holthe tot Echten.
56. A. M. Hammacher.
57. A. Helman.
58. H. A. Henriët.
59. M. Hertzberger.
60. J. Hoogveld.
61. A. A. M. Horsting geb. Boerma.
62. M. Jacob.
63. K. de Josselin de Jong.
64. J. Kalf.
65. F. E. T. Kelling.

66. M. Kemp.
67. P. Kemp.
68. J. H. Kern.
69. W. J. A. Kernkamp.
70. H. W. J. M. Keuls.
71. G. D. Knoche.
72. M. Koenen.
73. J. van Krimpen.
74. B. Kruitwagen.
75. A. Kuyle.
76. G. de Langen geb. Wendelen.
77. W. L. M. E. van Leeuwen.
78. L. H. Loeb.
79. G. Maillol.
80. Mani Ba.
81. H. Marsman. (Brieven aan anderen dan Radermacher Schorer).
82. H. Marsman en R. Marsman geb. Barendregt. (Brieven aan Radermacher Schorer).
83. H. Marsman. (Brieven van verschillenden aan Marsman).
84. H. Marsman. (Kopieën van manuscripten).
85. H. Marsman. (Handschrift Penthesileia).
86. P. van der Meer de Walcheren.
87. J. Mendes da Costa.
88. L. Metz.
89. A. Molkenboer.
90. H. W. E. Moller.
91. J. Muls.
92. A. Mussert.
93. T. Naeff.
94. D. B. Nanninga.
95. M. Nijhoff.
96. D. Nijland.
97. C. Nypels.
98. W. Oepts.
99. I. Opsomer.
100. P. van Ostayen.
101. J. J. P. Oud.

102. R. van Passen.
103. E. du Perron.
104. A. Plasschaert.
105. W. P. J. Pompe.
106. M. Proost.
107. W. Pijper.
108. M. F. Radecker.
109. J. Rädecker.
110. A. C. Ramselaar.
111. S. van Ravesteijn.
112. A. Remiëns.
113. M. J. Richters.
114. A. de Ridder.
115. G. Rietveld.
116. P. H. Ritter Jr.
117. A. Roland Holst.
118. R. N. Roland Holst. (Brieven tot en met 1927).
119. R. N. Roland Holst. (Brieven 1928—1938).
120. H. Roland Holst geb. van der Schalk. (Brieven).
121. H. Roland Holst geb. van der Schalk. (Manuscripten).
122. S. H. de Roos.
123. J. F. van Royen.
124. G. Rueter.
125. E. de Saedeleer.
126. H. Salden.
127. A. Salomons.
128. J. C. van Schagen.
129. C. Scharten en M. Scharten geb. Antink.
130. A. van Schendel.
131. C. L. Schepp.
132. C. A. Schilp.
133. J. Schreurs.
134. F. Sierksma.
135. J. Slauerhoff.
136. A. A. M. Stols.
137. D. Stracke.
138. F. M. Stratmann.

139. S. Streuvels.
140. J. Stuhldreher geb. Nienhuys.
141. Th. van Tichelen.
142. Ch. Toorop. (Brieven tot en met 1939).
143. Ch. Toorop. (Brieven 1940—1955).
144. J. Toorop.
145. E. Tytgat.
146. M. Vasalis.
147. B. Verhoeven.
148. E. Verkade.
149. M. Viola.
150. T. Visser.
151. W. Vogelsang.
152. C. Vos.
153. H. de Vries.
154. T. de Vries.
155. L. O. Wenckebach.
156. F. M. Wibaut.
157. E. Wichman.
158. H. Wiegersma.
159. K. van de Woestijne.
160. K. Wohldran-Árokay.
161. J. B. Wright.
162. G. Wijdeveld.
163. H. T. Wijdeveld.
164. O. Zadkine.
165. I. Zeilinga geb. Doodeheefver.
166. Onbekenden.
167. A. L. G. Bosboom geb. Toussaint. (Brieven aan E. Roëll geb. van Rappard).
168. „Vier handschriften" facsimile-editie. (Met manuscript van H. Marsman).
169. Dossier feestavond 13 october 1934.
170. Dossier kwestie Marsman-Van der Hoogtprijs 1935.
171. Dossier feest van de acht dichters 16 october 1943.
172. Dossier huldiging H. W. J. M. Keuls 23 mei 1948.
173. Dossier huldiging A. Roland Holst 30 mei 1948.
174. Dossier huldiging J. Greshoff 15 december 1948.

207935*

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 042648698